

**SYNTEZA DIAGNOZY SYTUACJI
SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ NA
POTRZEBY OPRACOWANIA STRATEGII ROZWOJU
PONADLOKALNEGO DLA SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU
METROPOLITALNEGO (SOM)
DO ROKU 2030**

Opracowanie: **Zespół redakcyjny Stowarzyszenia Szczecińskiego Obszaru
Metropolitalnego**

SZCZECIN, PAŹDZIERNIK 2023

Spis treści

CZĘŚĆ I - ANALIZA STANU ISTNIEJĄCEJ SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ NA POTRZEBY OPRACOWANIA STRATEGII ROZWOJU PONADLOKALNEGO SOM NA LATA 2023- 2030	3
1. WPROWADZENIE	3
2. PRZEPROWADZONE BADANIA JAKOŚCIOWE I ILOŚCIOWE DOT. SOM – PODSUMOWANIE	3
3. GŁÓWNE UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE	5
3.1. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE	5
3.2. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE	10
4. WSPÓLNOTA SAMORZĄDOWA, TOŻSAMOŚĆ TERYTORIALNA, WIZERUNEK SOM	109
CZĘŚĆ II - SYNTEZA DIAGNOZY I ANALIZY STRATEGICZNEJ, Z UWZGLĘDNIENIEM WYNIKÓW PRZEPROWADZONYCH BADAŃ SPOŁECZNYCH (STRESZCZENIE)	120
WAŻNIEJSZE SKRÓTY	137
WYKAZ RYCIN, TABEL	138
ŹRÓDŁA INFORMACJI	140
WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW	141

CZĘŚĆ I

ANALIZA STANU ISTNIEJĄCEJ SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ NA POTRZEBY OPRACOWANIA STRATEGII ROZWOJU PONADLOKALNEGO SOM NA LATA 2023-2030

1. WPROWADZENIE

1. Opracowanie diagnozy stanu społeczno-gospodarczego, przestrzennego i środowiska naturalnego Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego (SOM) jest kluczowym etapem oceny ponadlokalnych zasobów rozwojowych, które prowadzą do wypracowania przez Partnerstwo SOM wizji, celów i kierunków działań w perspektywie do 2030 r.
2. Diagnoza w obszerny sposób obrazuje aktualny stan uwarunkowań rozwojowych SOM, wynikających z analizy procesów społeczno-gospodarczych, zjawisk przestrzennych oraz problemów środowiskowych. W szczególności w diagnozie wskazuje się obszary problemowe i deficytowe, istniejące potencjały, a także identyfikuje najważniejsze uwarunkowania zewnętrzne (europejskie, transgraniczne i krajowe) i wewnętrzne, wynikające z położenia geograficznego SOM.
3. Diagnoza analizuje powiązania funkcjonalne między JST - członkami Stowarzyszenia Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego (SSOM), ich intensywność i kierunki; opisuje zinstytucjonalizowane formy współpracy międzygminnej, powiązania subsystemów przyrodniczych, korzyści i koszty partnerstwa. Opisane relacje funkcjonalno-przestrzenne i organizacyjne w wybranych sferach funkcjonowania obszaru funkcjonalnego, docelowo zintegrowane, będą stanowiły kierunkową i spójną wizję rozwoju i realizacji celów społecznych, takich jak:
  - wyższa jakość życia i usług społecznych,
  - zasobooszczędność, funkcjonalność i skuteczność zarządcza,
  - odporność na zjawiska kryzysowe i zarządzanie ryzykiem,
  - integracja społeczna i otwartość na zmiany,
  - wzmacnianie i wspieranie gospodarki w procesach modernizacji, wzrostu, dywersyfikacji i innowacji,
  - ochrona środowiska i wzmocnienie jego zdolności samoregeneracji,
  - kształtowanie odporności na zmiany klimatu,
  - transformacja energetyczna.
4. W wymiarze administracyjnym SOM to: miasto centralne – Szczecin, silnie oddziałujące gospodarczo i kulturalnie, oraz szereg miast i gmin sąsiadujących z nim, wykazujących powiązania funkcjonalne i tworzących pewną całość gospodarczo-społeczno-kulturową.
5. Diagnoza opiera się na informacjach i danych zgromadzonych w procesie szerokiej kwerendy dostępnych źródeł (w tym PZPWZ, SUiKZP) oraz statystyki publicznej, w tym danych gromadzonych i udostępnianych przez JST. Uwzględniono w niej uwagi i sugestie zgłoszone przez Komisję partnerów społeczno-gospodarczych ds. przygotowania i wdrażania Strategii rozwoju ponadlokalnego SOM na lata 2021-2027 (z perspektywą 2030) oraz grup roboczych SOM.

2. PRZEPROWADZONE BADANIA JAKOŚCIOWE I ILOŚCIOWE DOT. SOM – PODSUMOWANIE

1. W ramach działań diagnostycznych firma C-Point przeprowadziła społeczne badania ilościowe i jakościowe na temat obszarów diagnostycznych, postulatów badawczych, identyfikacji potrzeb rozwojowych, a także pierwszych rekomendacji odnośnie kierunków rozwoju SOM oraz celów strategicznych.

2. Badania diagnostyczne jako element niezbędny do zaprojektowania modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej do strategii rozwoju ponadlokalnego SOM zrealizowano w kilku formach: ankiet on-line, wywiadów pogłębionych z władzami samorządowymi członków SSOM oraz z przedstawicielami różnych środowisk społeczno-gospodarczych. Pozyskane w trakcie badań opinie i wnioski uwzględniono w analizach SWOT.
3. Ankiety zostały przygotowane w taki sposób, aby zebrać od mieszkańców informacje o poziomie wiedzy nt. bieżących uwarunkowaniach życia w regionie, zidentyfikować kluczowe potrzeby rozwojowe, inspiracje do dalszych działań SSOM.
4. Badania przeprowadzono również w formie warsztatów eksperckich - konsultacji eksperckich dotyczących potrzeb, rekomendacji kierunków rozwojowych, z udziałem przedstawicieli władz samorządowych członków SSOM, ekspertów dziedzinowych oraz lokalnych partnerów społeczno-gospodarczych. Łącznie w warsztatach wzięło udział ok. 50 osób.
5. W ramach indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI) przeprowadzono rozmowy z kilkudziesięcioma interesariuszami, m.in.: z obszarów administracji, nauki i biznesu, reprezentantów środowisk kultury, organizacji pozarządowych i wielu innych.
6. Zrealizowano badanie ankietowe (CAWI), w którym wzięło udział 683 mieszkańców SOM. Większość respondentów badań ankietowych stanowiły osoby w wieku produkcyjnym; wśród badanych dominowały osoby z wykształceniem wyższym.
7. Przeprowadzono 4 spotkania warsztatowe (diagnostyczne i eksperckie) dla grup fokusowych, podczas których poddano weryfikacji pozyskiwane opinie (badanie FGI).
8. Kluczowe wnioski wynikające z przeprowadzonych badań i warsztatów:
  - Istnieje zauważalna potrzeba wspólnej pracy nad wypracowaniem, doprecyzowaniem wizerunku SOM. Mieszkańcy doceniają i uważają za mocną stronę SOM obecność terenów zielonych, podkreślają znaczenie turystyki dla rozwoju gospodarczego; nie do końca jasny i zakomunikowany jest profil gospodarczy regionu; charakterystyka i postrzeganie siły lokalnej gospodarki także oceniana jest niejednoznacznie.
  - Powszechnie wskazywano na potrzeby zmian w zakresie jakości oferowanego w SOM transportu publicznego i indywidualnego, skomunikowania wewnątrz obszaru SOM oraz dostępności zewnętrznej obszaru (transport osób i ładunków).
  - Wskazano na potrzebę poszukiwania dobrych rozwiązań wykorzystujących transport wodny w transporcie osób, zarówno dla potrzeb ruchu turystycznego oraz codziennego mieszkańców.
  - Wśród kierunków rozwoju obszaru metropolitalnego do priorytetowych powinny należeć przede wszystkim zadania z dziedziny dalszego podnoszenia jakości życia, w tym wysokiej jakości usług publicznych, transportu zbiorowego, dbałości o środowisko przyrodnicze.
  - Należy intensyfikować i integrować działania w zakresie współpracy pomiędzy JST, tj. wypracować trwałe obszary współpracy, dostosowując się do zmieniających się trendów.
  - Wskazywano możliwe kierunki interwencji, pomysły na działania podnoszące konkurencyjność regionu w zakresie turystyki, podnoszenie efektywności prowadzonych działań informujących interesariuszy o występującym w SOM potencjale w zakresie turystyki.
  - Wskazano na konieczność upowszechnienia znajomości oferty SOM, nie tylko w sektorze turystyki, ale i szerzej, stworzenie systemu wspólnych zachęt.
  - Wciąż niewykorzystanym potencjałem jest transgraniczność, chociaż uznano, że trudno jest jednoznacznie zdefiniować zestaw szybkich i łatwych do przeprowadzenia działań mogących istotnie poprawić sytuację w tym zakresie.
  - Wskazano na znaczenie podnoszenia jakości oferty edukacyjnej i poprawy dostępności do infrastruktury edukacyjnej, jakości kształcenia, w tym kształcenia wyższego.
  - Wskazano na konieczność rewizji skali, znaczenia sposobu organizacji wsparcia procesów budowania innowacyjności czy pozyskiwania inwestorów w regionie i innych aspektów gospodarczych.
  - Dominowały opinie, według których gospodarkę regionu należy w szczególności rozwijać w oparciu o sektory: logistyka i magazynowania, chemia i energetyka (w tym OZE), przemysł morski specjalizowany.

3. GŁÓWNE UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE

3.1. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

Przestrzeń europejska i krajowa

1. Europejska typologia terytorialna klasyfikuje SOM jako europejski obszar funkcjonalny, podlegający pięciu typologiom (obszar pośredni, przygraniczny, przybrzeżny, miejsko-wiejski, region metropolitalny), z miastem rdzeniowym Szczecinem, jako kształtującą się metropolią europejską (ESPON - słabe „MEGA - second-tier cities”; Eurostat - INT-MET-BAL, PL 424; METREX¹ – trzecia grupa MEGAs²) oddalonym od centrów administracyjnych kraju, post-industrialnym, wymagającym integracji funkcjonalnej z europejskim systemem osadniczym poprzez wzmocnienie powiązań funkcjonalnych, poprawę dostępności w różnych skalach przestrzennych i podniesienie konkurencyjności.
2. W klasyfikacji europejskich metropolitalnych obszarów wzrostu (MEGA) wg ESPON, Szczecin jako miasto rdzeń SOM, jest zaliczany do miast cechujących się słabym znaczeniem metropolitalnym w skali kontynentu³, leżącym na przecięciu korytarzy transportowych, zaliczających się do transeuropejskiej sieci transportowej.
3. W kontekście położenia nadgranicznego, sąsiadujący od zachodu z RFN obszar SOM znajduje się w centralnej części Euroregionu Pomerania, obejmującego swym zasięgiem oprócz polskich JST zrzeszonych w Stowarzyszeniu Gmin Polskich Euroregionu Pomerania⁴ także dwa powiaty i dwa wydzielone miasta w Meklemburgii-Pomorzu Przednim oraz dwa powiaty Brandenburgii. Ponadto przebiega przez niego Via Hanseatica – trasa łącząca miasta południowego Bałtyku. Nadgraniczne położenie SOM, strategiczne położenie portów w Szczecinie i w Świnoujściu (należących do transeuropejskiej sieci transportowej TEN-T⁵ - sieć bazowa) oraz w Policach (sieć kompleksowa TEN-T) sprzyjają współpracy obszaru z RFN, ale i w szerszym zakresie, SOM i miasto Szczecin współpracują na poziomie regionalnym z niemieckimi krajami związkowymi Meklemburgią-Pomorzem Przednim i Brandenburgią oraz z Berlinem, a poszczególne gminy i powiaty na poziomie lokalnym z ich odpowiednikami w RFN. Współpraca obejmuje kwestie ochrony środowiska, komunikacji, edukacji, kultury, logistyki, rozwijania przedsiębiorczości, planowania przestrzennego.
4. W przestrzeni krajowej Szczecin jest elementem metropolii sieciowej, powiązany najbliższym z Poznaniem, Wrocławiem i Gdańskiem, a spośród ośrodków zagranicznych – z Berlinem oraz Kopenhagą wraz ze szwedzkim Malmö (*Greater Copenhagen & Skåne*) i Hamburgiem.

Powiązania transgraniczne

1. Przygraniczne powiaty Meklemburgii-Pomorza Przedniego oraz Brandenburgii, należące do obszarów o najniższej gęstości zaludnienia w RFN (m.in. Greifswald, Schwedt, Neubrandenburg, Pasewalk, Prenzlau, Eberswalde), stoją przed wyzwaniami wynikającymi

¹ Europejskie sieci METREX i ESPON prowadzą badania analityczne dotyczące europejskich metropolii, dostarczając porównywalne dane i ekspertyzy dotyczące trendów rozwojowych oraz wpływu wdrażania polityk publicznych na regiony i obszary europejskie. Zaliczenie polskich metropolii do potencjalnych MEGAs wiąże się z oceną potencjału ludnościowego i funkcjonalnego do tworzenia prężnych OF. Za główne przeszkody w procesie stawania się metropolią wskazuje się niedostatecznie wykształcone funkcje metropolitalne, związane m.in.: z powiązaniem międzynarodowymi i zaangażowaniem w rozwijanie działalności badawczo-rozwojowej, spore opóźnienia w sferze infrastruktury komunalnej i koordynacji działań na obszarach objętych procesami metropolizacji.

² Szczecin, podobnie jak Poznań, Wrocław, Katowice, Kraków, Gdańsk i Łódź, klasyfikuje się w trzeciej grupie MEGAs. Do tej samej grupy należą również miasta europejskie: Wilno, Ryga, Bukareszt i Lublana. Więcej w: BPPM, Szczeciński Obszar Metropolitalny. Przegląd wybranych dokumentów dotyczących SOM, Szczecin 2021, ss.21-27.

³ Polski system osadniczy wyróżnia się na tle państw europejskich policentryczną strukturą i stosunkowo równomiernym rozmieszczeniem największych ośrodków miejskich. W porównaniu z Europą polskie ośrodki miejskie odznaczają się słabym rozwojem funkcji metropolitalnych, zwłaszcza funkcji kontrolnych, zarządzania, badawczo-rozwojowych, innowacyjnych oraz związanych z gospodarką opartą na wiedzy.

⁴ Do Stowarzyszenia Gmin Polskich EP należą: Szczecin, Świnoujście, Police, Gryfino, Stargard, Goleniów, Dobra, Kobylanka, Kołbaskowo, Nowe Warpno, Stare Czarnowo oraz powiaty: gryfiński, stargardzki, policki, goleniowski.

⁵ Przez Polskę (SOM) przebiegają dwa korytarze: korytarz Morze Północne-Morze Bałtyckie oraz korytarz Morze Bałtyckie – Morze Adriatyckie.

z depopulacji (długotrwały odpływ ludności, efekt drenażu przedsiębiorców i zasobów kapitału) i starzenia się społeczeństwa. Inne problemy pogranicza polsko-niemieckiego dotyczą daleko posuniętej dekapitalizacji majątku trwałego oraz niskiego wykorzystania rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Szansą dla tych obszarów może być metropolitalne i transgraniczne oddziaływanie Szczecina i Świnoujścia oraz współpraca z SOM, korzystna dla obu stron, jak również integracja ekonomiczna obszaru transgranicznego (docelowo stworzenie wspólnego rynku pracy).

2. SOM podlega oddziaływaniom transgranicznym, wymuszającym szersze makroregionalne spojrzenie zarówno na miasto rdzeniowe, jak i na cały obszar. Szczecin jako jedyna polska metropolia wywiera znaczące oddziaływanie na swoje bezpośrednie transgraniczne otoczenie. Szczególne znaczenie mają relacje polsko-niemieckie oraz bałtyckie, które są istotnym punktem odniesienia do wdrażanych strategii rozwoju poszczególnych JST oraz województwa zachodniopomorskiego. W przyszłości mogą one, przy instytucjonalnym wsparciu współpracy transgranicznej, przyczynić się do wykształcenia transgranicznego obszaru funkcjonalnego (przede wszystkim na granicy z RFN, z miastem rdzeniowym Szczecinem oraz Świnoujściem i Gryfinem).
3. Szczeciński Obszar Metropolitalny⁶, ze względu na swoje przygraniczne położenie, jest jednocześnie częścią znacznie szerszego obszaru funkcjonalnego wykraczającego zasięgiem na terytorium RFN, tj. Transgranicznego Regionu Metropolitalnego Szczecina (TRMS)⁷. Szacunkowa powierzchnia TRMS wynosi ok 12 968 km² (w tym 7 835 km² po stronie polskiej), zaś ludność ok. 2 638 535 os.; długość linii brzegowej: 176 km. Obszar ten charakteryzują: znaczny potencjał społeczno-gospodarczy, procesy dynamicznej migracji na niemiecką stronę granicy, stopniowo kształtujące się powiązania funkcjonalno-przestrzenne i historyczne Szczecina z otoczeniem po stronie niemieckiej (część obszaru Meklemburgii-Pomorza Przedniego).
4. Ze Wspólnej Koncepcji Przyszłości 2030 dla miasta rdzeniowego i SOM wynika zasadnicza rekomendacja dotycząca konieczności wzmocnienia bałtyckich i transgranicznych powiązań społeczno-ekonomicznych, transportowych (rzeka Odra z jej dorzeczem kształtująca geografie wspólnego obszaru gospodarczego oraz korytarze transportowe TEN-T, w tym na odcinku Szczecin-Berlin [korytarz Morze Północne – Morze Bałtyckie (KMP-MB)], administracyjnych i bazujących na wzajemnym zrozumieniu w obszarze. Istotnym oczekiwaniem po drugiej stronie granicy jest wdrażanie strategii niskoemisyjnych (oszczędność i efektywniejsze wykorzystanie energii).
5. Rekomendowane kierunki działań realizowanych na pograniczu polsko-niemieckim obejmują:
  - wykorzystanie zalet policentrycznej struktury osadniczej,
  - poprawę połączeń transportowych, w tym dalszą rozbudowę konkurencyjnych połączeń w transgranicznych przewozach regionalnych i międzynarodowych, zapewnienie dogodnych połączeń drogowych, aktywizację żeglugi śródlądowej, wzmocnienie pozycji konkurencyjnej portów morskich,
  - inwestowanie w ludzi, w tym rozwój kompetencji interkulturowych, ułatwienie dostępu do rynku pracy sąsiada, intensyfikacja współpracy szkół wyższych oraz wspieranie nauki języka sąsiada,
  - promowanie trwałego i zrównoważonego wzrostu, w tym wspieranie rozwoju turystyki, zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego, promowanie długoterminowej strategii

⁶ Studium integracji polskiej części pogranicza Polski i Niemiec IPPON identyfikuje SOM jako terytorium wiodące w strukturze TRMS.

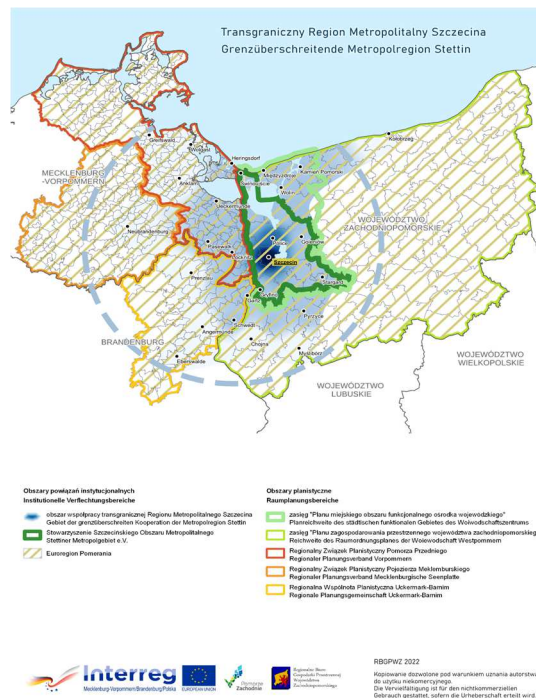
⁷ W zakresie kluczowych dla SOM i miasta rdzeniowego polsko-niemieckich interakcji i relacji transgranicznych najistotniejszym dokumentem jest **Wspólna Koncepcja Przyszłości 2030** (2016). Dokument ten powstał w wyniku kontynuacji wypracowanej wcześniej we współpracy z regionalnymi partnerami ze strony polskiej i niemieckiej **Koncepcji Rozwoju Transgranicznego Regionu Metropolitalnego Szczecina** (2011). Realizacja priorytetów rozwojowych Wspólnej Koncepcji Przyszłości 2030 dla polsko-niemieckiego obszaru powiązań, przybliżyła Szczecin i jego OF do miana nadbałtyckiego obszaru wzrostu. Wspólna Koncepcja nie zawiera formalnych ustaleń planistycznych, tylko wspólne rekomendacje skierowane do decydentów, wskazujące na potencjał i możliwości rozwoju obszaru w zakresie planowania przestrzennego.

SYNTEZA DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARZEJ I PRZESTRZENNEJ NA POTRZEBY OPRACOWANIA STRATEGII ROZWOJU PONADLOKALNEGO DLA SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO (SOM) DO ROKU 2030

wspierania zrównoważonego wzrostu w całym sektorze morskim (tzw. „niebieskiego wzrostu”),

- zabezpieczenie podstaw dla wysokiej jakości życia, w tym ochrona i dostęp do dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, zmniejszanie zagrożenia powodzią, klęskami i katastrofami oraz ochrona zasobów naturalnych.

Rycina 1. Transgraniczny Region Metropolitalny Szczecina

Źródło: Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego, Projekt INT-179, Szczecin 2022.

6. Szczeciński Obszar Metropolitalny leży również na terenie **Euroregionu Pomerania (EP)**⁸, którego granice obejmują swoim zasięgiem po stronie niemieckiej: trzy powiaty Meklemburgii Pomorza-Przedniego: Vorpommern-Greifswald, Mecklenburgische Seenplatte i Vorpommern-Rügen, dwa powiaty Brandenburgii: Uckermark i Barnim oraz po stronie polskiej całe województwo zachodniopomorskie. Ogólna powierzchnia EP wynosi 40.000 km² i zamieszkuje go ok. 2,7 mln ludzi.
7. Euroregion Pomerania posiada policentryczną strukturę osadniczą, w której Szczecin jest jedynym dużym dominującym miastem. Od północy największym obszarem funkcjonalnym sąsiadującym z euroregionem jest Malmø, o porównywalnie największym PKB w relacji do niemieckich i polskich obszarów funkcjonalnych. Obszar EP charakteryzuje zróżnicowana dostępność, przy potencjalnie lepszej dostępności niemieckich regionów, zaś polskie regiony charakteryzuje niższa od średniej europejskiej dostępność drogowa oraz przewaga terenów rolniczych nad zurbanizowanymi.

⁸ Najważniejszym zadaniem EP jest podejmowanie wspólnych działań na rzecz równomiernego i zrównoważonego rozwoju regionu oraz zbliżenia jego mieszkańców po obu stronach granicy poprzez popieranie idei jedności europejskiej; zacieśnianie więzi transgranicznych poprzez wzmacnianie powiązań technologicznych, kapitałowych, przepływy pracowników oraz podejmowanie partnerskich przedsięwzięć; podnoszenie poziomu życia mieszkańców regionu, współpraca i wymiana grup społecznych, naukowych, młodzieżowych, kulturalnych; utrzymanie i poprawa stanu środowiska naturalnego; transfer technologii, rozwój transgranicznego planowania przestrzennego; współpraca w zakresie likwidacji klęsk żywiołowych itd. EP bierze udział we wdrażaniu programów transgranicznych: INTERREG, Południowy Bałtyk, Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży oraz realizuje wiele własnych projektów, prowadzi długofalową politykę edukacyjną w zakresie procesów integracyjnych Polski z UE, funduszy pomocowych oraz przedsięwzięć integrujących społeczność lokalne w ramach współpracy transgranicznej.

8. Główne cele rozwojowe EP do roku 2030 określa **Koncepcja rozwoju i działań Euroregionu Pomerania 2021-2030**), w tym:
- poprawę transgranicznych połączeń transportowych,
  - wzmocnienie innowacyjnego, ekologicznego wzrostu gospodarczego,
  - wzmocnienie współpracy społecznej i administracji,
  - wspólną ochronę naturalnych podstaw egzystencji.
9. W kontekście rozwoju SOM i miasta rdzeniowego kluczowa jest kontynuacja:
- skutecznego przewycięzania efektów granicy poprzez współpracę transgraniczną samorządów lokalnych SOM, wspierania dobrosąsiedzkich relacji społecznych, kulturalnych i handlowych,
  - tworzenia i wzmocniania istniejących wzajemnych powiązań sieciowych i sektorowych (społeczne, gospodarcze, ekologiczne itp.),
  - w ramach transeuropejskich sieci transportowych budowanie nowych połączeń regionów granicznych i transgranicznych w celu eliminacji „wąskich gardeł” i poprawy wewnętrznej dostępności w regionach przygranicznych,
  - wzmocnianie współpracy w zakresie planowania przestrzennego, połączeń transportowych i bezpieczeństwa, współdziałanie w zakresie adaptacji do zmian klimatu i budowania odporności, czystej energii, ochrony środowiska naturalnego, dostępu do usług publicznych oraz usług rynkowych itp.
10. Kluczowa jest również poprawa współpracy transgranicznej z miastami bałtyckimi w zakresie ochrony zasobów Morza Bałtyckiego, czystej i bezpiecznej żeglugi, poprawy zewnętrznych połączeń transportowych, bezpieczeństwa (zwalczanie przestępczości transgranicznej), edukacji i nauki, rozwoju kultury i sektorów kreatywnych oraz współdziałanie w zakresie adaptacji do zmian klimatycznych.
11. W zakresie działań horyzontalnych istotne znaczenie ma planowanie przestrzenne obszarów morskich i lądowych w regionie Morza Bałtyckiego, wspólne podejście do bałtyckiej współpracy transgranicznej oraz tworzenie wartości dodanej współpracy bałtyckiej, zdefiniowanej wcześniej również w dokumentach programowych VASAB 2010 oraz HELCOM.
12. Budowanie przewag konkurencyjnych SOM w kontekście transgranicznym należy oprzeć na:
- bliskości Skandynawii⁹,
  - lokalizacji polskich portów morskich¹⁰,
  - rozwoju turystyki, w szczególności w segmencie turystyki wodnej,
  - ofercie dwujęzycznych zasobów ludzkich¹¹.

Obszary funkcjonalne w województwie zachodniopomorskim

1. W przestrzeni województwa zachodniopomorskiego w otoczeniu zewnętrznym SOM znajdują się obszary funkcjonalne zarówno o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym, wyznaczone w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego (PZPWZ).
2. Do obszarów funkcjonalnych o **znaczeniu ponadregionalnym** zaliczono:
  - **Obszar Funkcjonalny Strefy Przybrzeżnej**, jako obszar szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej (silny obszar wzrostu), skupia gminy znajdujące się w sąsiedztwie linii brzegowej Morza Bałtyckiego, Zalewu Szczecińskiego wraz z cieśninami Świny i Dziwny. W jego skład wchodzi 7 gmin SOM: Świnoujście, Nowe Warpno, Stepnica, Police, Goleniów oraz Szczecin. Cechami charakterystycznymi strefy przybrzeżnej są: wysokie walory przyrodnicze,

⁹ Współpraca metropolii szczecińskiej w sieci metropolii bałtyckich jest jednym z priorytetów polityki przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego.

¹⁰ Zespół portów Szczecin i Świnoujście jest największym ośrodkiem gospodarki morskiej w TRMS, uzupełnianym przez sieć małych wyspecjalizowanych portów - po stronie niemieckiej: Sassnitz, Stralsund, po stronie polskiej - Police i Stepnica (funkcja handlowa i przeładunkowa).

¹¹ Od wielu lat na obszarze SOM na różnych szczeblach edukacji kształci się pokolenia dwujęzyczne (przedszkola, klasy polsko-niemieckie w szkołach podstawowych, licea, szkoły wyższe). Celem kształcenia dwujęzycznego jest budowanie dwujęzycznego potencjału kadrowego i wywieranie pozytywnego wpływu na rozwój aktywności ukierunkowanej na gospodarkę opartą na wiedzy.

zróznicowanie jego funkcjonowania, a także charakter zagospodarowania wynikający z rozwoju turystyki oraz gospodarki morskiej.

- **Obszar Funkcjonalny Strefy Przygranicznej**, jako obszar wymagający restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy wsparciu instrumentów właściwych polityce regionalnej, mieszczącej się w południowo-zachodniej części Polski, obejmujący powiaty, których siedziby zlokalizowane są w odległości do 50 km od granicy z RFN. W jego skład wchodzi wszystkie gminy SOM. Główną mocną stroną tego OF jest występowanie bodźców stymulujących wzrost gospodarczy oraz współpracę międzynarodową. Do głównych barier można zaliczyć: niezadowalające wspólne planowanie rozwoju obszarów przygranicznych, brak wystarczającej liczby mostów na Odrze oraz słaba współpraca polsko-niemiecka związana z rynkiem pracy.
  - **Obszar Funkcjonalny Specjalnej Strefy Włączenia**, jako obszary wiejskie wymagające wsparcia procesów rozwojowych, charakteryzujące się kumulacją negatywnych zjawisk o charakterze społeczno-gospodarczym, najniższym stopniem rozwoju i pogarszającymi się perspektywami rozwojowymi, konfliktami przestrzennymi związanymi ze sposobem wykorzystania ich potencjału przyrodniczego i kulturowego. Głównymi ograniczeniami występującymi w strefie są: niska dostępność do usług publicznych oraz tych związanych z infrastrukturą techniczną. Dwie gminy SOM włączono do OF Specjalnej Strefy Włączenia: Nowe Warpno oraz Stare Czarnowo (Uchwała Nr 1075/21 Sejmiku WZP z dnia 28 lipca 2021 r).
3. Do obszarów funkcjonalnych o **znaczeniu regionalnym** zaliczono:
- Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzki Obszar Funkcjonalny (KKBOF), jako miejski obszar funkcjonalny ośrodka regionalnego wraz ze strefą dalszego oddziaływania (silny obszar wzrostu),
  - Obszar Funkcjonalny Szczecinka i Wałcza, jako miejskie obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych wraz ze strefą dalszego oddziaływania,
  - Obszar Funkcjonalny subregionalnego zespołu miast Strefy Centralnej wraz ze strefą dalszego oddziaływania,
  - Obszar Funkcjonalny subregionalnego zespołu miast Barlinka – Myśliborza – Dębna oraz ze strefą dalszego oddziaływania.

Wybrane obszary funkcjonalne w Polsce

1. Analiza porównawcza SOM z innymi polskimi obszarami funkcjonalnymi, wykazującymi podobieństwo pod względem charakterystyki kierunków rozwojowych, wykazała istnienie zbliżonych cech społecznych, gospodarczych i przestrzennych, podobieństwo do sposobów funkcjonowania, zarządzania, czy też występowania zagadnień problematycznych. Spośród 17 MOF, wyznaczonych na terenie kraju, SOM wykazuje największe podobieństwa pod względem aspektów strukturalno-przestrzennych, gospodarczych, środowiskowych i społecznych do Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Poznania, Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego (B-TOF) oraz do Obszaru Metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot (OMGGS). Kryteria porównawcze uwzględniają: strukturę osadnictwa, powierzchnię obszarów, gęstość zaludnienia, położenie, potencjał turystyczny oraz uwarunkowania środowiskowe.
2. W zakresie **struktury osadnictwa**: w trzech z czterech analizowanych obszarach widoczny jest policentryczny charakter obszaru. W Bydgosko-Toruńskim Obszarze Funkcjonalnym (bi-pole) oraz w Obszarze Metropolitalnym Gdańsk-Gdynia-Sopot wyróżnia się kilka miast-rdzeni (dla BTOF Bydgoszcz, Toruń, dla OMGGS – Gdańsk, Gdynia, Sopot). SOM posiada pojedyncze miasto-rdzeń – Szczecin oraz dwa wyraźne dodatkowe ośrodki ciężarów, miasta Świnoujście i Stargard (oba ośrodki o znaczeniu subregionalnym).
3. Cechą łączącą obszar SOM i OMGGS jest **nabrzeżne położenie**. W obu obszarach sąsiedztwo Morza Bałtyckiego wywiera znaczący wpływ na **profil gospodarczy** (działalność portowa, przemysłowa i składowa) oraz **potencjał turystyczny** regionów. Oba obszary wykazują **podobieństwo odnoszące się do ogólnej powierzchni obszaru** (SOM i B-TOF), liczby zamieszkującej populacji oraz **gęstości zaludnienia na km²**. Ludność B-TOF skoncentrowana jest w dwóch ośrodkach: w Bydgoszczy i w Toruniu, które zamieszkuje niemal dwie trzecie

ludności tego obszaru. Analogicznie, ponad połowa populacji zamieszkuje w granicach miasta Szczecina.

4. Wyjątkowym aspektem wyróżniającym SOM i OMGGs na skalę krajową są uwarunkowania środowiskowe. W obu regionach znaczący procent obszaru pokryty jest terenami o wysokich walorach przyrodniczych, objętymi ochroną. Parki krajobrazowe, narodowe, rezerваты oraz obszary chronione Natura 2000¹² silnie kształtują krajobraz obu OF i mają kluczowe znaczenie w prowadzeniu polityki przestrzennej i ich przyszej urbanizacji.
5. W porównaniu do MOF Poznania, SOM jest słabiej rozwinięty pod względem gospodarczym, ale z kolei wypada korzystniej w kontekście lokalizacji (położenie nadbałtyckie i transgraniczne). Mimo bardziej sprzyjających warunków geograficznych, w tym atrakcyjnych walorów przyrodniczych, SOM nie wykorzystuje swoich szans i atraktorów w kontekście rozwoju gospodarczego tak dobrze jak MOFP. Oba obszary funkcjonalne borykają się z niedostateczną integracją transportu publicznego. Od 2018 roku funkcjonuje Poznańska Kolej Metropolitalna, rokrocznie aktywując kolejne połączenia. Na obszarze SOM, realizowany jest projekt Budowy Szczecińskiej Kolei Metropolitalnej (SKM) (przewidywane zakończenie inwestycji w 2025 r.).

3.2. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Charakterystyka SOM

1. Szczeciński Obszar Metropolitalny zlokalizowany jest w północno-zachodniej części województwa zachodniopomorskiego i swoim zasięgiem obejmuje: Szczecin, Świnoujście oraz gminy położone w bezpośrednim sąsiedztwie miasta rdzeniowego: Stargard, Goleniów, Gryfino, Police, Stepnica, Nowe Warpno, Kobylanka, Stare Czarnowo, Dobra i Kołbaskowo. Miejski obszar funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego jako obszar o znaczeniu ponadregionalnym, liczy 13 gmin. Położenie przygraniczne oraz brak dużych miast po niemieckiej stronie granicy stwarza warunki do umacniania transgranicznego oddziaływania stolicy regionu zachodniopomorskiego, m.in. poprzez wdrażanie Wizji 2030 dla TRMS.
2. Głównym wyzwaniem dla SOM jest osiągnięcie spójności obszaru metropolitalnego rozumianej, jako „zgodność w zakresie polityk społeczno-gospodarczych i przestrzennych prowadzonych w całej aglomeracji, przy założeniu, że spójność aglomeracji rośnie wraz z poziomem współpracy między tworzącymi ją JST, co przejawia się realizacją wspólnych zadań publicznych i projektów oraz opracowaniem i wdrażaniem wspólnej polityki obejmującej zagadnienia społeczne, gospodarcze i publiczne”.
3. Główne cechy Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego to:
  - **nadmorskie położenie**, na południowym brzegu Bałtyku, w bliskim sąsiedztwie trzech metropolii światowych: Berlina, Hamburga i Kopenhagi (region Wielkiej Kopenhagi i Skanii), korzystne dla tworzenia relacji transbałtyckich i transnarodowych; duże porty handlowe (Szczecin i Świnoujście¹³, Police), mniejsze porty i przystanie rybackie;
  - Szczecin jako element metropolii sieciowej powiązany jest w przestrzeni krajowej najbliższej z Poznaniem, Wrocławiem i Gdańskiem,
  - **przygraniczne położenie** SOM, z oddziaływaniem na przygraniczne obszary Meklemburgii-Pomorza Przedniego i Brandenburgii (dobry potencjał dla budowy transgranicznego regionu metropolitalnego); równocześnie zakłócone granicą państwową powiązania funkcjonalne w obszarze przygranicznym,

¹² Obszar SOM zajmuje duża powierzchnia obszarów Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000. Przyrodniczy obszar transgraniczny obejmuje Zalew Szczeciński (Wielki i Mały) z Rostoką Odrzańską i strefą nadbrzeżną, aż po puszczę Wkrzańską i Goleniowską oraz wybrzeże Bałtyku (od Piany do cieśniny Dziwna, z wyspami Uznam i Wolin).

¹³ Położone nad samym Morzem Bałtyckim, Świnoujście jest również jednym z czterech portów o znaczeniu strategicznym dla gospodarki kraju, pełni wiodącą rolę w zabezpieczeniu energetycznym kraju.

- **oddziaływanie polskich miast:** Szczecina i Świnoujście **na przygraniczne tereny niemieckie**, pozbawione dobrego dostępu do usług publicznych i rynkowych, zapewnianych przez większe miasta,
- **oddziaływanie Berlina i innych miast niemieckich** na stronę polską w procesie drenażu potencjału endogenicznego,
- skrajne położenie przy granicy z RFN ograniczające dostępność ze znacznej części województwa,
- **rozwinięte relacje transgraniczne** (polsko-niemieckie i bałtyckie) w zakresie ochrony środowiska, komunikacji, edukacji, kultury, logistyki, planowania przestrzennego; większość gmin województwa zachodniopomorskiego (96) należy do Euroregionu Pomerania,
- **policentryczny układ osadniczy SOM** z miastem rdzeniowym Szczecinem (ok. 396 tys. mieszkańców) i 7 innymi miastami o różnej wielkości i funkcjach (Stargard - ok. 70 tys. m.; Świnoujście - ok. 41 tys. m. (znane uzdrowisko); Police - ok. 34 tys. m.; Goleniów - ok. 23 tys. m., Gryfino - ok. 22 tys. m., Stepnica - ok. 2 tys. m. i Nowe Warpno - 1,3 tys. m.),
- koncentracja **funkcji metropolitalnych** głównie w Szczecinie (administracyjna, militarna, ośrodka przedsiębiorczości i biznesu, ośrodka nauki i innowacji, kultury); funkcje Szczecina występujące w niektórych sektorach (gospodarczym, transportowym, turystycznym), **uzupełniane** są przez inne gminy SOM, będące terenami z potencjałem rozwojowym (Świnoujście, Goleniów, Police, Stargard, Stepnica, Nowe Warpno);
- **przewaga gmin o przewadze funkcji miejskich i przemysłowych**; obecność gmin typowo rolniczych i leśnych w SOM, w tym gmin oddalonych od miasta rdzeniowego o ponad 90 km,
- wysoki stopień zróżnicowania relacji i przepływów między gminami ościennymi a miastem rdzeniowym,
- korzystne położenie w pasie **Odrzańskiej Drogi Wodnej**, najważniejszego w Polsce z transportowego punktu widzenia śródlądowego szlaku żeglugowego, z perspektywą na rozwój transportu ekologicznego, w tym zwiększenie udziału transportu intermodalnego,
- **rzeka Odra wraz z otoczeniem przyrodniczym** jako główna oś komunikacyjna pogranicza polsko-niemieckiego i równocześnie oś rozwoju gospodarczego w SOM,
- **multimodalny węzeł komunikacyjny**, infrastruktura w sieci bazowej TEN-T (korytarze transportowe: Bałtyk-Adriatyk i Morze Północne – Bałtyk), z dominującą rolą portów morskich o podstawowym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Szczecin, Świnoujście) oraz portów w Policach, Stepnicy, Trzebieży i w Nowym Warpnie,
- **koncentracja terenów przemysłowych i portowych wzdłuż Odry** (Szczecin i Police) oraz w Świnoujściu,
- relatywnie dobrze **rozwinięta sieć kolejowa** ze szczecińskim węzłem kolejowym,
- **dobra dostępność transportowa do Europy Zachodniej**, przy jednocześnie ograniczonej dostępności wewnątrz krajowej,
- **wysoka atrakcyjność inwestycyjna SOM**,
- wytwarzanie umiarkowanego PKB przez województwo zachodniopomorskie w skali kraju,
- obecność instytucji i obiektów wojskowych **Korpusu P-W NATO**,
- **duża powierzchnia lasów** (parki krajobrazowe), wód powierzchniowych, obszarów ochrony przyrody, gleb wysokiej jakości i zlewni wód wysokiej jakości, wpływających na znaczne ograniczenie dostępności inwestycyjnej terenów;
- **duża liczba zbiorników wodnych** (i lasów), determinujących wysoką wilgotność powietrza; bogactwo zwierzyzny i ptactwa w lasach; umiarkowany klimat,
- **potencjał ekologiczny JCWP rzecznych** (od słabego do umiarkowanego),
- występowanie **złóż kopalin** (kruszywa naturalne, kreda, surowce ilaste ceramiki budowlanej i do produkcji kruszywa lekkiego, piaski kwarcowe do produkcji betonów komórkowych; torfy borowinowe, margle i wapienie, wody termalne); potencjał do rozwoju turystyki leczniczej,
- dobre warunki naturalne do rozwoju **energetyki wiatrowej, geotermii i pozyskiwania energii z biomasy**,

- **wysoki stopień atrakcyjności terenów turystycznych** (turystyka akwenowa i aktywna) ze względu na bogate i zróżnicowane walory turystyczne i kulturowe, liczne jeziora i rozwiniętą sieć rzeczną oraz odpowiednią infrastrukturę czasu wolnego,
  - obecność **krajobrazów priorytetowych**, wyróżniających się ze względu na swoje wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne, architektoniczne lub estetyczno-widokowe,
  - **bogata oferta agroturystyczna**.
4. Potencjał ludnościowy SOM (41% ogółu mieszkańców województwa zachodniopomorskiego), przestrzenny (12,2% pow. województwa) i gospodarczy (45,8% ogółu podmiotów gospodarczych) określa rangę SOM w skali regionu, wskazuje również na skalę powiązań funkcjonalnych (społecznych, gospodarczych, przestrzennych, komunikacyjnych) w ramach obszaru.

Sieć osadnicza

1. Sieć osadnicza SOM tworzy policentryczny układ z miastem rdzeniowym Szczecinem (miasto wojewódzkie), pięcioma miastami średniej wielkości (Police, Goleniów, Gryfino, Stargard i Świnoujście) oraz dwoma małymi miastami: Nowym Warpnem i Stepnicą. Układ osadniczy dopełnia wiejska sieć osadnicza, składająca się z 386 miejscowości. Obszar Planu zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego (Plan metropolitalny) obejmuje dodatkowo cztery miasta położone w estuarium Odry (Wolin, Kamień Pomorski, Międzyzdroje i Dziwnów), niebędące członkami SSOM.
2. Ogółem sieć osadniczą tworzą 269 miejscowości (łącznie z miastami). Łączny współczynnik urbanizacji w 2022 r. dla SOM wynosi 58,89%.
3. Istniejąca sieć osadnicza SOM stanowi barierę rozwojową dla części gmin. Świnoujście jest jedynym miastem w Polsce nieposiadającym stałego połączenia z terytorium kraju (w trakcie budowy tunel pod Świną), a położenie na dwóch głównych wyspach (Uznam i Wolin) skutkuje utrzymywaniem stałego, nieefektywnego finansowo połączenia promowego, które jest sporym utrudnieniem w organizacji życia mieszkańców. Na trasie Kopice-Stepnica-Trzebież funkcjonuje przeprawa promowa obsługująca ruch turystyczny i rowerowy¹⁴. Najtrudniejszy dostęp do krajowej sieci drogowej i kolejowej mają gminy: Nowe Warpno, Police i Stepnica. **Gminy leżące nad Zalewem Szczecińskim**, pomimo bliskiej odległości, mają **utrudnione wzajemne połączenia drogowe**. Jedynym połączeniem jest droga okrężna prowadząca przez sieć drogową Szczecina.
4. Jednostki osadnicze leżące w granicach Planu SOM można podzielić na następujące klasy hierarchii sieci osadniczej¹⁵:
  - **ośrodek miejski o znaczeniu metropolitalnym** – Szczecin (centrum zlokalizowane w lewobrzeżnej części miasta oraz subcentrum zlokalizowane na prawobrzeżu); ośrodek dominujący, wielofunkcyjny, dynamizujący region zachodniopomorski, miasto rdzeniowe SOM,
  - **ośrodki miejskie o znaczeniu subregionalnym** – Stargard, Świnoujście;
  - **ośrodki miejskie o znaczeniu ponadlokalnym** – Gryfino, Goleniów, Police;
  - **ośrodki miejskie o znaczeniu podstawowym** – Nowe Warpno, Stepnica;

¹⁴ Realizacja w ramach projektów: INT 174 „Trasa rowerowa wokół Zalewu Szczecińskiego – wspólna tożsamość pogranicza” oraz INT 138 „Na dwóch kółkach wokół Zalewu Szczecińskiego- polsko-niemiecki produkt turystyczny”.

¹⁵ W badaniach z 2020 roku dot. pozycji miast Polski w hierarchii osadniczej kraju, w województwie zachodniopomorskim miasta SOM sklasyfikowano następująco: Szczecin – jako metropolię ponadregionalną o dużej nadwyżce usług centralnych rynkowych w stosunku do liczby ludności; Stargard – jako miasto zagrożone marginalizacją, o lekkim niedoborze usług centralnych rynkowych; Świnoujście – jako miasto o dominującej funkcji turystycznej z dużą nadwyżką usług rynkowych; Goleniów – jako miasto z lekką nadwyżką; Police – jako miasto o dominującej funkcji przemysłowej z dużym niedoborem; Gryfino – jako miasto z lekkim niedoborem usług (wszystkie w grupie miasta ponadlokalne silne). Usługi rynkowe świadczą o potencjale gospodarczym miasta, są współzależne z usługami publicznymi. Pozycję ośrodków ponadlokalnych wzmacniają usługi nierynkowe. Więcej w: A. Sobala-Gwosdz, Pozycja miast jako ośrodków centralnych, Obserwatorium Polityki Miejskiej, IRMiR, Warszawa-Kraków 2023; ss. 68-77.

- **ośrodki wiejskie I rzędu** (ośrodki gminne i wspomagające, tj. wsie najlepiej wyposażone w usługi) – Trzebież, Tanowo, Dobra, Bezrzecze, Mierzyn, Kołbacz, Kobylanka, Kliniska Wielkie Gardno, Nowe Czarnowo oraz Warzymice.
- 5. **Obszary wiejskie** można podzielić na:
  - silnie zurbanizowane¹⁶ – Dobra, Kołbaskowo, Nowe Warpno,
  - zurbanizowane, z redukcją funkcji rolniczej – Gryfino¹⁷, Stargard, Goleniów, Stepnica, Police,
  - wielofunkcyjne z równowagą sektorów – Stargard, Kobylanka¹⁸, Stare Czarnowo¹⁹.

Tabela 1. Współczynnik urbanizacji w 2022 r. (odsetek ludności miejskiej)

Świat	Polska	Województwo Zachodniopomorskie	SOM
57%	60,1%	68,26%	58,89%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych publikowanych przez GUS.

6. W podziale administracyjnym SOM obejmuje swoim zasięgiem:
  - 2 miasta na prawach powiatu: Szczecin, Świnoujście;
  - z powiatu stargardzkiego: 1 gmina miejska (Stargard), 2 gminy wiejskie: Kobylanka, Stargard;
  - z powiatu polickiego: 2 gminy miejsko-wiejskie: Police, Nowe Warpno; 2 gminy wiejskie: Dobra, Kołbaskowo;
  - z powiatu goleniowskiego: 2 gminy miejsko-wiejskie: Goleniów, Stepnica;
  - z powiatu gryfińskiego: 1 gmina miejsko-wiejska: Gryfino; 1 gmina wiejska: Stare Czarnowo.
7. Spośród gmin SOM, Nowe Warpno i Stare Czarnowo zostały zaliczone do Strefy Specjalnego Włączenia (SSW) w PZPWZ. Pierwsza z gmin w roku 2019 i 2020 sklasyfikowana została jako obszar przejściowy, druga zaś w 2021 po raz pierwszy weszła w skład SSW²⁰. Istotną barierą rozwoju obszarów SSW jest niska dostępność do podstawowych usług publicznych i infrastruktury technicznej, zdekapitalizowanie tkanki osadniczej i zagrożenie walorów przyrodniczych w procesie gwałtownego poszukiwania alternatywnych dróg rozwoju oraz

¹⁶ Największą śr. pow. użytków rolnych przypadającą na 1 gospodarstwo odnotowano w gminie Dobra (74,1 ha). Najmniejszy udział użytków rolnych odnotowano w Nowym Warpnie (1,7%). Tu odnotowano również najmniejszy udział powierzchni zasiewów w powierzchni użytków rolnych w województwie zachodniopomorskim – 1,7% (56,9% w województwie). W gospodarstwach rolnych obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych (wg siedziby gospodarstwa) w 2020 r. wynosiła w Nowym Warpnie: 63 szt. Bydła (chów bydła mlecznego i mięsnego na terenach rolniczych całej gminy), w Starym Czarnowie: 3 103 szt. Bydła, 469 owiec, 44 kóz, 84 świń. Największą obsadę drobiu odnotowano w Kobylance – 60 115 szt. Największy udział w nakładach pracy na prowadzenie gospodarstwa rolnego ogółem w województwie zachodniopomorskim zaobserwowano w Goleniowie. Źródło: GUS, Powszechny Spis Rolny 2020 – wyniki ostateczne w województwie zachodniopomorskim, 29.04.2022 r. Na terenie Starego Czarnowa największą produkcję rolniczą zajmuje się Zakład Doświadczalny Instytutu Zootechniki Kołbacz sp. z o.o., które specjalizuje się w uprawie zbóż, rzepaku oraz hodowli zwierząt i sprzedaży mleka krowiego surowego. Prywatne gospodarstwa rolne sprzedają swoje plony na lokalnych rynkach. Szerzej: <https://rejestrpraw.arimr.gov.pl>.

¹⁷ Rolnictwo stanowi jedną z głównych gałęzi gospodarki gminy. Rolnicza działalność produkcyjna zajmuje bardzo ważne miejsce w strukturze dochodów mieszkańców gminy. Sprzyjają temu korzystne uwarunkowania środowiskowe (mimo zidentyfikowanych zagrożeń, takich jak występujące na obszarze gminy zagrożenie suszą hydrogeologiczną), infrastruktura gospodarstw rolnych, zasoby siły roboczej. Wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej kształtuje się na poziomie 73,4 pkt (przy średniej dla województwa 67,5, przy rozpiętości krajowej od 32,6 do 107,0 pkt i średniej krajowej 66,6). Duże kompleksy użytków rolnych przeważają we wschodniej części gminy od Chlebowa na północy po Dołgie i Sobiemyśl na południu. Wśród gruntów ornych dominują gleby średnie (IVa i IVb) i dobre (IIIa i IIIb) zajmujące łącznie ok. 82% ich powierzchni. Wśród użytków zielonych przeważają gleby średnie (III, IV) - ok. 59% ich powierzchni. Na podstawie ewidencji podatkowej na dzień 31 marca 2016 r. w gminie Gryfino widniało 848 jednostek sklasyfikowanych jako gospodarstwa rolne prowadzone przez osoby fizyczne. Powierzchnia ogółem zadeklarowanych do podatku rolnego arealu w hektarach fizycznych wynosiła 8 411,69 ha, a powierzchnia wyrażona w hektarach przeliczeniowych 8 092,79 ha. Duże gospodarstwa rolne lub przedsiębiorstwa obsługujące rolnictwo funkcjonują w miejscowościach Stare Brynki, Radziszewo, Wysoka Gryfińska, Gardno, Wirówek, Drzenin, Sobiemyśl, Dołgie.

¹⁸ Na terenie gminy Kobylanka obszar o wzmózonej produkcji rolnej obejmuje wieś Kunowo, gdzie ze względu na dobre klasy gruntów z powodzeniem uprawia się zboża i buraki. W obrębie wsi Motaniec i Niedźwiedz występują liczne przedsiębiorstwa tuczu drobiu.

¹⁹ Gmina Stare Czarnowo posiada najmniejszą pow. gruntów rolnych spośród gmin powiatu gryfińskiego, dominuje tu 4 kompleksy przydatności rolniczej (czyli gleby najmniej podatne na suszę spośród gleb lekkich), który zajmuje powierzchnię 1 755 ha, co stanowi 1/4 wszystkich użytków rolnych w gminie. Kompleks 2 oraz 1 i 4, czyli gleby o uregulowanych stosunkach wilgotnościowych i mało podatne na przesuszenie zajmują łącznie w Starym Czarnowie 35%. Blisko 34% gruntów rolniczych gminy jest podatnych na przesuszenie.

²⁰ <https://wzs.wzp.pl/programowanie-rozwoju/specjalna-strefa-wlaczania/biezace-informacje-o-ssw>.

słaba jakość infrastruktury. Kierunki interwencji w SSW mają za zadanie wsparcie gmin w sferze społecznej, gospodarczej i infrastrukturalnej.

8. Powszechny Spis Rolny 2020 pokazał trend zmniejszania się w województwie zachodniopomorskim (6,6% w stosunku do roku 2010) liczby gospodarstw rolnych, przy jednoczesnym wzroście ich średniej powierzchni. Zmianie uległa również struktura gospodarstw rolnych. Dominowały jednostki prowadzące wyłącznie produkcję roślinną (70,6% ogółu gospodarstw rolnych).
9. Na obszarach wiejskich SOM pożądaną strategią rozwoju jest ich wielofunkcyjność. Należy rozwijać: **funkcje zielone** (zarządzanie zasobami ziemi w celu utrzymania jej wartościowych właściwości, stwarzanie warunków dla dziko żyjących zwierząt i roślin, ochrona dobrostanu zwierząt, utrzymanie bioróżnorodności i poprawa obiegu substancji chemicznych w systemach produkcji rolnej); **funkcje błękitne** (zarządzanie zasobami wodnymi, poprawa jakości wód, zapobieganie powodziom, wytwarzanie energii wodnej i wiatrowej); **funkcje żółte** (utrzymanie spójności i żywotności obszarów wiejskich, podtrzymanie i wzbogacanie tradycji kulturowej oraz tożsamości wsi i regionów, rozwój agroturystyki i myślistwa); **funkcje białe** (zapewnianie bezpieczeństwa żywnościowego i zdrowej żywności).

Struktura funkcjonalno-przestrzenna

1. W strukturze funkcjonalno-przestrzennej SOM w PZPWP wyodrębniono sześć stref:
  - **Centrum Szczecina** – wielofunkcyjny obszar Śródmieścia Szczecina stanowi rdzeń układu funkcjonalno-przestrzennego SOM i skupia funkcje o charakterze metropolitalnym (o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym), reprezentowane przez ośrodki kultury, administracji, zarządzające, finansowe, usług i otoczenia biznesu. Rdzeń układu podlega procesowi intensywnej kontrurbanizacji, powodującej wyludnianie się Śródmieścia i wzrost liczby ludności w dzielnicach peryferyjnych (od początku lat 90. XX w.)
  - **Strefa miejska** – (Szczecin lewo- i prawobrzeżny, Mierzyn, Bezzecze, Przecław, Warzymice) - obszar intensywnego osiedlania się szczecinian oraz obszary przemysłowe. W samym Szczecinie zachodzi od kilku dekad proces relokacji na obszary oddalone od centrum, w szczególności w dzielnicach: Osów, Warszewo, Płonia i Kijewo, Bukowo. Głównym obszarem ekspansji osadnictwa wielorodzinnego poza granicę Szczecina stały się gminy: Dobra i Kołbaskowo, sąsiadujące z miastem od zachodu, głównie ze względu na najlepszą dostępność do centrum miasta i niższe ceny działek budowlanych.
  - **Strefa ośrodków równoważących rozwój** - miasta: Świnoujście, Kamień Pomorski, Goleniów, Gryfino, Stargard oraz Police pełnią funkcje satelickie w stosunku do Szczecina. Rozwijane są tam już istniejące usługi, a także powstają usługi nowego rodzaju, co z kolei wpływa na proces urbanizacji przestrzennej. Miasta te, poza oddziaływaniem lokalnym, stanowią ośrodki obsługi o charakterze ponadgminnym, z odpowiednio rozwiniętą ofertą usługową. Świnoujście, oddalone od centrum Szczecina o 56 km w linii prostej, jest ośrodkiem subregionalnym równoważącym rozwój w północnej części SOM, z rozwiniętą funkcją portową i turystyczną (powiązanie ze Szczecinem głównie funkcją portową i transportową).
  - **Strefa ekstensywnej urbanizacji** - obejmuje tereny podmiejskie Szczecina z intensywnie rozwijającą się zabudową jedno- i wielorodzinną, wsie zatracające charakter rolniczy (zwłaszcza w gminach: Dobra, Kołbaskowo, Kobylanka, wiejska część gmin: Police, Goleniów i Gryfino); mniej intensywne procesy suburbanizacji demograficznej zachodzą w bezpośrednim otoczeniu Stargardu.
  - **Kompleksy przemysłowo-gospodarcze** - obejmujące duże obszary wpływające na strukturę przestrzenną (powstające od XIX w. do czasów obecnych), których silna koncentracja występuje w paśmie rzeki Odry; część terenów obecnie podlega transformacji w kierunku funkcji ogólnomiejskiej.
  - **Tereny otwarte i leśne** - obejmujące obszary o krajobrazie półnaturalnym, rolniczym, leśnym oraz duże obszary wodne.

2. Kształtowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej SOM zdeterminowane jest przez rzekę Odrę i Zalew Szczeciński, które dzielą ten obszar na dwie części, a jednocześnie stanowią element funkcjonalnie łączący przestrzeń i dodający jej unikatowości, stwarzając atrakcyjne warunki dla komunikacji wodnej jako alternatywy dla połączeń lądowych.
3. Struktura funkcjonalno-przestrzenna SOM opiera się na mieście rdzeniu, gdzie zachodzą główne procesy metropolizacji i występuje nagromadzenie funkcji ośrodka centralnego (lokalizacja największej liczby funkcji metropolitalnych). Szczecin posiada znaczenie ponadlokalne, międzynarodowe, stanowiąc:
  - ważny ośrodek decyzyjny, związany z wyznaczaniem kierunków rozwoju, interwencji publicznej, pełnieniem ważnych usług z zakresu edukacji, ochrony zdrowia itp.
  - kluczowy ośrodek, w którym występują funkcje gospodarcze, związane z generowaniem innowacji, rozwojem kapitału społecznego i talentów w regionie zachodniopomorskim;
  - centrum turystyczne, kulturalne oraz naukowo-akademickie.
4. W centrum Szczecina koncentruje się śródmiejska zabudowa mieszkaniowa, która maleje wraz z oddalaniem się od Śródmieścia, rozrastając się wzdłuż najważniejszych ciągów komunikacyjnych oraz w sposób krawędziowy.
5. Istotną rolę w strukturze funkcjonalno-przestrzennej SOM odgrywa funkcja przemysłowa i portowa, która koncentruje się głównie w paśmie rzeki Odry od Nowego Czarnowa, przez Gryfino, Żydowce, Pomorzany, port Szczecin, tereny stoczniowe północnych dzielnic Szczecina aż do Polic i Świnoujścia. Na części tych obszarów zaprzestana została działalność gospodarcza z powodu upadku zakładów lub wycofania części funkcji portowych. Powstały nowe strefy koncentracji funkcji przemysłowej w postaci parków przemysłowych w Goleniowie, Stargardzie, Policach, Gardnie i w prawobrzeżnej części Szczecina: Goleniowski Park Przemysłowy, obszar przemysłowy Grupy Azoty Zakłady Chemiczne "Police" S.A., Stargardzki Park Przemysłowy²¹, Park Przemysłowy Nowoczesnych Technologii, prawobrzeżna część Szczecina. W Świnoujściu rozwija się funkcja portowa wraz z niezbędną infrastrukturą (terminal promowy, pasażerski, terminal PLNG, terminal kontenerowy, terminal instalacyjny²²).
6. Zrównoważony rozwój funkcji magazynowej, produkcji musi być oparty o siatkę dostępu kolejną, drogą lądową i morskim torem wodnym. Ze względu na ograniczone obszary rozwoju zakładów produkcji, logistyki i magazynowania na terenie miast SOM, funkcja przemysłowa może rozwijać się wokół miast, uwzględniając dobre połączenia komunikacyjne i dostęp do mediów.
7. Ważnymi terenami w strukturze funkcjonalno-przestrzennej są *wody* (16%), wykorzystywane do celów transportowych i rekreacyjnych (edukacyjnych) - Zalew Szczeciński, rzeka Odra, jezioro Dąbie, jezioro Miedwie, rzeki: Ina, Płonia, Łarpia) - razem wody i zieleń (bez obszarów gruntów rolnych): 54,5%; *duże kompleksy leśne* (Puszcza Bukowa, Wkrzańska i Goleniowska), stanowiące bogaty potencjał przyrodniczy (zieleń w różnych formach - 38,4%), rolniczo-produkcyjny (*uprawy rolne - grunty orne, pastwiska, łąki, sady* - obejmują 28,3%), oraz turystyczny. Łącznie 82,8% terenów SOM to tereny zielone i wodne, co daje olbrzymi potencjał sprzyjający rozwojowi sportu, turystyki (rekreacji wodnej i turystyki aktywnej).

²¹ Stargardzki Park Przemysłowy (SPP) obejmuje powierzchnię około 150 ha i położony jest w północno-zachodniej części miasta. Obszar ten został przygotowany z myślą o małych i średnich przedsiębiorstwach. Na terenie SPP znajduje się 59 firm oraz biurowiec, w którym swoją siedzibę ma 50 firm. Inwestorzy reprezentują liczne branże produkcji i usług, m.in. logistyka, konstrukcje stalowe, produkcja wyrobów parafinowych, elementów grzejnych, akcesoriów i komponentów dla przemysłu samochodowego, automatyka. Na terenie SPP zatrudnionych jest ok. 2.800 osób.

²² Terminal instalacyjny w Świnoujściu, umożliwiający montaż turbin i masztów do wysokości 100 m i udźwigu 1000 ton, które trafią do morskich farm wiatrowych na Bałtyku – Świnoujście będzie portem polskiego *off-shore*. W 2026 zostanie wyprodukowana pierwsza farma wiatrowa. Świnoujście jest również jednym z największych na Bałtyku terminali promowych.

8. Lokalne układy jezior i rzek należy utrzymać pod ochroną z minimalną liczbą funkcji podstawowych. Ocenia się, że prawie z każdego miejsca na obszarze SOM rekreacyjna zielen²³ lub obszar wodny są dostępne w czasie 15 minut samochodem (w skali kraju dla dużych miast to ewenement). Na styku z akwenami występuje pełny asortyment funkcji od zieleni naturalnej, rekreacji i sportu do produkcji, składów i magazynów, komunikacji - należy utrzymać tę różnorodność funkcji i ich równowagę z reżimem ochrony Natura 2000.
9. Obszary przyrodnicze z wodami i kompleksami leśnymi, tereny rolne otwarte stanowią naturalną barierę dla rozwoju suburbanizacji w SOM. Najmniej terenów leśnych posiadają gminy: Kołbaskowo, Dobra, Stargard.
10. Gleby najwyższej przydatności rolniczej zajmują powierzchnię 19 870 ha (5%). Największe obszary gleb kompleksu pszennego bardzo dobrego występują na Równinie Pyrzyckiej w gminach: Gryfino, Stare Czarnowo, Szczecin, Dobra i Stargard.
11. Obecny układ przestrzenny charakteryzuje rozrastanie się zabudowy, najsilniej w kierunku zachodnim od Szczecina tj. w gminach Dobra i Kołbaskowo, posiadających najlepszą dostępność do centrum Szczecina, w sposób krawędziowy, przylegając bezpośrednio do granic miasta (Mierzyn, Bezrzecze w gminie Dobra oraz Warzymice, Przeclaw (w g. Kołbaskowo), pasmowy wzdłuż DK nr 10 i DK 13 oraz DW nr 112 (Police)).
12. W obszarach tych rozwijała się również zabudowa wielorodzinna, zmieniająca ich wiejskich dotychczas charakter. Wyodrębnione obręby są aktualnie gęściej zaludnione niż niektóre osiedla w Szczecinie (np.: Osów, Głębokie-Pilchowo, Żydowce-Klucz). Duża gęstość zaludnienia spowodowała konieczność dostosowania sieci usług do podstawowych potrzeb mieszkańców oraz wprowadzenia miejskiej komunikacji publicznej.
13. Kolejnym pasmem rozwoju osadnictwa jest pasmo Załom-Pucice-Kliniska-Goleniów oraz pasmo DK nr 10 na wschód od Szczecina: Płonia-Kobylanka-Stargard. Pasma zabudowy wzdłuż DK nr 31 pomiędzy Szczecinem i Gryfinem rozwinęło się na przełomie XIX i XX w. w formie kilku wsi ulicowych połączonych ze sobą.
14. Zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna skupia się w granicach miast SOM i praktycznie nie rozlewa się poza ich granice. Dotyczy to zabudowy wielorodzinnej istniejącej, jak i planowanej (za wyjątkiem Kołbaskowem). Przewiduje się, że powierzchnia przyrostu planowanej zabudowy jednorodzinnej może wynieść ok. 60% obecnie istniejącej.
15. Gminami, w których funkcja mieszkaniowa stanowi istotną rolę są: Świnoujście, Stargard oraz Police. Rozwój zabudowy jednorodzinnej na północ od Goleniowa niepokojąco zbliża się do rejonu lotniska Szczecin-Goleniów, gdzie powstają budynki mieszkalne na osi nalotów.
16. Postępuje proces dekoncentracji układów wiejskich. Rozpraszająca się zabudowa jednorodzinna tworzy układy amorficzne, ciągłe, rozproszone, co będzie jeszcze bardziej utrudniało ich obsługę usługami publicznymi.
17. Układy wiejskie i zabudowa rozproszona wokół nich stanowią satelity miast w SOM, na których spoczywa obowiązek obsługi.
18. Tereny otwarte rolnicze stanowią zaplecze żywnościowe i energetyczne SOM. Najwyższy % zatrudnionych w sektorze rolnictwa nie przekracza 11% i występuje w obszarze wiejskim gminy Stargard.
19. Na obszarach rolniczych zachodzi transformacja związana z wdrażaniem idei wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich (działania na rzecz rozwoju funkcji pozarolniczych, tj.: działalność inwestycyjna, rozwój funkcji turystycznej oraz wyznaczanie terenów chronionych).

---

²³ Wśród gmin SOM w roku 2021 najlepszą dostępnością zieleni miejskiej charakteryzowały się gminy: Nowe Warpno (171 mieszkańców na 1 ha powierzchni zielonej), Świnoujście (311), Goleniów (442) i Stepnica (442). W gminach wiejskich: Stargard i Stare Czarnowo zaobserwowano najwyższe wartości analizowanego wskaźnika przekraczające 5,5 tys. mieszkańców na 1 ha powierzchni zielonej. W gminach tych powierzchnia terenów zieleni miejskiej w roku 2021 nie przekraczała 0,5 ha.

20. Największa powierzchnia obszarów zabudowanych i zurbanizowanych występuje w mieście Szczecin (ponad 94,1 km²), a najmniejsza w gminie Nowe Warpno (2 km²). W pięciu gminach SOM wielkość powierzchni tego typu obszarów nie przekracza 10 km². W grupie pozostałych gmin, poza miastem Szczecin, powierzchnia obszarów zabudowanych i zurbanizowanych w roku 2021 nie była większa niż 25 km².
21. Największa powierzchnia użytków rolnych występuje w gminie wiejskiej Stargard (ponad 232,5 km²), a najmniejsza w gminie Nowe Warpno (ponad 14,8 km²). W prawie 70% gmin SOM wielkość powierzchni użytków rolnych przekracza 50 km². Do gmin, w których ta powierzchnia jest mniejsza, poza gminą Nowe Warpno, należą także miasta: Świnoujście (17,53 km²) i Stargard (19,87 km²) oraz gmina Kobylanka (41,61 km²).
22. W roku 2021 udział powierzchni terenów przemysłowych w powierzchni całkowitej gminy dla większości gmin SOM był mniejszy niż 1%. Wyższe wartości występują jedynie w gminach: Stargard – gmina miejska (13,48%), Szczecin (4,88%), Police (4,33%), Gryfino (1,80%) oraz Świnoujście (1,53%). Wartość tego wskaźnika dla całego terenu SOM kształtowała się na poziomie 1,55% (przy ponad 43,37 km²) w odniesieniu do powierzchni całkowitej obszaru oraz 17,61% w relacji do obszaru zabudowanego i zurbanizowanego. Znaczna część terenów przemysłowych (ponad 33%) znajduje się w mieście Szczecin.
23. Tereny rekreacji i wypoczynku w SOM zajmują ponad 14,7 km², tj. 0,53% w stosunku do całkowitej powierzchni tego obszaru oraz 5,98% w relacji do powierzchni zabudowanej i zurbanizowanej. Największy udział tego typu terenów odnotowano w mieście Szczecin, gdzie zajmują one 686 ha, co stanowi 2,28% pow. miasta. Znaczny odsetek terenów rekreacji i wypoczynku odnotowano również w gminie miejskiej Stargard wynoszący 1,64% powierzchni gminy. W pozostałych gminach SOM wielkość tego wskaźnika nie przekracza 1% pow. gminy.
24. Największa łączna powierzchnia terenów mieszkalnych, przemysłowych oraz rekreacji i wypoczynku występowała w roku 2021 w mieście Szczecin i obejmowała ponad 41,5 km². Powierzchnię powyżej 10 km² zanotowano również w gminie miejsko-wiejskiej Police (14,10 km²) oraz gminie miejskiej Stargard (10,60 km²).

Rozkład funkcji metropolitalnych

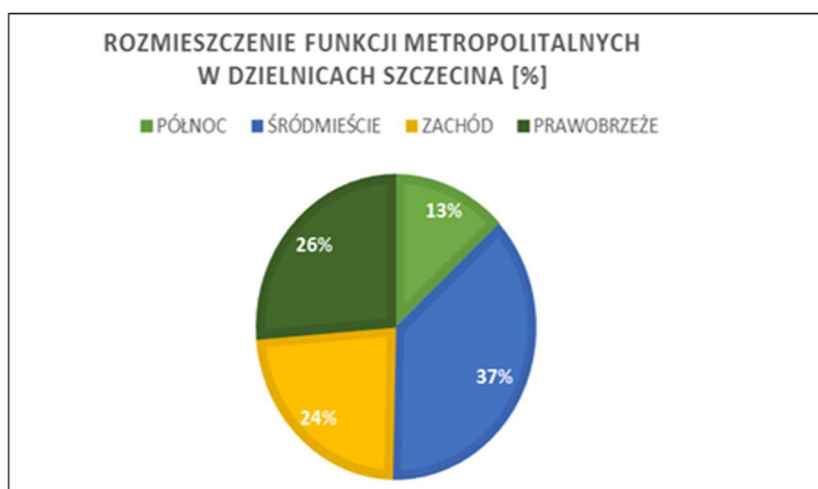
1. W SOM funkcje metropolitalne skupiają się głównie w Szczecinie, który wraz z OF jest głównym biegunem wzrostu w regionie, kumulującym kapitał społeczno-gospodarczy. Jako stolica województwa i miasto rdzeniowe SOM, Szczecin jest głównym ośrodkiem administracyjnym, gospodarczym, naukowym, kulturalnym i medycznym oraz siedzibą władz publicznych. W Szczecinie i w podregionie szczecińskim wytwarzane jest 61% PKB województwa zachodniopomorskiego. Miasto stanowi również główne centrum usług publicznych i rynkowych na obszarze SOM.
2. W Szczecinie koncentruje się 5 głównych grup funkcji metropolitalnych, nie w pełni realizowanych z powodu braku prawnego umocowania. Są to:
  - funkcja decyzyjno-kontrolna (administracyjna) (np.: Wojewódzki Sąd Administracyjny, Urząd Wojewódzki, Urząd Marszałkowski, Urząd Miasta Szczecin),
  - funkcja militarna (kompleksy koszar 12 SDZ WP i Korpusu PN-WSCH NATO),
  - funkcja ośrodka przedsiębiorczości i biznesu (biurowce),
  - funkcja ośrodka nauki i innowacji (uniwersytety, szkoły wyższe, m. in. ZUT, PUM, PMS, szkoły zawodowe, specjalistyczne; w sferze B+R+I i rynku pracowników innowacyjnych), HUB dla przepływów wielobranżowych),
  - funkcja kultury (w zakresie edukacji kulturalnej oraz dostępu do kultury, w tym kultury wysokiej).
3. Pozostałe funkcje miasta rdzeniowego obejmują:
  - funkcję wielofunkcyjnej zabudowy śródmiejskiej, posiadającej bezpośredni kontakt z Odrą,
  - funkcję biznesu i finansów,

- funkcję transportu (organizacji transportu),
  - funkcję środków masowego przekazu,
  - funkcję gospodarki morskiej,
  - funkcję handlu i usług,
  - funkcję edukacyjną,
  - funkcję sportowo-rekreacyjną,
  - funkcję rolniczej przestrzeni produkcyjnej.
4. Kształtowanie relacji przestrzennych i funkcjonalnych Szczecina z obszarami sąsiadującymi ma priorytetowe znaczenie również dla określenia zadań priorytetowych dla miasta jako ośrodka metropolitalnego. Szczególnie istotne znaczenie ma wzmocnienie roli i funkcji Szczecina, realizowane poprzez rozwój funkcji metropolitalnych i partnerską współpracę z gminami SOM, obejmującą m.in.: wspólne programowanie zintegrowanych działań, współdziałanie inwestycyjne w realizacji programów rozwojowych oraz wzmocnianie relacji i więzi miejsko-wiejskich.
  5. Szczeciński Obszar Metropolitalny cechuje znaczne zróżnicowanie funkcjonalne gmin (od satelitarnych/lokalnych zasobów pracy do samodzielnych centrów gospodarczych) oraz zróżnicowana intensywność ich powiązań z miastem rdzeniowym (od postępującej integracji społeczno-gospodarczej do powiązań sieciowych i administracyjno-gospodarczych).
  6. Funkcje metropolitalne Szczecina, występujące w niektórych sektorach (np.: gospodarczym, transportowym, turystycznym), uzupełniane są przez inne gminy SOM (tereny potencjalnych możliwości rozwojowych). Miasto na prawach powiatu Świnoujście pełni wiodące funkcje turystyczno-uzdrowiskowe i gospodarki morskiej; funkcje gospodarcze pełnione przez gminę Goleniów (Goleniowski Park Przemysłowy), gminę Police (Port Police i ZCH Azoty Police) oraz gminę miejską Stargard (Stargardzki Park Przemysłowy, Park Przemysłowy Nowoczesnych Technologii w Stargardzie); miasto Nowe Warpno (funkcja turystyczna).
  7. SOM jest w dalszym ciągu obszarem o niskiej lub średniej skali wewnętrznej integracji funkcjonalnej (powiązania funkcjonalne) z relatywnie umiarkowaną rozwiniętą siecią transportową.
  8. Wykorzystując informacje o przestrzennym rozmieszczeniu funkcji sprzyjających tworzeniu topoklimatów korzystnych dla życia mieszkańców, w powiązaniu z danymi dotyczącymi starzenia się społeczeństwa oraz znacznemu potencjałowi usług ochrony zdrowia (ponad 1000 prywatnych praktyk związanych z ochroną zdrowia tylko w samym Szczecinie), można stwierdzić, że jedną z głównych funkcji metropolitalnych tego obszaru (jest) będzie w przyszłości **funkcja ochrony zdrowia, rehabilitacji i opieki, wymagająca wdrażania zintegrowanej polityki senioralnej.**
  9. SOM charakteryzują deficyty w zakresie chronionego rynku pracy (w szczególności dot. Kobiet, w tym w wieku 60+) oraz osób niepełnosprawnych.
  10. Rozkład funkcji w SOM przedstawiono na mapie nr 1, będącej **załącznikiem nr 1 do Syntezy diagnozy.**

Rola osiedli miasta Szczecina w SOM

1. Analiza głównych funkcji metropolitalnych Szczecina (wymienione wyżej grupy funkcji) pozwoliła na określenie szczegółowych powiązań poszczególnych osiedli/dzielnic Szczecina oraz pełnionych przez nie ról.
2. Najmniej funkcji o istotnym znaczeniu dla SOM pełni dzielnica PÓŁNOC, kolejno dzielnice ZACHÓD i PRAWOBRZEŻE, a najwięcej dzielnica ŚRÓDMIEŚCIE. Za dominujące funkcje metropolitalne Szczecina można uznać funkcje: transportową (transferową), turystyczną, ośrodka nauki i innowacji, usług społecznych, usługowo-handlową, ekologiczną oraz inżynieryjno-środowiskową.

Rycina 2. Rozmieszczenie funkcji metropolitalnych w dzielnicach Szczecina

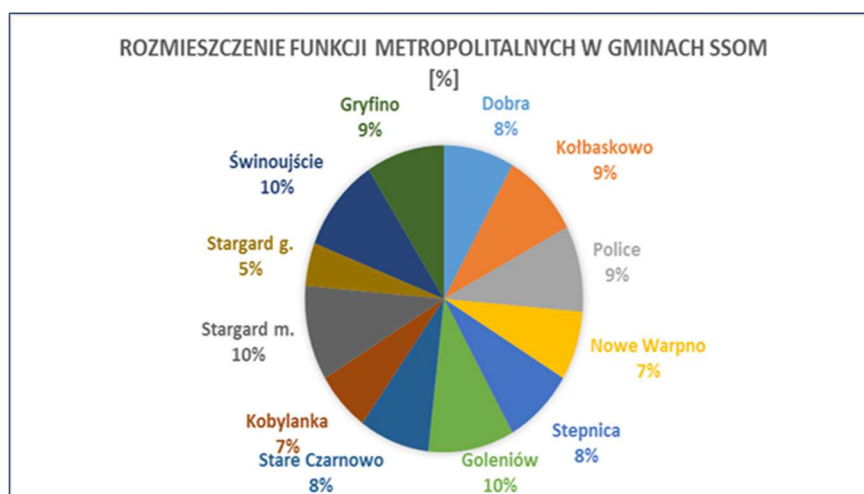

Źródło: Opracowanie własne.

Rola gmin stowarzyszonych w SSOM w obszarze metropolitalnym

1. W odniesieniu do roli i funkcji poszczególnych gmin SOM analiza potwierdziła rozproszenie funkcji metropolitalnych w różnych miastach oraz wskazała dominujące funkcje w SOM. Są to funkcje: administracyjna, mieszkaniowa, komunikacyjna, gospodarcza, rolnicza i kulturalna.
2. Ośrodkiem, w którym zauważa się znaczące procesy metropolizacji jest Stargard, gdzie wokół miasta kształtuje się obszar funkcjonalny (obszar oddziaływania głównie na wschód, południe od Stargardu). Gmina Stargard należy do obszarów funkcjonalnych szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej w związku z lokalizacją na terenie gminy wojskowych terenów zamkniętych²⁴ oraz obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi. Ze względu na występowanie form ochrony przyrody gmina Stargard została zidentyfikowana jako obszar kształtowania potencjału rozwojowego wymagający programowania działań ochronnych ze względu na ich wartość przyrodniczą.

Rycina 3. Rozmieszczenie funkcji metropolitalnych w gminach stowarzyszonych w SSOM [%]

Źródło: Opracowanie własne.

²⁴ Wojskowe tereny zamknięte są obszarami istotnymi z punktu widzenia bezpieczeństwa i obronności państwa. Źródło: Strategia rozwoju Gminy Stargard na lata 2021-2030.

Tabela 2. Zestawienie funkcji własnych gmin z funkcjami pełnionymi w SOM²⁵

Lp.	Gmina	Funkcje własne JST	Funkcje w SOM
1	Dobra	administracyjna, mieszkaniowa, turystyczno-rekreacyjna, sportowo-rekreacyjna, komunikacyjna, usług społecznych; ekologiczna, środowiskowo-inżynierska, rolnicza przestrzeń produkcyjna;	ekologiczna, komunikacyjna (transferowa), rolnicza;
2	Kołbaskowo	administracyjna, mieszkaniowa, usługowa, sportowo-rekreacyjna; turystyczno-rekreacyjna, usług społ., środowiskowo-inżynierska, ekologiczna; rolnicza przestrzeń produkcyjna;	komunikacyjna (transferowa), rolnicza, gospodarcza, turystyczna;
3	Police	administracyjna, mieszkaniowa, produkcyjna, turystyczno-rekreacyjna, sportowo-rekreacyjna, usług społ., środowiskowo-inżynierska, ekologiczna, komunikacyjna, magazynowo-składowo-produkcyjna, rolnicza przestrzeń produkcyjna;	komunikacyjna (transferowa), gospodarcza; kulturalna; ekologiczna; turystyczna;
4	Nowe Warpno	administracyjna, mieszkaniowa, rolnicza, turystyczno-rekreacyjna-sportowa, ekologiczna; środowiskowo-inżynierska, komunikacyjna	turystyczna, ekologiczna, rolnicza;
5	Stepnica	administracyjna, mieszkaniowa, ekologiczna, turystyczno-rekreacyjna; sportowo-rekreacyjna, łowiectwo; usługi społeczne, rolnicza;	komunikacyjna (transferowa), gospodarcza, turystyczna, rolnicza;
6	Goleniów	administracyjna, mieszkaniowa; środowiskowo-inżynierska, turystyczno-rekreacyjna, sportowo-rekreacyjna, produkcyjna; usługi społ., handlowa;	komunikacyjna (transferowa), gospodarcza, kulturalna, turystyczna;
7	Stare Czarnowo	administracyjna, mieszkaniowa; rolnicza (leśnictwo), ekologiczna, sportowo-rekreacyjna, środowiskowo-inżynierska, komunikacyjna;	rolnicza, ekologiczna;
8	Kobylanka	administracyjna, mieszkaniowa, rolnicza, komunikacyjna, turystyczno-rekreacyjna, usług społ., produkcyjna;	komunikacyjna (transferowa), gospodarcza, rolnicza;
9	Stargard m.	administracyjna, mieszkaniowa, usług społ., komunikacyjna, usługowo-składowo-produkcyjna, środowiskowo-inżynierska, ekologiczna, przemysłowa; turystyczno-rekreacyjno-sportowa, handlowa;	komunikacyjna (transferowa), gospodarcza, kulturalna, turystyczna;
10	Stargard g.	mieszkaniowa, produkcja rolnicza (łowiectwo), środowiskowo-inżynierska, produkcyjna, turystyczno-rekreacyjna;	turystyczna, ekologiczna, rolnicza;
11	Świnoujście	administracyjna, mieszkaniowa, magazynowo-składowo-produkcyjna, turystyczno-rekreacyjno-sportowa; ekologiczna, środowiskowo-inżynierska, usług społ., handlowo-usługowa;	komunikacyjna (transferowa), gospodarcza, turystyczna (uzdrowiskowa), ekologiczna;
12	Gryfino	administracyjna, mieszkaniowa, usług społecznych, komunikacyjna, środowiskowo-inżynierska, turystyczno-rekreacyjno-sportowa, ekologiczna; produkcyjna, handlowa;	komunikacyjna (transferowa), gospodarcza, turystyczna, ekologiczna;
13	Szczecin	administracyjna, turystyczna, sportowo-rekreacyjna, komunikacyjna (transferowa), produkcyjna, usługowo-handlowa, usług społecznych, ośrodka nauki i innowacji, ekologiczna, środowiskowo-inżynierska, produkcji rolniczej; usługi finansowo-księgowo;	miasto rdzeniowe SOM;

Polityka przestrzenna²⁶ w gminach SOM

1. Obszar SOM jest zróżnicowany pod względem społecznym, gospodarczym i środowiskowym.
2. W przestrzeni województwa zachodniopomorskiego SOM tworzy jeden z trzech silnych obszarów wzrostu²⁷. Obszar posiada potencjał rozwojowy związany z: kapitałem ludzkim, istniejącą infrastrukturą techniczną i transportową, instytucjami otoczenia biznesu, wielkością rynku zbytu oraz korzyściami aglomeracji.
3. Wszystkie gminy wchodzące w skład SOM posiadają uchwalone studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, jednakże tylko dwie z nich wykonały bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę – Szczecin oraz Gryfino.
4. Nowe Warpno i Kobylanka nie posiadają zaktualizowanych SUIKZP.

²⁵ Opracowanie własne na podstawie analizy studiów i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin członkowskich SSOM.

²⁶ Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej na terenie gminy należy do zadań własnych gmin (art. 3 ust. 1 Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym).

²⁷ Wraz z Koszalińsko-Kołbaskowsko-Białogardzkim Obszarem Funkcjonalnym (KKBOF) oraz Obszarem Nadmorskim.

Tabela 3. Zestawienie obowiązujących studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego w gminach SOM wraz z numerami uchwał

Nazwa jednostki	Wykaz uchwał podejmujących studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy
Dobra	Uchwała Nr XXXVIII/558/2010 Rady Gminy Dobra z dnia 24 czerwca 2010 roku w sprawie uchwalenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Dobra
Goleniów	Uchwała Nr VIII/85/19 Rady Miejskiej w Goleniowie z dnia 24 kwietnia 2019 roku w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Goleniów
Gryfino	Uchwała Nr XL/314/21 Rady Miejskiej w Gryfinie z dnia 26 sierpnia 2021 roku w sprawie uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Gryfino
Kobylanka	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kobylanka, przyjęte uchwałą Nr XXXV/216/13 Rady Gminy Kobylanka z dnia 11 lipca 2013 r.
Kołbaskowo	Uchwała Nr XIII/125/2015 Rady Gminy Kołbaskowo z dnia 16 listopada 2015 r. w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kołbaskowo
Nowe Warpno	Uchwała Nr XVIII/106/2008 Rady Miejskiej w Nowym Warpnie z dnia 3 czerwca 2008 roku w sprawie uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Warpno
Police	Uchwała Nr VI/47/2015 Rady Miejskiej w Policach z dnia 31 marca 2015 roku w sprawie przyjęcia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Police
Stare Czarnowo	Uchwała Nr XLII/319/2018 Rady Gminy Stare Czarnowo z dnia 16 października 2018 roku w sprawie przyjęcia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stare Czarnowo
Stargard (g. miejska)	Uchwała Nr XLII/424/2022 Rady Miejskiej w Stargardzie z dnia 21 czerwca 2022 roku w sprawie zmiany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Stargard”
Stargard (g. wiejska)	Uchwała Nr IX/81/19 Rady Gminy Stargard z dnia 27 czerwca 2019 roku w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stargard Szczeciński
Stepnica	Uchwała Nr XXVIII/295/18 Rady Miejskiej w Stepnicy z dnia 10 października 2018 roku w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Stepnica
Szczecin	Uchwała Nr XXXIX/1061/22 Rady Miasta Szczecin z dnia 26 kwietnia 2022 roku w sprawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Szczecin
Świnoujście	Uchwała Nr L/372/2017 Rady Miasta Świnoujście z dnia 23 listopada 2017 roku w sprawie zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Świnoujście

Źródło: Opracowanie własne.

- Najwyższym pokryciem, bo niemal 100-procentowym, obowiązującymi miejscowymi planami cechuje się gmina Police (99,8%), najniższym (udział niższy niż 15%) gminy: Dobra, Goleniów, Kobylanka, Nowe Warpno, Stare Czarnowo, Stargard (gmina wiejska) oraz Stepnica.
- Najwięcej decyzji o warunkach zabudowy w 2021 roku wydanych zostało w gminach: Dobra (706 decyzji – 28% wszystkich decyzji wydanych w gminach SOM), Goleniów (444) oraz Stargard (gmina wiejska) (484). Zauważalna jest zależność, że im mniejsze pokrycie mpzp, tym większa ilość wydanych decyzji o warunkach zabudowy²⁸.
- Tabela 4 przedstawia porównanie udziału powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni gmin ogółem z ilością wydanych decyzji o warunkach zabudowy w gminach wchodzących w skład SOM (stan na 2021 rok).

²⁸ Oznacza to, że większość decyzji o pozwoleniu na budowę na takich terenach nie jest procedowana w oparciu o obowiązujące plany miejscowe, przy braku konieczności zachowania zgodności ze SUIKZP.

Tabela 4. Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni gmin ogółem oraz liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy w gminach SOM

Nazwa jednostki	Udział pow. objętej obowiązującymi mpzp w powierzchni ogółem [%]	Decyzje o warunkach zabudowy ogółem [szt.]
Dobra	11,9	706
Goleniów	5,6	444
Gryfino	19,6	135
Kobylanka	5,7	173
Kołbaskowo	23,4	88
Nowe Warpno	-	100
Police	99,8	1
Stare Czarnowo	2,4	34
Stargard (g. miejska)	40,4	44
Stargard (g. wiejska)	7,0	484
Stepnica	1,5	73
Szczecin	60,2	171
Świnoujście	48,2	24

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2021 r.)

8. Najwięcej decyzji dotyczyło zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. W roku 2021 tego typu decyzje stanowiły ponad 68% wszystkich wydanych decyzji, a ich liczba była większa o 15,6% niż w roku 2020, a w odniesieniu do roku 2012 obserwuje się wzrost o 46,4%. W roku 2021 najmniej decyzji dotyczyło zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej (ok. 4,4% wszystkich wydanych decyzji o warunkach zabudowy).

Tabela 5. Pokrycie mpzp SOM w [%] wg GUS

Lp.	Nazwa jednostki	2020	2021	2022
1	Dobra	10,86	12	12
2	Goleniów	5,64	5,64	5,7
3	Gryfino	19,6	19,6	19,6
4	Kobylanka	5,72	5,72	5,72
5	Kołbaskowo	23,77	23,51	23,51
6	Nowe Warpno	0	0	0
7	Police	98	98	98
8	Stare Czarnowo	2,4	2,4	2,4
9	Stargard, miasto	39,77	40,43	40,43
10	Stargard, gmina	7,16	7,16	7,16
11	Stepnica	1,45	1,45	1,45
12	Szczecin	59,47	60,16	60,4
13	Świnoujście*	97,42	97,42	97,42

*tereny lądowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji z JST.

Relacje przestrzenne w SOM

1. Szczecin jako rdzeń SOM, charakteryzuje się wąską strefą (wynikającą z przebiegu granicy państwa) ścisłych związków z JST zlokalizowanymi w północno-zachodnim, bezpośrednim otoczeniu miasta, oraz stosunkowo silnych powiązań w obszarze południowym, nadodrzańskim.
2. Strefa luźniejszych powiązań funkcjonalnych (szersza) obejmuje niemal całe dawne województwo szczecińskie, z wyjątkiem pogranicza z Ziemią Lubuską, które w większym stopniu powiązane jest z Gorzowem Wielkopolskim. Całe województwo lubuskie wykazuje wyraźne relacje ze Szczecinem, natomiast cała reszta obszaru woj. zachodniopomorskiego, w tym wschodnia (tzw. koszalińska) część cechuje się bardzo słabymi związkami ze Szczecinem.
3. Szczecin posiada silniejsze relacje w układzie północ-południe, a poza aglomeracją szczecińską słabymi w kierunku wschodnim. Ponadto Szczecin posiada stosunkowo silnie powiązane strefy bezpośredniego oddziaływania ośrodka centralnego na stronę niemiecką (współpraca z ośrodkami regionalnymi takimi jak Schwerin, Rostock, Greifswald, Poczdam oraz ośrodkiem

stołecznym Berlin) oraz o aktualnie niewielkim oddziaływaniu transgranicznym w południowym pasie Morza Bałtyckiego²⁹.

Powiązania funkcjonalne

1. Między miastami w OF dokonują się przepływy ludzi (migracje), dóbr i informacji. Przepływy te realizują się za pomocą sieci transportu i łączności oraz stanowią ważne charakterystyki systemów społeczno-gospodarczych.
2. Powiązania funkcjonalne metropolii mają znaczenie strategiczne dla jej rozwoju. Miasto rdzeniowe wraz gminami sąsiadującymi z nim stanowi organizm, którego dynamika określa główne kierunki rozwoju zewnętrznych stref aglomeracji.
3. Powiązania wiążące generuje Szczecin oraz inne miasta stanowiące z nim aglomerację policentryczną, czyli Świnoujście i Stargard jako miasta o znaczeniu subregionalnym oraz Goleniów, Gryfino i Police jako miasta o znaczeniu ponadlokalnym.
4. Miasta SOM łączy szereg relacji wiążących, dotyczących pełnionych przez te ośrodki funkcji. Relacje te dotyczą przede wszystkim funkcji administracyjnej Szczecina jako stolicy regionu, ale także dostarczającej szeregu usług. Szczególnie istotne są powiązania w sferze transportu – zapewniające dostępność do miasta rdzeniowego oraz do gmin między sobą, umożliwiając korzystanie z usług zróżnicowanych na poziomie każdej z gmin.
5. Do najważniejszych relacji wiążących JST SOM można zaliczyć:
  - jednolitość cech geograficznych,
  - relacje funkcjonalno-przestrzenne (codzienne migracje, dostępność komunikacyjna, usługi podstawowe i ponadlokalne),
  - wspólne potencjały i problemy,
  - spójność celów rozwoju,
  - współwystępowanie cech i zjawisk o podobnym natężeniu, takich jak m.in.:
  - postępujące dynamicznie zmiany demograficzne,
    - trudności na metropolitalnym rynku pracy,
    - migracje wewnętrzne,
    - postępująca suburbanizacja,
    - edukacja, szczególnie na obszarach wiejskich,
    - zróżnicowanie w dostępności usług, przede wszystkim w ujęciu miasto – wieś,
    - ograniczony potencjał zróżnicowania gospodarczego w obszarze metropolitalnym,
    - problemy energetyczne,
    - zmiany klimatyczne (wpływ na produkcję rolną, efektywność energetyczną, OZE),
    - problemy środowiskowe i zarządzanie zasobami naturalnymi.
6. W SOM stwierdza się również istnienie następujących powiązań, za którymi idą przepływy finansowe:
  - ekonomicznych (przepływ towarów, kapitału, informacji, osób),
  - społecznych (przepływy osób - migracje stałe, zawierane związki małżeńskie),
  - naukowo-badawczych (przepływ informacji, powiązania naukowe jednostek naukowo-badawczych),
  - polityczne (przepływ osób, informacji, związki partnerskie miast, współpraca samorządowa, współpraca międzynarodowa gmin),
  - transportowe (przepływ osób i towarów w ruchu drogowym, przewozach kolejowych, przewozach pasażerskich transportem publicznym)
  - telekomunikacyjnych (przepływ kapitału, informacji, łącza internetowe).

²⁹ Ma to związek m.in. z rezygnacją z członkostwa w EP Związku Gmin Skanii w 2013 roku i w konsekwencji zmiany delimitacji euroregionu.

Konflikty przestrzenne³⁰ na terenie SOM

1. Na terenie SOM do głównych obszarów występowania konfliktów społeczno-przestrzennych należy zaliczyć te, które wiążą się z:
  - nadpodażą terenów mieszkaniowych ustalonych w SUIKZP gmin;
  - zagospodarowaniem przestrzennym wielu gmin SOM, nieznajdującym uzasadnienia w procesach demograficznych i spodziewanych potrzebach rozwojowych;
  - brakiem mpzp dla obszarów z dużą presją inwestycyjną (np. Goleniów, gm. wiejska Stargard);
  - zjawiskiem niekontrolowanej suburbanizacji³¹, spowodowanej m.in. migracją ludności ze Szczecina na obszary podmiejskie (np. do gminy Dobra, migracją ludności ze Stargardu na tereny gmin ościennych, np. do gminy wiejskiej Stargard i gminy Kobylanka). W obszarach tych występuje problem z rozprzestrzenianiem się zabudowy i tworzeniem osiedli mieszkaniowych typowych dla miast w gminach o charakterze wiejskim;
  - brakiem dostatecznie rozwiniętej sieci infrastrukturalnej (obserwowany jest deficyt sieci wodociągowej oraz gazowej i kanalizacyjnej; sieć kanalizacyjna najslabiej rozwinięta jest w gminie wiejskiej Stargard (odsetek ludności korzystającej wynosi 60,6%³²);
  - przebiegiem linii sieci energetycznych³³ - (linia 220 V, linia 110) przez tereny gmin;
  - nienadążaniem za kroczącą urbanizacją inwestycji komunikacyjnych i inwestycji z zakresu usług społecznych, co skutkuje wykluczeniem, ograniczonym dostępem lub zmianą stylu życia na gorszy;
  - wysoką koncentracją zagrożeń środowiskowych takich jak powodzie, podtopienia (zagrożenie zarówno od strony rzek jak i morza);
  - presją urbanizacji na terenach zagrożenia powodziowego w dolinach Odry i jej dopływów oraz na terenach cennych przyrodniczo, co skutkuje likwidacją cennych siedlisk, przecinaniem korytarzy ekologicznych;
  - konfliktem z funkcjami ochrony siedlisk ptactwa wodnego i gospodarką wodną;
  - presją zagospodarowania rekreacyjno-turystycznego na terenach podlegających naturalnej sukcesji;
  - presją gospodarki leśnej w cennych przyrodniczo i rekreacyjnie lasach otaczających Szczecin – głównie Puszcza Bukowa i Wkrzańska;
  - oddziaływaniem przemysłu na tereny zurbanizowane,
  - planowaną realizacją drogowej obwodnicy Szczecina wraz z tunelem Police-Święta;
  - planowaną realizacją drogowej obwodnicy Polic;
  - lokalizacją farm wiatrowych w pobliżu terenów zurbanizowanych,
  - ingerencją w istniejące struktury społeczne (przekształcanie śródmieść miast o przeważającej funkcji mieszkaniowej)
  - uszczuplaniem istniejących zasobów naturalnych zieleni, wody, fauny w związku z realizacją inwestycji komunalnych wymagających zwiększonego zużycia wody;
  - społeczną niechęcią do akceptacji zmian itd.
2. Analiza uwarunkowań konfliktów w SOM wskazuje na istnienie kilku głównych czynników predestynujących konkretne obszary do występowania konfliktów. Weryfikacja kluczowych czynników, tj.: *udział terenów inwestycyjnych w powierzchni gmin* (im więcej terenów

³⁰ Źródłem konfliktów przestrzennych jest często występowanie na danym obszarze wielu różnych możliwości zagospodarowania lub/i wielu różnych interesów i celów, w tym związanych z użytkowaniem dóbr środowiskowych przy jednoczesnym braku ustawowego wymogu zgodności decyzji o warunkach zabudowy ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, co jest przyczyną bezładnego rozwoju przestrzennego zabudowy. Więcej w: A. Grochowska, „Konflikty przestrzenne w procesie planowania na przykładzie gmin powiatu trzebnickiego”, 2015, s. 181.

³¹ Rozpraszenie zabudowy utrudnia rozwój infrastruktury i wiąże się z wyższymi kosztami związanymi z budową i eksploatacją sieci kanalizacyjnych, wodociągowych, gazowych, ciepłowniczych, energetycznych, drogowych, a także komunikacji zbiorowej. Procesy niekontrolowanego i nieskoordynowanego w skali SOM rozprzestrzeniania się zabudowy w strefie podmiejskiej powodują chaos przestrzenny, degradację krajobrazu i w konsekwencji utratę atutów w postaci atrakcyjnych lokalizacji.

³² BDL GUS, stan na 2021 r.

³³ Kategorie linii energetycznych: I kategoria – linia 220 do 400 kV tzn. linie najwyższego napięcia, w przypadku przesyłania na duże odległości; II kategoria – linia 110 kV tzn. linie wysokiego napięcia, przesyłane na odległość nieprzekraczającą kilkudziesięciu kilometrów; III kategoria – linia 10-30kV tzn. linie średniego napięcia, stosowane w lokalnych liniach rozdzielczych.

inwestycyjnych, tym większe prawdopodobieństwo wystąpienia konfliktu); *udział powierzchni gmin objętych mpzp poniżej 30%* (im mniej powierzchni objętej planami, tym większe ryzyko konfliktu) oraz struktura demograficzna ludności pod kątem udziału ludności niepełnoletniej i udziału osób starszych (w wieku 65 lat i więcej) - *współczynnik obciążenia demograficznego w populacji*³⁴ *wyższy niż 65%* (im wyższy, tym większe ryzyko wystąpienia konfliktu), pokazała, że w przypadku osób posiadających niepełnoletnie dzieci szansa na zaangażowanie się w konflikt jest dużo większa. Podobna sytuacja występuje z osobami, które nie są już ograniczone obowiązkami zawodowymi (emeryci).

3. W wyniku analizy zidentyfikowano gminy o wysokim ryzyku wystąpienia konfliktów społeczno-gospodarczych. Jako wartości graniczne dla tych obszarów przyjęto jednoczesne współwystępowanie, co najmniej 2-óch czynników z pośród czynników kluczowych³⁵. Gminami, w których współistnieją 3 czynniki są **Goleniów** i **Gryfino**.
4. Gmina **Dobra** wskazuje konflikt przestrzenny w postaci istniejącej zabudowy jednorodzinnej na terenie Bezzecza i Mierzyna, graniczącej z terenem zamkniętym wojskowym, na którym znajduje się strzelnica wojskowa.
5. Gmina **Goleniów** wskazuje konflikt przestrzenny wynikający z uchwalonego w 2012 r. mpzp dla Komarowa³⁶ (elektrownia wiatrowa) w skutek czego znaczna część miejscowości Komarowo, Borzysławiec i Bolesławice znajdująca się w odległości mniejszej niż 1600 m od terenu objętego planem miejscowym wyłączona jest z zabudowy o funkcji mieszkaniowej lub funkcji mieszanej, w skład której wchodzi funkcja mieszkaniowa.

Uwarunkowania środowiskowe i hydrologiczne

1. Szczeciński Obszar Metropolitalny cechuje się wysokimi walorami przyrodniczymi, wyjątkowymi w skali całego kraju, determinującymi jego strukturę funkcjonalno-przestrzenną oraz kierunki rozwoju.
2. Najważniejszymi czynnikami mającymi wpływ na uwarunkowania środowiskowe SOM są:
  - wody powierzchniowe, a w szczególności bliskość Morza Bałtyckiego, Zalew Szczeciński oraz rzeka Odra, liczne jeziora,
  - licznie występujące formy ochrony przyrody, unikatowe zarówno w skali województwa, jak i całej Polski, w tym w granicach obszarów Natura 2000,
  - wysoki wskaźnik lesistości,
  - wysoki wskaźnik różnorodności biologicznej,
  - urozmaicona rzeźba terenu.
3. Na terenie SOM znajduje się wiele elementów **błękitno-zielonej infrastruktury**³⁷ (BZI), która poprzez wielofunkcyjność, tworzenie sieci, wielkoskalowość, a także różnorodność obiektów tworzy unikalny charakter obszaru o bogatych walorach przyrodniczych. W obszarach silnie zurbanizowanych SOM występuje fragmentacja błękitno-zielonej infrastruktury, co wymaga działań naprawczych, integrujących.

³⁴ Definicja: Stosunek liczby dzieci (0-14 lat) i osób w starszym wieku (65 i więcej lat) do liczby osób w wieku 15-64 lata. Jako nieprodukcyjny przyjmuje się wiek 0-17 lat (wiek przedprodukcyjny) oraz 60 lat i więcej dla kobiet i 65 lat i więcej dla mężczyzn (wiek poprodukcyjny); wiek produkcyjny to 18-59/64 lata (18-59 lat - dla kobiet i 18-64 lata - dla mężczyzn).

³⁵ Więcej w: M. Wójcik, K. Dmochowska-Dudek, A. Traczyk, Konflikty społeczno-przestrzenne na obszarach wiejskich województwa łódzkiego, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2014.

³⁶ Uchwała Nr XXI/245/12 z dnia 2012-06-27 dla działek nr 407, 408, 409, 413, 414, 415, 419/1, 419/2, 420/1, 420/2, 420/3, 420/5, 420/6, w obrębie ewidencyjnym Komarowo o pow. 707,48 ha z przeznaczeniem pod elektrownie wiatrowe o wysokości 160 m, a przepisami ustawy. 16 lipca 2016 r. weszła w życie ustawa o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 961 z późniejszymi zmianami), która reguluje wymagane odległości zabudowy mieszkaniowej od elektrowni wiatrowych tj. „Odległość, w której mogą być lokalizowane i budowane:”.....” 2) budynek mieszkalny albo budynek o funkcji mieszanej, w skład której wchodzi funkcja mieszkaniowa – od elektrowni wiatrowej”.

³⁷ Błękitno-zielona infrastruktura to rozwiązania oparte na przyrodzie, sprawdzające w warunkach miejskich, gdzie z powodzeniem mogą uzupełniać lub zastępować tradycyjne „szare” rozwiązania, równocześnie regulując temperaturę powietrza oraz magazynując i oczyszczając wodę deszczową. Elementy BZI można wkomponować w istniejący krajobraz miejski, na przykład w ramach infrastruktury drogowej. Są to m. in. stawy retencyjne, niecki i rowy bioretencyjne, rowy infiltracyjne, ogrody deszczowe, zielone przystanki, dachy, fasady i ściany, nawierzchnie nieprzepuszczalne i podłoża strukturalne. Więcej w: Ecologic Institute i Fundacja Sendzimira, Błękitno-zielona infrastruktura dla łagodzenia zmian klimatu w miastach – katalog techniczny, Warszawa 2019.

4. Miasta SOM liczące powyżej 20 tys. mieszkańców są zobowiązane do sporządzenia Planu zarządzania błękitno-zieloną infrastrukturą³⁸.
5. W JST należy nadać priorytet gospodarowaniu zielenią (utrzymanie i rozwój), wodami opadowymi i roztopowymi oraz ochronie terenów naturalnej retencji powierzchniowej, wpisując te działania w zintegrowany, długofalowy rozwój błękitno-zielonej infrastruktury, poprawiający odporność i dostosowywanie przestrzeni miejskiej i wiejskiej do zmian klimatu.
6. Obszar SOM cechuje się bogactwem hydrologicznym, przenikają się w nim dwa środowiska hydrograficzne: wody morskie wewnętrzne i wody śródlądowe (podział administracyjny) oraz wody powierzchniowe i podziemne.
7. Najważniejszymi w skali regionu zachodniopomorskiego wodami powierzchniowymi są: Zalew Szczeciński oraz rzeka Odra, pełniące funkcje ekologiczne, przyrodnicze, rekreacyjne oraz transportowe. Ponadto na terenie SOM znajduje się deltowe jezioro Dąbie (pow. 56 km²), będące czwartym co do wielkości akwenem tego typu w Polsce oraz jezioro Miedwie (pow. 35 km²). Głównym dopływem Odry jest rzeka Płonia. Jezioro Dąbie jest połączone systemem kanałów i cieśnin z nurtami Odry: Odrą Zachodnią oraz Odrą Wschodnią (Regalicą); do tych ważniejszych należą: Babina, Czapina, Duńczyca, Dębska Struga (Dąbska Struga), Dąbski Nurt (Kanał Jacka), Iński Nurt, Kanał Leśniczówka, Parnica, Święta. Do jeziora Dąbie uchodzą rzeki i kanały: Regalica (Odra Wschodnia), Płonia, Chęszcząca oraz Kanał Komorowski i Kanał Łąka. Dzięki kanałom, łączącym główny nurt Odry z jeziorem Dąbie powstało kilkanaście wysp. Należą do nich: Czarnołęka, Czaplí Ostrów, Dębina, Mewia Wyspa, Mieleńska Łąka, Ostrów Grabowski, Ostrów Mieleński, Radolin, Sadlińskie Łąki (jeden z większych kompleksów terenów rolniczych w Szczecinie), Wielka Kępa, i inne. Razem z terenami i wyspami leżącymi w południowej części miasta tworzą tzw. szczecińskie Międzyodrza. Maksymalny potencjał retencyjny Międzyodrza³⁹ wynosi niemal 140 mln m³.
8. Na terenie SOM mieści się, bardzo istotne z punktu widzenia gospodarki wodnej jezioro Miedwie, będące piątym co do wielkości jeziorem w Polsce, stanowiące źródło wody pitnej dla Szczecina, wokół którego wyznaczono strefę ochronną. Akwen pełni także funkcję rekreacyjną, skupiającą się na północnym krańcu jeziora.
9. W granicach SOM znajdują się dwa główne zbiorniki wód podziemnych położone w regionie hydrogeologicznym Dolnej Odry i Zalewu Szczecińskiego:
  - GZWP nr 122 – Dolina kopalna Szczecin,
  - GZWP nr 123 – Zbiornik międzymorenowy Stargard-Goleniów.
10. W powiązaniach przyrodniczych obszaru SOM z otoczeniem, najważniejszą rolę odgrywa system obiegu wody w ramach zintegrowanego układu krążenia wód podziemnych i powierzchniowych na obszarach lądowych (retencja i przepływ) oraz specyficzna cyrkulacja wód Zalewu Szczecińskiego, Świny i Zatoki Pomorskiej, wynikająca z hydrologii i hydrauliki obszaru estuarium Odry.
11. Znaczną powierzchnię SOM zajmują użytki rolne i grunty leśne i wody powierzchniowe, obszary ochrony przyrody oraz wysokiej jakości gleb i zlewni wód. Gleby najwyższej przydatności rolniczej zajmują powierzchnię 19 870 ha (5%). Największe obszary gleb kompleksu pszennego bardzo dobrego występują na Równinie Pyrzyckiej w gminach: Gryfino, Stare Czarnowo, Szczecin, Dobra i Stargard.
12. Sieć wodna Szczecina jest bogata i urozmaicona, wraz z gruntami pod wodami, stanowi ok. 24% powierzchni miasta.
13. W ciągu ostatniej dekady wiele cieków, zbiorników wodnych i rowów melioracyjnych uległo degradacji na skutek ingerencji człowieka, braku bieżącego utrzymania i zmian środowiskowych. Rozstrzygnięć wymaga zagospodarowanie i ochrona poszczególnych zlewni wód powierzchniowych; dotyczy to głównie: sieci hydrograficznej północnych dzielnic

³⁸ Obowiązek ten wynika ze Strategii na rzecz bioróżnorodności UE 2030.

³⁹ Sweco Consulting sp. z o.o., Rekapitulacja Raportu Końcowego dot. działań podjętych w ramach modelowania oraz przeprowadzonej inwentaryzacji przyrodniczej dla obszaru zadania 1A.3 „Przywrócenie walorów przyrodniczych Doliny Dolnej Odry poprzez poprawę zdolności retencyjnych i przeciwpowodziowych Międzyodrza”, 2018.

Szczecina i okolic, rzeki Bukowa oraz prawobrzeżnych cieków i zbiorników wodnych: Chętszczyca, Płonia, Żołnierska Struga, Łarpia.

14. Należy dążyć do ograniczenia presji budowlanej oraz do ochrony wód powierzchniowych i podziemnych (gruntowych) przed migracją substancji zanieczyszczających. Właściwe kształtowanie funkcji i zagospodarowania tych terenów, złagodzi skutki zmian klimatycznych i wpływ zasklepienia terenów, poprawi warunki wegetacji roślin, zwiększy naturalną retencję w zlewni, złagodzi skutki okresowego przesuszania gleby.
15. Potrzebne są systemowe rozwiązania w zakresie retencji wody, w tym: monitorowanie poziomu i jakości wód gruntowych, wyznaczenie obszarów retencyjnych, naturalizacja cieków wodnych, utrzymanie maksymalnie dużego udziału brzegu naturalnego cieków wodnych i akwenów, budowa zbiorników retencyjnych, które zatrzymają wodę opadową z deszczy nawalnych i wprowadzą ją powtórnie do naturalnego obiegu, oraz skoordynowane działania obejmujące instytucje, jednostki gospodarcze oraz indywidualnych użytkowników terenu.
16. Potrzebne są działania w zakresie zrównoważonego zarządzania wodami, w tym tworzenie planów zarządzania zasobami wodnymi, uwzględniających zrównoważone korzystanie z wód gruntowych, ograniczanie strat wody i inwestycje w alternatywne źródła wody.
17. Obszar SOM należy do makroregionu Pobrzeże Szczecińskie (I region ekofizyczno-geograficzny) i mezoregionu: Dolina Dolnej Odry (jednostka geomorfologiczna, stanowiąca korytarz dla odpływu wód Odry w kierunku Bałtyku). Klimat obszaru jest umiarkowany o wpływach zarówno klimatu morskiego, jak i kontynentalnego. Wpływy tego pierwszego (łagodne zimy, chłodne lata, silne wiatry) odczuwalne są szczególnie nad morzem. W południowo-wschodniej części obszaru cechy klimatu morskiego są coraz mniej znaczące.
18. W obrębie Doliny Dolnej Odry wydzielony został pierwszy poziom równiny Odrzańsko-Zalewowej. Bagienny charakter tej jednostki sprzyja powstawaniu form utworzonych przez roślinność torfową. Rozległe równiny torfowe zajmują całe Międzyodrze Szczecińskie, wyspy oddzielające Odrę Zachodnią od jeziora Dąbie oraz dużą część jego południowo-wschodniej strefy brzegowej. Miąższość tych osadów dochodzi do około 10-12 metrów. W pokładach torfów czasami występują przewarstwienia namulów organicznych i gliniastych, a także piasków.

Ochrona przyrody

1. Na terenie SOM powierzchnia obszarów prawnie chronionych wynosi ponad 209 km², co stanowi 7,49% powierzchni ogólnej obszaru. W każdej gminie tworzącej SOM występują obszary chronione.
2. Do gmin, w których występują obszary prawnie chronione o powierzchni przekraczającej 10 km² należą gminy: Stare Czarnowo (86,2 km²), Świnoujście (30,6 km²), Gryfino (23,9 km²), Szczecin (17,2 km²), Stepnica (15,6 km²) oraz Kołbaskowo (12,7 km²).
3. Na terenie SOM licznie występują formy ochrony przyrody, wyodrębnione zgodnie z ustawą o ochronie przyrody. W jego północnej części znajduje się Woliński Park Narodowy, a na południu Puszcza Wkrzańska, Szczeciński Park Krajobrazowy Puszcza Bukowa oraz Park Krajobrazowy Dolina Dolnej Odry.
4. Gminami należącymi do SOM z największym udziałem powierzchni prawnie chronionej są: Stare Czarnowo, Świnoujście i Kołbaskowo.
5. Na terenie 13 gmin znajdują się 24 obszary Natura 2000, w tym 10 obszarów specjalnej ochrony ptaków oraz 14 specjalnych obszarów ochrony siedlisk.
6. W granicach SOM występują Obszary Natura 2000 obszary specjalnej ochrony ptaków (PLB) i specjalne obszary ochrony siedlisk (PLH), w tym ponad 900-hektarowy rezerwat ptaków Świdwie (o statusie obszaru ochrony przyrody o znaczeniu międzynarodowym) i ostoja siedliskowa Kanały-Police⁴⁰ (najcenniejsze siedliska w województwie zachodniopomorskim).

⁴⁰ W 2004 r. z inicjatywy Salamandry ostoja siedliskowa Kanały-Police została wpisana na listę Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk programu Natura 2000.

7. Część Świny na południe od zwartej zabudowy miejskiej Świnoujścia została objęta obszarem ochrony siedlisk „Wolin i Uznam” oraz obszarem ochrony ptaków Delta Świny.
8. Szczeciński Park krajobrazowy “Puszcza Bukowa” jest siedliskiem ponad 300 gatunków grzybów, które bytują na porośniętych lasami wzgórzach morenowych.
9. Na terenie SOM znajdują się również stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne oraz zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.
10. Na terenie SOM znajduje się 314 pomników przyrody, z czego najwięcej w gminie Stare Czarnowo (100). Powyżej 30 pomników przyrody znajdowało się również w gminie Goleniów (47 szt.) i w Szczecinie (45 szt.).
11. Na terenie SOM znajdują się rezerваты przyrody (19 rezerwatów, w tym największy Rezerwat Olszanka – gminy: Stepnica i Goleniów), zespoły przyrodniczo-krajobrazowe oraz użytki ekologiczne, jak również obszary chronionego krajobrazu (Gryfino, Stargard, jezioro Miedwie).

Rezerваты przyrody

- Bukowe Zdroje
- Kołowskie Parowy
- Buczynowe Wąwozy
- Źródłiskowa Buczyna
- Trawiasta Buczyna
- Osetno
- Zdroje
- Kanał Kwiatowy
- Kurowskie Błota
- Wzgórze Widokowe nad Międzyodrzem
- Kamienieckie Wąwozy
- Świdwie
- Brodogóry
- Ozy Kiczarowskie

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

- Dębina
- Wodozbiór
- Dolina 7 Młynów i Źródło Strumienia Osówka
- Zespół Parków Kasprowicza-Arkoński
- Zaleskie Łęgi
- Park Leśny w Strudze
- Jezierzycze
- Torfowisko Reptowo

Użytki ekologiczne

- Dolina rzeki Iny
- Żabie uroczysko na Ziemi Stargardzkiej
- Zgniły Grzyb
- Klucki Ostrów
- Ptasia łąka
- Trawiasta Dolina
- Dolina Strumienia Grzęziniec
- Dolina Strumieni Skolwinki, Stołczynki i Żółwinki
- Źródła Strumienia Żabiniec
- Półwysep Podgrodzie
- Łysa Wyspa.

Lasy

1. Szczeciński Obszar Metropolitalny charakteryzuje się dość dużą i zróżnicowaną lesistością – grunty leśne zajmują ok. 32% powierzchni (88 753,77 ha).

2. Lasy wraz z gruntami zadrzewionymi i zakrzewionymi zajmują powierzchnię 119 744 ha i znajdują się w granicach 5 nadleśnictw: Kliniska, Goleniów, Trzebież, Międzyzdroje i częściowo Gryfino. Na obszarze tym występują zwarte kompleksy leśne: Puszcza Bukowa, Goleniowska i Wkrzańska.
3. Według danych BDL na 2021 rok największą lesistością (56,6% powierzchni gminy) charakteryzuje się gmina Kobylanka, natomiast największa powierzchnia gruntów leśnych ogółem występuje w gminie Goleniów (21 973,71 ha, 48,2% pow.). Wysokim wskaźnikiem lesistości cechują się również gminy: Police (48,3%), Stare Czarnowo (44,9%), Nowe Warpno (38,4%) oraz Stepnica (32,0%). Najniższy wskaźnik notowany jest natomiast w gminie miejskiej Stargard (1,4%)⁴¹.

Tabela 6. Lesistość w województwie zachodniopomorskim i SOM

Nazwa jednostki	Powierzchnia gruntów leśnych ogółem [ha]	Lesistość [%]
Województwo Zachodniopomorskie	842 630,14	35,8
Dobra	2 489,59	21,9
Goleniów	21 973,71	48,2
Gryfino	5 396,44	20,6
Kobylanka	7 121,55	56,6
Kołbaskowo	691,86	6,4
Nowe Warpno	7 825,71	38,4
Police	12 595,99	48,3
Stare Czarnowo	7 049,49	44,9
Stargard (gmina miejska)	68,09	1,4
Stargard (gmina wiejska)	4 162,39	12,7
Stepnica	9 646,39	32,0
Szczecin	5 234,70	17,0
Świnoujście	4 497,86	21,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2021 r.).

Bioróżnorodność biologiczna

1. Szczeciński Obszar Metropolitalny zlokalizowany jest na terenach atrakcyjnych przyrodniczo, znaczna część obszaru objęta jest ochroną prawną.
2. Bogatą bioróżnorodność i ciekawy krajobraz warunkuje m.in. zróżnicowana rzeźba terenu związana z krajobrazem typowym dla obszaru młodoglacjalnego, cechującego się występowaniem jezior i wzgórz morenowych. Dodatkowym atutami są położenie w dolinie Odry oraz w bliskości Bałtyku, a także duża powierzchnia lasów, wód powierzchniowych, obszarów ochrony przyrody, gleb wysokiej jakości i zlewni wód wysokiej jakości.
3. Na obszarze SOM znajdują się ekosystemy wodne, torfowiskowe, łąkowe, a nawet stepowe oraz ekosystemy leśne.
4. Obserwuje się czynniki środowiskowym o coraz większym znaczeniu dla środowiska przyrodniczego i warunków życia ludzi w SOM: zanik bioróżnorodności biologicznej, będący wynikiem antropopresji i ocieplenia klimatu oraz wkraczania gatunków inwazyjnych, okresowy deficyt wody wynikający z okresów suszy, nadmiernego jej poboru i przzerwania obiegu wody z powodu zasklepienia powierzchni ziemi.
5. Wzrasta częstotliwość występowania: szkód i degradacji zasobów przyrodniczych (np.: wiatrołomy, plagi szkodników), niekorzystnych zmian warunków hydrologicznych (spadku zasobów wód podziemnych, zanieczyszczanie wód i gleby), eutrofizacja wód oraz zjawisko miejskich wysp ciepła o bardzo niekorzystnych skutkach dla zdrowia i warunków życia ludzi w obszarach zurbanizowanych.
6. Dla SOM kluczowe jest utrzymanie elementów przyrody, będących przedmiotem i celem ochrony wraz z obszarami ich ochrony: obszary Natura 2000, Szczeciński Park Krajobrazowy

⁴¹ BDL GUS, dane wg stanu na 2021 r.

- „Puszcza Bukowa” wraz z otuliną, rezerваты przyrody, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, stanowisko dokumentacyjne, pomniki przyrody.
7. Istotne jest maksymalizowanie w planach miejscowych JST powierzchni terenów przeznaczonych na cele rekreacyjno-wypoczynkowe poza cennymi siedliskami i miejscami występowania chronionych gatunków.
  8. Istotna jest likwidacja istniejących stanowisk gatunków niepożądanych, w tym przede wszystkim inwazyjnych oraz podejmowanie działań zapobiegających wprowadzaniu ich do środowiska.
  9. Istotne jest zapewnienie w procesie urbanizacji i przekształcania terenów niezabudowanych połączeń przyrodniczych pomiędzy poszczególnymi obszarami, a zwłaszcza pomiędzy Puszciami Wkrzańską, Goleniowską i Bukową z Doliną Dolnej Odry.
  10. Istotne jest zapewnienie ciągłości terenów zieleni wzdłuż całego systemu hydrograficznego SOM, w tym zapewnienie ochrony obszarów źródłowych jako terenów aktywnych przyrodniczo, zachowanie istniejących zbiorników wodnych, utrzymanie w stanie naturalnym strumieni i renaturalizacji odcinków, które utraciły właściwości przyrodnicze (rozpoznanie na etapie sporządzania planów miejscowych).
  11. Istotne jest utrzymanie istniejących licznych obszarów o zróżnicowanej powierzchni i pokrywie roślinnej, najważniejszych z punktu widzenia ochrony wartości przyrodniczych, ochrony korytarzy ekologicznych i bioróżnorodności, do których należą przede wszystkim ostoje ptactwa wodno-błotnego, tereny podmokłe, doliny rzeczne, lasy, parki leśne, tereny otwarte.
  12. Istotne jest zachowanie i ochrona Międzyodrza jako obszaru o wyjątkowych walorach przyrodniczych, ale również m.in. ze względu na jego turystyczne wykorzystanie oraz transgraniczny charakter. Międzyodrze jest obszarem istotnym dla kondycji środowiska miejskiego Szczecina, integracji ekologicznej i zachowania bioróżnorodności w skali regionu oraz naturalnej retencji wód. W szczególności, ważną rolę odgrywa tu sama rzeka Odra z kanałami i wyspami z naturalnym brzegiem (m.in. Zaleskie Łęgi, Wyspa Pucka, Brynecki Ostrów, Mieleńska Łąka, Wielka Kępa, Polickie Łąki) – obszar zlewni i retencji, integracji ekologicznej, utrzymania bioróżnorodności.
  13. Oczekuje się, że pozytywne, skumulowane efekty ochrony i utrzymania dobrego stanu środowiska, w tym integralności ekologicznej i samoregeneracji, mogą zostać osiągnięte dzięki skoordynowanemu i kompleksowemu zarządzaniu środowiskiem w OF. Wspólne zadania obejmują: przeciwdziałanie zubażaniu bioróżnorodności, ochrona zlewni i naturalnej zdolności retencyjnej, zwiększanie odporności na zmiany klimatyczne, ograniczanie emisji zanieczyszczeń do powietrza, powstrzymanie porzucania rolniczych form użytkowania ziemi oraz postępującej urbanizacji na terenach nieprzekształconych antropogenicznie.

Tabela 7. Udział % powierzchni zieleni urządzonej w powierzchni gminy

Gmina	Powierzchnia [%]
Dobra	0,1
Goleniów	0,2
Gryfino	0,2
Kobylanka	---
Kołbaskowo	0,1
Nowe Warpno	---
Police	0,3
Stare Czarnowo	---
Stargard M	2,1
Stargard, G	---
Stepnica	---
Szczecin	1,8
Świnoujście	0,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, dostęp: 6.02.2023 r.

Flora

1. Szata roślinna jest urozmaicona. Związane jest to z różnorodnością siedlisk, wynikającą z urozmaiconej rzeźby terenu, budowy geologicznej, cech klimatu, stosunków wodnych i innych czynników ekologicznych.
2. We florze spotyka się gatunki rzadkie i mające ograniczony zasięg nie tylko w Polsce, ale w Europie Środkowej; duża jest także liczba gatunków chronionych.
3. Flora ta wyróżnia się unikalnym w skali kraju bogactwem przyrodniczym. Warunkuje to występowanie wykształconych i zachowanych zbiorowisk roślinnych o charakterze zbliżonym do naturalnego. Są to zwłaszcza lasy liściaste (buczyny, grądy i dąbrowy) na wzniesieniach morenowych oraz kompleks roślinności wodnej oraz aluwialnej z łęgami, ziołoroślami i szuwarami w dolinie Odry. Występują w tej strefie na rozległych obszarach zbiorowiska półnaturalne (łąki i murawy) oraz segetalne (zbiorowiska chwastów w uprawach) z rozproszonymi płatami zbiorowisk o charakterze naturalnym (głównie lasy liściaste, rzadziej mokradła) związanymi z dolinami cieków spływających z wzniesień morenowych do doliny Odry.
4. Do unikalnych powierzchniowych pomników przyrody należy Krzywy Las, mieszczący się w gminie Gryfino, w miejscowości Nowe Czarnowo. Las ten jest wyjątkowy w skali kraju, ponieważ na swoim obszarze grupuje ponad 50 nietypowo zdeformowanych sosen. Drzewa są wygięte od około 20 cm nad ziemią pod kątem ok. 90°, a krzywizna u niektórych dochodzi do wysokości 3 m⁴².
5. W skali kraju i SOM, miasto rdzeniowe wyróżnia się bogactwem przyrodniczym, co wynika m.in. z jego położenia w obszarze kilku form geomorfologicznych (dolina Odry, wzniesienia morenowe Wzgórz Warszawskich i Bukowych, pasma Niziny Goleniowskiej), bliskiej odległości od wybrzeża morskiego i zróżnicowania krajobrazu, typowego dla młodoglacjalnych pojezierzy. Szczecin jest miejscem występowania wielu rzadkich w skali regionu gatunków. Położenie miasta warunkuje występowanie dużego udziału dobrze wykształconych i zachowanych zbiorowisk roślinnych o charakterze zbliżonym do naturalnego: kompleksy lasów aluwialnych na wyspach Międzyodrza, grądy i łęgi w głęboko wciętych dolinach strumieni spływających ze Wzgórz Warszawskich do doliny Odry, lasy bukowe żyzne i kwaśne na wzniesieniach morenowych, lasy łęgowe i grądowe, lokalnie też kwaśne buczyny wzdłuż doliny Płoni. Zanik funkcji rolniczych i wzrost presji urbanizacyjnej przyczynił się do postępującej degradacji siedlisk półnaturalnych (łąk i muraw) oraz zanikania roślinności zielnej.
6. Z Waloryzacji przyrodniczej Szczecina z 2018 roku wynika, że flora miasta obejmuje 1265 gatunków roślin, z czego co najmniej 137 wymarło. Z liczby zinwentaryzowanych 1265 gatunków roślin, 34 stanowią gatunki chronione (12 gatunków objętych ochroną ścisłą, 22 gatunki objęte ochroną częściową) oraz 48 gatunki zagrożone (w tym 19 gatunków nieobjętych ochroną). Zinwentaryzowano 16 typów siedlisk przyrodniczych, wymienionych w dyrektywach wspólnoty europejskiej. Są to obszary lądowe lub wodne (lasy, murawy, łąki, rzeki, jeziora) o określonych cechach przyrodniczych, wyznaczone w celu ochrony miejsc bytowania cennych z punktu przyrodniczego gatunków roślin i zwierząt, mające duże znaczenie dla zachowania naturalnego i półnaturalnego charakteru środowiska przyrodniczego. Do problemowych gatunków niepożądanych na terenie Szczecina należą m.in.: klon jesionolistny, moczarka kanadyjska, niecierpek drobnokwiatowy, niecierpek pomarańczowy, niecierpek gruczołowaty, czeremcha amerykańska, rdestowiec ostrokończysty i sachaliński, robinia akacja, jarząb szwedzki i śnieguliczka biała.
7. Na terenie gminy Stare Czarnowo znajduje się największa koncentracja pomników przyrody ożywionej i nieożywionej w SOM i w województwie zachodniopomorskim.

---

⁴² <https://krzywylas.pl/>.

Fauna

1. Obszar SOM cechuje się szczególnym bogactwem faunistycznym, w jego granicach występują bardzo liczne gatunki chronione w kraju i na świecie. Jako ważny obszar dla kształtowania się dzikiej fauny należy wymienić deltę wsteczną Świny, która jest schronieniem i siedliskiem dla ginących gatunków, w szczególności ptaków (ostoja o znaczeniu europejskim).
2. Na tle regionu wyróżnia się Świnoujście, które w porównaniu z innymi gminami nadmorskimi, jest najbogatsze w gatunki ptaków, szczególnie te ginące lub zagrożone, a także płazy i gady.
3. Obok rzeki Świny, Zalew Szczeciński jest ostoją wielu gatunków ryb i minogów chronionych. Akwen położony jest na styku dwóch różnorodnych środowisk: słodko i słonowodnego, skąd występowanie różnorodnych gatunków ryb. Zalew zlokalizowany jest na szlaku wędrówek tarłowych, m.in. takich gatunków jak: certa, aloza, łoś, troć wędrowna, czy węgorz. Łącznie zidentyfikowano tu 17 gatunków zwierząt i roślin zapisanych w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. Obszar obejmuje ważne ostoje ptasie o randze europejskiej.
4. Na terenie gminy Stargard najcenniejsi przedstawiciele fauny występują wzdłuż cieków Iny, Małej Iny, Gowienicy oraz Młynówki, na obszarach o największej naturalności, pokrywających się z obszarami cennymi florystycznie. W mieście bytuje 138 chronionych gatunków zwierząt. Ponadto stwierdzono obecność stanowisk 2 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt, 9 umieszczonych na liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce oraz 15 gatunków chronionych na podstawie Dyrektywy 79/409/EWG Unii Europejskiej.
5. Z Waloryzacji przyrodniczej Szczecina wynika, że na terenie Szczecina występuje 192 gatunków ptaków (42,3% gatunków wpisanych na krajową listę awifauny), 9 gatunków płazów (50% wszystkich płazów w Polsce), 6 gatunków gadów (60% gadów Polski), 54 gatunków ssaków (47,4% wszystkich ssaków Polski) oraz 70 gatunków ryb (m.in. sandacz i węgorz) i minogów, co stanowi 58,3% gatunków odnotowanych w Polsce. Spośród gatunków umieszczonych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej, Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt i Czerwonej Liście Zwierząt, Waloryzacja przyrodnicza miasta wykazała obecność na tym terenie: 11 gatunków bezkręgowców (kolejne 4 gatunki z tej grupy uznano za wymarłe), 3 gatunki z grupy herpetofauny, 45 gatunków ptaków (kolejne 19 uznano za wymarłe jako lęgowe, a 7 jako ptaki zalatujące), 9 gatunków ssaków. Na terenie miasta występują gatunki ptaków, których siedliska podlegają ochronie strefowej: bielik i kania ruda. Ponadto znajdują się tu dwa stanowiska gatunku strefowego - sokoła wędrownego.
6. Waloryzacja przyrodnicza miasta wskazuje również w obrębie Szczecina szereg korytarzy o znaczeniu lokalnym lub ponadlokalnym, mającym znaczenie dla przemieszczania się fauny. Są to przede wszystkim ciek wodny wraz z otaczającymi je terenami podmokłymi i kompleksami lasów: dolina Odry, rzeki Płoni, Bukowej, jezioro Dąbie, kompleksy Puszczy Bukowej przechodzące w obrębie miasta w park leśny Zdroje, Klęskowo oraz Dąbie; kompleksy Puszczy Wkrzańskiej przechodzące w obrębie miasta w park leśny Głębokie, Arkoński oraz Mścięcino, a także kompleksy łąk nad jeziorem Dąbie, pól uprawnych i innych użytków rolnych.
7. Gmina Stepnica również cechuje się bogactwem faunistycznym, na jej terenie lęgnie się 17 gatunków ptaków zagrożonych wyginięciem w kraju lub na świecie.
8. Na obszarze gminy Police chronione są stanowiska orła bielika, orlika krzykliwego w 5 strefach ochronnych; znajduje się tu jedno z największych siedlisk nietoperzy w Polsce.
9. Najwyższą formą ochrony objęte jest ptactwo wodne na jeziorze Świdwie – w rezerwacie faunistycznym „Świdwie”. Na terenie gminy Kołbaskowo zanotowano występowanie 205 chronionych gatunków zwierząt.
10. W gminie Kobylanka wyodrębniono stanowiska ochrony dla gniazd bielika i bociana czarnego w obrębie kompleksu lasów Nadleśnictwa Kliniska. Pod względem faunistycznym gmina Gryfino nie wyróżnia się na tle regionu, jej walory faunistyczne są typowe dla tej części województwa.
11. W Świnoujściu Karsiborska Kępa stanowi ostoję jednego z najbardziej zagrożonych gatunków ptaków - wodniczki.

Warunki klimatyczne, zanieczyszczenie powietrza i przewietrzanie

1. W porównaniu do całości województwa zachodniopomorskiego⁴³, charakteryzującego się średnim stopniem zanieczyszczenia powietrza, teren SOM cechują stosunkowo wysokie stężenia zanieczyszczeń. Problem ten wynika zarówno z występowania niskiej emisji z ogrzewania mieszkań (piece), jak i emisji ze źródeł przemysłowych (głównie ZCH Azoty Police, Port w Szczecinie i w Świnoujściu, in.) oraz transportu samochodowego.
2. Na terenie SOM nie ma jednolitej sieci pomiaru jakości powietrza. Stacje pomiarowe Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska znajdują się w Szczecinie (2 stacje) i w Świnoujściu (1 stacja).
3. Wyzwaniem dla SOM jest utworzenie bazy danych obejmujących urządzenia monitorujące stan powietrza na bieżąco, co pozwoliłoby na stałe monitorowanie zmian w sposób jednolity dla całego obszaru. Wyzwaniem w tym zakresie jest dotrzymanie poziomów dopuszczalnych lub docelowych w zakresie emisji zanieczyszczeń pyłowych (PM₁₀), benzo(a)pirenu oraz ozonu.
4. Tabela 8 oraz Tabela 9 wskazują emisję gazowych oraz pyłowych zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych w województwie zachodniopomorskim, a także w dwóch najgęściej zaludnionych miastach: Szczecinie i Świnoujściu.
6. W miastach, szczególnie w aglomeracji szczecińskiej, występuje zagrożenie jakości powietrza związane z pyłem drobnym (PM₁₀), którego źródłem są przede wszystkim urządzenia do ogrzewania mieszkań.
7. W Szczecinie system przewietrzania składa się z obszarów regeneracji powietrza, korytarza przewietrzania w postaci rzeki Odry oraz klinów napowietrzających. Najważniejszą rolę odgrywają duże powierzchnie pokryte roślinnością i wody powierzchniowe. Wyraźne osłabienie przewietrzania następuje w Śródmieściu, gdzie przepływ powietrza jest zakłócany przez zwartą zabudowę kwartałową. Wnikanie przez Puszcę Wkrzańską zregenerowanego powietrza do centrum ograniczone jest ukształtowaniem przestrzennym zabudowy północnych części miasta.
8. Obszary śródmiejskiej zabudowy historycznej oraz obszary przekształconych terenów rolniczych (Wielgowo, Sławocieszce, Jezierzycy, Stołczyn, Skolwin, Osów, Warszewo) pozostające poza zasięgiem sieci ciepłej i gazowej, wymagają ustalenia systemowych rozwiązań, służących zmniejszeniu emisji zanieczyszczeń.
9. Rozwijająca się zabudowa, zwłaszcza na granicy z gminami: Dobra, Kołbaskowo, Goleniów, powoduje zwiększenie liczby podróży oraz natężenia ruchu drogowego, co istotnie wpływa na pogorszenie jakości powietrza.
10. Należy podjąć działania planistyczne i inwestycyjne w celu wzmocnienia zdolności przewietrzania i regeneracji powietrza m.in. ustalenia funkcji oraz parametrów zabudowy współrealizujących założony cel.
11. Istotnym zjawiskiem dla SOM są nasilające się zmiany klimatyczne⁴⁴ i coraz częściej pojawiające się związane z nimi zjawiska ekstremalne – takie jak opady nawalne, gwałtowne burze, gradobicia, trąby powietrzne, powodzie i podtopienia czy fale upałów.

⁴³ Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza w województwie zachodniopomorskim jest emisja antropogeniczna pochodząca z sektora komunalno-bytowego (emisja powierzchniowa), mniejszy udział stanowią emisje z transportu (emisja liniowa) oraz z działalności przemysłowej (emisja punktowa). Znaczący udział w stężeniach substancji na obszarze województwa ma również napływ zanieczyszczeń z pozostałego obszaru Polski oraz z Europy. Głównymi lokalnymi źródłami zanieczyszczeń są kominy domów ogrzewanych indywidualnie oraz transport samochodowy, który wpływa na stężenia zanieczyszczeń zwłaszcza na obszarach bezpośrednio sąsiadujących z drogami o znacznym natężeniu ruchu. Przemysł zlokalizowany na obszarze województwa zachodniopomorskiego, głównie energetyka zawodowa, ze względu na dużą wysokość emitorów, w znacznym stopniu eksportuje zanieczyszczenia poza granice województwa. Zakłady przemysłowe o istotnej emisji nieorganizowanej lub emitowanej poprzez niskie emitory mogą również bezpośrednio wpływać na jakość powietrza w sąsiedztwie.

⁴⁴ Zmiany klimatu obserwowane są m. in. w postaci wzrostu średniej rocznej temperatury. Średnia temperatura obszarowa Polski w latach 2011-2020 osiągnęła 9,1°C, natomiast w okresie referencyjnym 1961-1990 było to 7,5°C.

Tabela 8. Emisja gazowych zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych na terenie województwa zachodniopomorskiego, Szczecina i Świnoujścia

Nazwa jednostki	Emisja ogółem [t/r]	Emisja ogółem na km ² [t]
Województwo Zachodniopomorskie	6 609 443	288,56
Szczecin	1 488 847	4 946,34
Świnoujście	67 220	332,77
Powiat goleniowski	41745	25,83
Powiat gryfiński	2 351 528	1257,50
Powiat policki	1 328 761	1998,14
Powiat stargardzki	67 220	96,16

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2021 r.).

Tabela 9. Emisja pyłowych zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych na terenie województwa zachodniopomorskiego, Szczecina i Świnoujścia

Nazwa jednostki	Emisja ogółem [t/r]	Emisja ogółem na km ² [t]
Województwo Zachodniopomorskie	1 474	0,06
Szczecin	141	0,47
Świnoujście	189	0,94
Powiat goleniowski	42	0,03
Powiat gryfiński	53	0,03
Powiat policki	430	0,65
Powiat stargardzki	114	0,94

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2021 r.).

12. Potencjał adaptacyjny miasta Szczecina nie jest wystarczający do zredukowania zagrożeń związanych ze zjawiskami klimatycznymi.
13. Plan adaptacji do zmian klimatu dla Miasta Szczecin wskazuje główne zagrożenia wynikające ze zmian klimatu⁴⁵:
  - występowanie fal upałów i dni gorących (w konsekwencji – MWC),
  - możliwość wystąpienia silnych porywów wiatru oraz intensywnych burz,
  - możliwość występowania nagłych powodzi miejskich oraz powodzi sztormowych.
14. W SOM jako jedne z przyczyn ww. zmian w środowisku wymienić można: nadmierne utwardzanie powierzchni, niski udział terenów zieleni w miastach oraz niską świadomość ekologiczną mieszkańców, skutkujących bezpośrednio powstawaniem tzw. wysp ciepła, a także wzrostem zanieczyszczenia powietrza.
15. Procesy związane ze zmianami klimatu generują wyzwania, z jakimi muszą mierzyć się władze samorządowe, a także mieszkańcy. Zarówno w całej Polsce jak i na terenie SOM, istnieje konieczność adaptacji do zmian klimatu oraz przywracanie integracji ekologicznej szczególnie wewnątrz struktur zurbanizowanych. Działania z tego zakresu są podejmowane, jednakże ich ilość jest aktualnie stosunkowo niewielka.
16. Jako przykłady podejmowanych działań wymienić można:
  - przyjęty przez miasto Szczecin Plan adaptacji do zmian klimatu, którego celem jest przystosowanie miasta do zmian klimatu, zmniejszenie jego podatności na zjawiska klimatyczne i ich pochodne przy zmieniających się warunkach klimatycznych oraz zwiększenie potencjału do radzenia sobie ze skutkami tych zjawisk,

⁴⁵ Uchwała Nr VII/218/19 Rady Miasta Szczecin z dnia 28 maja 2019 r. w sprawie Planu adaptacji do zmian klimatu dla miasta Szczecin.

- projekty podejmowane przez gminy, np. „Adaptacja do zmian klimatu poprzez rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury w Gryfinie”, w ramach którego zaplanowano realizację 11 działań z zakresu adaptacji do zmian klimatu⁴⁶,
- przedsięwzięcia realizowane przez jednostki, które umożliwią wcześniejsze prognozowanie zagrożeń związanych ze zmianami klimatu np. „Regionalny System prewencji na zagrożenia środowiskowe wywołane zmianami klimatu KWP w Szczecinie”⁴⁷,
- funkcjonowanie od 2017 roku jednego z najnowocześniejszych w Europie Zakładu Termicznego Unieszkodliwiania Odpadów EcoGenerator w Szczecinie (spalarnia), który według założeń ma przetwarzać w ciepło i energię 176 tys. ton odpadów komunalnych rocznie,
- działania z zakresu m. in. dofinansowań do wymiany starych pieców grzewczych, zachęcania do zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii, działania ekoPatroli (badających jakość powietrza) czy edukacji ekologicznej,
- nowe nasadzenia drzew, realizacja parków, w tym parków kieszonkowych realizowane w gminach.

Demografia

1. SOM w skali województwa zachodniopomorskiego skupia znaczny potencjał demograficzny, wynoszący na koniec 2022 roku nieco ponad 682 tys. osób.
2. Ludność zamieszkująca SOM stanowi ok. 41% ludności województwa zachodniopomorskiego. Największą część mieszkańców stanowią osoby zamieszkujące miasto rdzeń – Szczecin, których na koniec 2022 roku liczba wynosiła 393 028 (58% mieszkańców SOM). Najmniej osób zamieszkuje gminę Nowe Warpno – 1 615, co stanowi niecałe 0,5% wszystkich mieszkańców SOM.
3. Wśród mieszkańców SOM zauważa się wyraźną nadwyżkę liczby kobiet nad mężczyznami, szczególnie w starszych grupach wiekowych, tj. od 55 roku życia. Kobiety w gminach stanowią 52,0% mieszkańców obszaru, natomiast mężczyźni⁴⁸ tylko 48,0%. Współczynnik feminizacji⁴⁹ w 2022 roku w gminach SOM wyniósł 109.
4. Największa gęstość zaludnienia występuje w gminie miejskiej Stargard (1 400 os/km²) oraz w najludniejszym Szczecinie (1 316 os/km²). Najmniejszą gęstość zaludnienia odnotowano w Nowym Warpnie (8 os/km²) oraz w Stepnicy (16 os/km²). Średnia gęstość zaludnienia obszaru SOM wynosi 293 osoby na 1 km² powierzchni.
5. Największą powierzchniowo gminą w SOM jest Goleniów (44 280 ha), a najmniejszą gmina miejska Stargard.

Tabela 10. Podstawowe dane demograficzne dla województwa zachodniopomorskiego oraz gmin SOM

Nazwa jednostki	Liczba ludności (stan na 31.XII. 2021)	Odsetek ludności SOM [%]	Gęstość zaludnienia (os/km ²)
Województwo Zachodniopomorskie	1 676 920	-	73
SOM	682 792	100	-
Dobra	26 101	3,82	237
Goleniów	36 164	5,30	82
Gryfino	31 421	4,60	124
Kobylanka	5 975	0,88	49
Kołbaskowo	14 297	2,09	136
Nowe Warpno	1 615	0,24	8
Police	40 819	5,98	162
Stare Czarnowo	3 783	0,55	25
Stargard (gmina miejska)	67 293	9,86	1 400

⁴⁶ <https://www.gov.pl/web/klimat/adaptacja-do-zmian-klimatu-poprzez-rozwoj-zielonej-i-niebieskiej-infrastruktury-w-gryfinie>.

⁴⁷ <https://zachodniopomorska.policja.gov.pl/>.

⁴⁸ Struktura płci mieszkańców SOM pod względem wieku wykazuje się znaczną asymetrią. Nadwyżka mężczyzn nad kobietami występuje najczęściej w grupach wiekowych do 44. roku życia. Wynosi ona łącznie 4 050 mężczyzn i nie rekompensuje nadwyżki kobiet w grupach starszych wynoszącej 31 986 kobiet.

⁴⁹ Według metodologii przyjętej w statystyce publicznej GUS współczynnik feminizacji określa wzajemne relacje między liczbą kobiet i mężczyzn, tj. liczbę kobiet przypadającą na 100 mężczyzn.

Stargard (gmina wiejska)	14 525	2,13	46
Stepnica	4 819	0,71	16
Szczecin	395 513	57,93	1 316
Świnoujście	40 467	5,93	200

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS.

5. Szczecin systematycznie traci mieszkańców na rzecz gmin sąsiadujących, z powodu migracji poza województwo oraz do obszaru transgranicznego⁵⁰. Prognozy demograficzne wskazują, że nawet przy rosnącej dzietności malejąca populacja kobiet w Szczecinie nie zapewni oczekiwanego wzrostu liczby urodzeń. Prognozuje się, że do 2050 roku populacja szczecinian zmaleje o około 58 370 osób (14,65%).
6. Procesy deglomeracyjne w Szczecinie zachodzą nie tylko w skutek przenoszenia się mieszkańców poza miasto, ale zauważalne są również w samym mieście. Najszybciej obecnie zaludnianymi obszarami miasta stają się tereny przy granicach miasta (od wewnątrz i zewnątrz).
7. Równoległe do migracji mieszkańców Szczecina do gmin ościennych ma miejsce migracja głównie z obszaru regionu zachodniopomorskiego do Szczecina. Saldo tych migracji jest ujemne, skutkując spadkiem populacji Szczecina, przy zachowaniu populacji w obszarze metropolitalnym⁵¹.
8. O konkurencyjności i szansach rozwoju aglomeracji szczecińskiej zdecyduje potencjał łączny miasta rdzeniowego i jego otoczenia funkcjonalnego.
9. W roku 2050 gminy takie, jak: Szczecin, Police, Goleniów, Gryfino i Stare Czarnowo osiągną stan dojrzałości, w którym liczba osób w wieku poprodukcyjnym osiągać będzie swoje maksima (już nie będzie rosła), zacznie nawet spadać tak, jak to ma miejsce w Szczecinie z powodu długotrwałego ujemnego ruchu naturalnego ludności. Gminy: Dobra i Kołbaskowo oraz Kobylanka odnotowywać będą duży wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym w skutek procesu maturacji wczesnych migrantów ze Szczecina do obszarów podmiejskich.
10. W powiatach: goleniowskim, gryfińskim, Świnoujściu i w Szczecinie przewiduje się spadkowy trend demograficzny kobiet w wieku rozrodczym. Tylko w powiecie polickim do 2050 roku można oczekiwać przejściowego wzrostu populacji ogółem (o ok. 19 tys. os.) - o sytuacji tej rozstrzyga populacja gminy Dobra, podejmującej wiele aktywności w kierunku rozwoju dróg, transportu publicznego i usług publicznych. Sytuację w powiecie goleniowskim poprawiają gminy wiejskie leżące poza obszarem funkcjonalnym Szczecina.
11. Prognozuje się, że do 2050 roku populacja SOM zmaleje o 8,35%, zaś populacja powiatów ościennych zmaleje o ok. 2,05%. O spadku populacji w obszarze metropolitalnym decyduje spadek populacji miasta Szczecin (uwzględniając proces suburbanizacji, spadek o 32,3%). W całym obszarze widoczne będą silne procesy starzenia się społeczeństwa połączone z ubytkiem zasobów dla rynku pracy o ponad 180 tys. os. W 2034 roku prognozowany jest wyż demograficzny, który nie zrekompensuje jednak ogólnego spadku liczby dzieci i młodzieży.
12. Z prognoz BPPM, GUS i Uniwersytetu Szczecińskiego wynika, że do 2050 roku gminy, które zwiększą swój potencjał demograficzny to: Dobra, Kołbaskowo i Kobylanka. W pozostałych gminach liczba ludności będzie sukcesywnie malała. Miasta Stargard i Police należy rozpatrywać odrębnie. Police, w przypadku rozwoju przemysłu (wielka chemia), mogą

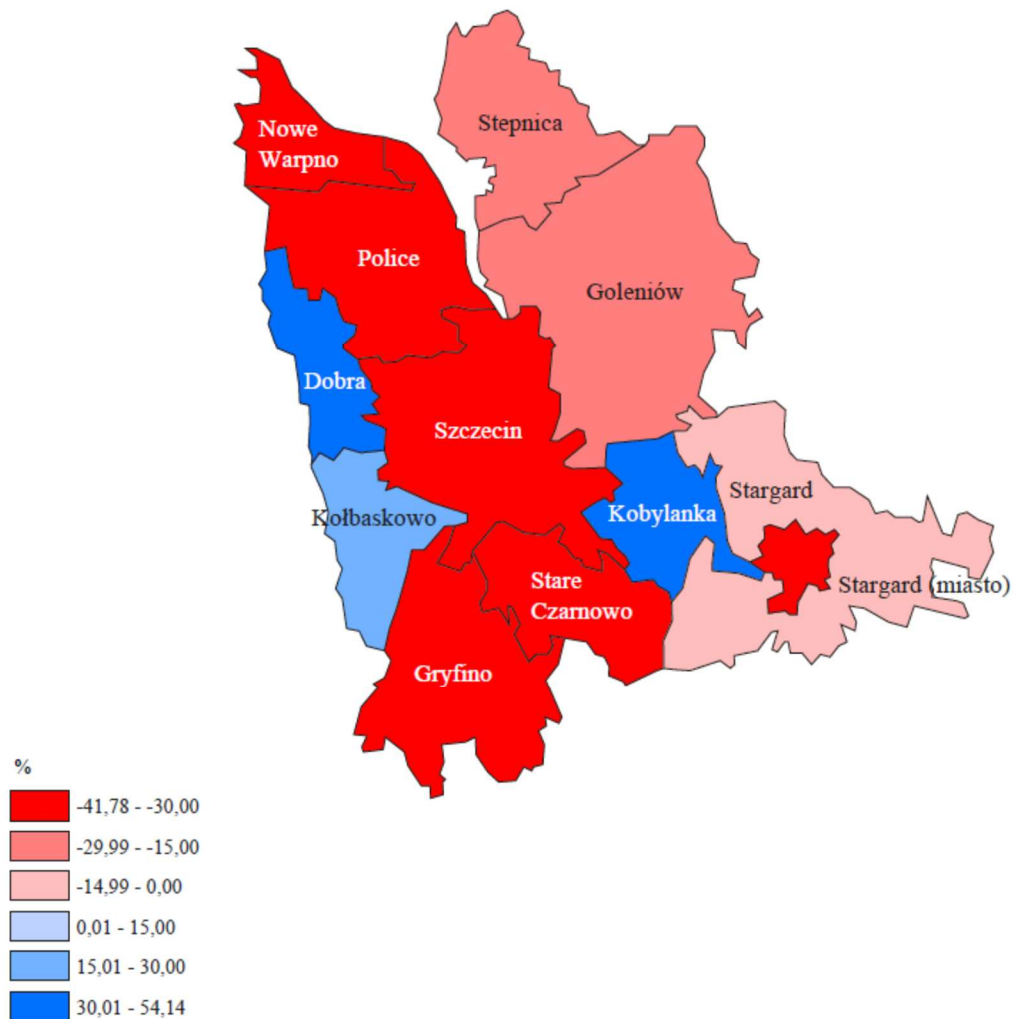
⁵⁰ W niemieckich gminach przygranicznych: Löcknitz, Tantow, Grambow, Ramin, Nadrensee Polacy stanowią ponad 10% mieszkańców. Tereny, z których możliwe są codzienne dojazdy do Szczecina, obejmują południowo-wschodnie gminy Landu Meklemburgia-Pomorze Przednie oraz północno-wschodnie gminy w Landzie Brandenburgia. W niemieckich gminach przygranicznych: Löcknitz, Tantow, Grambow, Ramin, Nadrensee.

⁵¹ Analogiczne uwarunkowania populacyjne charakteryzują wszystkie większe aglomeracje w Polsce, które rejestrują spadek liczby mieszkańców, preferujących zamieszkiwanie na terenach podmiejskich, korzystających jednocześnie z udogodnień, jakie oferuje im aglomeracja (dostęp do opieki medycznej, szkolnictwa i nauki, kultury, rekreacji i rozrywki oraz miejsc pracy). W większości przypadków migracja następuje przy utrzymaniu dotychczasowego zatrudnienia w mieście rdzeniowym, co skutkuje spadkiem dochodów aglomeracji przy utrzymywaniu się wszystkich pozostałych obciążeń związanych z obsługą tzw. funkcji metropolitalnych.

pozyskać nowych pracowników, w tym kadre o wysokich kwalifikacjach. Miasto Stargard, będące samodzielnym ośrodkiem o profilu produkcyjno-usługowym, wyposażone w znaczne rezerwy terenowe dla lokacji typu *greenfield* produkcji wielkoskalowej może wyhamować regres populacyjny. Oba te ośrodki będą wspierały potencjał gospodarczy SOM nawet przy przewidywanym spadku populacji. Podobną rolę odgrywał będzie Goleniów, biorąc pod uwagę dalszy rozwój strefy przemysłowej, jego rola będzie nadal rosta. Z punktu widzenia Goleniowa bardzo korzystne będzie wybudowanie przeprawy w miejscowości Święta. Dzięki temu w Goleniowie wystąpią dodatkowe impulsy rozwojowe z racji wzmocnienia tego ośrodka jako węzła logistycznego, będącego zapleczem Szczecina i Polic, posiadającego własny potencjał gospodarczy.

13. Gminy o niewielkiej obecnie liczbie ludności nie będą odgrywały w SOM znaczącej roli. Malejąca populacja w wyniku starzenia się społeczeństwa i migracji będzie osłabiać te ośrodki (Stare Czarnowo i Nowe Warpno). Rola Stepnicy będzie zbliżona do obecnej. Pogłębienie toru wodnego zwiększy obrót portowy w Szczecinie i w Policach, ale nie wpłynie znacząco (proporcjonalnie) na rozwój tamtejszego portu. Pozycja Gryfina zależna jest od funkcjonowania i rozwoju elektrowni Dolna Odra. Zakład tego rodzaju nie generuje takich łańcuchów dostaw i powiązań jak inne przemysły zorientowane rynkowo, które miałyby istotnie zwiększać rolę gospodarczą Gryfina.
14. Z punktu widzenia miasta rdzeniowego SOM, jak i samych gmin Dobra i Kołbaskowo, wzajemne powiązania funkcjonalne, już obecnie bardzo ważne, jeszcze się wzmocnią. Dotyczy to nie tylko sfery gospodarczej, ale głównie sfery społecznej. Gminy te stanowiły i stanowią cel migracji mieszkańców Szczecina. Jak się przewiduje skala migracji zmniejsza się będzie sukcesywnie. W latach 2035-2050 można oczekiwać umocnienia się trendu powrotów do Szczecina. Znacznie wyższy poziom usług społecznych w Szczecinie w tym okresie wzmocni ruch powrotny do Szczecina.

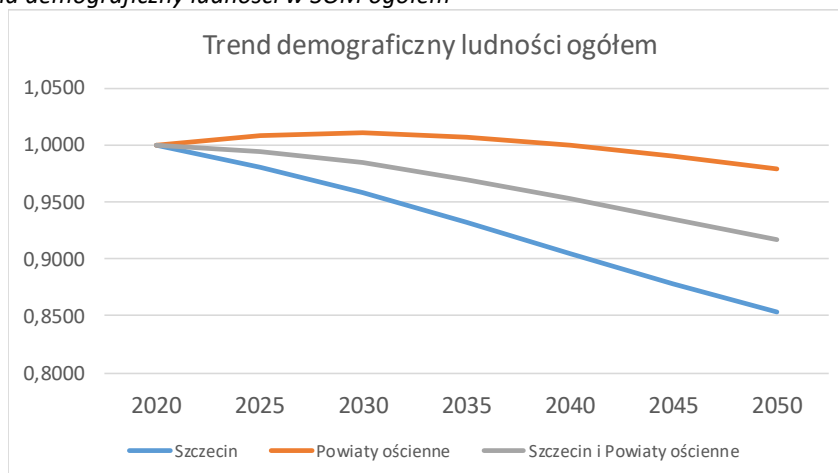
Rycina 4. Prognozowana zmiana liczby ludności SOM w latach 2016-2050

Źródło danych mapy: Uniwersytet Szczeciński, Analiza migracji i prognoza demograficzna dla Szczecina do roku 2050, Szczecin 2018.

15. Migracje wewnętrzne nie zrekompensują ubytków ludności w OF. Podobnie imigracje nie zrekompensują ubytków ludności, ale zmieniają strukturę społeczną. Zwiększona populacja imigrantów, korzystna ekonomicznie, wymagać będzie aktywności samorządów lokalnych na polu integracji i realizacji zadań własnych gmin.
16. Należy oczekiwać intensyfikacji relacji metropolitalnych, w tym potrzeb w zakresie infrastruktury komunikacyjnej, społecznej i transportu publicznego. Wpływy budżetowe z PIT będą małe nawet do 80% stanu obecnego.

Rycina 5. Trend demograficzny ludności w SOM ogółem

Źródło danych: Opracowanie własne BPPM na podstawie danych Banku Danych Lokalnych, dostęp 12.12.2022.

17. Wyzwania w zakresie oświaty będą bardzo duże w całym obszarze SOM, podczas gdy w jednych gminach, w tym w Szczecinie spadać będzie liczba dzieci, to w gminach: Dobra, Kołbaskowo i Kobylanka pojawi się więcej dzieci. Długoterminowo liczba dzieci będzie również się zmniejszać. Mieszkańcy tych gmin będą wykorzystywali uwalniające się zasoby w Szczecinie. W ślad za tym można oczekiwać również migracji powrotnej, aby zapewnić dzieciom wysoki standard kształcenia i startu życiowego.
18. Zasobem ludności w wieku produkcyjnym, w coraz większym stopniu, w miarę dochodzenia do 2050 roku będą gminy: Dobra, Kołbaskowo, Kobylanka i gmina wiejska Stargard. Na pozostałym obszarze odnotowane zostaną mniejsze lub większe ubytki tej populacji.
19. Wyzwania dla samorządu będące skutkiem przemian demograficznych:
  - spadek liczby dzieci, populacji w wieku 19-24 i populacji w wieku produkcyjnym mobilnym (25- 44);
  - wzrost populacji w wieku produkcyjnym niemobilnym (45–60/65) i populacji w wieku poprodukcyjnym;
  - wzrost liczby imigrantów.
20. Zalecane działania strategiczne, łagodzące skutki przemian demograficznych:
  - **przestrzenne:** poprawa jakości życia w miejscu zamieszkania, poprawa jakości przestrzeni publicznych, poprawa dostępności (w tym architektonicznej) dla osób niepełnosprawnych;
  - **społeczne:** poprawa jakości i dostępności usług publicznych, wdrażanie polityki senioralnej, integrowanie imigrantów w miejscu zamieszkania i w środowisku pracy; wspieranie zasobów intelektualnych;
  - **gospodarcze:** dywersyfikacja rynku pracy, podniesienie jakości oferty uczelni wyższych w Szczecinie;
  - **środowiskowe:** wdrażanie polityki klimatycznej, rozwój błękitno-zielonej infrastruktury.

Struktura wiekowa ludności

1. W SOM dominują osoby w wieku 35-49 lat oraz 60-74. Najliczniejszą grupą wiekową są mężczyźni w wieku 40-44 (29 795 os.), natomiast najmniej liczną są mężczyźni w wieku 85+ (4 263 os.). Liczba mężczyzn jest większa niż liczba kobiet w przedziale wiekowym 0-44 w każdej z grup wiekowych, w przedziale 44+ obserwowany jest zaś trend odwrotny, przy czym różnica najbardziej widoczna jest w grupie 85+, w której liczba kobiet jest ponad dwukrotnie wyższa niż mężczyzn.
2. Społeczeństwo SOM starzeje się, młodych ludzi jest coraz mniej. Liczba dzieci w wieku do 4 lat jest o ok. 10 000 osób niższa niż osób w przedziale wiekowym 70-74. Starzenie się społeczeństwa skutkować może wyludnieniem się obszaru, a tym samym powodować problemy związane z nieoptymalnością zachowania niektórych usług publicznych

- w poszczególnych gminach, np. z utrzymaniem szkolnictwa na poziomie podstawowym ze względu na zbyt małą liczbę uczniów w klasach.
3. Z racji na zwiększanie się liczby osób w podeszłym wieku, zachodzi zwiększenie zapotrzebowania na usługi świadczone na rzecz seniorów, w tym poprawa kondycji polityki senioralnej oraz ochrony zdrowia.
  4. W gminach SOM struktura wieku mieszkańców jest porównywalna, udział ludności w wieku poprodukcyjnym w większości gmin jest wyższy niż udział ludności w wieku przedprodukcyjnym. Dane BDL GUS na 2021 rok potwierdzają problem starzejącego się społeczeństwa SOM. Gminami, w których trend jest odwrotny są Kołbaskowo, Dobra, Stargard (gmina wiejska) oraz Kobylanka.
  5. Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w % mieszkańców ogółem, poziom najniższy notowany w 2021 roku był w gminach: Nowe Warpno (12,9%) oraz Świnoujście (14,7%), najwyższy zaś w gminach Dobra (22,8%) oraz Kołbaskowo (22,3%). Udział ludności w wieku poprodukcyjnym najniższy był w gminach Dobra (14,4%) oraz Kołbaskowo (13,3%), najwyższy zaś w Świnoujściu (27,6%) oraz Szczecinie (26,1%).
  6. Udział osób w wieku produkcyjnym w SOM to niemal 62%. Największy odsetek osób w wieku produkcyjnym występuje w Kołbaskowie i wynosi on 67% mieszkańców. Wysoki udział tej grupy wiekowej występuje również w gminach: Dobra (66%) i Stargard (65%) oraz w Stepnicy (64%). Najmniejszy odsetek odnotowano w Nowym Warpnie (59%), gdzie występuje największy udział osób w wieku poprodukcyjnym wynoszący 28%. Pozostałe miejscowości, w których zarejestrowano duży odsetek osób starszych to miasta: Świnoujście (28%), Stargard (25%) i Szczecin (25%). Do gmin, gdzie występuje najwyższy odsetek dzieci i młodzieży w wieku do 17 lat należą gminy: Dobra (21%), Kołbaskowo (20%) oraz gmina wiejska Stargard (20%). Najmniejszy udział tej grupy wiekowej występuje w miastach Świnoujście (12%) i Szczecin (13%) oraz w Nowym Warpnie (13%).
  7. Analizując migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały gmin SOM, w ramach województwa zachodniopomorskiego i spoza województwa można mówić o względnie stałej proporcji. W ogólnych strumieniach migracji wewnętrznej większy był udział strumieni wewnątrz wojewódzkich. Z kolei mniejszy udział napływu ludności do gmin SOM i odpływu ludności z gmin SOM odbywa się spoza województwa. Przeciętnie 77,62% napływu ludności do gmin SOM stanowił napływ z pozostałych gmin województwa zachodniopomorskiego. Spoza województwa napływa przeciętnie 22,38%.
  8. Odnotowuje się spadek napływu ludności do gmin SOM spoza województwa (21,41%) oraz spadek odpływu ludności z gmin SOM poza województwo (24,29%).
  9. W latach 2002-2016 przeciętnie najwyższy odsetek napływu ludności do Szczecina był z gminy Police (24,6% całkowitego napływu z gmin SOM do Szczecina). Innymi gminami o dość dużym napływie do Szczecina były gminy: Stargard (16,8%, Dobra (15,7%), Gryfino (10,7%) i Kołbaskowo (10,1%).
  10. Analogicznie odpływ ze Szczecina do gmin SOM kumulował się w kierunku gminy Dobra (41,7%). Kolejnymi gminami, do których nastąpił dość duży odpływ w porównaniu do pozostałych gmin były gminy: Kołbaskowo (14,7%), Police (13,1%) i Goleniów (12,0%). Główne przyczyny migracji można wiązać ze zmianą miejsca zamieszkania i powstaniem infrastruktury mieszkaniowej w tych gminach.
  11. Gminy SOM o największym sumarycznym napływie (przewyższającym odpływ) ludności na pobyt stały ze Szczecina to: Dobra (9 242 os.), Kołbaskowo (2 532 os.) i Goleniów (2 043 os.). Z kolei gminami, z których był największy napływ ludności na pobyt stały do Szczecina są gminy: Stargard (1 113 os.), Świnoujście (544 os.) i Gryfino (384 os.). Napływ ludności z pozostałych gmin SOM do Szczecina jest na niskim poziomie.
  12. W Szczecinie utrzymuje się malejąca tendencja liczby ludności. W strukturze wielu ludności Szczecina obserwuje się, że zmniejszają się udziały ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, a zwiększa się odsetek osób w wieku poprodukcyjnym.

Tabela 11. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w województwie zachodniopomorskim oraz w gminach SOM

Nazwa jednostki	Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem		
	Przedprodukcyjny	Produkcyjny	Poprodukcyjny
Województwo Zachodniopomorskie	17,2	59,1	23,7
Dobra	22,8	62,9	14,4
Goleniów	19,1	59,6	21,3
Gryfino	17,4	58,6	24,0
Kobylanka	19,9	61,0	19,1
Kołbaskowo	22,3	64,5	13,3
Nowe Warpno	12,9	61,9	25,2
Police	17,7	59,7	22,5
Stare Czarnowo	16,8	61,0	22,2
Stargard (gmina miejska)	17,3	57,2	25,5
Stargard (gmina wiejska)	21,5	63,2	15,3
Stepnica	17,8	63,7	18,5
Szczecin	16,5	57,3	26,1
Świnoujście	14,7	57,7	27,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2021 r.).

13. Ogólna liczba mieszkańców SOM w latach 2011-2021, zgodnie z danymi BDL GUS, nie zmieniła się znacząco (+0,22%). Największa procentowa zmiana ludności ostatnich 10 latach nastąpiła w gminie Dobra, obserwowany jest tam wzrost liczby ludności o ok. 49%.
14. Liczba ludności w trzech największych miastach: w Szczecinie, Świnoujściu, Stargardzie spadła. Domniemywać można, że na przestrzeni lat 2011-2024 utrwała się klaruje się wyraźny trend związany z suburbanizacją. Nowych mieszkańców zyskały tereny pełniące funkcje „sypialni” miasta rdzeniowego np. Dobra, przy jednoczesnym spadku jego liczby mieszkańców.
15. Tendencja rosnąca wszystkich wskaźników obciążenia demograficznego występuje w przeważającej części gmin SOM. Najniższe wartości wskaźników obciążenia demograficznego spośród wszystkich gmin tworzących SOM zaobserwowano w gminie Kołbaskowo. W całym obszarze SOM zaobserwowano już pod koniec 2021 roku ujemną wartość przyrostu naturalnego wynoszącą -3 724 osoby, co wynikało przede wszystkim z bardzo dużego ujemnego salda w mieście Szczecin. W roku 2021 w prawie 77% gmin wchodzących w skład Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego występował ujemny przyrost naturalny. Największą ujemną wartość tego wskaźnika odnotowano w mieście Szczecin, natomiast największe dodatnie wartości przyrostu naturalnego odnotowano w gminach Kołbaskowo (116 osób) oraz Dobra (95 osób). Przewaga urodzeń żywych nad liczbą zgonów w tych gminach może świadczyć o ich potencjale społeczno-gospodarczym istotnym w rozwoju obszaru metropolitalnego. Świadczy to o niekorzystnych przemianach struktury ludności.
16. Najkorzystniejszą sytuację demograficzną zaobserwowano w gminach: Kołbaskowo i Dobra. W gminach tych współczynnik przyrostu naturalnego w roku 2021 przekroczył wartość 3 osób/1 000 mieszkańców, co wynikało przede wszystkim z wysokich wartości współczynnika urodzeń oraz niskich wartości współczynnika zgonów w tych gminach. Dodatnie wartości przyrostu naturalnego w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców odnotowano również w gminie wiejskiej Stargard (0,21). Najmniej korzystna sytuacja pod względem demograficznym występuje w mieście Świnoujście, w której wartość współczynnika przyrostu naturalnego w roku 2021 wynosiła -9,21 osób/1 000 mieszkańców. Znaczące ujemne wartości

tej miary, występowały również w gminach: Stare Czarnowo (-6,99), Szczecin (-6,74), Police (-5,63), Stepnica (-5,46), gminie miejskiej Stargard (-5,42) oraz w gminie Gryfino (-5,41).

17. SOM w ujęciu całościowym cechuje się tendencją zmierzającą do negatywnej sytuacji demograficznej. Od dziesięciu lat odnotowuje się dla tego obszaru ujemny przyrost naturalny, wynoszący w XII 2021 aż -3 724 osoby. W gminach SOM na każdy 1 000 mieszkańców urodziło się 8,16 osób, a umierało 11,15 osób, co oznacza, że współczynnik przyrostu naturalnego wynosił -2,99 osób na 1 000 mieszkańców. Wartość tego współczynnika jest ujemna i wynika z utrzymującej się dotychczasowej tendencji spadku liczby urodzeń połączonej ze wzrostem liczby zgonów.
18. Najgorsza sytuacja demograficzna występuje w miastach Świnoujście i Szczecin oraz w gminach miejsko-wiejskich: Gryfino, Stepnica i Police, w których współczynnik przyrostu rzeczywistego jest niższy niż -7 osób/1 000 mieszkańców.
19. SOM pod względem potencjału demograficznego charakteryzuje się korzystną sytuacją dla rozwoju społeczno-gospodarczego, liczba mieszkańców obszaru od dziesięciu lat kształtuje się na podobnym poziomie z nieznacznymi wahaniami. Dynamika zmian liczby ludności dla całego obszaru w ciągu ostatnich 10 lat jest ujemna i wynosi -0,67%.
20. Słabą stroną większości gmin SOM jest ujemny przyrost naturalny. W latach 2019-2021 zaobserwowano wyraźny spadek przyrostu naturalnego względem okresu 2012-2018 na obszarze gmin SOM. Zjawisko to jest powiązane ze znacznym wzrostem liczby zgonów oraz spadkiem urodzeń. Mocną stroną SOM jest odnotowane dodanie saldo ruchów migracyjnych na pobyt stały (w latach 2012-2021). Szczególnie korzystną sytuację demograficzną obserwuje się w niektórych gminach bezpośrednio sąsiadujących z miastem Szczecin, w których współczynnik salda migracji przekracza 20 osób na 1 tys. mieszkańców.

Tabela 12. Procentowa zmiana liczby ludności w województwie zachodniopomorskim oraz w gminach SOM w latach 2011-2021

Nazwa jednostki	2011 [os.]	2021 [os.]	Różnica [os.]	Procentowa zmiana [%]
Województwo Zachodniopomorskie	1 722 739	1 676 920	-45 819	-2,66%
SOM	681 313	682 792	1 479	0,22%
Dobra	17 511	26 101	8 590	49,05%
Goleniów	35 164	36 164	1 000	2,84%
Gryfino	32 144	31 421	-723	-2,25%
Kobylanka	4 614	5 975	1 361	29,50%
Kołbaskowo	11 020	14 297	3 277	29,74%
Nowe Warpno	1 702	1 615	-87	-5,11%
Police	42 093	40 819	-1 274	-3,03%
Stare Czarnowo	3 867	3 783	-84	-2,17%
Stargard (gmina miejska)	69 771	67 293	-2 478	-3,55%
Stargard (gmina wiejska)	12 315	14 525	2 210	17,95%
Stepnica	b.d.	4 819	-	-
Szczecin	409 596	395 513	-14 083	-3,44%
Świnoujście	41 516	40 467	-1 049	-2,53%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2011 oraz 2021 r.).

Szkolnictwo, kultura i sztuka

1. Do najważniejszych problemów miasta rdzeniowego i SOM związanych z kapitałem społecznym należy zaliczyć **niskie zasoby intelektualne**. Oznacza to konieczność podejmowania wielu długookresowych przedsięwzięć, zorientowanych na budowanie kapitału społecznego. Potrzeba ta wynika głównie z zaszłości historycznych, które mimo upływu lat pozostają istotną barierą rozwoju obszaru.
2. Największym centrum edukacyjnym o charakterze ponadlokalnym, jest Szczecin, skupiający na swoim obszarze ok. 50% potencjału edukacyjnego województwa zachodniopomorskiego.

3. Generalnie na każdym poziomie szkolnictwa wykonywane są obowiązki oświatowe, ale brakuje skoordynowanych programów oraz osób zajmujących się wyłącznie asymilacją imigrantów.

Żłobki

1. Wychowaniem przedszkolnym w gminach SOM w 2021 r. objętych było ponad 26,1 tys. dzieci.
2. Na obszarze SOM w 2021 roku średnio 17,3 % dzieci objętych jest opieką żłobkową (BDL GUS). Najwyższy odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach wskazać można w gminie Police (37,7 %) oraz w gminie Świnoujście (35,5 %). Ponad połowa (55,6%) placówek wychowania przedszkolnego zlokalizowana jest w Szczecinie.
3. W gminach Kobylanka, Nowe Warpno, Stare Czarnowo i Stepnica nie funkcjonują obiekty żłobkowe.
4. Na terenie SOM w XII 2021 r. działało 114 obiektów żłobkowych (żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce). Ponad 54% obiektów żłobkowych (tj. 62 obiekty) zlokalizowanych na terytorium SOM znajdowało się w mieście Szczecin. W gminach Dobra i Goleniów funkcjonowało 11 obiektów żłobkowych, a w gminie miejskiej Stargard i gminie Police 10.

Tabela 13. Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach ogółem

Nazwa jednostki	Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach ogółem
Dobra	26,2
Goleniów	23,4
Gryfino	19,6
Kobylanka	-
Kołbaskowo	20,7
Nowe Warpno	-
Police	37,7
Stare Czarnowo	-
Stargard (gmina miejska)	26,2
Stargard (gmina wiejska)	6,5
Stepnica	-
Szczecin	29,2
Świnoujście	35,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2021 r.).

5. W 2021 roku najwięcej miejsc w obiektach żłobkowych w przeliczeniu na liczbę dzieci odnotowano w gminach: Police, Świnoujście i Dobra, gdzie na 1000 dzieci w wieku do 3 lat zapewniono opiekę, co najmniej 300 dzieciom.

Tabela 14. Dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3

Nazwa jednostki	2015	2021
Dobra	38	262
Goleniów	104	234
Gryfino	144	196
Kołbaskowo	109	207
Police	193	377
Stargard M	126	262
Stargard G	bd	65
Stepnica	192	bd
Szczecin	133	292
Świnoujście	207	355
SOM	138	250
Zachodniopomorskie	86	191
Polska	68	155

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2021 r.).

6. Średnia wartość wskaźnika liczby miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych w przeliczeniu na liczbę dzieci do lat 3 dla całego SOM wynosi 188.

Tabela 15. Liczba żłobków i klubów dziecięcych

Nazwa jednostki	2015	2021
Dobra	2	9
Goleniów	6	10
Gryfino	bd	1
Kołbaskowo	2	3
Police	5	10
Stargard M	3	8
Stargard G	bd	1
Stepnica	1	0
Szczecin	27	45
Świnoujście	3	5
SOM	6	10
Zachodniopomorskie	89	178
Polska	1874	4200

Źródło: Opracowanie własne.

Edukacja przedszkolna i szkolna

1. Wychowanie przedszkolne realizowane jest głównie przez jednostki samorządowe, rzadziej przez podmioty prywatne, w przedszkolach, punktach przedszkolnych oraz w oddziałach przedszkolnych przy szkołach.
2. Według danych BDL GUS na lata 2011-2021 w liczba punktów świadczących usługi z zakresu edukacji przedszkolnej w każdej z gmin wzrosła (za wyjątkiem gmin: Police, Gryfino i Świnoujście). W Policach znacząco zwiększyła się liczba miejsc wychowania przedszkolnego.
3. W ciągu ostatnich 10 lat w każdej z gmin (oprócz Nowego Warpna) wzrosła liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na tysiąc dzieci w wieku 3-5 lat, przy czym największy wzrost obserwowany jest w gminie Dobra.
4. W 2021 roku w gminach SOM na 1000 dzieci w wieku 3-6 lat do przedszkoli uczęszczało średnio 817 dzieci. Najwyższe poziomy wskaźnika (powyżej 1000) odnotowano w gminie Goleniów (1014) oraz mieście Szczecin (1010), najniższe natomiast (poniżej 700) w gminach: Nowe Warpno (382), Stargard – gmina wiejska (629), Stare Czarnowo (636), Kobyłanka (646) oraz Dobra (698).
5. Wyzwaniem dla placówek wychowania przedszkolnego są braki kadrowe wśród wychowawców przedszkolnych. Dostosowania wymaga siatka przedszkoli w poszczególnych osiedlach gmin. Problemem staje się również nieopłacalność przedszkoli.

Tabela 16. Wychowanie przedszkolne razem oraz liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat w latach 2011-2021 w gminach SOM

Nazwa jednostki	Przedszkola, przedszkola specjalne, oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych oraz punkty przedszkolne		Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	
	2011	2021	2011	2021
	[ob.]	[ob.]	[osoba]	[osoba]
Dobra	13	20	326	987
Goleniów	21	28	795	1 052
Gryfino	18	16	690	892
Kobyłanka	4	6	491	728
Kołbaskowo	10	11	563	974
Nowe Warpno	1	1	656	467
Police	20	15	814	990
Stare Czarnowo	1	1	577	700

**SYNTEZA DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ NA POTRZEBY OPRACOWANIA STRATEGII
ROZWOJU PONADLOKALNEGO DLA SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO (SOM) DO ROKU 2030**

Stargard (gmina miejska)	15	26	692	883
Stargard (gmina wiejska)	9	13	290	727
Stepnica	2	3	619	806
Szczecin	150	193	821	945
Świnoujście	15	14	803	919

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2011 oraz 2021 r.)

Szkoły podstawowe

1. Na terenie SOM funkcjonuje łącznie 173 szkół podstawowych, z czego ponad połowa mieści się w Szczecinie (91).
2. Edukacją szkolną w SOM w 2021 r. objętych było ponad 54 tys. uczniów.
3. Współczynnik skolaryzacji netto⁵² dla poziomu szkoły p[odstawowej w gminach SOM jest bardzo zróżnicowany – w zakresie 43,36-112,79%. Najwyższe wartości (powyżej 100%) w roku 2021 odnotowano w miastach Stargard (112,79%) i Szczecin (104,62%), a najniższe (poniżej 60%) w gminach Nowe Warpno i gminie wiejskiej Stargard. Średni poziom wskaźnika skolaryzacji w badanych gminach wynosi 82,3%.
3. Szkoły podstawowe niepubliczne znajdują się w gminach: Szczecin, Goleniów, Kołbaskowo i Świnoujście.
4. Najwięcej uczniów szkół podstawowych przypada na jeden oddział w gminie Dobra – 21, natomiast najmniej w Nowym Warpnie – 7.
5. W największych miastach: Szczecinie, Świnoujściu i Stargardzie na jeden oddział przypada średnio – kolejno po 19 i 18 uczniów.
6. W zakresie potrzeb infrastrukturalnych szkół podstawowych konieczna jest:
  - modernizacja budynków głównie pod kątem oszczędności energii;
  - budowa lub rozbudowa szkół w osiedlach z najwyższą populacją dzieci;
  - budowa i doposażenie pracowni szkolnych;
  - wyciszenie sal lekcyjnych.
7. W zakresie programów edukacji w szkołach podstawowych diagnozuje się:
  - braki w kompetencjach miękkich i cyfrowych uczniów i nauczycieli;
  - potrzebę wyposażenia szkół do nauki w systemie hybrydowym.

Tabela 17. Szkoły podstawowe w województwie zachodniopomorskim oraz w gminach SOM

Nazwa jednostki	Liczba szkół podstawowych	Odsetek spośród placówek SOM	Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych
Województwo Zachodniopomorskie	542	-	-
SOM	173	-	-
Dobra	5	3%	21
Goleniów	14	8%	16
Gryfino	8	5%	17
Kobylanka	3	2%	18
Kołbaskowo	5	3%	17
Nowe Warpno	1	1%	7
Police	13	8%	15
Stare Czarnowo	1	1%	18

⁵² Współczynnik skolaryzacji netto to relacja liczby osób (w danej grupie wieku) uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. Dla poziomu szkoły podstawowej współczynnik ten wyliczany jest przez podzielenie liczby uczniów szkół podstawowych w wieku 7-15 lat (wiek przypisany do tego poziomu) na początku danego roku szkolnego przez liczbę ludności w wieku 7-15 lat według stanu w dniu 31 XII tego samego roku. Wynik podawany jest w ujęciu procentowym.

SYNTEZA DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ NA POTRZEBY OPRACOWANIA STRATEGII ROZWOJU PONADLOKALNEGO DLA SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO (SOM) DO ROKU 2030

Stargard (gmina miejska)	17	10%	18
Stargard (gmina wiejska)	5	3%	16
Stepnica	2	1%	15
Szczecin	91	53%	19
Świnoujście	8	5%	18

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2021 r.)

Tabela 18. Szkoły podstawowe - wydatki na utrzymanie jednego ucznia

Nazwa jednostki	2011	2015	2021
Dobra	22 797,22	7 471,25	9 855,87
Goleniów	7 815,76	7 468,03	11 962,41
Gryfino	8 580,64	7 600,36	12 698,00
Kobyłka	11 844,14	10 123,60	11 845,94
Końskowice	10 274,54	10 228,88	11 897,15
Nowe Warpno	10 060,00	11 186,17	30 990,89
Police	8 360,28	8 577,55	12 432,15
Stare Czarnowo	8 671,42	9 776,25	14 866,81
Stargard m	6 400,71	6 322,22	9 446,81
Stargard g	14 229,95	10 098,39	15 252,87
Stepnica	13 568,10	8 924,68	17 126,90
Szczecin	6 933,25	6 450,78	10 290,16
Świnoujście	7 356,66	7 255,42	10 005,70
SOM	10 530,21	8 575,66	13 743,97
Zachodniopomorskie	8 136,15	7 500,07	11 925,05
Polska	8 249,88	7 795,16	12 144,17

Źródło: Opracowanie własne.

8. Inne problemy związane z edukacją na poziomie podstawowym obejmują: braki kadrowe wśród nauczycieli oraz brak efektywnego diagnozowania preferencji zawodowych uczniów.
9. Na obszarze SOM w 2020 (BDL GUS) funkcjonowało łącznie 170 szkół ponadpodstawowych, ponadgimnazjalnych i policealnych. Największa liczba placówek o tej funkcji mieści się w Szczecinie (105) oraz w mieście Stargard (29).
10. W sześciu gminach nie funkcjonuje żadna szkoła ponadpodstawowa, ponadgimnazjalna lub policealna.
11. Wyniki egzaminu ósmoklasisty są przeciętne w skali kraju.

**SYNTEZA DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ NA POTRZEBY OPRACOWANIA STRATEGII
ROZWOJU PONADLOKALNEGO DLA SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO (SOM) DO ROKU 2030**

Tabela 19. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w 2022 r.

Nazwa jednostki	Matematyka		Język polski		Język angielski	
	Liczba zdających	Średni wynik [%]	Liczba zdających	Średni wynik [%]	Liczba zdających	Średni wynik [%]
Dobra	334	80,18	336	64,84	334	80,18
Gmina Stargard	109	60,55	116	57,18	109	60,55
Goleniów	493	68,24	481	56,61	493	68,24
Gryfino	334	63,62	403	53,71	334	63,62
Kobylanka	70	74,13	71	64,37	70	74,13
Kołbaskowo	141	74,44	144	63,83	141	74,44
Miasto Stargard	881	65,09	893	53,14	881	65,09
Nowe Warpno	4	---	10	46,1	4	---
Police	488	65,33	521	56,98	488	65,33
Stare Czarnowo	39	62,03	39	52,72	39	62,03
Stepnica	32	57,41	56	58,38	32	57,41
Szczecin	4432	74,03	4526	59,24	4432	74,03
Świnoujście	442	70,53	458	55,78	442	70,53
SOM	7799	67,97	8054	61,91	7799	67,965
WZP	19987	53,22	19993	55,42	18844	65,21
PL	478024	56,53	478111	59,03	471065	66,05

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 20. Wyniki egzaminu maturalnego - podstawowy 2022

Nazwa jednostki	Egzamin maturalny z matematyki-podstawa		Egzamin maturalny j. polski - podstawa		Egzamin maturalny j. angielski - podstawa	
	Liczba zdających	Średni wynik	Liczba zdających	Średni wynik	Liczba zdających	Średni wynik
[%]						
Dobra	-	-	-	-	-	-
Gmina Stargard	-	-	-	-	-	-
Goleniów	176	46,95	176	48,46	170	75,29
Gryfino	144	48,81	144	51,6	104	73,1
Kobylanka						
Kołbaskowo	14	54,21	14	71,14	14	88,57
Miasto Stargard	748	51,25	749	53,15	704	72,4
Nowe Warpno						
Police	133	42,04	133	47,09	90	62,02
Stare Czarnowo						

**SYNTEZA DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ NA POTRZEBY OPRACOWANIA STRATEGII
ROZWOJU PONADLOKALNEGO DLA SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO (SOM) DO ROKU 2030**

Stepnica						
Szczecin	3547	59,85	3551	56,06	3344	81,58
Świnoujście	233	56,24	233	54,8	211	79,82
SOM	4995	51,34	5000	54,61	4637	76,11
WZP	9905	53,86	9923	53,74	9144	75,79
PL	270237	56,76	270356	53,61	258306	75,74

Źródło: Opracowanie własne.

Szkoły ponadpodstawowe

1. Od lat w rankingach ogólnopolskich dotyczących licea ogólnokształcące w Polsce w czołówce krajowej plasuje się XIII LO w Szczecinie.

Tabela 21. Szkoły ponadpodstawowe, ponadgimnazjalne i policealne ogółem w gminach SOM

Nazwa jednostki	Liczba szkół ponadpodstawowych, ponadgimnazjalnych i policealnych ogółem	Uczniowie przypadający na 1 oddział
SOM	170	-
Dobra	-	-
Goleniów	6	21
Gryfino	6	23
Kobylanka	-	-
Kołbaskowo	1	6
Nowe Warpno	-	-
Police	10	15
Stare Czarnowo	-	-
Stargard (gmina miejska)	29	24
Stargard (gmina wiejska)	-	-
Stepnica	-	-
Szczecin	105	22
Świnoujście	13	17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2020 r.)

Szkoły branżowe i technika⁵³

1. Na terenie SOM w roku szkolnym 2021/2022 było 36 szkół branżowych⁵⁴, z czego 4 szkoły branżowe II stopnia.
2. Najpoważniejszym problemem z jakim borykają się szkoły branżowe i technika to brak nauczycieli specjalistów, w szczególności nauczycieli technicznych, starzejąca się kadra nauczania technicznego, brak znajomości aktualnej wiedzy nauczycieli szkół branżowych i techników w zakresie nowych technologii, przeludnione klasy (28-30 os.), co przekłada się na niezadowalające warunki kształcenia.
3. Dużym problemem jest utrzymujący się od wielu lat niekorzystny trend wizerunkowy szkolnictwa branżowego.
4. Do wspólnych problemów szkół branżowych i techników należą:
  - brak cyklicznego monitoringu kształcenia branżowego pod kątem dostępności miejsc, w tym przede wszystkim prognozowania kształtowania się lokalnego rynku pracy w przyszłości,
  - konieczna jest budowa nowych i doposażenie istniejących pracowni szkolnych,
  - wyposażenie szkół do nauki w systemie hybrydowym,

⁵³ Dane pochodzą ze strony: www.edubaza.pl; dostęp: 25.01.2023.

⁵⁴ System edukacji na poziomie zawodowym w Polsce obejmuje: a) 3-letnie branżowe szkoły I stopnia, umożliwiające uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie po zdaniu egzaminu, a także dalsze kształcenie w branżowych szkołach II stopnia lub w liceum ogólnokształcącym dla dorosłych, począwszy od klasy II; b) 2-letnie branżowe szkoły II stopnia – umożliwiają uzyskanie dyplomu zawodowego na poziomie technika po zdaniu egzaminu oraz uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego, a następnie kontynuację nauki na studiach.

- modernizacja budynków pod kątem oszczędności energii.
- 5. W Rankingu Głównym Techników⁵⁵ ogólnopolskiego miesięcznika "Perspektywy" wysokie (kolejno 10 i 11 miejsce) zajęły w 2023 r. Technikum Organizacji i Zarządzania (ZS nr 8), Technikum Informatyczne SCI oraz Technikum Elektryczno-Elektroniczne (ZSE-E) (73 miejsce).
- 6. W Szczecinie w roku szkolnym 2021/2022 znajdowały się 20 technika, w Świnoujściu - 6, w Policach, Gryfinie i Goleniowie po 1.

Tabela 22. Szkoły branżowe I i II stopnia na obszarze SOM

Lp.	Nazwa jednostki	Szkoły branżowe I stopnia	Szkoły branżowe II stopnia
1	Województwo Zachodniopomorskie	122	
2	Szczecin	17	1
3	Stargard	6	1
4	Trzebież	1	0
5	Świnoujście	4	2
6	Police	2	0
7	Gryfino	1	0
8	Goleniów	2	0
9	Kamienny Most (powiat stargardzki)	1	0
10	Maszewo (powiat goleniowski)	1	0
11	Mieszkowice (powiat gryfiński)	1	0

Tabela 23. Liczba uczniów w branżowych 1 stopnia

Nazwa jednostki	2017	2021
Dobra	0	0
Goleniów	74	268
Gryfino	83	296
Kołbaskowo	0	0
Kobylanka	0	0
Nowe Warpno	0	0
Police	25	145
Stare Czarnowo	0	0
Stargard M	164	715
Stargard G	0	0
Stepnica	0	0
Szczecin	298	1639
Świnoujście	4	155
SOM	657	3216
Zachodniopomorskie	2184	8949
Polska	50 400	194 574

Tabela 24. Liczba uczniów w technikach na obszarze SOM

Nazwa jednostki	2011	2015	2021
Dobra	0	0	0
Goleniów	477	470	649
Gryfino	280	202	329
Kołbaskowo	0	0	0
Kobylanka	0	0	0
Nowe Warpno	0	0	0
Police	152	132	119
Stare Czarnowo	0	0	0
Stargard M	1939	1782	2321
Stargard G	0	0	0
Stepnica	0	0	0
Szczecin	5832	6043	8550
Świnoujście	776	652	811
SOM	9456	9281	12 779
Zachodniopomorskie	23 222	20 392	26 708
Polska	582 598	519 179	671 233

⁵⁵ Nauka w technikum trwa 5 lat i kończy się uzyskaniem świadectwa maturalnego oraz dodatkowo uzyskaniem kwalifikacji zawodowych, potwierdzonych dodatkowym egzaminem po jego ukończeniu.

Szkoły wyższe

1. W Szczecinie funkcjonuje 5 uczelni publicznych: Akademia Sztuki, Politechnika Morska, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny, Uniwersytet Szczeciński i Pomorski Uniwersytet Medyczny, a także 6 uczelni niepublicznych, z czego 1 zlokalizowana jest w Stargardzie.
2. W SOM zlokalizowane są również wydziały zamiejscowe uczelni, również spoza regionu: 5 w Szczecinie, 2 w Stargardzie oraz jeden w Świnoujściu.
3. Liczba studentów w roku akademickim 2020-2021 wyniosła: w Szczecinie (31 298), Świnoujściu (90), gminie miejskiej Stargard (384).
4. Ponad 98% studentów uczy się w Szczecinie. Obserwuje się powolny spadek liczby studentów w Szczecinie (drenaż mózgow, słabe konkurowanie o studenta z innymi uczelniami w Polsce).

Dodatkowa działalność edukacyjna

Ośrodki edukacyjne

1. Na terenie SOM działa szereg obiektów funkcjonujących cały rok, które ułatwiają uczenie się i zapewniają ofertę edukacyjną dla osób w każdym wieku:
  - Transgraniczny Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Zalesiu, którego ideą jest propagowanie wiedzy o ochronie środowiska i szeroko rozumianych naukach przyrodniczych wśród społeczeństwa. Jego działanie opiera się na relacjach i wymianie doświadczeń mających charakter transgraniczny;
  - Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej Edukacji w Nadleśnictwie Kliniska, w którym lekcje przyrody prowadzone są zgodnie z hasłem „poznać, przeżyć, zrozumieć” i umożliwiają przyswojenie wiedzy o lesie i leśnictwie w sposób niekonwencjonalny. W ofercie Ośrodka znajdują się również warsztaty dla nauczycieli, liczne konkursy, wystawy, ekspozycje przyrodnicze;
  - Centrum Edukacji Leśnej Szmaragd w Szczecinie, realizuje zadania z zakresu edukacji ekologicznej i przyrodniczej oraz udziela informacji turystycznej o Szczecinie i regionie;
  - Morskie Centrum Nauki im. prof. Jerzego Stalmacha w Szczecinie (inwestycja na ukończeniu) ma być multimedialną placówką interdyscyplinarną, która w nowoczesnej formie będzie popularyzować wiedzę o zjawiskach związanych z morzem i żegluga;
  - Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Policach, utworzone uchwałą Rady Powiatu Polickiego w 2018 r., oferujące wsparcie w obszarze edukacji - kształcenia zawodowego i uczniów uczestniczących w kształceniu zawodowym oraz osób dorosłych uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia zawodowego. W ofercie centrum znajdują się m.in. kursy kwalifikacji rynkowych.
2. Planowane jest utworzenie Branżowego Centrum Umiejętności w dziedzinie przemysłu chemicznego⁵⁶.

Kultura

1. Szczecin jako miasto metropolitalne jest organizatorem 14 instytucji kultury.
2. Na terenie miasta znajdują się liczne instytucje kulturalne, w tym kilka o znaczeniu ponadregionalnym i transgranicznym, którymi są:
  - Filharmonia im. Mieczysława Karłowicza (2014) - nowy ikoniczny budynek z trzema estradami i doskonałą akustyką, zaprojektowany przez barcelońskie Estudio Barozzi Veiga; współprowadzony z Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
  - Opera i Operetka na Zamku,
  - Zamek Książąt Pomorskich,
  - Ośrodek Teatralny Kana,

⁵⁶ <https://policki.pl/powiat-policki-utworzy-branzowe-centrum-umiejtnosci-w-dziedzinie-przemyslu-chemicznego/>.

- Centrum Dialogu PRZEŁOMY (2015), będące częścią Muzeum Narodowego,
  - Muzeum Techniki i Komunikacji - Zajezdnia Sztuki, zaadaptowane z zabytkowej zajezdni tramwajowej,
  - Teatr Współczesny (Wały Chrobrego),
  - Teatr Lalek Pleciuga,
  - Teatr Polski, w ramach którego funkcjonuje scena kabaretowa "Czarny Kot Rudy",
  - Trafostacja Sztuki (2012), powstała w zabytkowym budynku stacji transformatorowej,
  - Teatr Letni im. Heleny Majdaniec, plenerowy obiekt artystyczny, którego przebudowa zakończyła się w 2022 r.,
  - wielofunkcyjny obiekt widowiskowy (hala widowiskowo-sportowa),
  - Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica,
  - Miejska Biblioteka Publiczna wraz z 34 filiami, w tym Mediateka,
  - Muzeum Narodowe⁵⁷ wraz z oddziałami,
  - galerie sztuki⁵⁸,
  - kina.
3. Większość instytucji kultury w Szczecinie znajduje się w zabytkowych obiektach, które zostały zaadaptowane i dostosowane do nowych funkcji, co ogranicza rozwój tych placówek (Teatr Polski, Teatr Współczesny, Opera na Zamku, Teatr Kana, filie Miejskiej Biblioteki Publicznej). Występuje potrzeba dalszej koncentracji obiektów kultury skomercjalizowanej (galerie, pracownie rzemiosła artystycznego, wydawnictwa, aktywności kreatywne, animacje itp.), na terenie Starego i Nowego Miasta, w rejonie ulicy Kolumba, w zabytkowych zespołach i obiektach na Łasztowni.
4. Podstawowa sieć lokalnych placówek kulturalnych w ostatnich dekadach została poważnie ograniczona. Aktualnie w Szczecinie funkcjonują: Pałac Młodzieży, 4 domy kultury, obiekty prowadzone przez różne podmioty na zasadach komercyjnych, świadczących usługi edukacji pozaszkolnej, klubowej i kultury fizycznej. Zauważalny jest trend i oczekiwanie szczecinian na koncentrację osiedlowych centrów wielofunkcyjnych, które zaspokoilyby podstawowe codzienne potrzeby społeczne, hobbyistyczne, kultury fizycznej i duchowej.
5. Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica jest centralną biblioteką regionu Pomorza Zachodniego o statusie publiczno-naukowym, w której gromadzone są m.in. zbiory specjalne, w tym dotyczące Pomorza. Największą sieć biblioteczną tworzy 31 filii Miejskiej Biblioteki Publicznej, zlokalizowanych w większości osiedli. Pozostałe to specjalistyczne biblioteki przy uczelniach wyższych, m.in. Biblioteka Główna PUM, Biblioteka Główna ZUT, Biblioteka Główna Uniwersytetu Szczecińskiego. Istotne zbiory biblioteczne posiadają: Archiwum Państwowe, Muzeum Narodowe, Zamek Książąt Pomorskich i Instytuty PAN.
6. W Szczecinie istnieje łącznie kilkadziesiąt organizacji związanych z szeroko pojętą kulturą i twórczością artystyczną, działających na rzecz wzbogacenia życia społecznego miasta. Działalność prowadzi ok. 200 organizacji pozarządowych zajmujących się działalnością w sferze kultury. Na terenie miasta działają liczne stowarzyszenia/związki twórcze. Do najliczniejszych należą m.in.:
- Zachodniopomorska Izba Inżynierów Budownictwa (5 400 członków),
  - Zachodniopomorska Okręgowa Izba Architektów RP (630 aktywnych członków),
  - Stowarzyszenie Architektów Polskich o/Szczecin (175 członków),
  - Związek Polskich Artystów Plastyków (126 członków),
  - Związek Literatów Polskich Oddział w Szczecinie (od 1950).
7. Poza Szczecinem dostępna jest również oferta z zakresu funkcji kulturalnej, jednakże jest ona rozwinięta w niższym stopniu (Najgorszy dostęp do instytucji kultury jest na obszarach

⁵⁷ Muzeum Narodowe mieści się w pięciu lokalizacjach: gmach główny Muzeum Narodowego przy ul. Wały Chrobrego, Centrum Dialogu Przełomy na pl. Solidarności, Muzeum Sztuki Współczesnej i Muzeum Tradycji Regionalnych przy ul. Staromłyńskiej, Muzeum Historii Szczecina przy ul. Księcia Mściwoja.

⁵⁸ W Szczecinie znajduje się kilkadziesiąt małych obiektów galeriowych (prywatnych i organizowanych przy uczelniach, np. Galeria Architektów FORMA przy ZUT).

- wiejskich). Funkcjonują teatry nieprofesjonalne lub półprofesjonalne: Teatr Brama w Goleniowie, Teatr Elipsa w Policach, Teatr Krzywa Scena oraz Teatr Ognia Fire Arrow, które działają w ramach Stargardzkiego Centrum Kultury. Działają również grupy teatralne dla dzieci, młodzieży i dorosłych, między innymi Grupa Teatralna Gliptykos w Gryfinie.
8. Działalność kulturalna w sposób intensywny prowadzona jest w licznych centrach, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach na terenie SOM. W Goleniowie po rewitalizacji obszarów infrastruktury pokolejowej powstała przestrzeń społeczna i kulturalna służąca mieszkańcom - "Twierdza Design" oraz "Rampa Kultura", w której znajduje się sala teatralno-muzyczna-koncertowa, klubokawiarnia oraz sala konferencyjna.
  9. W każdej gminie SOM mieści się co najmniej jedna biblioteka publiczna z filią, która poza swoją podstawową funkcją coraz częściej pełni rolę ośrodka lokalnej aktywności kulturalnej i oferuje mieszkańcom różne formy spędzania wolnego czasu.
  10. W gminach: Goleniów, Gryfino, Kołbaskowo, Świnoujście i gminie miejskiej Stargard znajdują się kina.
  11. Muzea tematyczne i ogólnomiejskie funkcjonują w Świnoujściu - Muzeum Rybołówstwa Morskiego, Muzeum Obrony Wybrzeża Fort Gerharda oraz Muzeum Historii Twierdzy Fort Zachodni; w Stargardzie - Muzeum Archeologiczno-Historyczne oraz w Policach - Muzeum Historyczne "Skarb".
  12. Od 2021 r. działa Stargardzkie Centrum Nauki FILARY, które zajmuje się popularyzacją nauki. W obiekcie znajdują się wystawy odwołujące się do historii Stargardu, interaktywne eksponaty oraz sala warsztatowa do przeprowadzania eksperymentów.

Tabela 25. Usługi z zakresu kultury w SOM

Nazwa jednostki	Biblioteki publiczne i filie	Muzea łącznie z oddziałami	Kina	Imprezy artystyczno-rozrywkowe i sportowe	Centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice
Dobra	4	-	-	-	1
Goleniów	7	-	1	-	9
Gryfino	8	-	1	-	18
Kobylanka	1	-	-	-	1
Kołbaskowo	-	-	1	-	11
Nowe Warpno	1	-	-	-	2
Police	3	1	-	1	11
Stare Czarnowo	2	-	-	-	11
Stargard (gmina miejska)	3	1	1	2	1
Stargard (gmina wiejska)	6	-	-	-	3
Stepnica	2	-	-	-	8
Szczecin	33	8	5	49	11
Świnoujście	6	1	1	22	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez gminy, BDL GUS (stan na 2021 r.).

Tabela 26. Liczba osób odwiedzających filharmonie, muzea, wystawy, koncerty na 1000 mieszkańców

Nazwa jednostki	2011	2015	2021
Dobra	408,70	383,80	217,50
Goleniów	311,70	293,10	515,10
Gryfino	2 155,90	1 679,50	1 118,10
Kołbaskowo	104,40	33,00	977,30
Kobylanka	1 640,70	732,20	497,50
Nowe Warpno	158,60	90,60	85,50
Police	845,60	1 066,80	283,70
Stargard M	1 570,00	2 069,70	1 387,20
Stepnica	627,30	633,70	553,60
Szczecin	3 747,20	4 298,60	2 119,50
Świnoujście	2 336,90	7 105,60	3 759,60
SOM	1 069,77	1 414,35	885,74
Zachodniopomorskie	1 121,10	1 448,50	870,00
Polska	1 249,70	1 425,00	860,10

**SYNTEZA DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ NA POTRZEBY OPRACOWANIA STRATEGII
ROZWOJU PONADLOKALNEGO DLA SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO (SOM) DO ROKU 2030**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS; dostęp: 12.02.2023 r.

Tabela 27. Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach

Nazwa jednostki	2002	2011	2015	2021
Dobra	17,7	16,4	14,1	14,9
Goleniów	26,2	27,6	21,5	13,5
Gryfino	21	17,4	18,9	14,2
Kołbaskowo	21,7	17	14,6	15,9
Kobylanka	18,5	12,1	30,7	24,7
Nowe Warpno	90,8	30,2	51,5	6,1
Police	46,9	20,1	17,5	16,5
Stare Czarnowo	17,5	16,4	14,1	12,4
Stargard M	24,2	16,6	12,9	11,1
Stargard G	10,1	15,3	13	16
Stepnica	15,2	16,3	---	---
Szczecin	15	14,8	15,2	16,5
Świnoujście	24,7	23,9	24,6	20,3
SOM	26,88	18,53	19,05	14,01

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS; dostęp: 12.02.2023 r.

Tabela 28. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności

Nazwa jednostki	2002	2011	2015	2021
Dobra	87	64	60	48
Goleniów	223	120	113	130
Gryfino	319	237	193	124
Kołbaskowo	107	51	67	70
Kobylanka	119	79	71	65
Nowe Warpno	212	165	154	80
Police	261	132	130	114
Stare Czarnowo	190	204	197	136
Stargard M	181	124	125	77
Stargard G	131	72	63	34
Stepnica	196	123	0	0
Szczecin	205	182	180	125
Świnoujście	180	140	113	73
SOM	201,69	201,69	201,69	201,69

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS; dostęp: 12.02.2023 r.

Tabela 29. Liczba osób odwiedzających filharmonie, muzea, wystawy, koncerty na 1000 mieszkańców

Nazwa jednostki	2011	2015	2021
Dobra	408,70	383,80	217,50
Goleniów	311,70	293,10	515,10
Gryfino	2 155,90	1 679,50	1 118,10
Kołbaskowo	104,40	33,00	977,30
Kobylanka	1 640,70	732,20	497,50
Nowe Warpno	158,60	90,60	85,50
Police	845,60	1 066,80	283,70
Stargard M	1 570,00	2 069,70	1 387,20
Stepnica	627,30	633,70	553,60
Szczecin	3 747,20	4 298,60	2 119,50
Świnoujście	2 336,90	7 105,60	3 759,60
SOM	1 069,77	1 414,35	885,74
Zachodniopomorskie	1 121,10	1 448,50	870,00
Polska	1 249,70	1 4245,00	860,10

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS; dostęp: 12.02.2023 r.

Przemysły kreatywne i inicjatywy kreatywne w Szczecinie

1. W 2015 roku przy Akademii Sztuki w Szczecinie powstało Centrum Przemysłów Kreatywnych, będące jednostką transferu wiedzy i technologii AS, na które składa się 16 profesjonalnych laboratoriów, których celem jest wspieranie firm oraz instytucji poprzez współtworzenie innowacyjnych rozwiązań i wynajem laboratoriów, w tym m.in.: laboratorium grafiki bitowej i wektorowej, form przestrzennych, cyfrowego modelowania, technik ceramicznych, postprodukcji filmowej, serigrafii itd.

2. W Szczecinie od 2012 roku istnieje Zachodniopomorski Klaster Przemysłów Kreatywnych, skupiający firmy skupione wokół Północnej Izby Gospodarczej. Klaster tworzy platformę współpracy dla firm i instytucji związanych z sektorem kreatywnym, zrzeszającym zarówno praktyków rynku, jak i jego entuzjastów i prognostyków; w ramach klastra wypracowywane są niestandardowe przedsięwzięcia, rozwiązania technologiczne, organizacyjne oraz innowacje społeczne, wpływające na lokalny rozwój sektora kreatywnego, wykorzystując potencjał biznesu w dziedzinie animacji cyfrowej, wzornictwa, efektów specjalnych czy multimediiów. Klaster tworzą firmy z obszaru marketingu, multimediiów, grafiki, projektowania, mediów, architektury, sztuki i kultury.
3. INKU Szczeciński Inkubator Kultury, powołany w 2011 roku jako odpowiedź na potrzeby organizacji Trzeciego Sektora, tworzy warunki do powstawania i rozwoju inicjatyw społecznych działających w sferze kultury na terenie miasta; prowadzi program „mikrogranTy”, skierowany do działaczy społecznych.
4. Od 2014 roku funkcjonuje na Łasztowni powstałe z inicjatywy prywatnej firmy Centrum Kultury Euroregionu STARA RZEŹNIA, promujące inicjatywy i przedsięwzięcia związane z kulturą, sztuką i twórczością artystyczną oraz edukacją, upowszechniające portowe i morskie tradycje Szczecina i okolic. Centrum promuje również szczecińskie marki - wydawnictwa, publikacje oraz pamiątki tworzone przez lokalnych artystów.
5. W 2018 roku stworzono markę „Zrobione w Szczecinie”. Znak graficzny marki został ustalony w drodze konkursu przy udziale Akademii Sztuki w Szczecinie. Marka „Zrobione w Szczecinie”, przyznawana jest przez Gminę Miasto Szczecin oryginalnym szczecińskim produktom lub usługom, wyróżniającym się wysoką jakością oraz kreującym pozytywny wizerunek stolicy regionu. Celem marki jest promowanie działań kreatywnych, gospodarczych, proinwestycyjnych i innowacyjnych na terenie miasta, wzmacnianie szczecińskiej tożsamości, patriotyzmu lokalnego oraz rozpoznawalności szczecińskich marek, budowanie pozytywnego wizerunku miasta, promocja szczecińskich przedsiębiorców i instytucji, wzrost jakości produktów i usług oferowanych w mieście, zwiększenie lojalności klientów wobec lokalnych produktów i usług oraz zwiększenie prestiżu przedsiębiorców, instytucji i innych podmiotów kojarzonych z marką.

Sport i rekreacja

1. Najważniejsze wydarzenia, obiekty oraz kluby sportowe skoncentrowane są w Szczecinie. Największym, a zarazem najistotniejszym punktem sportowym na terenie SOM jest stadion piłkarski - Stadion Miejski im. Floriana Krygiera. Ponadto w mieście zlokalizowane są obiekty Miejskiego Ośrodka Sportu Rekreacji i Rehabilitacji, hala widowiskowo-sportowa Netto Arena, tor kolarski, miejska hala sportowa, stadiony i boiska klubów sportowych, korty tenisowe, inne miejskie obiekty sportowe i rekreacyjne⁵⁹.
2. W Szczecinie Dąbiu mieści się lotnisko o funkcji rekreacyjno-sportowej, na terenie którego funkcjonuje Aeroklub Szczeciński. Prowadzi on działalność w sekcjach: szybowcowej, spadochronowej, mikrołotów, modelarskiej i paralotniowej oraz szkolenia: szybowcowe, spadochronowe i paralotniowe.
3. Poza miastem rdzeniowym w innych ośrodkach miejskich SOM rozwinięta jest również infrastruktura sportowa. Z powodzeniem funkcjonują tam obiekty sportowe o różnej wielkości i przeznaczeniu. Stadiony, hale sportowe i pływalnie posiadają: Świnoujście, Police, Stargard, Goleniów, Gryfino. W pozostałych gminach baza sportowa jest skromna i w zasadzie ogranicza się do publicznych boisk i hal sportowych (w szkołach) o różnym standardzie.
4. W zakresie sportów wodnych (kajakarstwo, żeglarstwo i sporty motorowodne, uprawianych rekreacyjnie i sportowo), w granicach SOM zlokalizowane są liczne porty, przystanie jachtowe i kajakowe, a także zakątki wodne i kajakowe. Rzeka Odra wraz z kanałami Międzyodrza, stara

⁵⁹ Uchwała Nr XXXIX/1061/22 Rady Miasta Szczecin z dnia 26 kwietnia 2022 roku w sprawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Szczecin.

Świna z akwenami w delcie wstecznej, Łarpia, Ina, Płonia i Tywa, są jednymi z najchętniej odwiedzanych przez kajakarzy ciekami w OF.

5. W Binowie, na skraju Puszczy Bukowej znajduje się jedno z najstarszych pól golfowych Polsce.
6. Trasami rowerowymi⁶⁰ przebiegającymi przez SOM są: Velo Baltica - EuroVelo, Blue Velo, Trasa Pojezierzy Zachodnich – odnoga szczecińska, Trasa wokół Zalewu Szczecińskiego.
7. Ważnym walorem, mającym wpływ na funkcję rekreacyjną w SOM, są jego bogate uwarunkowania przyrodnicze. Rolę rekreacyjną pełnią plaże ukształtowane wzdłuż linii brzegowych Zalewu Szczecińskiego, jezior oraz Bałtyku, a także tereny leśne, w tym Puszcza Bukowa, Goleniowska i Wkrzańska.
8. W SOM obserwuje się tendencję spadkową w zakresie liczby obiektów i infrastruktury sportowej. Na przestrzeni lat zmniejszała się liczba stadionów, sal gimnastycznych, kortów tenisowych czy krytych pływalni, co może przyczyniać się do zmniejszania aktywności sportowej wśród mieszkańców tego obszaru.
9. Wszystkie gminy zgłaszają duże zapotrzebowanie na budowę, rozbudowę lub modernizację infrastruktury sportowej (baseny, boiska, siłownie zewnętrzne itp.) oraz na budowę, rozbudowę lub zagospodarowanie terenów wspólnej rekreacji (m.in.: place zabaw, miejsca do integracji sąsiedzkiej).

Tabela 30. Liczba członków klubów sportowych na 1000 mieszkańców

Nazwa jednostki	2012	2016	2020
Dobra	11,9	7,3	12,6
Goleniów	27,4	15,1	16,1
Gryfino	33,3	24,6	27,5
Kołbaskowo	31,8	14,2	19,2
Kobylanka	9,2	28,1	24,7
Nowe Warpno	---	---	5,1
Police	19,3	19	23,3
Stare Czarnowo	103,3	98,4	104,3
Stargard M	24,7	39	25,9
Stargard G	22,8	22,8	20,1
Stepnica	19,3	14,8	12,3
Szczecin	23,4	28,3	31,8
Świnoujście	22,8	13,8	11,7
SOM	26,88	25,03	25,74
Zachodniopomorskie	29,4	28,3	27,8
Polska	22,7	23,5	21,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS; dostęp: 12.02.2023 r.

Tabela 31. Wydatki ogółem z budżetu JST na kulturę fizyczną, sport i rekreację na 1 mieszkańca

Nazwa jednostki	2011	2015	2021
Dobra	83,45	101,89	77,97
Goleniów	90,19	107,45	161,03
Gryfino	196,98	140,29	157,21
Kołbaskowo	107,21	103,03	287,94
Kobylanka	142,05	143,12	153,91
Nowe Warpno	2 108,73	123,03	78,57
Police	149,84	141,78	156,62
Stare Czarnowo	78,94	132,54	210,64
Stargard M	93,44	109,7	195
Stargard G	130	122,66	108,05
Stepnica	544,76	168,12	204,27
Szczecin	129,3	126,42	225,6
Świnoujście	143,28	203,34	203,08
SOM	307,5515	132,5669	170,7608
Zachodniopomorskie	160,49	148,46	220,96
Polska	114,14	133,75	177,24

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS; dostęp: 12.02.2023 r.

⁶⁰ <https://velomapa.pl/>.

Tabela 32. Obiekty sportowe w SOM⁶¹

Nazwa jednostki	Stadiony		Boiska piłkarskie		Hale sportowe		Pływalnie kryte		Siłownie zewnętrzne	
	2010	2018	2010	2018	2010	2018	2010	2018	2010	2018
Goleniów	0	3	0	9	0	2	0	0	0	26
Stepnica	0	0	0	3	0	2	0	0	0	9
Gryfino	0	2	0	17	0	0	0	1	0	19
S. Czarnowo	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0
Dobra	0	0	0	10	0	0	0	0	0	1
Kołbaskowo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
N. Warpno	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0
Police	0	5	0	11	0	2	0	0	0	4
Stargard M	0	4	0	1	0	2	0	1	0	6
Kobylanka	0	0	0	1	0	0	0	0	0	6
Stargard G	0	0	0	21	0	0	0	0	0	7
Szczecin	11	4	9	36	14	17	3	3	0	30
Świnoujście	0	1	0	1	0	1	0	1	0	6
SOM	11	20	9	112	14	27	3	6	0	115

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL, dostęp: 30.01.2023.

Ochrona zdrowia, opieka społeczna i świadczenia społeczne oraz polityka senioralna

1. Na obszarze SOM występuje zróżnicowanie między gminami pod względem dostępności mieszkańców do ambulatoryjnej opieki zdrowotnej. Najwięcej osób przypadających na jedną przychodnię notuje się w gminie wiejskiej Stargard (14 666 mieszkańców na 1 placówkę), a najmniej w miastach Szczecin (1 273) i Stargard (1 317).
2. W SOM znajduje się 17 przychodni samorządowych, z czego 10 jest zlokalizowanych w Szczecinie, natomiast po 3 w Świnoujściu i w Stargardzie, 1 w Goleniowie.
3. Na terenie SOM znajduje się 7 domów pomocy społecznej, z czego 5 znajduje się w Szczecinie, 2 w Gryfinie (Tabela 33). Z kolei placówek stacjonarnej pomocy społecznej w całym obszarze jest 30 (większość mieści się w Szczecinie i w Stargardzie).

Tabela 33. Ochrona zdrowia i pomoc społeczna w województwie zachodniopomorskim oraz gminach SOM

Nazwa jednostki	Przychodnie podległe samorządowi terytorialnemu	Domy pomocy społecznej	Placówki stacjonarnej pomocy społecznej
Województwo Zachodniopomorskie	57	36	95
SOM	17	7	30
Dobra	-	-	1
Goleniów	1	-	1
Gryfino	-	2	2
Kobylanka	-	-	-
Kołbaskowo	-	-	1
Nowe Warpno	-	-	1
Police	-	-	1
Stare Czarnowo	-	-	-
Stargard (gmina miejska)	3	-	6
Stargard (gmina wiejska)	-	-	2
Stepnica	-	-	1
Szczecin	10	5	13
Świnoujście	3	-	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z gmin, BDL GUS (stan na 2021 r.).

4. Wśród gmin należących do SOM największa dostępność do leczenia otwartego, mierzona liczbą udzielonych porad lekarskich na mieszkańca występowała w miastach Szczecin i Stargard (wskaźnik powyżej 9,0). Najmniejsza dostępność do ambulatoryjnej opieki zdrowotnej

⁶¹ Statystyki GUS dotyczące klubów sportowych i ich uczestników publikowane są co 2 lata.

odnotowana została natomiast w gminach wiejskich: Stargard, Stare Czarnowo i Kobyłanka (wskaźnik poniżej 3,0).

Tabela 34. Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i zadań własnych OGÓŁEM (bez względu na ich rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania)

Nazwa jednostki	Liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie			Odsetek osób, którym przyznano decyzją świadczenie
	2017	2021	2017	2021
Szczecin	12 802	7 852	3,25	1,99
Świnoujście	1 466	1 194	3,68	3,00
Stargard M	2 690	1942	4,01	2,89
Stargard G	1 034	754	7,05	5,14
Goleniów	1 492	928	4,03	2,51
Gryfino	1 101	738	3,60	2,41
Police	1 867	1 118	4,73	2,83
Nowe Warpno	187	106	12,02	6,81
Stepnica	546	329	11,49	6,92
Dobra	508	398	1,81	1,42
Kobyłanka	340	142	5,47	2,28
Stare Czarnowo	372	207	10,06	5,60
Zachodniopomorskie	110 950	68 964	6,72	4,18

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Szczecinie.

5. W gminach: Goleniów, Dobra i Nowe Warpno zlokalizowano po jednej placówce zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w ramach działalności gospodarczej lub statutowej; w Szczecinie znajdują się dwa takie oddziały.
6. Na terenie SOM znajduje się 11 szpitali, 7 w Szczecinie oraz po jednym w Stargardzie, Świnoujściu, Goleniowie oraz w Gryfinie. W Policach znajduje się filia podlegająca pod Samodzielny Publiczny Szpital Kliniczny nr 1 w Szczecinie.
7. Zachodniopomorski Oddział Wojewódzki NFZ na rok 2023 zawarł 420 umów na świadczenie podstawowej opieki zdrowotnej z 417 świadczeniodawcami, z czego 109 umów na obszarze JST SOM. Na świadczenie ambulatoryjnej opieki specjalistycznej zawarto 228 umów z 210 świadczeniodawcami, z czego 79 umów z podmiotami z obszaru SOM. Najwięcej umów na usługi zawarto z podmiotami ze Szczecina. Podpisano 2 umowy na świadczenie usług lecznictwa uzdrowiskowego (Świnoujście).
8. Spośród ludności SOM najwięcej beneficjentów pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2021 roku przypadało na gminę Nowe Warpno (663), a najmniej na gminę Dobra (126).
9. W większości gmin, w tym w Szczecinie, udział ludności w wieku poprodukcyjnym jest wyższy niż ludności w wieku przedprodukcyjnym. Ze względu na zwiększanie się liczby osób w podeszłym wieku, ma miejsce wzrost zapotrzebowania na usługi świadczone na rzecz seniorów, w tym usług związanych z poprawą kondycji polityki senioralnej oraz ochrony zdrowia. Na terenie SOM polityka senioralna nie jest prężnie rozwijana, liczba projektów z tego zakresu jest aktualnie ograniczona.

SYNTEZA DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ NA POTRZEBY OPRACOWANIA STRATEGII ROZWOJU PONADLOKALNEGO DLA SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO (SOM) DO ROKU 2030

Tabela 35. Liczba umów zawartych na świadczenie usług w 2023 roku przez Zachodniopomorski Oddział NFZ w Szczecinie

Lp.	JST	Liczba umów zawartych na świadczenie usług w 2023 r.; stan na dzień 25/02/2023 r.				
		Podstawowa opieka zdrowotna	Ambulatoryjna opieka specjalistyczna	Leczenie szpitalne	Świadczenia zdrowotne kontraktowane odrębnie	Opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień
1	Police	8	4	0	0	0
2	Świnoujście	8	5	1	1	2
3	Szczecin	69	52	8	8	16
4	Nowe Warpno	1	0	0	0	0
5	Goleniów	4	5	1	0	0
6	Gryfino	5	3	1	0	3
7	Przeclaw	2	0	0	0	0
8	Stargard	9	8	1	1	2
9	Stare Czarnowo	1	0	0	0	0
10	Mierzyn	1	2	0	0	0
11	Bezrzecze	1	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informatora o umowach NFZ; <https://aplikacje.nfz.gov.pl/umowy/>; dostęp: 12.02.2022 r.

Tabela 36. Szpitale w SOM

Nazwa jednostki	Liczba szpitali zakwalifikowanych do PSZ ⁶²
Goleniów	1
Gryfino	1
Stargard (miasto)	1
Szczecin	7
Świnoujście	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Wykaz świadczeniodawców zakwalifikowanych do poszczególnych poziomów systemu podstawowego szpitalnego zabezpieczenia świadczeń opieki zdrowotnej na terenie województwa zachodniopomorskiego; stan na dzień: 17.02.2022.

Tabela 37. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w województwie zachodniopomorskim oraz w SOM

Nazwa jednostki	Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności
Województwo Zachodniopomorskie	386
Dobra	126
Goleniów	253
Gryfino	238
Kobylanka	224
Kołbaskowo	272
Nowe Warpno	663
Police	280
Stare Czarnowo	527
Stargard (gmina miejska)	299
Stargard (gmina wiejska)	515
Stepnica	596
Szczecin	195
Świnoujście	294

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2021 r.) roku.

10. Działania w ramach integrowania polityki senioralnej i mieszkaniowej realizowane są przez Szczecin poprzez miejskie programy (np.: Dom dla Seniora, dzienny Dom Senior WIGOR (świetlica dla seniorów), Centrum Seniora oraz kluby dla seniorów, Uniwersytety Trzeciego Wieku⁶³, trzy Domy Pomocy Społecznej, dysponujące łącznie 566 miejscami dla osób

⁶² System podstawowego szpitalnego zabezpieczenia świadczeń opieki zdrowotnej.

⁶³ Oferta do osób po 60. roku życia, emerytów i rencistów przez uczelnie wyższe w Szczecinie.

w podeszłym wieku oraz przewlekle chorych, funkcjonowanie licznych organizacji wspierających i aktywizujących osoby starsze. Miasto oferuje również tzw. standard mieszkań dla osób starszych i niepełnosprawnych. Seniorzy mogą korzystać ze Szczecińskiej Karty Seniora, zapewniającej szereg ulg, m.in. na korzystanie z obiektów kultury i sztuki.

11. Miasto Stargard wprowadziło Program „Miasto przyjazne starzeniu”⁶⁴, obejmujący działania w 8 obszarach, tj.: przestrzenie publiczne i budynki, transport, mieszkalnictwo, partycypacja społeczna, szacunek i inkluzja społeczna, partycypacja obywatelska i zatrudnienie, komunikacja i informacja, wsparcie społeczności i usługi zdrowotne. W mieście funkcjonują również liczne kluby seniora, Dom Seniora oraz Uniwersytet Trzeciego Wieku.
12. W Świnoujściu⁶⁵ funkcjonują liczne placówki działające na rzecz osób starszych: dwa kluby seniora, DPS, Uniwersytet Trzeciego Wieku (w ramach Miejskiego Domu Kultury), Akademia Każdego Wieku przy Towarzystwie Oświatowo-Promocyjnym Business PRO Rada Miasta Świnoujście przyjęła program pn. „Założenia polityki senioralnej Gminy Miasto Świnoujście na lata 2019-2025”, funkcjonują rady seniorów. Od kilku lat mieszkańcy Świnoujścia w wieku 65+ otrzymują jednorazowe świadczenie pieniężne pn. Bon Wyspiarza Seniora.
13. W Gryfinie aktywnie działa Gryfiński Uniwersytet Trzeciego Wieku oraz Dzienny Dom „Senior +”, zapewniający wsparcie dla 22 podopiecznych w wieku 60+ poprzez działania nastawione na poprawę sprawności fizycznej i intelektualnej seniorów.

Zasoby mieszkaniowe

1. Tereny mieszkaniowe zajmowały łączną powierzchnię ponad 38,8 km², co stanowiło 1,4% całkowitej powierzchni analizowanego obszaru oraz prawie 15,8% powierzchni zabudowanej i zurbanizowanej. Największy udział powierzchni mieszkaniowej w odniesieniu do powierzchni gminy występował w miastach Stargard (6,93%) oraz Szczecin (6,65%) i stanowił odpowiednio 14,6% oraz 21,2% obszarów zabudowanych i zurbanizowanych w tych gminach. Najmniejszy odsetek obszarów zabudowy mieszkaniowej, poniżej 0,2%, odnotowano w roku 2021 w gminach Nowe Warpno, Stepnica, Stare Czarnowo i Stargard (gmina wiejska).
2. Na terenie SOM znajduje się 67 346 budynków mieszkalnych, co stanowi 31% budynków w województwie zachodniopomorskim; ponad 306 tys. mieszkań. Najwięcej budynków mieszkalnych, znajduje się w Szczecinie (28 588 budynków), a najmniej w gminie Nowe Warpno (440 budynków). Liczbę budynków mieszkalnych w poszczególnych gminach SOM przedstawia Tabela 38.

Tabela 38. Liczba budynków mieszkalnych na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz gmin SOM

Nazwa jednostki	Liczba budynków mieszkalnych
Województwo Zachodniopomorskie	219 389
SOM	67 346
Dobra	7 105
Goleniów	6 486
Gryfino	3 865
Kobylanka	1 893
Kołbaskowo	1 811
Nowe Warpno	440
Police	3 968
Stare Czarnowo	662
Stargard (gmina miejska)	5 035
Stargard (gmina wiejska)	3 355
Stepnica	969
Szczecin	28 588
Świnoujście	3 169

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2021 r.)

⁶⁴ Założenia polityki senioralnej Gminy Miasto Świnoujście na lata 2019-2025 (uchwała Nr XII/101/2019).

⁶⁵ <https://www.swinoujscie.pl/pl/artykul/471/3211/dla-seniorow>.

3. Nie licząc Szczecina, w 2021 roku najwięcej mieszkań (także o największej sumarycznej powierzchni użytkowej) było w miastach: Stargard, Świnoujście, Police, a najmniej w gminie Nowe Warpno.

Tabela 39. Liczba mieszkań oraz ich łączna powierzchnia użytkowa na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz gmin SOM

Nazwa jednostki	Liczba mieszkań	Łączna powierzchnia użytkowa mieszkań [m ²]
Województwo Zachodniopomorskie	677 118	48 019 554
SOM	296 207	20 243 536
Dobra	9 379	1 223 622
Goleniów	13 159	1 065 809
Gryfino	11 150	789 785
Kobylanka	1 724	204 054
Kołbaskowo	5 580	463 729
Nowe Warpno	651	54 041
Police	14 016	984 046
Stare Czarnowo	1 228	94 313
Stargard (gmina miejska)	26 381	1 606 207
Stargard (gmina wiejska)	3 937	328 870
Stepnica	1 666	128 520
Szczecin	185 868	11 864 897
Świnoujście	21 468	1 435 643

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2020 r.).

4. Wg danych BDL GUS za rok 2020 przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania była największa w gminach Dobra oraz Kobylanka (powyżej 115 m²). W pozostałych gminach przeciętne powierzchnie mieszkań mieściły się w przedziale 60-84 m².
5. Szczegółowe dane dotyczące powierzchni przeciętnego mieszkania, a także metrażu przypadającego na 1 osobę w zależności od JST, przedstawia Tabela 40. Największa przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na osobę przypada w gminie Dobra (48,8 m²), najmniejsza zaś w gminie wiejskiej Stargard (23,3 m²).

Tabela 40. Przeciętne powierzchnie użytkowe mieszkań oraz przeciętne powierzchnie użytkowe mieszkań na 1 osobę na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz gmin SOM

Nazwa jednostki	Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania [m ²]	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 os. [m ²]
Województwo Zachodniopomorskie	70,9	28,4
Dobra	130,5	48,8
Goleniów	81,0	29,5
Gryfino	70,8	25,0
Kobylanka	118,4	34,9
Kołbaskowo	83,1	33,6
Nowe Warpno	83,0	33,3
Police	70,2	23,9
Stare Czarnowo	76,8	24,8
Stargard (gmina miejska)	60,9	23,8
Stargard (gmina wiejska)	83,5	23,3
Stepnica	77,1	26,5
Szczecin	63,8	29,8
Świnoujście	66,9	35,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS, stan na 2020 r.

6. Pod budownictwo mieszkaniowe najmniej gruntów będących w zasobie gminy pozostaje w gminie Stepnica (0,6 ha), najwięcej w Szczecinie (494,5 ha). Szczegółowe dane dot. gmin SOM przedstawia Tabela 41.
7. Brakuje mieszkań dostosowanych do potrzeb osób starszych, domów opieki i domów spokojnej starości oraz mieszkań chronionych, w szczególności dla osób z niepełnosprawnością intelektualną. W dalszym ciągu bariery architektoniczne na osiedlach i w mieszkaniach wykluczają wiele osób z codziennego funkcjonowania i tworzą zjawisko tzw. „więźniów

czwartego piętra”. Wskazane jest rozwijanie budownictwa senioralnego na terenie SOM. Pierwsze realizacje mają miejsce na terenie gminy Gryfino.

Tabela 41. Grunty pozostające w zasobie gmin pod budownictwo mieszkaniowe na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz gmin SOM

Nazwa jednostki	Grunty pozostające w zasobie gmin pod budownictwo mieszkaniowe [ha]
Województwo Zachodniopomorskie	2 310,7
Dobra	20,3
Goleniów	111,1
Gryfino	16,5
Kobylanka	2,2
Kołbaskowo	1,0
Police	71,3
Stare Czarnowo	0,2
Stargard	20,3
Stargard (miasto)	4,4
Stepnica	0,6
Szczecin	494,5
Świnoujście	3,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2021 r.)

8. Do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie SOM podłączonych jest średnio 88% budynków, co stanowi wynik wyższy niż dla całego województwa zachodniopomorskiego (tabela 42).
9. Najwyższy odsetek budynków przyłączonych do sieci wodociągowej notowany jest w gminie Świnoujście, najniższy zaś w Szczecinie. Natomiast najwyższy odsetek budynków przyłączonych do sieci kanalizacyjnej notowany jest w Świnoujściu, najniższy zaś w gminie wiejskiej Stargard.
10. W gminach miejsko-wiejskich odsetek budynków przyłączonych do sieci kanalizacyjnej oraz wodociągowej jest wyższy w miastach niż na wsiach.

Tabela 42. Budynki mieszkalne podłączone do infrastruktury kanalizacyjnej oraz wodociągowej na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz gmin SOM

Nazwa jednostki	Ogółem [w % ogółu budynków mieszkalnych]		W miastach [w % ogółu budynków mieszkalnych]		Na wsi [w % ogółu budynków mieszkalnych]	
	Wodociągi	Kanalizacja	Wodociągi	Kanalizacja	Wodociągi	Kanalizacja
WOJEWÓDZTWO ZACHODNIOPOMORSKIE	82,4	60,6	76,6	71,6	87,5	50,8
Dobra	85,8	77,1	-	-	85,8	77,1
Goleniów	89,6	82,2	93,1	94,0	86,9	73,2
Gryfino	75,1	55,6	91,9	88,9	64,6	34,6
Kobylanka	87,8	76,6	-	-	87,8	76,6
Kołbaskowo	96,9	90,2	-	-	96,9	90,2
Nowe Warpno	93,2	65,9	100,0	90,2	80,3	19,7
Police	98,5	78,6	99,9	91,8	97,6	70,1
Stare Czarnowo	84,9	58,1	-	-	84,9	58,1
Stargard (gmina miejska)	96,4	75,0	96,4	75,0	-	-
Stargard (gmina wiejska)	72,7	23,9	-	-	72,7	23,9
Stepnica	91,9	89,1	94,2	83,9	90,4	92,4
Szczecin	51,0	54,0	51,0	54,0	-	-
Świnoujście	98,9	90,8	98,9	90,8	-	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2021 r.)

11. Liczba osób przypadających na 1 mieszkanie wynosi: średnia w kraju to 2,54 os./mieszkanie, w województwie zachodniopomorskim: 2,45, w Świnoujściu: 1,88. Uwzględniając funkcję uzdrowiskową Świnoujścia, można przyjąć, że mieszkania tam budowane nie służą zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych mieszkańców, tylko obsłudze ruchu turystycznego

i przez większość czasu nikt w tych mieszkaniach nie mieszka. Wg danych „Business Insider” cena za 1 m² mieszkania w Świnoujściu wynosi średnio 33,5 tys. PLN⁶⁶.

Rewitalizacja

1. Wiele obszarów wchodzących w skład SOM sklasyfikowano jako „zdegradowane społecznie, ekonomicznie i fizycznie”. Większość (osiem z trzynastu)⁶⁷ gmin SSOM posiada opracowany lokalny/gminny program rewitalizacji na lata 2017-2023/30 (LPR/GPR), dzięki któremu możliwe jest prowadzenie kompleksowych działań rewitalizacyjnych.
2. Głównymi kierunkami podejmowanymi przez gminy w zakresie rewitalizacji są:
  - przedsięwzięcia mające na celu eliminację negatywnych zjawisk w sferze społecznej (np.: aktywizacja seniorów, ożywienie relacji sąsiedzkich, przeciwdziałanie marginalizacji) oraz w sferach: gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej,
  - działania odnoszące się do przestrzeni, spośród których najważniejszymi są: wprowadzanie zielonej infrastruktury oraz modernizacja zdegradowanej infrastruktury,
  - powstrzymywanie tworzącego się chaosu przestrzennego,
  - poprawa stanu budynków o szczególnych walorach (historycznych/kulturowych/zabytkowych),
  - ochrona zabytkowych układów urbanistycznych i zespołów przemysłowych, podworskich,
  - intensywne działania rewitalizacyjne w sferze kultury, poprzez dostosowywanie obiektów postindustrialnych do nowych funkcji społecznych, przy poszanowaniu tradycji miejsca,
  - rewitalizacja i rewaloryzacja osiedli wielorodzinnych z wielkiej płyty.
3. Kierunki rewitalizacji w **Szczecinie**⁶⁸ dotyczą m.in. ożywiania nabrzeża Odry i zwracania miasta w kierunku rzeki oraz aktywizacji terenów przemysłowych poprzez zmienianie ich funkcji. Wskazany w Śródmieściu Obszar Strategicznej Interwencji będzie realizował cele rewitalizacji i zadanie utworzenia „**dzielnicy kultury**” jako transgranicznego obszaru specjalizacji. Po przeprowadzeniu pełnej diagnozy obszarów zdegradowanych w mieście (2022) wyznaczono tereny rewitalizacji: osiedla Centrum, Śródmieście Zachód i Turzyn. W Szczecinie blisko 39% mieszkańców (ponad 142 tys. mieszkańców) zamieszkuje obszar zdegradowany⁶⁹.
4. W **Świnoujściu** wyznaczono cztery podobszary rewitalizacji: Centrum, Karsibór, Warszów i Warszów – Forty. Obszary te to głównie tereny przemysłowe, leśne lub poprodukcyjne po upadłych przedsiębiorstwach. Główne cele procesu rewitalizacji obejmują: I. Wysoka jakość życia dzięki zmodernizowanej infrastrukturze i przestrzeni, II. Zintegrowani i aktywni mieszkańcy. Na wyznaczonych obszarach rewitalizacji mieszka 10 451 osób, co stanowi 25,4% mieszkańców; powierzchnia obszarów rewitalizacji to 4,317 km², co stanowi 2,19% powierzchni miasta.
5. **Miasto Stargard** wyznaczyło cztery zdegradowane obszary: Śródmieście Starówka, Śródmieście-Zachód, obszar powojkowy Osiedle Lotnisko oraz obszar przemysłowy ZNTK. Po analizie jakościowej i wskaźnikowej obszarów zdegradowanych wyznaczono Śródmieście Starówka jako obszar do rewitalizacji, o powierzchni 164,72 ha, co stanowi 3,43% całkowitej powierzchni miasta. Wyznaczony do rewitalizacji obszar zamieszkuje 15 957 osób, co stanowi 24,92% całkowitej liczby mieszkańców Stargardu (obecnie 64 040 os.). Ustalono trzy cele strategiczne dla rewitalizacji, tj.: animacja spójności społecznej, animacja spójności gospodarczej i animacja spójności przestrzennej. Działania kierowane są na zorganizowanie

⁶⁶ www.portalsamorzadowy.pl/; dostęp: 15.03.2023 r.

⁶⁷ Dane pochodzące z Biuletynów Informacji Publicznej poszczególnych gmin, dostęp: lipiec 2022.

⁶⁸ Lokalny Program Rewitalizacji dla Miasta Szczecin na lata 2017-2023 (aktualizacja dokumentu przyjęta Uchwałą Nr XXXVII/1098/18 Rady Miasta Szczecin z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie zmiany Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Szczecin).

⁶⁹ Osiedla, które znajdują się w obszarze zdegradowanym to: Międzyodrze-Wyspa Pucka, Centrum, Skolwin, Śródmieście Północ, Gołęcino-Gołców, Drzetowo-Grabowo, Zawadzkiego-Klonowica, Stołczyn, Dąbie stare, Turzyn, Niebuszewo-Bolinko, Łękno, Pomorzany, Zdroje, Żydowce-Klucz. Granice obszaru zdegradowanego nie wykraczają poza jednostki analityczne wyodrębnione w SUIKZP w tomie – Uwarunkowania. W takich granicach obszar zdegradowany zajmuje powierzchnię 66,16 km² (22% powierzchni miasta).

wsparcia dla wszystkich grup społecznych, gospodarczych; stworzenie warunków do rozwoju gospodarczego w oparciu o walory przyrodniczo-krajobrazowe; poprawę stanu budynków, kamienic i ulic.

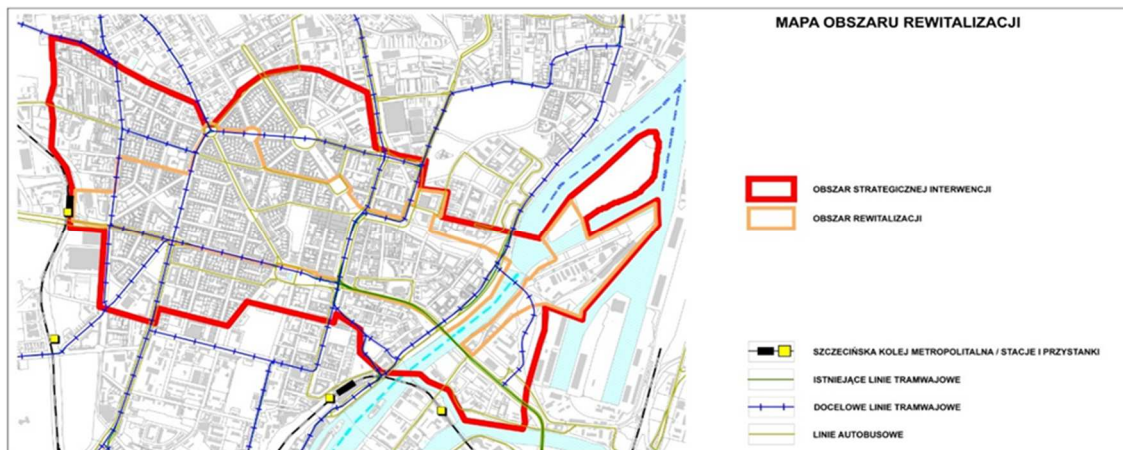
12. Za obszar zdegradowany gminy Police uznano tereny, na których stwierdzono występowanie zjawisk kryzysowych w sferze społecznej oraz przynajmniej w jednej z pozostałych sfer. Za obszary zdegradowane uznano: Stare Miasto, Osiedle Jasienica, Trzeszczyn, Wieńkowo, Drogoradz oraz Dębostrów. Obszar rewitalizacji w Policach zajmuje 113,79 ha, co stanowi 0,46% powierzchni gminy (0,71% terenów zamieszkałych), a zamieszkuje go 3934 mieszkańców, co stanowi 10,2% liczby mieszkańców ogółem.
13. Gmina Goleniów przyjęła jako obszar zdegradowany: obręby nr: 2, 5, 6, 8, 9; a w miejscowościach wiejskich: Danowo, Glewice, Kąty, Komarowo, Lubczyzna, Łozienica, Pucice, Święta, Wierchosławice, Zabród. Na wyznaczonym obszarze mieszka 17 534 osób (w tym 14 512 mieszkańców miasta i 3 022 mieszkańców obszarów wiejskich), co stanowi 51,6% całkowitej liczby mieszkańców w gminie. Za obszar rewitalizacji w gminie Goleniów przyjęto obręb nr 6 oraz części obszarów nr 2, 5, 8 i 9 w granicach miasta. Są to obszary obejmujące centrum lub bezpośrednio przylegające do centrum, a zatem mające istotne znaczenia z punktu rozwoju całej gminy. Wskazany obszar rewitalizacji zajmuje 1,47 km², co stanowi 0,4% powierzchni gminy ogółem i 12,3% powierzchni miasta ogółem. Obszar rewitalizacji jest zamieszkały przez 9 264 osób, co stanowi 27% ogółu mieszkańców gminy. W odpowiedzi na zdiagnozowane na obszarze rewitalizacji problemy, wyznaczono trzy cele rewitalizacji: aktywizacja mieszkańców obszaru rewitalizacji; rozwój przedsiębiorczości; wzmacnianie istniejących i wspieranie nowych funkcji przestrzeni i budynków.
14. W gminie Dobra jako obszar rewitalizacji wyznaczono obszary zabudowane sołectw: Stolec, Rzędziny, Buk, Skarbimierzyce (Redlica) oraz Wąwelnica (Lubieszyn), o powierzchni 183,4 ha, zamieszkiwane przez 1 570 osób. Obszar rewitalizacji stanowi 1,7% powierzchni gminy, zamieszkuje go 7,8% mieszkańców gminy. Podejmowane działania mają na celu kompleksową odnowę przestrzenną, gospodarczą i społeczną wyznaczonego obszaru rewitalizacji. Do realizacji określono dwa cele strategiczne: podniesienie jakości życia mieszkańców obszarów zdegradowanych poprzez modernizację infrastruktury i przestrzeni oraz poprawa warunków do zrównoważonego rozwoju obszarów zdegradowanych.
15. W gminie Gryfino powierzchnia obszaru rewitalizacji wynosi około 297,52 ha, co stanowi 0,86% powierzchni gminy. Obszar rewitalizacji zamieszkuje 6 751 osób, czyli 22,33% mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji w gminie Gryfino składa się z czterech obszarów: centralna część miasta - Gryfino 1, w której oprócz problemów społecznych oraz zjawiska starzejącego się społeczeństwa wskazano na potrzebę tworzenia przestrzeni publicznych oraz poprawę estetyki kwartałów staromiejskich: wsie Dołgie i Sobiemyśl (obszar rewitalizacji ograniczono do terenów zurbanizowanych tych sołectw), znacznie oddalone od przestrzeni miejskiej Gryfina, w których funkcjonowały PGR-y oraz Nowe Czarnowo, gdzie zlokalizowana jest największa w gminie otwarta zdegradowana przestrzeń publiczna (teren po byłym sanatorium). Ustalono cztery cele rewitalizacji: zmniejszony poziom negatywnych zjawisk społecznych; zwiększona aktywność społeczna i poziom bezpieczeństwa mieszkańców obszaru rewitalizacji; rozwinięta infrastruktura społeczna oraz rozwinięte przestrzenie publiczne obszaru rewitalizacji; poprawiony stan zasobów mieszkaniowych, środowiska oraz infrastruktury technicznej obszaru rewitalizacji.
11. W gminie Stepnica jako obszary rewitalizacyjne wskazano następujące lokalizacje: Łąka, Racimierz, Żarnowo, Czarnocin, Kopice. Łączna powierzchnia obszaru to 183,87 ha, zamieszkiwana przez 1411 osób. Obszar rewitalizacji stanowi 0,63% powierzchni gminy i zamieszkuje go 29,58% ogólnej liczby mieszkańców. Głównym celem LPR gminy Stepnica jest odnowa społeczna wiejskiej jakości życia w wymiarze społecznym, gospodarczym oraz przestrzenno-technicznym ukierunkowanym na poprawę jakości życia.

12. W mniejszych gminach działania rewitalizacyjne obejmują rynki czy centra miejscowości. Do tej grupy należą też gminy, które nie opracowały GPR i prowadzą działania rewitalizacyjne na mniejszą skalę.

Obszary Strategicznej Interwencji⁷⁰

1. Za obszar strategicznej interwencji (OSI) przyjmuje się określony w strategii rozwój obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania potencjałów rozwojowych, do którego jest kierowana interwencja publiczna, łącząca inwestycje finansowane z różnych źródeł, w tym w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne i w zasoby ludzkie, lub rozwiązania regulacyjne⁷¹.
2. Na terenie **miasta rdzeniowego** wyznaczono OSI lokalne (problemowe⁷²), obejmujące Śródmieście i Łasztownię. Granice obszaru interwencji dokonywanych w obszarze Śródmieścia wyznaczają: linia kolejowa i stacja Turzyn, Łasztownia i wyspa Grodzka. Interwencje obejmują również zintegrowane przedsięwzięcia w sferze społecznej, przestrzennej, technicznej i gospodarczej, mające przyczynić się do kompleksowej i trwałej odnowy obszaru, pobudzenia rozwoju gospodarczego i aktywności zawodowej mieszkańców, stworzenia nowych przestrzeni publicznych, w tym wykreowania nowej jakości życia miasta, odwrócenia trendu migracji z centrum i reurbanizacji terenów przemysłowych portu na wyspach Międzyodrza, kompleksowe i komplementarne działania w celu integracji osiedli Centrum i Stare Miasto z Łasztownią. Głównym elementem strategicznej interwencji jest śródmiejski odcinek alei Wojska Polskiego pomiędzy placem Zwycięstwa i placem Szarych Szeregów oraz kwartały, wraz z fragmentami przyległych do alei ulic. Przebudowa na tym odcinku al. Wojska Polskiego ma na celu wprowadzenie ruchu uspokojonego, w znacznym stopniu ograniczającego ruch pojazdów.

Rycina 6. Obszar strategicznej interwencji w Szczecinie

Źródło: Uchwała Nr XXXIX/1061/22 Rady miasta Szczecin z dn. 26 kwietnia 2022 r. w sprawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Szczecin.

⁷⁰ Identyfikacja i delimitacja OSI na terenie województwa zachodniopomorskiego odbywa się na bazie obszarów funkcjonalnych wskazanych w PZPWZ.

⁷¹ Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (tj. Dz.U. z 2021 r. poz. 1057 z późn. zm.); OSI mogą z jednej strony obejmować zarówno obszary z występowaniem pewnych sytuacji kryzysowych, jak i obszary szczególnego potencjału rozwojowego, którego odpowiednie wykorzystanie należy wspierać.

⁷² OSI problemowe powinny obejmować tereny, które nie są zaliczone do OSI rozwojowych, a zostały wyznaczone ze względu na czynniki: problemów środowiskowych, braków infrastrukturalnych, ograniczonej dostępności transportowej, koncentracji problemów społecznych, występowania konfliktów przestrzennych na styku dwóch lub więcej jednostek lokalnych, wynikających z istniejącego lub planowanego zagospodarowania terenu, wielowymiarowej degradacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej (obszary do rewitalizacji).

3. Obszary wiejskie w dużym zakresie należą również do OSI jako obszary zagrożone trwałą marginalizacją⁷³ lub te leżące w obszarach funkcjonalnych miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. W SOM takim miastem jest zagrożony marginalizacją **Stargard** – (67,9 tys. mieszkańców, spełnia 5 kryteriów społ. - (umiarkowane powiększenie niekorzystnego dystansu, umiarkowanie zła sytuacja społ.- gosp.) 61 pkt OP (S+E).
W strategii rozwoju gminy Stargard⁷⁴ wyznaczono OSI na poziomie lokalnym (problemowe), obejmujące:
- obszar rewitalizacji (głównie sektor komunalny), wyznaczony z uwagi na koncentrację negatywnych zjawisk; wymaga szerokiej interwencji infrastrukturalnej (szczególnie w zakresie przestrzeni publicznej i tkanki mieszkaniowej) oraz oddziaływania na sferę społeczną i kulturową). Zakres planowanych działań: realizacja przedsięwzięć planowanych w GPR, a ponadto: urządzenie bulwarów nad kanałem Młyńskim i zagospodarowaniem terenów przyległych do kanału; stworzenie miejsc aktywności lokalnej/domów sąsiedzkich, w których mieszkańcy i organizacje społeczne mogą spotykać się i podejmować działania społecznie użyteczne;
  - miejskie tereny zielone oraz tereny wzdłuż rzeki Iny (zagospodarowanie turystyczne i rekreacyjne; poprawa jakości miejskich terenów zielonych), tereny posiadają duży potencjał ekologiczny, kulturowo-turystyczny i w zakresie oferowania możliwości spędzania wolnego czasu. Zakres planowanych działań: ochrona i urządzenie terenów nad Iną pod hasłem „miasto nad wodą”;
  - Park Przemysłowy Nowoczesnych Technologii⁷⁵ (konieczność rozbudowy istniejącej infrastruktury drogowej i technicznej), tworzenie nowych i atrakcyjnych miejsc pracy jest jednym z koniecznych warunków utrzymania trendu rozwojowego miasta i szansą na odwrócenie negatywnych zjawisk migracyjno-demograficznych. Zakres planowanych działań: przygotowanie terenów pod inwestycje w PPNT i przyciąganie inwestorów tworzących miejsca pracy;
  - tereny pod nową zabudowę mieszkaniową, w tym jednorodziną (uzbrojenie nieruchomości z dostępem do usług publicznych i komercyjnych; poprawa dostępności transportem publicznym i podniesienie jakości przestrzeni); wskazane tereny stanowią część obszaru rewitalizacji, ale wymagają indywidualnego potraktowania z racji szczególnego nagromadzenia problemów społecznych i technicznych. Ta część obszaru rewitalizacji wymaga w najszerszym zakresie pilnej „zmiany wizerunku”. Zakres planowanych działań: modernizacja zabudowy komunalnej w rejonie ul. Wojska Polskiego wraz z przekształceniem jej otoczenia; ewentualna realizacja PPP w celu wykreowania wielofunkcyjnej i niskoemisyjnej zabudowy o charakterze wielkomiejskim z wykorzystaniem gruntów miejskich;
  - tereny nad Kanałem Mińskim (zagospodarowanie turystyczne i rekreacyjne; poprawa jakości miejskich terenów zielonych);
  - Do priorytetów o randze ponadlokalnej są przekształcenia przestrzenne **Stargardu** (OSI problemowe). Jednym z nich jest przebudowa terenu placu Wolności i ul. kard. S. Wyszyńskiego, a także konsekwentnie ul. Szczecińskiej. Inwestycja ta wynika z konieczności podniesienia jakości życia mieszkańców, zmianą układu komunikacyjnego miasta, wyciszeniem centrum, nadaniem priorytetu komunikacji publicznej oraz pieszo-rowerowej, jest konieczność przebudowy.
4. W **Świnoujściu** OSI obejmuje wyspę Karsibór (braki infrastrukturalne - kanalizacja ściekowa, infrastruktura edukacyjna (przedszkole, szkoła), niekorzystne zjawiska społeczne – m.in. niski kapitał społeczny, ubóstwo i bezrobocie, zły stan budynków oraz dzielnicę Warszów – styk

⁷³ Załącznik 2. Imienna lista 139 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze; www.gov.pl; dostęp: 03.02.2023.

⁷⁴ Strategia rozwoju Gminy Miasta Stargard do 2030 r., s.50.

⁷⁵ Park Przemysłowy Nowoczesnych Technologii (PPNT) stanowiący podstawę unikatowej oferty inwestycyjnej Stargardu, zlokalizowany jest na terenie byłego lotniska wojsk radzieckich w Kluczewie k/Stargardu. Całkowita powierzchnia parku to ok. 850 ha. Tak duża powierzchnia terenu o przejrzystej strukturze własnościowej pozwala na lokowanie w PPNT nawet największych projektów inwestycyjnych. Szacuje się, że w firmach działających na obszarze PPNT zatrudnionych jest ok. 6 000 osób.

portu i dzielnicy mieszkalnej, koncentracja niekorzystnych zjawisk społecznych; koncentracja budynków z najmem socjalnym; duży odsetek osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej itp.

5. **Stare Czarnowo** wskazuje na potrzebę budowy infrastruktury drogowej łączącej gminę z gminami sąsiednimi oraz budowę nowych dróg rowerowych.
6. W SUIKZP gminy **Police** wskazano jako OSI: osiedle Stare Miasto w Policach (obszar rewitalizacji) oraz obszar Police – Jasienica.
7. W zakresie OSI o randze ponadlokalnej w SUIKZP gminy Dobra⁷⁶ wskazane zostały następujące inwestycje:
  - powiązanie kolejowe z uwzględnieniem projektowanej kolejowej obwodnicy zachodniej,
  - projektowane Zachodnie Obejście Szczecina,
  - projektowana droga Krajowa nr 10,
  - projektowana elektroenergetyczna linia napowietrzna 220 kV Krajnik – Glinki.
8. OSI o randze ponadlokalnej na terenie gminy **Goleniów** wskazane w SUIKZP⁷⁷:
  - a) Inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym⁷⁸, określone w PZPWZ dla obszaru gminy Goleniów:
    1. w zakresie zadań rządowych:
      - a) Budowa S3 Szczecin – Świnoujście, w tym:
        - Budowa drogi S3 Miękowo – koniec obwodnicy Brzozowa wraz z rozbudową odcinka Miękowo – Rzęśnia,
        - Brzozowo – Rurka,
        - Rurka – Rzęśnia,
      - b) S3/A6 na odcinku węzeł Kijewo-węzeł Rzęśnia,
      - c) S3 na odcinku Miękowo-koniec obwodnicy Brzozowa wraz z rozbudową odcinka Miękowo-Rzęśnia,
      - d) Budowa zachodniego drogowego obejścia Szczecina wraz z przeprawą tunelową Police-Święta w ciągu drogi nr 6, po nowym śladzie od Goleniowa do Kołbaskowa,
      - e) Modernizacja i elektryfikacja linii kolejowej nr 402 (Goleniów – Koszalin),
      - f) Modernizacja toru wodnego Świnoujście-Szczecin do głębokości 12,5m,
      - g) Budowa kawernowego podziemnego magazynu gazu Goleniów w tym: instalacji ługowniczej, rurociągów i instalacji zrzutu solanki, komór magazynowych, naziemnej infrastruktury technicznej, gazociągów łączących obiekty instalacji magazynowej,
      - h) Rozbudowa tłoczni gazu w Goleniowie,
      - i) Budowa gazociągu Goleniów – Lwówek Śląski,
      - j) Gazociąg DN 700 Szczecin-Gdańsk odcinek V: Goleniów – Płoty, L=41 km,
      - k) Zabezpieczenie przeciwpowodziowe zlewni rzeki Iny z uwzględnieniem środowiskowych uwarunkowań jednolitych części wód powierzchniowych,
      - l) Zwiększenie retencji jeziornej i korytowej w województwie zachodniopomorskim – Etap II Ina (gmina Goleniów).
    2. w zakresie zadań wojewódzkich:

⁷⁶ Uchwała Nr III/48/02 Rady Gminy Dobra z dnia 30.12.2002 r., zmieniona uchwałą Nr XXXVIII/558/10 Rady Gminy Dobra z dnia 24 czerwca 2010 r., zmieniona uchwałą nr VII/88/2015 Rady Gminy Dobra z dnia 25 czerwca 2015 r., zmieniona uchwałą nr XXIV/320/2017 Rady Gminy Dobra z dnia 25 maja 2017 r. zmieniona uchwałą nr XXXVI/485/2018 Rady Gminy Dobra z dnia 18 października 2018 r. zmieniona uchwałą nr XXI/291/2021 Rady Gminy Dobra z dnia 25 lutego 2021 r. oraz zmieniona uchwałą nr XXXV/459/2022 Rady Gminy Dobra z dnia 21 września 2022 r.

⁷⁷ W Studium zakłada się, że wszystkie inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym mogą być zlokalizowane w granicach gminy na terenach przeznaczonych pod zabudowę, a w szczególnych przypadkach również na terenach o specjalnych warunkach zabudowy i zagospodarowania pod warunkiem podjęcia działań minimalizujących ewentualne kolizje z podstawowymi funkcjami tych terenów. Do inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym zalicza się przede wszystkim ulice – drogi publiczne, infrastrukturę wodno-kanalizacyjną oraz obiekty użyteczności publicznej.

⁷⁸ Cele publiczne, o których mowa w Studium, określone zostały w itp. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tj. Dz. U. z 2020 r., poz. 1990 ze zm.). Studium uwzględnia cele publiczne o znaczeniu ponadlokalnym, wynikające z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego, uchwalonego przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego uchwałą Nr XVII/214/2020 z dnia 24 czerwca 2020 r.

- a) Realizacja Koncepcji sieci tras rowerowych Pomorza Zachodniego,
  - b) Zaprojektowanie i wykonanie szlaku rowerowego na wale przeciwpowodziowym wzdłuż rzeki Chęszcząca i jeziora Dąbie (na odcinku wzdłuż rzeki Chęszcząca od mostu w ciągu ulicy Jeziornej w Szczecinie do jej ujścia do jeziora Dąbie, a następnie wzdłuż brzegu jeziora do miejsca dowiązania wału wstecznego nad rzeką Iną),
  - c) Zaprojektowanie i wykonanie szlaku rowerowego na wale przeciwpowodziowym nad rzeką Iną (wały Skoszewo i Skoszewo-Czarnocin,
  - d) Budowa zintegrowanego węzła przesiadkowego wraz z wielofunkcyjnym dworcem kolejowo-autobusowym w Goleniowie,
  - e) Budowa centrum przesiadkowego w miejscowości Załom wraz z pętlą autobusową.
3. w zakresie rewitalizacji (OSI problemowe).
9. W **Stepnicy** wyznaczono OSI problemowe w zakresie rewitalizacji.
10. W **Gryfinie**⁷⁹ do OSI zaliczono: rozbudowę i utrzymanie infrastruktury miejskiej w granicach gminy, w szczególności: remonty (termomodernizacja istniejącej infrastruktury publicznej oraz komunalnego zasobu mieszkaniowego), rozbudowę infrastruktury na nowych osiedlach (drogi, media, infrastruktura). Do zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych w Gryfinie wyznaczonych w SUIKZP, należą w szczególności:
- w zakresie infrastruktury obronności i bezpieczeństwa państwa: zapewnienie funkcjonowania obszarów, obiektów i urządzeń infrastruktury służącej obronności i bezpieczeństwu państwa – kompleks wojskowy nr 5981 (RZI Szczecin);
  - w zakresie drogowej infrastruktury komunikacyjnej:
    - a) likwidacja „wąskich gardeł” na drogach krajowych poprzez budowę obwodnicy Gryfina (DK nr 31),
    - b) budowa Zintegrowanego Centrum Przesiadkowego w Gryfinie,
    - c) przebudowa dróg lokalnych łączących centrum przesiadkowe w Gryfinie z siecią TEN-T,
    - d) budowa ścieżki rowerowej Gryfino-Wełtyń,
    - e) budowa ścieżki rowerowej Wełtyń – strefa Przemysłowa w Gardnie;
  - w zakresie kolejowej infrastruktury komunikacyjnej:
    - a) modernizacja linii kolejowej nr 273 na odcinku Głogów – Zielona Góra – Rzepin – Dolna Odra wraz z łącznicami nr 821 i 822,
    - b) budowa Szczecińskiej Kolei Metropolitalnej z wykorzystaniem istniejących odcinków linii kolejowych nr 406, 273, 351;
  - w zakresie infrastruktury technicznej:
    - a) budowa linii 400kV Krajnik-Baczyna,
    - b) utrzymanie, modernizacja, przebudowa i rozbudowa systemów elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych oraz gazowych systemów przesyłowych (budowa gazociągu relacji ZZU Przywodzie - Dolna Odra),
    - c) rozbudowa/modernizacja oraz planowane nowe instalacje do doczyszczania selektywnie zebranych frakcji odpadów;
  - w zakresie bezpieczeństwa - zabezpieczenie przeciwpowodziowe.
11. W gminie **Kobylanka** OSI o randze ponadlokalnej są głównie obszary wytyczone wokół jeziora Miedwie. Na tym terenie planowane jest stworzenie, w porozumieniu z gminami ościennymi, ścieżki rowerowej wokół jeziora wraz z miejscami odpoczynku oraz ośrodka żeglarskiego z mariną. Planuje się zapewnienie scentralizowanego zaplecza kulturalno-rozrywkowego w postaci Centrum Kultury przy amfiteatrze. OSI rozwojowe obejmują również obszar strefy przemysłowej w obrębie węzła Kobylanka-Motaniec, gdzie notuje się wzmożone inwestycje sektora produkcyjnego i usługowego. OSI problemowe ze względów środowiskowych można wskazać wokół jeziora Miedwie w strefie Natura 2000. Są to tereny szczególnej ochrony siedlisk i jeziora Miedwie, które w znaczny sposób ograniczają rozwój osadniczy i gospodarczy atrakcyjnego turystycznie terenu gminy. Kolejnym problemowym OSI jest ograniczona

⁷⁹ Na obszarze gminy nie występują zadania rządowe w rozumieniu przepisów odrębnych.

dostępność transportu zbiorowego z terenów gminy o największym wskaźniku zaludnienia tj. Kobyłanka, Morzyczyn, Zieleniewo. Brak połączeń w postaci autobusów podmiejskich, które mogłyby transportować ludność do Szczecina bezpośrednio z miejsca ich zamieszkania. Do problemowych OSI można zaliczyć również brak przedszkola i żłobka publicznego. Wciąż rosnące, duże zainteresowanie lokalną edukacją wczesnoszkolną stwarza również problemy lokalowe w szkołach podstawowych na terenie gminy.

12. W gminie **Kołbaskowo** OSI rozwojowe obejmują obszary koncentracji obiektów i usług rangi ponadlokalnej - Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Przecławiu, planowane stacje SKM Kołbaskowo, Przecław; obszary koncentracji rozwoju podstawowych funkcji inwestycyjnych (mieszkaniowej, usługowej, produkcyjnej) najlepiej spełniające warunki określone w art. 1 ust. 4 UPZP; funkcja mieszkaniowa: Przecław, Warzymice; funkcja usługowa: Przecław, Warzymice; funkcja produkcyjna: Przecław, Warzymice, Kołbaskowo, Kamieniec, Ostoja, Stobno. OSI problemowe obejmują tereny wyznaczone ze względu na czynniki problemów środowiskowych: Natura 2000 – Park Doliny Dolnej Odry, braków infrastrukturalnych (drogi, ścieżki rowerowe, kolej), droga Będargowo-Ostojka, Rajkowo, Przecław-Warzymice, ścieżki rowerowe wzdłuż granicy do Dobrej, do Szczecina; ograniczonej dostępności transportowej: Rajkowo, Ostoja – brak przystanków autobusowych w miejscowościach; koncentracji problemów społecznych.

Ochrona zabytków i krajobraz kulturowy

1. Wartością kulturową, mającą pośrednie oddziaływanie na warunki zagospodarowania przestrzeni, jest zasób zabytków ruchomych. W zasobie tym, obok artystycznego wyposażenia budynków, dzieł sztuki i rzemiosła artystycznego oraz kolekcji, zlokalizowane są bezpośrednio w przestrzeni: pomniki, fontanny i inne formy plastyczne oraz wyposażenia obiektów wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujące się w ewidencji konserwatorskiej.
2. Grabieże wojenne i powojenne oraz dewastacje zubożyły zasób zabytków ruchomych w SOM. Z ulic i placów miast tego obszaru zniknęły często wartościowe pomniki. Zachowano tylko niektóre obiekty, o czysto artystycznych wartościach. Np. w Szczecinie do tej kategorii należą min.: fontanna z rzeźbą na placu Orła Białego, centaur z tarasów Wałów Chrobrego itd).
3. Bezsprzeczną wartością niematerialną miast SOM są zachowane herby miast i barwy, nazwy topograficzne wód, wzniesień, dolin i uroczysk, nazwy ulic, placów, parków, obiektów inżynierskich (mosty).
4. W miastach zabytkowe budowle, starannie odrestaurowane lub odbudowane po wojnie są w dobrym/relatywnie dobrym stanie a ich właściciele w większości wykazują dbałość o ich bieżące utrzymanie. Dotyczy to m.in.: budowli publicznych z przełomu XIX/XX wieku; budynków poczty, kościołów, banków, szkół, szpitali oraz siedzib administracji państwowej i samorządowej.
5. Ochrona zabytków na terenach wiejskich gmin SOM prowadzona jest w nieprzystającym do potrzeb zakresie. Niektóre z zabytkowych budynków cechują się złym stanem technicznym, brakuje środków finansowych na niezbędne działania naprawcze. Lepsza sytuacja w tym zakresie na miejsce na terenach miejskich, na których obiekty te w większości otoczone są prawidłową opieką.
6. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami również diagnozuje zły stan techniczny znacznej części zasobu kulturowego w województwie. Jest on rezultatem m.in. niedostatecznych mechanizmów ochrony, niedofinansowania oraz barier instytucjonalno-prawnych, które uniemożliwiają odpowiednią ochronę wartości kulturowych.
7. Wojewódzki Program opieki nad zabytkami województwa zachodniopomorskiego⁸⁰ wykazuje, że siedem gmin wchodzących w skład SOM posiada uchwalony, obowiązujący gminny program

⁸⁰ Uchwała Nr XXIX/338/21 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 28 października 2021 r. w sprawie Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2021-2024, s.23.

opieki nad zabytkami, są to: Stargard, Stepnica, Goleniów, Police, Dobra, Kołbaskowo oraz Stare Czarnowo.

8. Najwięcej zabytków nieruchomości znajduje się w Szczecinie i w Stargardzie. Na obszarze planu SOM zachowały się i zostały objęte ochroną obiekty należące do następujących kategorii:
- relikty osadnictwa pradziejowego (grodziska, kurhany (Stare Czarnowo, Dobra, trakty handlowe (głównie w bezpośrednim otoczeniu Szczecina i na wyspie Wolin, Kamieniec, Koszewko, Gryfino gmina), megalityczne grobowce (Krępcowo), krzyże pokutne z XVI w. (Stargard, Trzebiatów),
  - stanowiska archeologiczne (Nowe Warpno),
  - układy ruralistyczne, w większości wsi pochodzące z okresu średniowiecza; wieś Brzózki z fryderycjańskim układem ulic (XVIII w.),
  - obiekty użyteczności publicznej (sądy, szkoły, szpitale w miastach, ratusze miejskie (Szczecin, Stargard, Nowe Warpno, Świnoujście), kościoły (Grzędzice i Marianowo⁸¹ pod Stargardem, bazylika św. Jakuba w Szczecinie, Kolegiata Mariacka w Stargardzie), kaplice oraz inne obiekty publiczne), karczmy (Miłowo g. Stepnica),
  - dobrze zachowane pozostałości średniowiecznych murów obronnych, bramy miejskie i baszty (Stargard, Kołbacz, Goleniów, Jasienica, Gryfino, Szczecin-Dąbie; XV-wieczny arsenał w Stargardzie),
  - kościoły, znajdujące się prawie w każdej miejscowości - granitowe, charakterystyczne dla krajobrazu zachodniopomorskiego, równie często spotykane kościoły ceglane gotyckie, kościoły neoromańskie i neogotyckie oraz znacznie rzadsze kościoły szkieletowo-ryglowe – (Grzędzice i Marianowo pod Stargardem); kościoły filialne: pw. św. Anny w Bielikowie oraz pw. Matki Bożej Królowej Polski w Kunowie, pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego w Binowie, bazylika św. Jakuba w Szczecinie, Kolegiata Mariacka w Stargardzie; kościoły i cmentarze protestanckie (Stare Czarnowo, Zelewo, Wołczkowo, Buk, Bezrzecze, Żarnowo, Stepnica, Dołuje, Rurzyca, Kałęga, Nowe Warpno, Dobropole Gryfińskie.); kaplice, plebanie,
  - założenia poklasztorne cystersów (Kołbacz), augustianów (Police-Jasienica), zachowany klasztorny kościół z ok. 1400 r., obecnie pw. św. św. Apostołów Piotra i Pawła, z dobudowaną w XVIII w. ryglową wieżą,
  - zamki (Zamek Księżąt Pomorskich w Szczecinie, zamek w Pęzinie, g. Stargard),
  - liczne założenia rezydencjonalne: dwory i pałace sytuowane w otoczeniu parków i zabudowań folwarcznych (zespół pałacowy w Koszewku, zespół pałacowo-parkowy w Mostach⁸², g. Goleniów, Karszno. Trzebieradz (g. Nowe Warpno), dwory i pałace w obrębie układów urbanistycznych (pałace biskupie itp.),
  - budynki mieszkalne, w tym wielorodzinne kamienice i wille w miastach oraz zagrody i chałupy wiejskie na terenie całego SOM;
  - parki (miejskie w Szczecinie, uzdrowski w Świnoujściu, liczne parki dworskie we wsiach);
  - zespoły dawnych nadleśnictw, leśniczówki (np. Widzieńsko, g. Stepnica),
  - cmentarze, lokowane z reguły w otoczeniu kościołów, z największym Cmentarzem Centralnym w Szczecinie, cmentarze z okresu I wojny św. - Sławociesz-Wielgowo, Stare Czarnowo, kamienie nagrobne (np. rodu pomorskiego von Ramin), lapidarium-cmentarz w Kobylance, cmentarze ewangelickie,
  - architektura uzdrowska i pensjonatowa (Świnoujście, Międzyzdroje i Dziwnów),
  - założenia urbanistyczne (m.in. tereny starego miasta w Goleniowie⁸³, Gryfinie, Nowym Warpnie, Stargardzie, Wolinie, Kamieniu Pomorskim oraz w Szczecinie - Śródmieście, Wały Chrobrego i dzielnica Pogodno),

⁸¹ Kościół i klasztor cysterek k/Stargardu.

⁸² Wpisany do księgi rejestru zabytków nieruchomości województwa zachodniopomorskiego, nr A-1382.

⁸³ Teren Starego Miasta w Goleniowie, którego obszar wytyczają: rzeka Ina i częściowo zachowane mury miejskie, pozwalające ustalić ich bieg przed zniszczeniem oraz przyległy obszar w promieniu 100 m, jako miejsce dawnych fos i wałów obronnych uznano za zabytek. Źródło: Orzeczenie o uznaniu za zabytek z dn. 30 lipca 1955 r. Stare Miasto w Goleniowie zachowało zabytkowe, pochodzące z okresu średniowiecza założenie urbanistyczne. Pierwsze historyczne wiadomości o mieście pochodzą z dokumentów z XIII w.

- nowożytnie fortyfikacje (Świnoujście) i koszary (Szczecin, Stargard),
  - zabytki techniki (m.in. latarnia morska w Świnoujściu, zespół stoczni w Świnoujściu, wiatrak holenderski w Wolinie, wiatrak koźlak w Przybiernowie, wieża ciśnień i inne obiekty kolejowe w Międzyzdrojach, urządzenia hydrotechniczne na Międzyodrze (mechanizmy śluz i przepompowni), elewatory portowe w Szczecinie, zespoły portu wolnocłowego w Szczecinie i stoczni w Świnoujściu, zajezdnie tramwajowe w Szczecinie, dworzec kolejowy w Trzebieży, linia kolejki wąskotorowej z mostami i przepustami, młyn w Stargardzie, kompleks industrialnej zabudowy nad Odrą ("Szczecińska Wenecja"),
  - spichlerze portowe (Goleniów), infrastruktura przystani, budynki bramne (Nowe Warpno),
  - XIX-wieczne forty w Świnoujściu (Fort Anioła, Wschodni i Zachodni), przystań U-bootów, Podziemne Miasto Bateria Vineta w Świnoujściu, betonowe konstrukcje militarne z okresu II wojny światowej (Uroczysko Mosty w Puszczy Bukowej), fortyfikacje we wsi Święta, g. Goleniów,
  - pozostałości poniemieckiej fabryki syntetycznej w Policach,
  - budynki o wybitnych cechach architektonicznych lub związane z pamięcią historyczną (m.in. w Szczecinie dawne kino „Kosmos”, stołówka dawnej Stoczni Szczecińskiej jako miejsce podpisania porozumienia kończącego strajk w 1980 r., Kino Pionier, najdłuższe działające kino (1907), wpisane na listę Guinness’a, więzienie w Goleniowie, pojedyncze budynki o różnych funkcjach w SOM).
9. W SOM zlokalizowane są dwa zespoły architektoniczne, wyróżnione tytułem Pomnika Historii⁸⁴:
- **Stargard** - zespół kościoła pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Świata oraz średniowieczne mury obronne miasta z końca XIII-XIV w. w Stargardzie,
  - **Kołbacz** – dawny klasztor cystersów z XII wieku, późniejszej letniej rezydencji książąt pomorskich (gmina Stare Czarnowo).
10. Na tle województwa i kraju wyróżnia się unikatowy układ urbanistyczny w Szczecinie, inspirowany francuską myślą planistyczną.
11. W SOM znajduje się również znaczna liczba budynków, pomników, obiektów urbanistycznych i dzieł sztuki, które mogłyby być uznane za dobra kultury współczesnej. Poza Szczecinem można wymienić: cmentarz żołnierzy radzieckich w Gryfinie, witraże w kościele pw. św. Jana Chrzciciela w Stargardzie, wieżę obserwacyjną u wejścia na redę, przeprawę promową w Świnoujściu.

Zapotrzebowanie na grunty pod zabudowę mieszkaniową i usługi

1. Zapotrzebowanie na grunty pod zabudowę mieszkaniową i usługi na terenie SOM nie różni się znacząco od zapotrzebowania w kraju, co wynika z doświadczania podobnych problemów, skali obszaru oraz demografii SOM na tle innych obszarów funkcjonalnych.
2. W Szczecinie dynamicznie rozwija się rynek wynajmu mieszkań, apartoteli i akademików w przestrzeniach miejskich, co wiąże się m.in. z malejącym odsetkiem społeczeństwa, którego stać na kupno mieszkania na własność i rosnącą potrzebą mobilności wśród młodych osób, zarówno studentów, jak i pracowników⁸⁵.
3. Rośnie również zapotrzebowanie na mieszkania chronione, zarówno w samym mieście rdzeniowym, jak i w SOM. Liderem w tym sektorze jest Stargard.
4. Porównując istniejącą powierzchnię zabudowy z powierzchnią proponowaną w SUIKZP gmin pod nową zabudowę na terenie SOM, w stosunku do istniejącego zagospodarowania terenu gminy przewidziały wzrost terenów zabudowy o 352%.
5. Zauważalne jest **dwuipółkrotne zwiększenie powierzchni zabudowy mieszkaniowej, ponad pięciokrotne zwiększenie terenu usług i ponad siedmiokrotne zwiększenie terenów**

⁸⁴ <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/polityka-histeryczna/pomniki-historii/obiekty-wpisane-na-liste-pomnikow-historii>.

⁸⁵ <https://www.colliers.com/pl-pl/news/bitwa-o-grunty-przybiera-na-sile>.

przemysłowo-składowych. Ponadto wskazywane w studiach **tereny zabudowy wielofunkcyjnej mają powiększyć się trzykrotnie.**

6. Ok. 30% terenów usługowych przypada na usługi turystyczne. Przegląd uchwalonych na tych terenach planów miejscowych oraz weryfikacja powstającej tam zabudowy wskazały, że w istocie powstaje tam zabudowa mieszkaniowa. Podobnie przedstawia się sytuacja terenów wskazanych w studiach jako wielofunkcyjne strefy zabudowy - tu również w praktyce występuje niemal wyłącznie zabudowa mieszkaniowa (głównie w Goleniowie).
7. Wydaje się, że przy obecnych trendach demograficznych, tak duży popyt na tereny budowlane może być trudny do wygenerowania, co w konsekwencji może spowodować, że tereny te mogą zostać objęte realizowanymi inwestycjami fragmentarycznie. Może to skutkować problemami z obsługą rozproszonej zabudowy, głównie w zakresie infrastruktury technicznej, usług publicznych, czy też spójnego, efektywnego transportu publicznego.
8. Przewiduje się, że istniejący i prognozowany wysoki popyt na mieszkania, nabywane zarówno w celach użytkowych, jak i inwestycyjnych oraz niewystarczająca podaż, napędzać będą wzrost cen mieszkań i gruntów. Czynniki te przyczynią się do wzrostu konkurencji w wyścigu o atrakcyjne działki, o które coraz częściej rynek biurowy będzie musiał rywalizować z inwestorami mieszkaniowo-usługowymi (rosnący PRS).
9. Generalnie zapotrzebowanie na grunty pod zabudowę mieszkaniową i usługi na terenie SOM będzie rosło, zasadne wydaje się założenie wzrostu powierzchni pod nową zabudowę w SUIKZP gmin, mimo niesprzyjających trendów demograficznych.
10. W samym Szczecinie, zgodnie ze SUIKZP przyjmuje się zapotrzebowanie na mieszkania w mieście do roku 2050, w liczbie 68 000 mieszkań, a zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową w typie zabudowy usługowej szacuje się w ilości od 4,5 mln m² (brutto ca. 5% pow. adm.) do około 6,7 mln m², przyjęto do Studium wartość 5,7 mln m² (brutto ca. 5,94% pow. adm.).
11. Miasto Stargard jako jedyna gmina SOM wdraża Politykę mieszkaniową Gminy Miasto Stargard do roku 2030, wyznaczającą cele i kierunki rozwoju mieszkalnictwa w tej gminie na najbliższe lata.

Partycypacja obywatelska

1. Budżet obywatelski jest realizowany w następujących gminach: Świnoujście, Police, Dobra, Kołbaskowo, Szczecin, Gryfino, Stargard (miasto).
2. Mieszkańcy gmin realizujących zadania budżetu obywatelskiego w 2022 roku najczęściej głosowali na projekty z zakresu:
  - infrastruktury pieszo-rowerowej,
  - budowy małej architektury,
  - modernizacji lub budowy infrastruktury rekreacyjno-sportowej,
  - oświetlenia w miejscowościach wiejskich,
  - budowy zieleńców, parków, placów zabaw,
  - budowy miasteczka ruchu drogowego,
  - budowy przejść dla pieszych.
3. Zainteresowanie udziałem mieszkańców w projektach budżetu obywatelskiego w 2022 roku (zgłaszanie projektów, głosowanie) jest zróżnicowane w wymienionych gminach: Dobra - 9,48%, Gryfino - 9,83%, Świnoujście - 22,39%, Szczecin - 7,42%, Police - 8,25%, Kołbaskowo - 8,53%, Stargard - 14%.
4. W gminach posiadających sołectwa funkcjonuje fundusz sołecki.
5. W 4 gminach działają rady młodzieżowe: Młodzieżowa Rada Miasta Szczecin, Młodzieżowy Zespół Doradczy Prezydenta Miasta Stargard, Młodzieżowa Rada Miasta Świnoujście, Młodzieżowa Rada Miejska w Goleniowie. W powiecie polickim funkcjonuje Młodzieżowa Rada Regionu Polickiego.

6. W gminach działają aktywnie rady seniorów: Miejska Rada Seniorów w Szczecinie, Goleniowska Rada Seniorów, Zespół ds. Seniorów, Rada Seniorów Gminy Police, Rada Seniorów Gminy Nowe Warpno.

Atrakcyjność inwestycyjna

1. Województwo zachodniopomorskie zamieszkuje wg danych GUS ok. 1 700 tys. mieszkańców⁸⁶, ok. 2/3 z nich zamieszkuje obszar miast, co jest wręcz modelowym udziałem, charakterystycznym dla trendów obecnie zauważalnych w rozwoju wielu OF.
2. Ważną grupą czynników kształtujących obraz gospodarczy obszaru zarówno w ujęciu historycznym, jak i obecnie są uwarunkowania naturalne, tj.: nadmorskie i przygraniczne położenie, obecność powierzchniowych zbiorników wodnych, terenów objętych różnymi formami ochrony.
3. SOM jest najsilniejszym gospodarczo obszarem województwa zachodniopomorskiego, odpowiadającym za ok. połowę jego potencjału w tym zakresie, gromadząc na swoim terenie siedziby kluczowych przedsiębiorstw, także tych najnowocześniejszych. Na obszarze SOM zlokalizowane są szkoły, kluczowe uczelnie wyższe, Instytucje Otoczenia Biznesu, strefy aktywności gospodarczej itp.
4. O lokalizacji i intensywności działalności gospodarczej decydują charakterystyczne dla obszaru SOM cechy środowiska, uwarunkowania przestrzenne i demograficzne, infrastruktura komunikacyjna i gospodarcza oraz rozwijające się funkcje metropolitalne Szczecina.
5. Wymienione wyżej czynniki, uwarunkowania geograficzne, środowiskowe stały się podstawą rozwoju przemysłu i usług związanych z morzem. Obecnie nadal istotnie wpływają na obraz gospodarki obszaru, zarówno w kontekście definiowanych kierunków rozwoju gospodarczego jak i np. struktury inteligentnych specjalizacji. Uwarunkowania te są również przyczyną występowania głównych barier rozwojowych, generujących potrzebę interwencji w regionie, np.: skomunikowanie obszaru, poprawa jakości infrastruktury transportowej osób i ładunków.
6. Wśród kierunków dominującej współpracy zagranicznej można wymienić Niemcy, szczególnie landy, z którymi województwo zachodniopomorskie (w tym SOM) graniczy i Skandynawię.
7. Atrakcyjność przyrodnicza obszaru SOM istotnie wpływa na rozwój turystyki w regionie, szczególnie w strefie nadmorskiej i wokół istniejących zbiorników (szlaków) wodnych. Pomimo już obecnie dużej istotności tej gałęzi gospodarki, występowania szeregu atraktorów w tym zakresie, potencjał zwiększenia stopnia wykorzystania istniejących potencjałów wciąż istnieje, czy to poprzez działania zmierzające do uzupełnienia oferty turystycznej, kulturalnej, działania zmierzające do wydłużenia sezonu urlopowego, czy też poprzez działania mające na celu wykorzystanie nierozpoznanych jeszcze potencjałów w zakresie oferty turystycznej regionu.
8. Województwo zachodniopomorskie, a szczególnie obszar SOM, to także gospodarka, produkcja, usługi zaawansowane technologicznie począwszy od szeroko rozumianej chemii, przemysłu maszynowego, zaawansowanych konstrukcji stalowych, ale i coraz nowocześniejszych usług dla biznesu. W obszarze innowacyjności, budowania atrakcyjności gospodarczej w ostatnich latach zrobiono w regionie dużo i pewne zaniedbania z przeszłości zostały już przynajmniej częściowo zlikwidowane, wciąż jest to jednak obszar, który należy mieć szczególnie na uwadze definiując plany i kierunki rozwojowe na przyszłość.
9. Do dziedzin wykorzystujących transgraniczne położenie obszaru SOM należy zaliczyć: działalność transportową i magazynową, koncentrującą się głównie w Szczecinie, w powiatach: stargardzkim i gryfińskim. W wyniku powstałych dużych inwestycji potentatów e-handlu (centrum logistyczne Zalando w Gardnie, gmina Gryfino i centrum logistyki Amazon w gminie Kołbaskowo znacząco wzrosło znaczenie tego sektora w obszarze SOM, zwłaszcza w strukturze zatrudnienia.
10. Przyszłe kierunki rozwoju gospodarki SOM uwzględniające istniejące uwarunkowania oraz zasoby zdefiniowane zostały w postaci specjalizacji regionalnych (biogospodarka, działalność

⁸⁶ BDL GUS (stan na 2021 r.).

morska i logistyczna, sektor metalowy i maszynowy, usługi oparte na wiedzy oraz turystyka i zdrowie).

11. O lokalizacji i intensywności działalności gospodarczej w obrębie każdej z gmin SOM decydują charakterystyczne cechy środowiska, uwarunkowania przestrzenne i demograficzne, edukacyjne oraz infrastruktura komunikacyjna i gospodarcza. Każda gmina określa swoją specyfikę w zakresie dziedzin i firm, które pragnie przyciągnąć na swój teren, wspierać ich rozwój przygotowując ogólne, bądź dedykowane precyzyjnie określonym zagadnieniom strategię. Specyfika ta może stać się podstawą do budowania lokalnych specjalizacji i przewag konkurencyjnych.
12. Potencjalną atrakcyjność inwestycyjną gmin SOM dla wybranych sekcji, ocenioną w raporcie wykonanym w 2017 roku na zlecenie Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu S.A. w Instytucie Przedsiębiorstwa Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie prezentuje Tabela 43.

Tabela 43. Potencjalna atrakcyjność inwestycyjna gmin SOM dla gospodarki narodowej oraz wybranych sekcji dla wybranych gmin SOM

Nazwa jednostki	Gospodarka narodowa	Przemysł	Handel i naprawy	Zakwaterowanie i gastronomia	Działalność profesjonalna naukowa i techniczna
Dobra (w)	A	A	A	A	A
Goleniów (m-w)	B	B	B	B	A
Gryfino (m-w)	A	A	A	A	A
Kobylanka (w)	B	C	B	B	B
Kołbaskowo (w)	A	A	A	A	A
Nowe Warpno (m-w)	C	C	D	C	C
Police (m-w)	A	A	A	A	A
Stare Czarnowo (w)	C	C	C	B	C
Stargard (m)	A	A	A	A	A
Stargard (w) ⁸⁷	-	-	-	-	-
Stepnica (w)	B	B	A	A	B
Szczecin (m)	A	A	A	A	A
Świnoujście (m)	A	A	A	A	A

Źródło: Raport „Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2017. Województwo zachodniopomorskie”, SGH Warszawa opublikowany na stronie <https://www.paih.gov.pl/publikacje/województwa>.

13. Wszystkie gminy SOM (poza gminą wiejską Stargard) uzyskały ponadprzeciętne oceny atrakcyjności inwestycyjnej odnoszące się do całości gospodarki narodowej (klasy A, B i C), z czego 7 najwyższą klasę A. Gminą, która otrzymała najgorsze oceny (same C i D w sekcji handel i naprawy) jest Nowe Warpno.
14. Preferencyjne warunki prowadzenia działalności gospodarczej występują na terenie SOM m.in. w trzech Specjalnych Strefach Ekonomicznych, takich jak:
  - SSE Kostrzyńsko-Słubicka: podstrefy gmina Goleniów, gmina Gryfino, Stargard oraz podstrefa Szczecin;
  - SSE Euro-Park Mielec: podstrefa Szczecin⁸⁸.
15. Poza rozwojem usług i turystyki widoczny jest występujący w ostatnich latach rozwój produkcji przemysłowej w gminach sąsiadujących ze Szczecinem, gdzie powstały i rozwijane są parki przemysłowe (Goleniów, Stargard, Gryfino⁸⁹) oraz strefy inwestycyjne (Police, Świnoujście, Kołbaskowo).
16. Badania stopnia atrakcyjności inwestycyjnej poszczególnych gmin pokazują, że większość z nich cechuje uniwersalność walorów lokalizacyjnych i wysoka atrakcyjność dla potencjalnych inwestorów.

⁸⁷ Brak danych dla gminy wiejskiej Stargard.

⁸⁸ <https://www.kssse.pl/>; <https://cig.wzp.pl/specjalne-strefy-ekonomiczne>.

⁸⁹ Park Regionalny w Gryfinie – przestrzeń inwestycyjna sprzyjająca rozwojowi przedsiębiorczości w warunkach przyjaznych środowisku.

17. Uzupelnieniem powyższych kierunków rozwojowych w zakresie gospodarczym są obszary inteligentnych specjalizacji województwa, wskazane w dokumentach regionalnych.
18. Po okresie pewnego rodzaju stagnacji w rozwoju gospodarczym regionu, w ostatnich latach nastąpiła zauważalna, pozytywna zmiana, skutkująca poprawą obserwowanych parametrów gospodarczych. Do pewnego stopnia było to także rezultatem interwencji publicznych, np.: przejawiających się dbałością o rozwój zarówno skali, jak i jakości przygotowywanych dla inwestorów terenów inwestycyjnych. Prowadzone działania związane z poprawą jakości skomunikowania obszaru SOM wewnątrz i z resztą kraju, także zwiększa atrakcyjność dla przedsiębiorstw lokujących, czy rozwijających tu swoją działalność.
19. Wciąż zbyt mało jest jednak dużych, rozpoznawalnych przedsiębiorstw, które dają szansę na prowadzenie własnych działań badawczo-rozwojowych, angażujących lokalny potencjał naukowy, budujących przy okazji także prestiż lokalnego rynku pracy, zwiększającego skuteczność zatrzymania talentów w regionie. Konkurencja o lokowanie nowych przedsiębiorstw, utrzymanie i rozwój już istniejących to w coraz większym stopniu w dzisiejszych czasach konkurencja o talenty, ludzi wykształconych w lokalnych uczelniach lub pozyskanych z zewnątrz.
20. Do ogólnych wyzwań samorządów lokalnych w sferze gospodarki należą: spadek liczebności populacji w wieku 19-24 i populacji w wieku produkcyjnym mobilnym (25-44 lat) oraz wzrost populacji w wieku poprodukcyjnym niemobilnym (45-60/65 lat) oraz wzrost liczby imigrantów.
21. Do działań strategicznych, wspierających rozwój gospodarczy gmin SOM, należą:
  - **w sferze przestrzennej:** utrzymanie rezerw terenowych dla rozwoju usług w obszarach rozwoju zabudowy mieszkaniowej oraz dla rozwoju produkcji i usług na rzecz produkcji;
  - **w sferze społecznej:** kształcenie zawodowe młodzieży na wysokim poziomie w dziedzinach rynkowych; integrowanie imigrantów w środowisku pracy i ich kształcenie zawodowe i ogólnospołeczne;
  - **w sferze gospodarczej:** dywersyfikacja lokalnych rynków pracy, zmiana struktury branżowej podmiotów, modelowanie rynku usług; inwestowanie w rozwój sfery B+R+I;
  - **w sferze środowiskowej:** rozwój kultury wysokiej i przemysłu czasu wolnego, podnoszenie jakości przestrzeni publicznych, rozwój terenów sportu i rekreacji w OF.

Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON

1. Na terenie SOM większość podmiotów prowadzi działalność w sektorze usług.
2. Spośród podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na terenie SOM największa ich liczba odnotowana została w Szczecinie (72 256), najmniejsza zaś w Nowym Warpnie (220); z kolei w przeliczeniu liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON przypadających na 10 tys. ludności, najwięcej z nich jest w gminie Dobra, a najmniej w Stepnicy.
3. W Szczecinie jest zbyt mały udział podmiotów małych i średniej wielkości, zbyt duży w grupie mikrofirm.
4. Na terenie SOM zauważalnie przeważają podmioty zatrudniające do 9 pracowników. Jedynie w Szczecinie (10) oraz Policach (1) zarejestrowane są podmioty zatrudniające więcej niż 1000 pracujących.

Tabela 44. Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON oraz liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz gmin SOM

Nazwa jednostki	Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON	Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności
Województwo Zachodniopomorskie	-	1 431
Dobra	5 455	2 090
Goleniów	5 203	1 439
Gryfino	3 921	1 248
Kobylanka	998	1 670
Kołbaskowo	2 434	1 702
Nowe Warpno	220	1 362

**SYNTEZA DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ NA POTRZEBY OPRACOWANIA STRATEGII
ROZWOJU PONADLOKALNEGO DLA SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO (SOM) DO ROKU 2030**

Police	4 945	1 211
Stare Czarnowo	475	1 256
Stargard (gmina miejska)	8 284	1 231
Stargard (gmina wiejska)	1 578	1 086
Stepnica	477	990
Szczecin	72 256	1 827
Świnoujście	6 683	1 651

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2021 r.).

- Najwięcej podmiotów gospodarki narodowej (powyżej 3 tys.) wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców funkcjonowało w gminie Dobra (3 148) i Szczecinie (3 122). Najmniej podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców prowadziło działalność w gminach Stepnica (1653) oraz gminie wiejskiej Stargard (1 741).
- W strukturze działających podmiotów w ostatnim dziesięcioleciu zmniejszał się odsetek podmiotu sektora usługowego, a zwiększał udział podmiotów sektora przemysłowego i budownictwa. W 2022 r. podmioty sektora przemysłowego i budowlanego stanowiły 22,7% na terenie SOM (22,4% pod koniec 2020 r. i 21,5% pod koniec 2012 r.). Świadczy to o rozwoju sektora przemysłowego i budowlanego na obszarze SOM i o coraz większej nowoczesności struktury działalności gospodarczej badanego obszaru. W analizowanym okresie zmniejszył się również udział podmiotów z sektora rolniczego.

Tabela 45. Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON (podmioty klasyfikowane według kryterium liczby pracujących) na terenie gmin SOM

Nazwa jednostki	Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON (klasyfikowane według kryterium liczby pracujących)					
	Ogółem	0 - 9	10 - 49	50 - 249	250 - 999	1000 i więcej
Dobra	5 455	5 331	107	15	2	0
Goleniów	5 203	5 038	126	37	2	0
Gryfino	3 921	3 800	94	25	2	0
Kobylanka	998	982	15	1	0	0
Kołbaskowo	2 434	2 379	49	6	0	0
Nowe Warpno	220	214	6	0	0	0
Police	4 945	4 787	129	26	2	1
Stare Czarnowo	475	461	10	4	0	0
Stargard (gmina miejska)	8 284	8 024	214	43	3	0
Stargard (gmina wiejska)	1 578	1 542	33	1	2	0
Stepnica	477	464	13	0	0	0
Szczecin	72 256	70 125	1 732	340	49	10
Świnoujście	6 683	6 510	141	29	3	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2021 r.).

Tabela 46. Pracujący według połączonych sekcji w podregionach

Pracujący według połączonych sekcji w podregionach [2020]						
Nazwa podregionu	Ogółem	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Przemysł i budownictwo	Handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	Pozostałe usługi
Miasto Szczecin	123 189	1 413	23 652	38 117	5 428	54 579
Szczeciński	113 837	16 496	36 621	27 879	2 527	30 314

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2020 r.).

7. Działalność rolnicza najbardziej rozwinięta jest w gminach: Stepnica, Nowe Warpno i Stare Czarnowo. W tych gminach występuje również wysoki odsetek zarejestrowanych podmiotów o działalności przemysłowo-budowlanej (powyżej 30%) oraz niski udział podmiotów o działalności usługowej (poniżej 70%). Zgodnie z bazą REGON najwyższy udział podmiotów o działalności usługowej zanotowano w Świnoujściu (powyżej 82,5%).
8. W SOM największy udział podmiotów prowadzących działalność gospodarczą związaną z handlem hurtowym i detalicznym wraz z naprawą pojazdów samochodowych (sekcja G) odnotowano w gminach: Świnoujście, Kobylanka i Kołbaskowo, natomiast najmniejszy w gminach: Nowe Warpno i Stepnica. Gminami, w których występuje największy udział podmiotów gospodarczych związanych z budownictwem (sekcja F) są gminy: Stargard (gmina wiejska), Stepnica, Stare Czarnowo, Nowe Warpno i Gryfino. Natomiast największy udział przedsiębiorstw prowadzących działalność w ramach działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (sekcja M) stwierdzono w gminie Dobra. Sekcja dotycząca handlu hurtowego i detalicznego wraz z naprawą pojazdów samochodowych ma największy udział wśród sekcji wg PKD na terenie SOM (17,94% wszystkich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminach SOM).
9. W 2022 roku na obszarze SOM zarejestrowanych było ponad 11,4 tys. spółek handlowych, w tym 108 spółek w sektorze publicznym. W grupie spółek handlowych istotną rolę odgrywają spółki z udziałem kapitału zagranicznego, których obecność może świadczyć o atrakcyjności inwestycyjnej danego regionu. Liczba podmiotów gospodarki narodowej działających w 2021 r. na obszarze SOM w formie spółek z udziałem kapitału zagranicznego (2 152) stanowiła ponad 18,7% ogółu spółek handlowych tego obszaru.
10. Tendencja spadkowa liczby spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego zarejestrowanych na terenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego utrzymuje się od 2018 roku. W 2021 r. zaobserwowano spadek liczby tego typu spółek o ponad 1% w relacji do poprzedniego roku oraz o ponad 20,8% w stosunku do roku 2012. Od dziesięciu lat obserwuje się również coroczny spadek udziału spółek z kapitałem zagranicznym w łącznej liczbie spółek handlowych. W roku 2021 odsetek tego typu spółek wynosił 18,73%, tj. o 0,59 pkt. proc. mniej niż w roku 2012.
11. Według bazy GUS na terenie SOM pod koniec 2021 r. działały 174 supermarkety, 17 hipermarketów, 2 domy towarowe i 5 domów handlowych. Supermarkety znajdują się w większości gmin SOM (ponad 92%), przy czym najwięcej (ponad 58%) zlokalizowanych jest w Szczecinie. Hipermarkety występują na terenie pięciu gmin: Szczecin (12 obiektów), Świnoujście (2 obiekty), Kołbaskowo (1 obiekt) oraz po 1 obiekcie w gminach wiejskiej i miejskiej Stargard. Domy towarowe i domy handlowe zlokalizowane są tylko na terenie Szczecina. W roku 2021 jedynie w Nowym Warpnie nie znajdował się żaden budynek handlowy.
12. Od roku 2018 na terenie SOM obserwowany jest stały wzrost liczby obiektów handlowych. Przyrost liczby obiektów handlowych w roku 2021 w relacji do roku 2012 dla wszystkich gmin wynosi ponad 25%, przy czym w mieście Szczecin wyniósł on ponad 30%.
13. Na terenie SOM targowiska funkcjonują w 10 z 13 gmin. Łącznie na terenie gmin SOM na koniec 2021 r. działało 25 targowisk, przy czym 10 zlokalizowanych było na terenie Szczecina. Według bazy GUS targowisk brak jest w gminach wiejskich: Kobylanka, Stare Czarnowo oraz Stargard.

Institucje Otoczenia Biznesu

1. Na terenie SOM funkcjonują Instytucje Otoczenia Biznesu (IOB), które jako podmioty non-profit oferują szeroki zakres usług we wspieraniu przedsiębiorców w ich rozwoju i działaniach. Są to:
  - **agencje:** Zachodniopomorska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Stargardzka Agencja Rozwoju Lokalnego, Agencja Rozwoju Metropolii Szczecińskiej;

- **centra:** Centrum Transferu Technologii Morskich (Szczecin), Regionalne Centrum Innowacji i Transferu Technologii, Zachodniopomorskie Centrum Zaawansowanych Technologii;
  - **cechy:** Cech Rzemiosł Metalowych i Elektrycznych w Szczecinie, Cech Rzemiosł Różnych w Szczecinie, Cech Rzemiosł Budowlanych i Drzewnych oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Szczecinie, Cech Rzemiosł Komunalnych w Szczecinie, Cech Rzemiosł Spożywczych w Szczecinie, Cech Rzemiosł Włókienniczych, Odzieżowych i Skórzanych, Polskie Zrzeszenie Płytkarzy, Cech Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorców w Gryfinie, Cech Rzemiosł Różnych w Świnoujściu, Cech Rzemieślników i Przedsiębiorców w Goleniowie;
  - **izby:** Północna Izba Gospodarcza w Szczecinie, Izba Rzemieślnicza Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Szczecinie, Zachodniopomorska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Szczecinie, Stargardzka Izba Gospodarcza;
  - **stowarzyszenia:** Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Mechaników Polskich O/Szczecin, Szczecin-Expo Towarzystwo Wspierania Rozwoju Pomorza Zachodniego, Związek Przedsiębiorców Rolnych, Zachodniopomorskie Stowarzyszenie Rozwoju Gospodarczego,
  - **klastry i inicjatywy klastrowe:** Stowarzyszenie Zachodniopomorskie Klaster Chemiczny "ZIELONA CHEMIA", Stowarzyszenie Zachodniopomorski Klaster Morski, Klaster Morski Pomorza Zachodniego, Stowarzyszenie Klaster ICT Pomorze Zachodnie, Stowarzyszenie Natureef, Klaster Metalowy Metalika, Klaster eBiznesu Pomorza Zachodniego, Zachodniopomorski Klaster Przemysłów Kreatywnych, Zachodniopomorski Klaster Spożywczy, Zachodniopomorski Klaster Budowlany, Zachodniopomorski Klaster Medyczny iSynergia, Polski Klaster Żeglarski, Transgraniczny Klaster Szlak Wodny Berlin-Szczecin-Bałtyk, Centrum Klasteringu (przy RCIiTT ZUT w Szczecinie), Klaster eBiznesu Pomorza Zachodniego (handel elektroniczny), Zachodniopomorski Klaster Wsparcia Rozwoju i Biznesu PIG, Klaster Praktyki Zarządzania *Procesowego PIG*, Uznamsko-Wolińska Dolina Wodorowa (*w trakcie powołania*).
2. Mając na uwadze, że blisko połowa potencjału gospodarczego oraz ponad połowa potencjału naukowego województwa ZP jest ulokowana w SOM, działalność badawcza i rozwojowa w porównaniu do innych regionów wymaga wielu nakładów. Nakłady oraz personel na 1 mieszkańca stanowią najniższy odsetek w Polsce (tabela 47).
  3. Firmy skupione w klastrach mają wysoki potencjał kooperacyjny. Dominacja w strukturze podmiotów gospodarczych mikro- i małych przedsiębiorstw oraz brak stabilizującego wpływu średnich i dużych firm na lokalny i regionalny rynek pracy nie sprzyja tworzeniu silnych powiązań współpracy i struktur klastrowych.
  4. Firmy o profilu działalności mieszczącym się w formule klastra rozmieszczone są w przestrzeni w sposób swobodny, tylko w przypadku klastra morskiego znaczna część firm średnich i dużych zlokalizowana jest na terenach mających powiązania z wodą, w obszarach produkcji i składów, w granicach Portu Morskiego Szczecin-Świnoujście.
  5. Branże gospodarki, w których działają klastry reprezentowane są przez podmioty, których oddziaływanie na otoczenie (tereny mieszkaniowe lub tereny przyrodnicze) nie rodzi konfliktów, podmioty duże zlokalizowane są na terenach przemysłowych lub portowych.
  6. Szczecin posiada w swojej ofercie tereny inwestycyjne dla firm produkcyjnych, gdzie jedynym ograniczeniem może być wielkość działki i znaczące negatywne oddziaływanie na środowisko, w tym na warunki życia ludzi. Nie zidentyfikowano klastrów zorientowanych na wspólne działanie międzybranżowe (rozproszone lub ograniczone do konkretnego obszaru), co mogłoby poprzez znacznie szersze i zintegrowane podejście biznesowe wzmacniać pozycję rynkową szczecińskich (działających na obszarze SOM) przedsiębiorstw i ich innowacyjności, służąc w ten sposób również promocji i pozycjonowaniu Szczecina.

Tabela 47. Nakłady oraz pracownicy zaangażowani w badania i rozwój

Nazwa jednostki	Liczba pracowników	Personel B+R na 1000 osób aktywnych zawodowo	Nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca
Polska	155 049,0	9,0	991,7
Woj. Kujawsko-Pomorskie	5 265,9	5,7	574,2
Woj. Lubelskie	5 771,3	6,2	541,8
Woj. Łódzkie	7 652,2	6,7	748,5
Woj. Podlaskie	2 395,8	4,7	437,2
Woj. Pomorskie	10 245,7	9,6	1226,2
Woj. Warmińsko-Mazurskie	2 729,6	4,6	590,4
Woj. Wielkopolskie	9 625,7	5,7	664,6
Woj. Zachodniopomorskie	2 830,5	3,9	377,3
Średnio w Polsce	9 690,6	9,0	991,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL, dostęp: 31.01.2023.

Centra logistyczne

- Na terenie SOM funkcjonują następujące centra logistyczne:
  - Waimea Logistic Park Stargard - centrum logistyczne o łącznej powierzchni zabudowy ok. 80 000 m², w Parku Przemysłowym Nowoczesnych Technologii w Stargardzie, podstrefa Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (teren byłego lotniska Kluczewo); w skład centrum wchodzi 6 nowoczesnych hal klasy A przeznaczonych pod działalność związaną z magazynowaniem, produkcją oraz z obsługą logistyczną.
  - BTS Panattoni Amazon Szczecin - jest czwartym centrum logistycznym w Polsce amerykańskiego giganta handlu internetowego, wybudowanym w roku 2017 w Kołbaskowie, o powierzchni użytkowej 161,5 tys. m² na działce o 29 ha; jeden z najnowocześniejszych obiektów tego typu przeznaczonych do obsługi sprzedaży internetowej;
  - Prologis Park Szczecin - nowoczesne centrum dystrybucyjne w Goleniowie, przeznaczone pod składowanie i lekką produkcję; nowoczesne magazyny o całkowitej pow. 41 400 m²
  - Hala Magazynowa Stobno - nowoczesny obiekt magazynowy położony w Stobnie k. Szczecina w sąsiedztwie granicy polsko-niemieckiej;
  - BTS Goodman Szczecin - Zalando - działa od 2017 roku w Gardnie k. Gryfina w strefie przemysłowej; jedno z trzech tego typu obiektów tej firmy w Polsce. Centrum w Gardnie ma 130 tys. m² powierzchni i zaliczane jest do największych obiektów logistycznych w Polsce, wyposażone w najnowocześniejsze rozwiązania technologiczne pod kątem potrzeb rynku e-commerce, w tym dwie pięciopiętrowe wieże wysokiego składowania, które mogą pomieścić do kilkunastu milionów sztuk towaru.
  - Inne centra logistyczne to: Mapletree Park Szczecin (Goleniów), Panattoni BTS Hydroline Stargard, 7R BTS Goleniów, Panattoni Park Szczecin Goleniów), Next Step investments - Goleniów.
- Na terenie Szczecina funkcjonują następujące centra logistyczne:
  - Zachodniopomorskie Centrum Logistyczne - teren magazynowo-składowy w Porcie Szczecin o pow. 20 ha, z przeznaczeniem na magazyny niskiego i wysokiego składowania, chłodnie, punkty obsługi taboru, zaplecze usługowe dla klientów itp.

- North-West Logistics Park - pierwszy w Szczecinie park logistyczny klasy A, zlokalizowany między ul. Lubczyńską i ul. Goleniowską, o pow. 14 ha, przeznaczony pod logistykę, magazynowanie i produkcję; grupuje firmy specjalizujące się w produkcji komponentów dla elektrowni wiatrowych (KK Wind Solutions, InCom, Rohlig Suus Logistics, Greencarrier Freight Services Poland, Shadowline, Ceva Logistics Poland, Kompania Piwowarska, Animex Foods, My Trendy Phone, Żabka Polska, Cubic, PartyDeco, Animex Foods, HTM);
  - Panattoni Park Szczecin - nowoczesne centrum logistyczne ulokowane w Załomiu, składające się z dwóch budynków magazynowych klasy A o łącznej powierzchni 51 586 m² z możliwością dalszej rozbudowy, wyposażone w doki rozładunkowe, bramy wjazdowe z poziomu „0”, obszerne place manewrowe i dodatkowe miejsca parkingowe.
  - Exeter Park Szczecin 2 - nowoczesny kompleks produkcyjno-biurowo-magazynowy, z docelową powierzchnią całkowitą ok. 80 tys. m², zlokalizowany przy ul. Kniewskiej.
  - Park 7r City Flex Szczecin - park logistyczny o ok. 11 000 m² nowoczesnej powierzchni magazynowej, oferujący na wynajem elastyczne moduły o min. powierzchni już od 900 m², mieszczący się prawobrzeżu (os. Majowe), bezpośrednio przy drodze krajowej nr 10, ok. 2 km od autostrady A6.
  - Centrum Logistyczne Freja – nowe centrum logistyczne w dzielnicy Płonia, na terenie dawnej giełdy samochodowej, uruchomione przez duńską firmę FREJA w 2020 roku, o powierzchni 8 ha, z czego ponad 10 000 m² przeznaczono na składowanie palet; parking dla 250 naczepek.
  - Centrum Logistyczne 7R Park Szczecin w dzielnicy Żelechowa, o łącznej powierzchni 58 tys. m².
3. Centra logistyczne w trakcie realizacji:
- MLP Szczecin - centrum logistyczne na działce o pow. 20 ha, z docelową łączną powierzchnią najmu ok. 60 tys. m² na terenie osiedla Drzetowo-Grabowo,
  - Panattoni Park Szczecin Trzebusz - centrum logistyczne zlokalizowane w sąsiedztwie Specjalnej Strefy Ekonomicznej, o dostępnej łącznej powierzchni ok. 69 000 m² pod składowanie i produkcję lekką.

Funkcjonujące terminale przeładunkowe

1. Na terenie SOM funkcjonują:
  - Terminal LNG im. Prezydenta Lecha Kaczyńskiego w Świnoujściu na wyspie Wolin, otwarty w 2015 roku, terminal przeładunkowy i regazyfikacyjny skroplonego gazu ziemnego (LNG), pozwalający na regazyfikację do 5 mld m³ gazu ziemnego rocznie, z możliwością zwiększenia zdolności regazyfikacyjnej do 7,5 mld m³,
  - Głębokowodny terminal kontenerowy - projektowana inwestycja, która powstanie po wschodniej stronie falochronu osłaniającego istniejący port zewnętrzny (istniejący Falochron Wschodni), oraz w bezpośrednim sąsiedztwie części lądowej istniejącego terminala LNG. W założeniach projektowych, określających przeładunki na poziomie 1,5 mln TEU9 rocznie, obsługa ruchu wchodzącego i wychodzącego z terminala w części lądowej odbywać się będzie transportem drogowym i kolejowym.
2. Na terenie Szczecina:
  - Alfa Terminal Szczecin (ATS) - terminal przeładunkowy ATS, o pow. 50 ha w północnej części Portu Szczecin przy ujściu Odry, w odległości ok. 57,6 km od Morza Bałtyckiego (teren nieistniejącej już Huty Szczecin), pod wyspecjalizowane usługi przeładunkowe, składowania i dodatkowe przy obsłudze ładunków masowych oraz płynnych chemicznych (metanol),
  - Terminal kontenerowy na Ostrowie Grabowskim, o pow. 33 ha, z możliwością powiększenia terenu do 140 ha.

Tabela 48. Poziom przedsiębiorczości w regionach – wskaźnik syntetyczny

Region	2011	2013	2015	2017	2019	2020
Mazowieckie	1	1	1	1	1	1
Wielkopolskie	3	6	3	3	2	2
Dolnośląskie	6	4	6	4	3	3
Pomorskie	2	2	2	2	4	4
Śląskie	5	3	5	5	5	5
Zachodniopomorskie	11	7	8	6	7	6
Lubuskie	13	11	12	11	10	7
Małopolskie	4	5	4	7	6	8
Łódzkie	12	10	9	12	9	9
Kujawsko-pomorskie	7	8	7	9	11	10
Opolskie	8	9	10	8	8	11
Podlaskie	9	13	11	10	12	12
Podkarpackie	14	12	15	13	13	13
Warmińsko-mazurskie	16	16	16	15	14	14
Świętokrzyskie	10	14	13	14	15	15
Lubelskie	15	15	14	16	16	15

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PARP; dostęp: 07/02/2023.

Rynek pracy

- Większość przedsiębiorstw zlokalizowanych jest w pobliżu Szczecina, a także w specjalnych strefach aktywności gospodarczej oraz turystycznej, co ma ogromny wpływ na zapotrzebowanie na pracowników w poszczególnych powiatach województwa zachodniopomorskiego. Oddziałuje to bezpośrednio na wysokość bezrobocia – różnica pomiędzy wybranymi powiatami SOM z najwyższą stopą, a Szczecinem wynosi 4,9 %.
- Najniższa stopa bezrobocia na koniec 2022 r. wynosiła 3% w Szczecinie (powiat), najwyższa wynosiła 7,4% w powiecie stargardzkim i w gryfińskim – 7,1 %; w powiatach polickim, goleniowskim wynosiła m. 3,4-3,5%, w powiecie Świnoujście – 3,9%.
- Największa liczba bezrobotnych w powiatach na obszarze SOM to specjaliści nauk fizycznych, matematycznych, technicznych i biologicznych, politolodzy, socjolodzy i ekonomiści. Kolejne grupy to pracownicy usług i sprzedawcy (w tym kucharze, fryzjerzy i kosmetyczki), technicy i średni personel, robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy, operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń.
- Pod względem wykształcenia wśród pracujących w miastach SOM dominowały osoby z wyższym wykształceniem. Najwięcej pracujących jest wśród osób w wieku 35-44 lata (powyżej 80%). Grupy zawodów, w których zatrudniono najwięcej osób w województwie zachodniopomorskim to: specjaliści (18,3% ogółu pracujących), robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (15,7%), technicy i inny średni personel (15,2%) oraz pracownicy usług i sprzedawcy (13,4%).
- Rynek pracy w województwie zachodniopomorskim znajduje się w stanie przejściowym. Oznacza to, że w wyniku zmiany warunków jego funkcjonowania należy spodziewać się istotnych, być może długookresowych, zmian wartości wskaźników opisujących rynek pracy. Zmiana warunków dotyczy przede wszystkim wybuchu wojny w Ukrainie i jej konsekwencji dla funkcjonowania gospodarki zarówno krajowej, jak i europejskiej, a także napływ na krajowy rynek pracy bardzo dużej liczby imigrantów z wschodniej granicy.
- Znaczącym czynnikiem wpływającym na rynek województwa zachodniopomorskiego są również zachodzące zmiany demograficzne (w tym starzenie się społeczeństwa). Prawie 1/3 ludności województwa zamieszkuje podregion szczeciński. Prognozy liczby ludności w województwie zachodniopomorskim na lata 2025-2050 są pesymistyczne (niepewność dot. przyszłości firm, wysokie ceny energii, drogie kredyty, wysoki poziom inflacji, deficyt energetyczny, ograniczenia pandemiczne). Przedsiębiorcy zmuszeni są do aktywności gospodarczej obciążonej wyższymi i trudnymi do przewidzenia kosztami, a w konsekwencji wyższym ryzykiem.

7. W województwie zachodniopomorskim pracodawcy zgłosili zatrudnienie dla około 27,2 tys. obywateli Ukrainy. Tutaj najwięcej zgłoszonych jest w powiecie Miasto Szczecin – około 9,3 tys. osób, następnie w powiecie goleniowskim 3 913 osoby.
8. Według wstępnych danych na dzień 31 stycznia 2023 roku w urzędach pracy województwa zachodniopomorskiego od 24 lutego 2022 roku zarejestrowano 3 306 obywateli Ukrainy, w tym w ramach udzielonej pomocy związanej z konfliktem zbrojnym 2 748 osób. W województwie zachodniopomorskim do 31 stycznia 2023 roku 34 483 obywateli Ukrainy podjęło zatrudnienie na mocy specustawy. Pracodawcy, którzy zatrudnili obywateli Ukrainy prowadzili działalność gospodarczą głównie w sekcjach: przetwórstwo przemysłowe; działalność związaną z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi; transport i gospodarka magazynowa; handel hurtowy i detaliczny.
9. Zapotrzebowanie na pracowników w województwie zachodniopomorskim zdiagnozowano w odniesieniu do 39 grup zawodów (na 168 grup). Wśród branż narażonych na deficyt pracowników są następujące grupy zawodów: budownictwo, edukacja, opieka zdrowotna, przemysł, transport/spedycja/logistyka, pracownicy biurowi, gastronomia i służby mundurowe⁹⁰.
10. Przyczyny deficytu poszukujących pracy w województwie zachodniopomorskim można podzielić na dwie główne grupy. Pierwszą stanowią przyczyny leżące po stronie kandydatów do pracy, ze szczególnym uwzględnieniem braku doświadczenia zawodowego, wymaganych kwalifikacji oraz uprawnień, z mocnym akcentem na ogólną niechęć do pracy w danym zawodzie. W drugiej grupie zawierają się przyczyny wynikające z oferowanych przez pracodawców warunków zatrudnienia takich jak: niskie wynagrodzenia, trudne warunki pracy oraz wymagana od pracowników duża dyspozycyjność.

Tabela 49. Obywatele Ukrainy podejmujący zatrudnienie na mocy specustawy

JST	Liczba osób zatrudnionych
Szczecin	9 299
Świnoujście	845
Powiat goleniowski	3 913
Powiat gryfiński	452
Powiat policki	1 754
Powiat stargardzki	1 388

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Barometru zawodów 2023; stan na 31.10.2022.

⁹⁰ WUP, Barometr zawodów 2023, Kraków 2022, s. 22.

**SYNTEZA DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARZEJ I PRZESTRZENNEJ NA POTRZEBY OPRACOWANIA STRATEGII
ROZWOJU PONADLOKALNEGO DLA SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO (SOM) DO ROKU 2030**

Tabela 50. Zawody deficytowe w SOM

Zawód	Szczecin	Świnoujście	Goleniowski	Gryfiński	Policki	Stargardzki
Betoniarze i zbrojarze		1	1		1	1
Brukarze	1				1	1
Cieśle i stolarze budowlani	1			1	1	1
Dekarze i blacharze budowlani	1	1				1
Elektrycy, elektromechanicy i elektrycy	1	1		1	1	1
Fizjoterapeuci i masażyści		1		1		
Kierowcy autobusów	1	1	1	1	1	1
Kierowcy samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych	1		1	1	1	1
Kucharze	1	1		1		1
Lekarze	1	1	1	1	1	1
Logopedzi i audiofonolodzy	1				1	1
Magazynierzy	1			1	1	1
Mechanicy pojazdów samochodowych	1			1	1	1
Monterzy instalacji budowlanych	1	1			1	1
Murarze i tynkarze	1	1	1		1	1
Nauczyciele nauczania wczesnoszkolnego	1	1		1	1	1
Nauczyciele praktycznej nauki zawodu	1	1	1	1	1	1
Nauczyciele przedmiotów ogólnokształcących	1	1	1	1	1	1
Nauczyciele przedmiotów zawodowych	1	1	1	1	1	1
Nauczyciele przedszkoli	1	1		1	1	1
Nauczyciele szkół specjalnych i oddziałów integracyjnych		1		1		1
Operatorzy i mechanicy sprzętu do robót ziemnych				1	1	1
Operatorzy obrabiarek skrawających	1			1	1	1
Opiekunowie osoby starszej lub niepełnosprawnej	1	1	1	1	1	1
Pedagodzy	1		1		1	
Pielęgniarki i położne	1	1	1	1	1	1
Pomoce kuchenne	1	1		1	1	1
Pracownicy ds. rachunkowości i księgowości	1		1	1	1	1
Pracownicy robót wykończeniowych w budownictwie	1	1	1		1	1

**SYNTEZA DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ NA POTRZEBY OPRACOWANIA STRATEGII
ROZWOJU PONADLOKALNEGO DLA SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO (SOM) DO ROKU 2030**

Pracownicy służb mundurowych	1		1	1	1	1
Pracownicy socjalni	1	1		1	1	
Przetwórcy mięsa i ryb	1		1			
Psycholodzy i psychoterapeuci	1	1	1		1	1
Ratownicy medyczni	1	1		1	1	1
Robotnicy budowlani	1	1			1	1
Samodzielni księgowi		1	1	1		
Spawacze	1	1	1	1	1	1
Ślusarze	1	1		1	1	1
Wychowawcy w placówkach oświatowych i opiekuńczych		1				1

Źródło: Barometr zawodów 2023.

Tabela 51. Stopa bezrobocia w wybranych powiatach województwa zachodniopomorskiego i bezrobotni wg zawodów i specjalności

JST	Stopa bezrobocia [%]	Liczba bezrobotnych ogółem	Kobiety	Mieszkańcy wsi	Bezrobotni wg zawodów i specjalności II półrocze 2022
Powiat Szczecin	3	5 521	2 711	0	Wyżsi urzędnicy i kierownicy; szeregowi zawodowi Sił Zbrojnych; specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych, biologicznych; inżynierowie; ds. zdrowia, lekarze, pielęgniarki, specjaliści ds. ochrony zdrowia, BHP; nauczyciele; specjaliści ds. ekonomicznych, administracji, organizacji, rozwoju i zarządzania; specjaliści ds. zarządzania zasobami ludzkimi; analitycy finansowi; analitycy systemów komputerowych i programiści; specjaliści z dziedziny prawa, dziedzin społecznych, kultury i religijnych; ekonomiści; socjologodzy; politolodzy; filolodzy języka nowożytnego; technicy i in. średni personel; technicy informatycy; pracownicy biurowi; pracownicy usług i sprzedawcy; robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy; elektromonterzy; operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń
Powiat Policki	3,5	1 179	658	661	Specjaliści, w tym nauczania i wychowania; technicy i inny średni personel; pracownicy biurowi; pracownicy usług i sprzedawcy; robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy; operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń
Powiat Świnoujście	3,9	521	227	0	Specjaliści; nauczyciele szkół podstawowych; specjaliści ds. ekonomicznych i zarządzania; technicy i inny średni personel; pracownicy usług i sprzedawcy; rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy; robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy; operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń; pracownicy wykonujące prace proste
Powiat Goleniowski	3,4	1 037	643	531	Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych; inżynierowie; specjaliści ds. zdrowia, ekonomicznych, administracji, zarządzania i rozwoju; z dziedzin społecznych i kultury; nauczyciele szkół ponadpodstawowych; technicy i in. średni personel; nauczyciele szkół ponadpodstawowych; technicy informatycy; pracownicy biurowi; pracownicy usług i sprzedawcy; kucharze; fryzjerzy i pokrewni; rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy; robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy; operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń; pracownicy wykonujące proste prace
Powiat Stargardzki	7,4	2 698	1 572	1185	Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych, biologicznych; inżynierowie; specjaliści ds. zdrowia, nauczyciele szkół podstawowych, inni specjaliści nauczania i wychowania; specjaliści ds. ekonomicznych i zarządzania, administracji i organizacji, rozwoju; specjaliści z dziedziny prawa, dziedzin społecznych i kultury; filolodzy j. nowożytnego; technicy i in. średni personel; pracownicy biurowi; pracownicy usług i sprzedawcy (kucharze, fryzjerzy, kosmetyczki); rolnicy,

**SYNTEZA DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ NA POTRZEBY OPRACOWANIA STRATEGII
ROZWOJU PONADLOKALNEGO DLA SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO (SOM) DO ROKU 2030**

					ogrodnicy, leśnicy i rybacy; robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy; robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni; operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń; pracownicy wykonujące prace proste
Powiat Gryfiński	7,1	1 692	1 019	1 108	Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych; inżynierowie; specjaliści ds. spraw ekonomicznych i zarządzania; finansowych; administracji i zarządzania, rozwoju; PR; sprzedaży; z dziedziny praw, dziedzin społecznych i kultury; z dziedzin społecznych i religijnych; ekonomiści; technicy i in. średni personel (ds. zdrowia; biznesu i administracji; finansowo-statystycznych i ewidencji materiałowej); kucharze; pracownicy biurowi; fryzjerzy, kosmetyczki i pokrewni; sprzedawcy; rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy; robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy.

Źródła: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie; dostęp: 14.02.2023.

11. W czasie dziesięciu lat największy wzrost wartości ilorazu przepływów związanych z zatrudnieniem zaobserwowano w gminie miejsko-wiejskiej Goleniów oraz w gminie miejskiej Stargard. Świadczy to o dynamicznym rozwoju tych gmin oraz ich atrakcyjności pod względem oferowanych miejsc pracy.
12. Pod względem atrakcyjności rynku pracy wśród gmin SOM wyróżnia się miasto Szczecin. W mieście liczba osób przyjeżdżających do pracy jest średnio ponad dwukrotnie większa niż liczba osób wyjeżdżających w tym celu. Wśród gmin SOM pod względem atrakcyjności rynku pracy wyróżniały się również gminy Goleniów (iloraz przepływów na poziomie 1,61), Dobra (1,49), Kobylanka (1,38) i miasto Świnoujście (1,26). W pozostałych gminach odnotowano nadwyżkę wyjeżdżających do pracy nad przyjeżdżającymi w tym celu.

Centra usługowe

1. Funkcja usługowa miast jest jednym z czynników miastotwórczych. Miasta SOM, a w szczególności Szczecin, który jest głównym ośrodkiem usług, pełnią następujące funkcje:
  - administracyjną – wszystkie miasta są siedzibami władz państwowych, samorządowych (wojewódzkich, powiatowych lub gminnych) – Szczecin jako stolica województwa i miasto na prawach powiatu (główna siedziba urzędów), Świnoujście jako miasto na prawach powiatu, Stargard, Gryfino, Police i Goleniów jako siedziby powiatów, oraz każde z miast jako siedziba władz lokalnych,
  - transportową – np. miasta portowe (szczególnie Szczecin i Świnoujście), miasta graniczne (Świnoujście) oraz położone przy węzłach komunikacyjnych i lotnisku (Goleniów),
  - handlowo-usługową – z rozróżnieniem handlu detalicznego i hurtowego, wielkopowierzchniowe centra handlowe, funkcja ta jest charakterystyczna dla niemal wszystkich miast SOM,
  - kulturalną, naukową i oświatową – na terenie SOM, a w szczególności w Szczecinie funkcjonują liczne instytucje kulturalne (teatry, kina, muzea), szkoły, uczelnie wyższe,
  - medyczną i uzdrowiskową - ze względu na istniejące szpitale i ośrodki medyczne o zasięgu i znaczeniu wykraczającym poza miasto (Szczecin, Stargard, Gryfino, Świnoujście),
  - turystyczną – miasta w atrakcyjnych regionach turystycznych, miasta zabytkowe (Szczecin, Świnoujście i Stargard jako główne ośrodki turystyczne).
2. Większość miast SOM jest wielofunkcyjna. Oznacza to, że nie wyróżnia się jedna funkcja, ale wszystkie ze sobą współistnieją, zapewniając mieszkańcom szeroki wachlarz możliwości, jednak największym ośrodkiem ciężenia funkcji jest miasto rdzeniowe SOM.

Specjalizacje regionalne/inteligentne

1. W regionie Pomorza Zachodniego, którego SOM jest gospodarczym trzonem, zidentyfikowano 5 głównych obszarów gospodarczych, tzw. regionalnych specjalizacji⁹¹, wyróżniających się w regionie i będących bazą do identyfikacji inteligentnych specjalizacji Pomorza Zachodniego:
  - biogospodarka (oparta o naturalne zasoby regionu i jego potencjał gospodarczy oraz naukowo-badawczy),
  - usługi przyszłości (dynamicznie rozwijająca się branża ICT, IT, KPO, przemysły kreatywne),
  - działalność morską i logistyka (w tym technika morską⁹²),
  - przemysł metalowo-maszynowy (w regionie przybywa firm z tego sektora, zwiększa się oferta parków przemysłowych; dodatkowym atutem są cenne doświadczenie związane z przemysłem okrętowym),
  - turystyka i zdrowie (wykorzystanie zasobów przyrodniczych i dorobku kulturowego).
2. Do inteligentnych specjalizacji województwa zachodniopomorskiego zaliczono:
  - produkty oparte na technologiach informacyjnych,
  - multimodalny transport i logistyka,
  - nowoczesne przetwórstwo rolno-spożywcze,
  - produkty inżynierii chemicznej i materiałowej,
  - opakowania przyjazne środowisku,
  - produkty drzewno-meblarskie,
  - zaawansowane wyroby metalowe,
  - wielkogabarytowe konstrukcje wodne i lądowe.
3. Poszczególne specjalizacje gospodarcze wykazują zróżnicowaną obecność zarówno pod względem ilościowym (roz rozmieszczenie zasobów i aktywności), jak i jakościowym (konkurencyjność).
4. Inteligentnymi specjalizacjami o bardzo wysokiej koncentracji terytorialnej są:
  - produkty drzewno-meblarskie, gdzie 70% eksportu ma miejsce w powiecie goleniowskim;
  - produkty oparte na technologiach informacyjnych, gdzie 67% eksportu pochodzi ze Szczecina.
5. Wysoka koncentracja terytorialna występuje także dla specjalizacji: multimodalny transport i logistyka - 58% eksportu ze Szczecina; wielkogabarytowe konstrukcje wodne i lądowe - 52% eksportu pochodzi ze Szczecina; produkty inżynierii chemicznej i materiałowej - 52% eksportu z powiatu polickiego.
6. Specjalizacjami najbardziej rozproszonymi terytorialnie są:
  - nowoczesne przetwórstwo rolno-spożywcze,
  - zaawansowane wyroby metalowe, gdzie 22% eksportu pochodzi z powiatu stargardzkiego.
7. Najbardziej rozproszona struktura specjalizacji występuje w mieście Szczecinie, które dominuje w strukturze powiatowej aż trzech specjalizacji.
8. Inteligentne specjalizacje tworzą wyróżniające się międzypowiatowe skupienia przestrzenne jedynie w SOM, co dużej mierze wynika z występującego tu potencjału demograficznego, gospodarczego i intelektualnego. Najwyraźniejsze skupienie występuje dla specjalizacji "produkty oparte na technologiach informacyjnych", która pod względem eksportu w ponad 90% zlokalizowana jest w Szczecinie (67%), powiecie polickim (20%) i stargardzkim (4%). W przypadku pozostałych specjalizacji (za wyjątkiem nowoczesnego przetwórstwa rolno-spożywczego) na obszarze SOM generowane jest przynajmniej 50% ich eksportu z jednoczesnym (przeważnie) zachowaniem wysokiej konkurencyjności.

⁹¹ Regionalna specjalizacja oznacza zidentyfikowane, wyjątkowe atuty i zasoby regionu, podkreślające przewagę konkurencyjną oraz skupiające regionalnych partnerów i zasoby. Więcej: www.smart.wzp.pl.

⁹² Technika morską jest branżą mocno osadzoną w regionie.

9. W Specjalnej Strefie Włączenia reprezentowane są wszystkie inteligentne specjalizacje regionu, lecz ich rozmieszczenie ma charakter nieregularny, wynikający z lokalnych skupień przedsiębiorstw należących do danej specjalizacji lub nawet obecności jednego dużego przedsiębiorstwa. Jedyną specjalizacją pokrywającą w miarę regularny sposób cały obszar SSW jest "nowoczesne przetwórstwo rolno-spożywcze". Szczególnie korzystnie prezentuje się ona m.in. w powiecie gryfińskim, a także w mieście Świnoujście.
10. Pozostałe specjalizacje wyróżniają się pod względem zauważalnego udziału w gospodarce danego powiatu oraz korzystnych wskaźników gospodarczych w następujących, niewymienionych wcześniej przypadkach:
  - wielkogabarytowe konstrukcje wodne i lądowe (Świnoujście),
  - zaawansowane wyroby metalowe (Świnoujście),
  - produkty inżynierii chemicznej i materiałowej (powiat gryfiński),
  - multimodalny transport i logistyka (Świnoujście).

Turystyka

1. Struktura ruchu turystycznego w SOM odzwierciedla atuty transgranicznego położenia obszaru. Duży odsetek odwiedzających miejscowości nadmorskie i Szczecin stanowią goście z Niemiec.
2. Obszary wiejskie SOM posiadają gorszy dostęp do alternatywnych atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego niż gminy miejskie.
3. Głównymi ośrodkami turystycznymi na terenie SOM są Świnoujście (status uzdrowiska) oraz Szczecin. Ośrodki te przyjmują rocznie każdy ponad 250 tys. turystów, przy czym wliczając turystów jednodniowych i weekendowych Świnoujście odwiedza w ciągu roku nawet 2,5 mln turystów⁹³.
3. Oferta turystyczna w SOM obejmuje turystykę pobytową, żeglarstwo i sporty wodne, zwiedzanie miast, turystykę aktywną (w szczególności pieszą i rowerową), turystykę uzdrowiskową, turystykę medyczną (medycyna estetyczna, implanty) oraz turystyczne przedsięwzięcia transgraniczne. Do popularnych form aktywnego wypoczynku należą również: spadochroniarstwo, nurkowanie, kajakerstwo, jazda konna.
4. Według bazy GUS w Szczecińskim Obszarze Metropolitalnym pod koniec roku 2021 funkcjonowały 52 hotele, 1 motel, 8 pensjonatów oraz 33 inne obiekty łącznie zapewniając turystom 10 607 miejsc noclegowych. Najwięcej, bo ponad 40% obiektów zlokalizowanych było w mieście Świnoujście.
5. W Szczecinie zlokalizowana jest duża część obiektów noclegowych (ponad 7 000 miejsc noclegowych).
6. Największą bazę noclegową mają do dyspozycji turyści w Świnoujściu (10 551 miejsc noclegowych). W 2021 rok turystyczne obiekty noclegowe w Świnoujściu udzieliły 177 574 noclegów turystom krajowym oraz 155 805 turystom zagranicznym na 10 tys. mieszkańców. Dla porównania w Szczecinie było to odpowiednio 12 119 i 6 659 noclegów. W Stepnicy znajduje się 33 obiekty noclegowe, z 423 miejscami noclegowymi, w tym 45 sezonowych.

---

⁹³ <https://www.swinoujście.pl/pl/artykul/459/8475/o-liczbe-turystow>.

Tabela 52. Turystyka na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz gmin SOM

Nazwa jednostki	Obiekty noclegowe ogółem [ob.] (stan w dniu 31 lipca)	Miejsca noclegowe ogółem [mśc.]	Noclegi udzielone turystom krajowym w turystycznych obiektach noclegowych ogółem na 10 tys. mieszkańców	Noclegi udzielone turystom zagranicznym w turystycznych obiektach noclegowych na 10 tys. mieszkańców
Województwo Zachodniopomorskie ⁹⁴	1 465	144 230	59 225	11 730
Dobra	2	154	b.d.	b.d.
Goleniów	6	265	b.d.	b.d.
Gryfino	5	245	b.d.	b.d.
Kobylanka	5	228	b.d.	b.d.
Kołbaskowo	2	106	b.d.	b.d.
Nowe Warpno	-	-	b.d.	b.d.
Police	3	250	b.d.	b.d.
Stare Czarnowo	-	-	b.d.	b.d.
Stargard (gmina miejska)	5	271	b.d.	b.d.
Stargard (gmina wiejska)	2	66	b.d.	b.d.
Stepnica	33	423	b.d.	b.d.
Szczecin	60	7 479	12 119	6 659
Świnoujście	92	10 551	177 574	155 805

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2021 r.).

- Miasto Świnoujście pełni wiodącą rolę turystyczno-uzdrowiskową (pod względem liczby miejsc noclegowych i udzielonych noclegów), jest drugim po Kołobrzegu co do wielkości ośrodkiem turystyki całorocznej w województwie zachodniopomorskim, z największym w Polsce udziałem turystów zagranicznych, mającym historyczne związki z Berlinem i Cesarskimi Uzdrowiskami⁹⁵.
- Pobyty w Świnoujściu mają charakter wypoczynkowy, co jest uwarunkowane atrakcyjnym, wyspiarskim położeniem nad Bałtykiem i walorami uzdrowiskowymi. Uzdrowisko Świnoujście⁹⁶ specjalizuje się w leczeniu schorzeń reumatologicznych, kardiologicznych, dermatologicznych, endokrynologicznych, laryngologicznych, pulmonologicznych, a podstawowymi tworzywami uzdrowiska są naturalne wody mineralne (solanka bromkowo-jodkowo-sodkowa), klimat i borowina. W mieście znajduje się 17 zakładów lecznictwa uzdrowiskowego, w których wykonuje się ponad 850 tys. zabiegów rocznie.
- Ośrodkami turystyczno-wypoczynkowymi w SOM są także: Trzebież (g. Police), Nowe Warpno i Stepnica (ośrodki obsługi ruchu turystyki wodnej), Zieleniewo, Morzyczyn (przy północnym krańcu jeziora Miedwie w gminie Kobylanka), Lubczyna (nad jeziorem Dąbie), a także (w mniejszym stopniu) Gryfino, Goleniów i Stargard. W gminie Stare Czarnowo istnieje kilka ośrodków rekreacyjnych nad jeziorami: Glinna i Binowskim.
- Szczecin i miejscowości położone nad Zalewem Szczecińskim i jeziorem Dąbie mają w szczególności dobre perspektywy rozwoju turystyki rowerowej i wodnej, w tym żeglarstwa i kajakarstwa, nurkowania (Zachodniopomorski Szlak Żeglarski, sieć kanałów Odry). Te ostatnie stanowią potencjał rozwojowy w kontekście transgranicznym i w planach rozwoju turystyki wodnej w kierunku Berlina.
- Zachodniopomorski Szlak Żeglarski tworzy sieć portów i przystani jachtowych, znajdujących się między Gryfinem nad Odrą poprzez Szczecin, Zalew Szczeciński, Zatokę Pomorską po wybrzeże morskie w Darłowie. Zachodniopomorski Szlak Żeglarski umożliwi komunikację wodną regionu drogami śródlądowymi z zachodem, północą, południem i wschodem Europy oraz przez Zalew Szczeciński i Bałtyk z krajami basenu Morza Bałtyckiego. Na terenie SOM znajduje się ponad połowa przystani, położonych w miejscowościach: Gryfino, Szczecin, Stepnica, Trzebież, Nowe Warpno, Świnoujście. Szlak stał się atrakcyjnym produktem turystycznym⁹⁷.

⁹⁴ Turystyka WZP generuje ok. 15% PKB.

⁹⁵ Cyt. " Międzynarodowość wyróżnia Świnoujście spośród innych kurortów nad polskim Bałtykiem połączeniem ciągami komunikacyjnymi z Cesarskimi Uzdrowiskami". Źródło: Uchwała Nr XXII/177/2019 Rady Miasta Świnoujście z dnia 6 grudnia 2019 r. w sprawie Strategii Rozwoju Turystyki dla Miasta Świnoujście na lata 2019-2029, s.10.

⁹⁶ Strategia rozwoju turystyki miasta Świnoujście na lata 2019-2029. Część diagnostyczna 2019.

⁹⁷ <https://www.zrot.pl/2-uncategorised/264-zachodniopomorski-szlak-zezlarski-siec-portow-turystycznych-pomorza-zachodniego>.

12. Od 2007 r. funkcjonuje szlak wodny Berlin-Szczecin-Bałtyk jako rozpoznawalny transgraniczny produkt turystyczny⁹⁸, promujący dostępność do przestrzeni turystycznych m.in. na rozlewiskach Doliny Dolnej Odry i Zalewu Szczecińskiego.
13. SOM zapewnia bardzo szerokie możliwości żeglowania, niespotykane w innych częściach Polski, także oferuje warunki do uprawiania żeglarstwa morskiego na dużych jachtach. Doskonałe warunki i odpowiednie wody znajdują miłośnicy windsurfingu i kitesurfingu, a także wędkarze.
14. Miasto Szczecin zrealizowało szereg udogodnień dla użytkowników jeziora Dąbie (zakątki kajakowe i żeglarskie).
15. Podobnie gmina Kołbaskowo przygotowała odpowiednią infrastrukturę wodniacką, przyczyniając się w ten sposób do rozbudowy sieci szlaków kajakowych w SOM.
16. Przystanie jachtowe na terenie SOM to w większości nowoczesne i atrakcyjne obiekty. Odległość między nimi nie przekracza 20-30 mil, czyli kilku godzin żeglugi. Dzięki temu żeglowanie jest bezpieczne także dla mniej doświadczonych osób lub żeglujących rodzin z dziećmi. Wśród przystani są miejsca w pełni wyposażone w potrzebną infrastrukturę (media, sanitariaty, publiczne miejsca postojowe na krótkie cumowanie i biwakowanie).
17. Na obszarze SOM znajdują się liczne gospodarstwa i ośrodki jeździeckie lub duże stadniny i gęsta sieć szlaków konnych.
18. Obok licznych zabytków, do atrakcji turystycznych można zaliczyć okręt betonowy na jeziorze Dąbie, drogowe odcinki lotniskowe (DOL Kliniska), parki krajobrazowe (Dolina Dolnej Odry), Kanał Leśny (Odyńca), kolejowy most zwodzony nad Regalicą, podziemne trasy w Szczecinie, Dolina Miłości w Zatoni Dolnej, ogród dendrologiczny w Glinnej.
19. Gminy SOM organizują cykliczne imprezy o charakterze rozrywkowo-promocyjnym i sportowym. Do imprez najbardziej charakterystycznych dla SOM można zaliczyć:
  - Dni Morza w Szczecinie,
  - Festiwal Sztucznych Ogni Pyromagic (Szczecin),
  - Transgraniczne spacerunki miejskie (Szczecin),
  - Jarmark Jakubowy,
  - Zmagania Jazzowe (Szczecin),
  - Dni Skandynawskie (Szczecin),
  - Cykliczne koncerty jazzowe na Pomorzu Zachodnim (Goleniów, Stargard, Świnoujście, Koszalin, Kołobrzeg, Rewal, Szczecinek, Przelewice),
  - Festiwal Komedii Szpak (Szczecin),
  - Sail Świnoujście,
  - Festiwal Artystyczny Młodzieży Akademickiej FAMA (Świnoujście),
  - Stargard Gospel Days,
  - Miedwiański Złot Pojazdów Zabytkowych,
  - Festiwal Słowian i Wikingów (Wolin),
  - Dni Trzebieży,
  - Goleniów Metal Day (koncerty muzyczne),
  - Gryfiński Festiwal Miejsc i Podróży "Włóczykij",
  - RegioActive Festival (Goleniów),
  - Międzynarodowy Festiwal sztuki Pięknej Color Art pod patronatem UNESCO (Goleniów),
  - Bąka Poland,
  - Bieg Mikołajkowy w Policach i wiele innych.

---

⁹⁸ Produkt turystyczny "Szlak wodny Berlin-Szczecin-Bałtyk" został uznany za jeden z najlepszych produktów turystycznych w Polsce w konkursie ogólnopolskim pn. "Turystyka Wspólna Sprawa 2007".

20. Do ciekawszych szlaków kulturowych należy przebiegająca częściowo przez obszar SOM i województwo zachodniopomorskie Droga św. Jakuba⁹⁹; szlak cysterski¹⁰⁰ oraz szlak gotyku ceglanego¹⁰¹. W Świnoujściu bierze początek szlak latarni morskich, prowadzący przez nadmorskie miejscowości Niechorze, Kołobrzeg, Gąski, Darłowo. Szlak "Zachodniopomorskie Pojezierza" rozpoczyna się w Stargardzie, a jego ostatni etap znajduje się we wsi Zatoń Dolna.
21. Coraz bardziej spójna jest sieć szlaków rowerowych. Dynamicznie rozwija się turystyka rowerowa i towarzyszące jej usługi. Powstało szereg interesujących produktów turystycznych, tj. np. „Pętla wokół Zalewu Szczecińskiego”, „Na dwóch kółkach wokół Zalewu Szczecińskiego”, umożliwiających podróżowanie bezpośrednio tuż przy wodach akwenu, m.in. po koronie wałów przeciwpowodziowych zbudowanych wzdłuż Zalewu oraz nad brzegami jeziora Dąbie.

Układ drogowy

1. Z uwagi na unikalne położenie SOM pełni on ważną rolę tranzytową w transporcie międzynarodowym w relacjach wschód-zachód i północ-południe. Funkcja ta, jak i inne kluczowe z zakresu transportu, realizowana jest głównie w mieście rdzeniowym.
2. W dwupoziomowej strukturze Transeuropejskiej Sieci Transportowej (TEN-T), Szczecin/Świnoujście zostały zdefiniowane jako węzły miejskie w sieci bazowej korytarza Bałtyk-Adriatyk (KBA) oraz w Korytarzu Morze Północne – Bałtyk (KMP-B), przebiegających przez terytorium Polski.
3. Aglomeracja szczecińska jest na zaawansowanym etapie włączania się w docelowy układ sieci TEN-T. Obowiązujący obecnie docelowy układ sieci dróg ekspresowych i autostrad zakłada istnienie pełnych obwodnic ekspresowych w Szczecinie po 2023 r. Sprawne funkcjonowanie drogowych odcinków ostatniej mili zależy m.in. od struktury modalnej dojazdów do pracy. W warunkach silnie rozproszonej zabudowy podmiejskiej w otoczeniu węzłów miejskich w SOM, konieczne jest połączenie sieci TEN-T z węzłami przesiadkowymi.
4. Stan domknięcia obwodnic śródmiejskich w węzłach miejskich na koniec 2022 roku uznać należy za niezadowalający (brakuje istotnych fragmentów tras, słaba przepustowość).
5. W ramach przebiegu sieci TEN-T przez SOM wyróżnić należy:
  - śródlądowe drogi wodne (Odra-Hawela),
  - porty wchodzące w skład sieci bazowej,
  - jeden port wchodzący w skład sieci kompleksowej - (Police),
  - kolej konwencjonalną do rozbudowy wchodzącą w skład sieci bazowej,
  - port lotniczy wchodzący w skład sieci bazowej (Szczecin-Goleniów),
  - sieć drogową wchodzącą w skład sieci bazowej.
6. Najważniejszymi składowymi sieci drogowej są:
  - droga krajowa DK3/S3 – w ciągu drogi E65,
  - droga krajowa DK6/A6/S6 – w ciągu drogi E28,
  - droga krajowa nr 10,
  - droga krajowa nr 31,
  - droga krajowa nr 13,
  - droga krajowa nr 93,
  - siedem dróg wojewódzkich.

⁹⁹ Jeden z najstarszych i najważniejszych szlaków pielgrzymkowych w Europie, biegnący z wielu zakątków Europy do Santiago de Compostela w Hiszpanii. Droga ta podzielona jest na etapy, każdy ok. 20-30 km. Na obszarze SOM droga obejmuje etap 37: Międzyzdroje – Świnoujście; etap 36a: Wolin – Stepnica; etap 37a: Stepnica – Goleniów; etap 38a: Goleniów – Szczecin. Szlak oznakowany jest żółtymi muszlami malowanymi na drzewach oraz tabliczkami montowanymi na słupach.

¹⁰⁰ Zachodniopomorska Pętla Szlaku Cysterskiego jest częścią Szlaku Cysterskiego w Polsce stanowiącego część Europejskiego Szlaku Kulturowego (m.in. Marianowo, Cedynia, Kołbacz, Szczecin i Wolin).

¹⁰¹ Trasa rozpoczyna się w Stargardzie, przez Kołbacz wiedzie do Szczecina, następnie do Kamienia Pomorskiego i przez Trzebiatów, Kołobrzeg, Koszalin, Darłowo do Sławna. Europejski Szlak Gotyku Ceglanego łączy ponad 30 miast, należących w swej historii do Związku Hanzeatyckiego i wiąże się z dziedzictwem architektury - gotyk ceglany.

7. Uzupelnienie układu drogowego stanowią drogi powiatowe i gminne, a także drogi w RFN, odzwierciedlające powiązania przestrzenne i faktyczny transgraniczny zasięg obszaru funkcjonalnego SOM.
8. Występują bariery przyrodnicze (głównie wody powierzchniowe), rozdzielające strukturę drogową. Są to m.in. Zalew Szczeciński, rzeka Świna, jezioro Dąbie, Dolina Dolnej Odry. Wymienione bariery oraz funkcje poszczególnych gmin przyczyniają się do nierównomiernego rozwoju powiązań komunikacyjnych w SOM.
9. Do powiązań drogowych wymagających poprawy można zaliczyć:
  - powiązanie drogi krajowej nr 31 z węzłem autostradowym A6 Podjuchy,
  - budowę obwodnicy Przeclawia i Warzymic na DK13, wraz z nowym węzłem z autostrady A6 Kołbaskowo,
  - budowę drogi ekspresowej S10 w kierunku węzła A6 „Kijewo”, wraz z nowym przebiegiem przez Płonię,
  - zmiany przebiegu DK 10 od Szczecina na zachód do granicy państwa,
  - przyspieszenie prac związanych z realizacją północnej części obwodnicy śródmiejskiej w Szczecinie,
  - rozszerzenie zakresu inwestycji na terenach sąsiadujących z portem Szczecin.
10. Planowana Zachodnia Obwodnica Drogowa Szczecina (ok. 50 km) od północy i zachodu ominie aglomerację szczecińską. Początkiem inwestycji od zachodu będzie połączenie z węzłem Szczecin Zachód na przecięciu z autostradą A6, natomiast końcem węzeł Goleniów Północ, łączący drogi S3 i S6. Droga będzie stanowiła alternatywę dla obecnego szlaku S3/A6 omijającego Szczecin od południa-wschodu i razem z nim utworzy ring wokół miasta, co w znaczny sposób poprawi skomunikowanie całej aglomeracji szczecińskiej z siecią dróg ekspresowych i autostrad oraz z położonymi na północ Polic¹⁰². Po powstaniu obwodnicy trasa ta skróci się do 23 km, a czas przejazdu kilkukrotnie. Z centrum Szczecina zostanie wyprowadzona znaczna część ruchu samochodowego, w tym pojazdy jadące do zakładów chemicznych w Policach¹⁰³.
11. Inwestycja Zachodniego Drogowego Obejścia Szczecina oraz sposób jego skomunikowania z obszarami wszystkich gmin partnerskich stanowi ważną i nagłą potrzebę całego obszaru funkcjonalnego Szczecina. Realizacja Zachodniego Drogowego Obejścia Szczecina poprzez projektowany „Węzeł Police” z dużym prawdopodobieństwem spowoduje zmianę rozkładu ruchu w relacji S3 z kierunku północnego i S6 z kierunku wschodniego, przejazdu pojazdów ciężarowych w kierunku ciągu terenów przemysłowych nad Odrą w Szczecinie, przez miasto Police jako najkrótsze połączenie.
12. Rozpoczęto opracowanie dokumentacji sieci dróg publicznych do planowanego węzła Dobra¹⁰⁴ w ciągu ZODS oraz budowę obwodnicy Gryfina w ciągu DK 31 – odcinek o dł. 5,6 km (przewidywane zakończenie prac w IV kw. 2024 r.).
13. Konieczne jest stworzenie jednolitego systemu transportu metropolitalnego: komunikacji miejskiej, podmiejskiej i kolei metropolitalnej, transportu elastycznego. Systemem tym powinien zarządzać jeden podmiot.
14. W Szczecinie wskazana jest rozbudowa sieci połączeń tramwajowych z uwzględnieniem struktury przestrzennej miasta oraz gmin ościennych: Dobra, Kołbaskowo, Police (dot. miejscowości: Mierzyn, Przeclaw, Warzymice i Przesącin).
15. Niezbędne jest zachowanie rezerwy terenu pod budowę dróg łączących Szczecin z zewnętrznym układem drogowym.

¹⁰² Aby dojechać z Polic do węzła S3/S6 Goleniów Północ trzeba obecnie przejechać 58 km, w tym pokonać samo centrum Szczecina. Po powstaniu obwodnicy trasa ta skróci się do 23 km, a czas przejazdu kilkukrotnie.

¹⁰³ <https://www.gov.pl/web/gddkia/s6-zachodnie-drogowe-obejscie-szczecina>.

¹⁰⁴ Prace obejmują 3 inwestycje: 1. opracowanie projektu budowlanego alternatywnego połączenia Wołczkowa i Bezrzeczka ze Szczecinem (do końca 2022 r.); 2. przygotowanie programu funkcjonalno-użytkowego związanego z budową obwodnicy Wołczkowa wraz z oszacowaniem kosztów prac projektowych i robót budowlanych, wykonaniem badań gruntowych oraz decyzji środowiskowej, X.2022 rozstrzygnięto przetarg na realizację dokumentacji – PRODOM z Grzecznic; 3. wykonanie projektu budowy ul. Dereszowej, jako drogi dojazdowej do węzła Dobra w ciągu ZODS. Obecnie trwa przygotowywanie dokumentacji.

Infrastruktura kolejowa

1. Sieć kolejowa w SOM opiera się na szczecińskim węźle kolejowym, z którego rozchodzą się główne linie kolejowe łączące większość gmin SOM.
2. Najważniejsze stacje węzła szczecińskiego to: Szczecin Główny (obsługująca wyłącznie ruch pasażerski), Szczecin Dąbie i graniczna stacja Szczecin Gumieńce. Z kolei kluczowa stacja towarowa to Szczecin Port Centralny, obsługująca przede wszystkim ruch do i z portu.
3. Obok Szczecina największe gminy takie jak: Świnoujście, Stargard, Goleniów, Police i Gryfino posiadają na swoim terenie linie kolejowe. Połączenia największych ośrodków, takich jak Stargard¹⁰⁵, Świnoujście, Goleniów, Police, Gryfino ze Szczecinem są dwutorowe i zelektryfikowane.
4. Część miasta Świnoujście, zlokalizowana na wyspie Uznam, posiada również połączenie kolejowe z niemiecką siecią kolejową.
5. Na terenie SOM znajdują się linie kolejowe magistralne, pierwszorzędne, drugorzędne oraz linie znaczenia miejscowego, w tym większa część linii kolejowych to dwutorowe linie znaczenia państwowego¹⁰⁶.
6. Stan techniczny linii jest zróżnicowany, większość linii kolejowych określić można jako wyeksploatowaną i wymagającą modernizacji, a z uwagi na stan techniczny szybkość pociągów jest w wielu przypadkach ograniczana.
7. Infrastruktura kolejowa na terenie SOM, szczególnie w obrębie Szczecińskiego Węzła Kolejowego i po zachodniej stronie Odry, wymaga modernizacji, jej zły stan rzutuje na obsługę portów oraz ruch pasażerski, w tym ruch turystyczny.
8. Realizowane przez zarządców linii kolejowych PKP PLK S.A. i PKP S.A. projekty inwestycyjne oraz działania samorządów sprawiają, że zauważalna jest również postępująca poprawa stanu technicznego infrastruktury liniowej, dworców i infrastruktury przesiadkowej.
9. Duża liczba skrzyżowań dwupoziomowych oraz strzeżonych przejazdów kolejowych wpływa na wysoki bezpieczeństwa ruchu. Liczba skrzyżowań wielopoziomowych z głównymi liniami kolejowymi w samym Szczecinie jest niewystarczająca i realnie wpływa na wydłużenie czasów przejazdów w transporcie publicznym na liniach autobusowych oraz w transporcie indywidualnym.
10. Niezbędna jest budowa zachodniej kolejowej obwodnicy Szczecina.

Szczecińska Kolej Metropolitalna

1. Projekt "Budowa Szczecińska Kolej Metropolitalna" jest projektem flagowym SSOM, o strategicznym znaczeniu dla rozwoju SOM. Budowa SKM będzie miała znaczący wpływ na rozwój transportu miejskiego, jak również będzie znacząco oddziaływać na środowisko w miastach, w których realizowany jest projekt.
2. Utworzenie głównej osi transportu publicznego na terenie SOM z wykorzystaniem istniejących linii kolejowych pozwoli na zorganizowanie nowoczesnego systemu transportowego, opartego na kolei aglomeracyjnej, uzupełnionego o linie autobusowe, które przejmą funkcję dowozowo-odwozową do i z powstałych węzłów przesiadkowych i o linie tramwajowe.
4. SKM będzie głównym środkiem dowozowym do większych miast w SOM, spajającym cały obszar funkcjonalny. Utworzenie węzłów przesiadkowych, łączących różne gałęzie transportu z odpowiednią infrastrukturą towarzyszącą, powinno zwiększyć rolę transportu publicznego w relacji do transportu indywidualnego (zwiększenie ilości pasażerów kolei miejskiej na obszarze aglomeracji i zmniejszenie ruchu samochodowego).
5. Do korzyści z realizacji projektu dla mieszkańców OF można zaliczyć:
  - podnoszenie poziomu atrakcyjności niskoemisyjnego transportu zbiorowego, mające na celu zachęcenie mieszkańców OF poruszających się samochodem do zmiany zachowań

¹⁰⁵ Stargardzki węzeł kolejowy jest drugim pod względem liczby pociągów i odprawianych podróżnych węzłem kolejowym w województwie zachodniopomorskim.

¹⁰⁶ <http://mapa.plk-sa.pl/>.

- (przyzwyczajień) transportowych i wyboru komunikacji zbiorowej zamiast wykorzystywania własnego pojazdu w przypadku, gdy nie jest on niezbędny do wykonania podróży,
- utworzenie wspólnego systemu informacji pasażerskiej, zapewniającej wszechstronne informacje o komunikacji zbiorowej (operatorach, przewoźnikach, liniach, przystankach, rozkładach jazdy, możliwościach przesiadek, kursowaniu pojazdów,
  - ograniczanie negatywnego wpływu transportu na środowisko naturalne,
  - zapewnienie skomunikowania pomiędzy różnymi rodzajami transportu zbiorowego w oparciu o jednolite rozkłady jazdy,
  - budowę węzłów komunikacyjnych, przebudowa dworców (stacji i przystanków) kolejowych, przystosowanych do korzystania przez osoby o ograniczonej sprawności ruchowej, budowę przy nich parkingów Park&Ride oraz Bike&Ride (lub alternatywnie Kiss&Ride¹⁰⁷),
  - połączenie autobusowymi liniami dowozowymi dworców kolejowych z generatorami potoków podróży w obszarach zurbanizowanych,
  - poprawę warunków do pieszego przemieszczania się, w tym osobom o ograniczonej mobilności,
  - zmniejszenie hałasu i emisji spalin,
  - integrację rozkładów jazdy, w tym: dopasowanie rozkładów jazdy niekolejowych rodzajów transportu zbiorowego (w tym linii dowozowych), dojeżdżających do węzłów komunikacyjnych i dworców kolejowych, do godzin przyjazdów i odjazdów pociągów wojewódzkich i międzywojewódzkich, koordynacja pomiędzy liniami komunikacji miejskiej, liniami lokalnymi oraz regionalnymi w transporcie drogowym, z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych wokół największych zespołów miejskich.
7. Projekt realizowany jest na terenie gmin: Szczecin, Stargard, Goleniów, Gryfino, Kobyłanka, Police i Stargard. Oferta SKM docelowo połączy Szczecin z Policami, Goleniowem, Stargardem i Gryfinem.
8. Sieć SKM tworzona jest na istniejących liniach kolejowych:
- nr 351 na odcinku Stargard – Szczecin Główny,
  - nr 273 na odcinku Gryfino – Szczecin Główny,
  - nr 401 Szczecin – Goleniów z odgałęzieniem na linie kolejowe nr 402 i 434 do Portu Lotniczego Szczecin Goleniów,
  - nr 406 wraz z jej modernizacją na odcinku Szczecin Główny – Police z budową drugiego toru na odcinku Szczecin Główny – Szczecin Turzyn.
9. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego postuluje stworzenie systemu kolei metropolitalnej łączącej Szczecin z Policami (Trzebieżą), Gryfino - Dolna Odra, Portem Lotniczym Szczecin Goleniów, Stargardem Kluczewo, Kołbaskowem oraz w perspektywie czasowej w układzie transgranicznym z Pasewalkiem i Angermünde wraz z budową nowych przystanków, lub optymalizację rozmieszczenia istniejących przystanków.
10. Projekt został uwzględniony w Strategii ZIT dla SOM jako projekt rdzeniowy i zakłada modernizację linii kolejowej nr 406 na odcinku Szczecin-Police wraz z częściową dobudową drugiego toru i całościową modernizacją infrastruktury pasażerskiej, modernizację wybranej infrastruktury pozostałych liniach kolejowych, a także budowę węzłów i przystanków wraz z urządzeniami związanymi z integracją transportu. Po uzyskaniu w 2018 r. dofinansowania ze środków unijnych, projekt został wdrożony do realizacji z terminem zakończenia w 2025 r.

Infrastruktura transportu lotniczego

1. Podstawowym lotniskiem obsługującym mieszkańców Szczecina i region zachodniopomorski w połączeniach krajowych i międzynarodowych jest lotnisko w Goleniowie, położone ok. 46 km od centrum Szczecina i ok. 43 km od Stargardu. Z roku na rok odnotowuje się stały wzrost

¹⁰⁷ Kiss & Ride – miejsce postoju krótkoterminowego (od 1 do maksymalnie 5 minut) przy przystanku komunikacyjnym, przeznaczone do podwiezienia lub odebrania samochodem osoby lub osób korzystających z transportu publicznego.

liczby pasażerów. W 2022 roku liczba obsłużonych pasażerów w porównaniu do roku poprzedniego wzrosła o ponad 230%.

2. Port lotniczy w Goleniowie posiada dogodne połączenia drogowe ze Szczecinem (szczególnie z jego prawobrzeżną częścią i centrum miasta) oraz z Gryfinem i Stargardem. Ze względu na brak przeprawy mostowej na północ od Trasy Zamkowej północne dzielnice Szczecina oraz gminy Police i Nowe Warpno mają utrudniony dostęp do lotniska. Dojazd do lotniska jest oparty przede wszystkim na transporcie indywidualnym oraz na połączeniach autobusowych i busowych do wybranych miast. Uzupełniającym elementem infrastruktury komunikacyjnej jest połączenie kolejowe z wykorzystaniem łącznicy do portu lotniczego wybudowanej jako odgałęzienie od linii kolejowej nr 402 Szczecin-Kołobrzeg.
3. Lotnisko w Szczecinie Dąbiu pełni funkcję lotniska lokalnego, z możliwością wykorzystywania do celów komunikacji lotniczej przez małe samoloty i śmigłowce. Lotnisko wykorzystywane jest do realizacji celów sportowych, sanitarnych, a także turystycznych i biznesowych.
4. Zlokalizowany po niemieckiej stronie wyspy Uznam, w bliskim sąsiedztwie granicy z Polską, port lotniczy w Heringsdorf znajduje się ok. 15 min od Świnoujścia. Posiada on dość atrakcyjną ofertę sezonową (w miesiącach od maja do października) obejmującą w 2022 r. połączenia z centralną częścią Niemiec, Szwajcarią i Luksemburgiem.
5. W układzie międzynarodowym najbliższym stołecznym lotniskiem jest Port Lotniczy Berlin Brandenburgia (BER) im. Willy Brandta w Berlinie, oferujące połączenia z całym światem (loty pasażerskie).

Infrastruktura transportu wodnego morskiego i śródlądowego

1. Transport morski pełni niezwykle istotną rolę w SOM. Osią transportu wodnego jest tor wodny Świnoujście-Szczecin oraz Odrzańska Droga Wodna, będąca śródlądowym szlakiem żeglugowym na Odrze, mająca początek w Gliwicach, a koniec w Szczecinie. Wraz z kanałem Odra-Szprewa oraz Odra-Hawela Odrzańska Droga Wodna stanowi powiązanie z europejskim systemem dróg wodnych.
2. Istnieje konieczność udroźnienia dróg śródlądowych. W tym kontekście istotne znaczenie dla rozwoju dróg śródlądowych w układzie transgranicznym ma podnośnia statków w Niederfinow, przez którą przepływają barki rzeczne, jachty i inne jednostki pływające do Szczecina. Podnośnia ma duże znaczenie dla portu szczecińskiego i rozwoju funkcji turystycznej w SOM.
3. Morska specyfika SOM, a w szczególności rozwój związany z transportem morskim jest ważną szansą dla obszaru. Porty morskie w Szczecinie i Świnoujściu (o strategicznym znaczeniu dla gospodarki kraju) stanowią istotne ogniwo w sieci bazowej TEN-T; jako jedyne w Polsce znajdują się zarówno na liście portów morskich (węzły miejskie), jak i portów śródlądowych TEN-T (korytarz transportowy Bałtyk-Adriatyk i korytarz transportowy Morze Północne - Bałtyk¹⁰⁸).
4. Portem o niższej randze jest port Police, zajmujący czwarte miejsce po Gdańsku, Gdyni i zespole szczecin-Świnoujście pod względem wielkości przeładunków, będący elementem sieci kompleksowej TEN-T. Port przeładowuje niemal 2 mln ton towarów rocznie. Parametry nabrzeży w Porcie Police umożliwiają przyjęcie statków załadowanych o nośności sięgającej 22 tys. DWT na terminalu morskim i 3,5 tys. DWT na terminalu barkowym. Port Police aktualnie realizuje zadanie pn. "Wzmocnienie trwałości sieci kompleksowej poprzez zwiększenie dostępności i efektywności Portu Police", obejmujący m.in. budowę węzła kolejowego wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną w ramach budowy linii kolejowej nr 437 do portu. Na północ od istniejących nabrzeży portu polickiego wybudowano terminal gazowy¹⁰⁹.
5. Dostęp drogowy i kolejowy do Portu Police jest ograniczony i odbywa się poprzez szczeciński węzeł komunikacyjny – drogi wojewódzkie i powiatowe oraz linię kolejową 406 relacji Szczecin-

¹⁰⁸ Oba korytarze stanowią jedno z głównych arterii transportowych Europy.

¹⁰⁹ Inwestycję zrealizowano w ramach budowy tzw. polimerów polickich, czyli instalacji do produkcji plastiku.

Trzebież (transport możliwy wyłącznie do stacji Police lub bocznic Police Chemia na terenie zakładów azotowych), a od strony wody z toru podejściowego Świnoujście-Szczecin. Aktualnie trwają prace projektowe nad budową nowej zelektryfikowanej linii kolejowej nr 437 od stacji Police bezpośrednio do portu¹¹⁰.

5. Na terenie SOM funkcjonują także porty o mniejszym znaczeniu i wielkości, mające charakter turystyczny i rybacki. Występują one m. in. nad Zalewem Szczecińskim, w Trzebieży, Stepnicy i Nowym Warpnie, czy nad jeziorem Dąbie. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki Wodnej port w Stepnicy ma znaczenie regionalne i pełni rolę portu przeładunkowego. Do basenu przeładunkowego mogą zawiązać jednostki o zanurzeniu do 4 m, a port przystosowany jest do obsługi jednostek typu ro-ro.
6. Priorytety gospodarcze SOM związane są z podniesieniem konkurencyjności portów morskich w Szczecinie, Policach i Świnoujściu, zwłaszcza w zakresie zwiększenia ich dostępności i przepustowości dla większych statków morskich, tym samym obniżenie kosztów transportu morskiego. Istotne znaczenie dla funkcjonowania portów ma podniesienie jakości, sprawności i bezpieczeństwa transportu morskiego poprzez zapewnienie bezpieczeństwa nawigacji, stałe utrzymanie przepustowości toru wodnego, poprawa stanu technicznego obiektów i urządzeń wodnych wchodzących w skład toru.
7. Pobudzenie gospodarcze portu w Szczecinie oraz jego bezpośredniego otoczenia i regionu poprzez rozbudowę rezerw portu pod nowe zaplecza, wpłynie na rozwój logistycznego łańcucha towarowego i wzrost zatrudnienia w sektorze gospodarki portowej i w obrocie towarowym firm współpracujących z portami w SOM.
8. Do istotnych problemów komunikacyjnych należy też niewystarczająca liczba przepraw mostowych w mieście rdzeniowym i w Świnoujściu. W skali SOM odczuwalny brak przepraw promowych, które sprzyjałyby rozwojowi funkcji transportowej i turystyczno-rekreacyjnej oraz poprawie powiązań w obszarze.

Transport publiczny

1. Gminy SOM mają silną potrzebę zdefiniowania długoterminowej wizji i konkretnych celów w zakresie poprawy transportu w obszarze, zrównoważenia potrzeb różnych rodzajów transportu i jego użytkowników (samochodów, autobusów, rowerów i pieszych).
2. W II połowie 2022 r. SSOM przystąpiło do opracowania Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (ang. SUMP) dla SOM¹¹¹.
3. W istniejących dokumentach planistycznych i strategicznych SSOM szczególny akcent kładzie się na działania związane z rozwojem transportu kolejowego oraz uzupełniająco autobusowego, na których zostanie oparta sieć komunikacyjna SOM i ich integracja w ramach wspólnej oferty taryfowo-biletowej dla całego obszaru (bilet metropolitalny). W rezultacie tych działań w przyszłości niezbędna będzie przebudowa systemu zarządzania publicznym transportem zbiorowym na obszarze SOM i w mieście rdzeniowym w kierunku zintegrowanego systemu (przewozy pasażerskie, tabor, informacja pasażerska, wspólne zarządzanie) w oparciu o rozwiązania telematyczne. Ważnym działaniem będzie również dostosowanie infrastruktury punktowej do integracji systemów transportu indywidualnego z transportem zbiorowym oraz do potrzeb osób o ograniczonej sprawności ruchowej
4. Aktualnie na system transportu publicznego w SOM składają się:

¹¹⁰ Połączenie kolejowe (4-5 km torów) ma włączyć się płynnie w istniejącą linię nr 406, tj. szczecin-Trzebież szczeciński, która przebiega przez Police. Nowe nabrzeże o dł. Ponad 300 m umożliwi obsługę większych statków i większej liczby jednostek. Docelowo długość nabrzeży ciężkich w polickim porcie wyniesie 715 m.

¹¹¹ Dokument zawiera długoterminową wizję i konkretne cele w zakresie poprawy transportu w SOM. Jego głównym celem jest zrównoważenie potrzeb różnych rodzajów transportu i użytkowników (samochody, autobusy, rowery i piesi). SUMP skupia się przede wszystkim na zachęcaniu do korzystania z bardziej zrównoważonych form transportu i redukcji korków drogowych oraz zanieczyszczenia powietrza. SUMP obejmuje szczegółową analizę istniejącego systemu transportowego oraz ocenę aktualnych i prognozowanych potrzeb transportowych. Na jego podstawie zostaną określone cele i działania mające na celu rozwiązanie występujących problemów i wykorzystanie szans rozwoju (np.: inwestycje w infrastrukturę transportową, zmiany w projektowaniu istniejących ulic oraz przestrzeni publicznych, polityki zachęcające do aktywnego transportu, jak również programy poprawiające transport publiczny i zmniejszające użytkowanie pojazdów prywatnych).

- komunikacja kolejowa, w tym przewozy regionalne,
  - komunikacja autobusowa miejska i zamiejska,
  - komunikacja tramwajowa (funkcjonuje wyłącznie w Szczecinie jako podstawowy środek komunikacji publicznej wraz z uzupełniającą siecią autobusów).
5. Najwięcej podróży (ogółem dla wszystkich środków transportu) to dojazdy do pracy oraz podróże związane z nauką (szacuje się, że stanowią one ok. 50% wszystkich przejazdów¹¹²), charakteryzują się regularnością i stanowią podstawowe przesłanki do kształtowania lokalnych systemów transportowych, a w szerszym wymiarze, biorąc pod uwagę tzw. główne destynacje (m.in. zakłady pracy i szkoły) – systemu transportowego całego SOM. Na pozostałe podróże składają się m.in. podróże związane z rekreacją i zakupami. Samochód najczęściej jest wykorzystywany w podróżach do pracy oraz w celach rekreacyjnych. Transportem zbiorowym natomiast najczęściej podróżuje się do szkoły.
  6. Aktualny stan transportu publicznego na obszarze SOM pozwala na dość swobodne przemieszczanie się mieszkańców, choć w niejednakowym stopniu. W ramach istniejącej sieci powiązań komunikacyjnych nie każda gmina wchodząca w skład SOM ma bezpośrednie połączenie z siedzibą powiatu (np.: Kołbaskowo i Dobra, które nie mają połączenia z Policami, a także nie każda gmina ma regularne i bezpośrednie połączenie ze Szczecinem (takiego połączenia nie posiadają gminy: Nowe Warpno, Stepnica, oraz Stare Czarnowo¹¹³; brak gminnego połączenia autobusowego ze Świnoujścia do Szczecina¹¹⁴).
  7. Ważnym aspektem zachęcającym mieszkańców SOM do korzystania z transportu publicznego obok liczby połączeń jest czas przejazdu środkami transportu publicznego. Czas ten w przejazdach z siedzib gmin do centrum Szczecina transportem drogowym waha się obecnie (w zależności od gminy) od 35 minut do 90 minut. Mimo, że istnieje współpraca pomiędzy kilkoma gminami w zakresie organizacji transportu publicznego to nie ma spójnego systemu powszechnie dostępnej komunikacji publicznej, obejmującego wszystkie gminy SOM¹¹⁵.
  8. W Szczecinie do kluczowych wyzwań komunikacyjnych obok potrzeby rozbudowy istniejącej i budowy nowej infrastruktury transportowej, istnieje pilna potrzeba budowy nowego dworca autobusowego jako węzła komunikacyjnego oraz uporządkowanie transportu towarowego.

Transport niskoemisyjny

1. Transport niskoemisyjny jest ważnym elementem Zintegrowanego Planu Gospodarki Niskoemisyjnej SOM, a także jednym z kluczowych obszarów działań w Planie Adaptacji Miasta do zmian klimatu dla miasta Szczecin.
2. Gminy SOM zainteresowane są transportem efektywnym, spełniającym oczekiwania społeczeństwa, korzystnym ekonomicznie, a jednocześnie minimalizującym szkodliwy wpływ środków transportu na środowisko. Istotna jest redukcja emisji i elektryfikacją komunikacji miejskiej, część gmin rozważa przejście na paliwa alternatywne.
3. Na terenie SOM upowszechniane są pojazdy bezemisyjne, paliwa odnawialne i niskoemisyjne oraz związana z nimi infrastruktura. Promowana jest bardziej zrównoważona i zdrowsza mobilność między miastami i w miastach.
4. Miasto Szczecin wdraża Strategię rozwoju elektromobilności (2021) i rozbudowuje publiczną sieć punktów ładowania samochodów elektrycznych.
5. W ramach Strategii ZIT SOM Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020 miasto Szczecin zakupiło 20 nowoczesnych autobusów Solaris Bus & Coach, charakteryzujących się najwyższym standardem w zakresie komfortu jazdy, obsługi oraz oddziaływania na środowisko. Silniki pojazdów spełniają normy emisji spalin EURO VI. Ponadto, zakupiono 16 autobusów hybrydowych.

¹¹² Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych SOM, wersja 3.0 z dn. 17.05.2022 r.

¹¹³ Usługi świadczą przewoźnicy prywatni w ramach transportu publicznego.

¹¹⁴ Istnieje rozbudowana siatka połączeń autobusowych realizowanych przez firmy komercyjne.

¹¹⁵ Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych SOM, wersja 3.0. z dn. 17.05.2022 r.

6. W ramach Strategii ZIT SOM gmina Police zakupiła łącznie 15 autobusów niskoemisyjnych, w tym 9 sztuk niskopodłogowych autobusów jednoczłonowych, spełniających normy Euro 6 (autobus pojedynczy MAXI o długości 11,5-12 m) oraz 6 sztuk niskopodłogowych autobusów przegubowych, spełniających normy Euro 6 (autobus przegubowy MEGA o dł. 17,5-18,1 m).
7. W ramach instrumentu ZIT, przy dofinansowaniu ze środków POIiŚ 2014-2020 Świnoujście zakupiło 6 autobusów niskoemisyjnych, a miasto Stargard zakupiło 16 autobusów energooszczędnych spełniających normę EURO 6.
8. Dzięki instrumentowi ZIT w okresie do końca 2022 r. sfinansowano łącznie 57 sztuk autobusów niskoemisyjnych. W roku 2023 planuje się jeszcze przy wsparciu środków z POIiŚ w Świnoujściu – zakup 4 autobusów elektrycznych o długości minimum 5,8 m i maximum 9,5 m z ładowarkami; w Policach – zakup 4 autobusów hybrydowych, w tym 2 szt. o dł. 18 m i 2 szt. o dł. 2 m.
9. Miasto Szczecin, obok budowy i przebudowy torowisk tramwajowych, przebudowy zajezdni, zakupiło niskopodłogowe tramwaje, które będą mogły obsługiwać również linie kończące się poza pętlami (tzw. tabor dwukierunkowy).
10. Na terenie SOM znajduje się 48 punktów ładowania i tankowania pojazdów elektrycznych¹¹⁶, przy czym w Szczecinie: 38 ogólnodostępnych stacji ładowania pojazdów i 3 stacje ładowania autobusów; Świnoujście: 1; Kołbaskowo: 3; Stargard: 2; Stare Czarnowo: 1; Goleniów: 1; Kliniska Wielkie: 1.
11. Rozwój transportu niskoemisyjnego w SOM powinien wiązać się z upowszechnianiem samochodów o napędzie alternatywnym, wdrażaniem nowych norm emisyjnych dla aut (zwłaszcza ciężarowych) oraz odchodzeniem od biopaliw pierwszej generacji. Kluczowe jest powiązanie transportu elektrycznego (indywidualnego, zbiorowego), z rozwojem OZE.

Drogi rowerowe

1. Od 2015 roku SSOM realizuje działania wskazane w “Koncepcji funkcjonalno-użytkowej zintegrowanego systemu tras rowerowych Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego”¹¹⁷.
2. Na koniec 2021 r. długość dróg dla rowerów na terenie SOM wynosiła łącznie 535,3 km, co stanowi ponad dwukrotny wzrost od końca 2012 r., kiedy wynosiła ona 166,4 km¹¹⁸.
3. System dróg rowerowych powinien być spójny i łączący poszczególne gminy, pełnić nie tylko funkcję rekreacyjno-sportową, ale przede wszystkim transportową np. z wykorzystaniem UTO. Pomimo, że wiele gmin dla poprawy jakości życia mieszkańców i odciążenia centrów miast od wzrastającej liczby samochodów osobowych buduje infrastrukturę dróg rowerowych na własnym terenie, nie istnieje zintegrowany system sieci dróg rowerowych na terenie SOM. Podstawą tego systemu może być system tras rowerowych o zasięgu regionalnym przygotowany przez Województwo Zachodniopomorskie.
4. W 2022 roku najdłuższa sieć dróg dla rowerów ukształtowana została w Szczecinie (161,2 km).

Tabela 53. Długość dróg dla rowerów na terenie SOM i województwa zachodniopomorskiego (2022)

Nazwa jednostki	Długość dróg dla rowerów [km]
Województwo Zachodniopomorskie	1 102,0
SOM	535,3
Dobra	24,5
Goleniów	47,9
Gryfino	11,0
Kobylanka	17,3
Kołbaskowo	21,7
Nowe Warpno	7,0
Police	52,2

¹¹⁶ Aktualne dane publikuje Ewidencja Paliw Alternatywnych na podstawie danych udostępnionych przez operatorów ogólnodostępnych stacji; dostęp: 27.01.2023.

¹¹⁷ Koncepcja określiła cele polegające na stworzeniu jednolitej, spójnej koncepcji zintegrowanego systemu dróg rowerowych w SOM. Rozwój dróg rowerowych traktowany jest jako czynnik podnoszący atrakcyjność turystyczną, edukacyjną i gospodarczą obszaru, z uwzględnieniem jego charakteru transgranicznego.

¹¹⁸ BDL GUS, dane wg stanu 2022 r.

Stare Czarnowo	9
Stargard (gmina miejska)	36,7
Stargard (gmina wiejska)	10,7
Stepnica	90
Szczecin	161,2
Świnoujście	46,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z gmin, BDL GUS (stan na 2021 r.).

- Przez obszar SOM przebiegają szlaki rowerowe m. in. Velo Baltica, Blue Velo, Oder-Neisse, trasa wokół Zalewu Szczecińskiego oraz trasa Pojezierzy Zachodnich.
- W Świnoujściu biegnie międzynarodowy szlak rowerowy EUROVELO (R 10), biegnący wokół basenu Morza Bałtyckiego.

Urządzenia Transportu Osobistego

- Od 2014 r. w Szczecinie funkcjonuje system wypożyczalni rowerów Bike_S - Szczeciński Rower Miejski. System został bardzo pozytywnie oceniony przez mieszkańców, czego skutkiem było uruchomienie w 2022 roku nowego systemu roweru miejskiego, określanego mianem czwartej generacji.
- W połowie 2022 r. na podstawie porozumienia międzygminnego na terenie gminy Dobra uruchomiono kilka stacji wypożyczalni Bike_S, które są w pełni kompatybilne ze Szczecińskim Rowerem Miejskim.
- Na obszarze SOM funkcjonują i cieszą się popularnością Urządzenia Transportu Osobistego¹¹⁹ takie jak m.in. hulajnogi elektryczne. Użytkownicy tych urządzeń zobowiązani są do korzystania z dróg rowerowych lub tras pieszo-rowerowych, zatem niezbędna dla nich infrastruktura jest tożsama z infrastrukturą dla rowerów.
- Na obszarze SOM, w Szczecinie funkcjonuje trzech¹²⁰ operatorów oferujących usługę wypożyczenia hulajnóg elektrycznych, natomiast w Świnoujściu, Stargardzie, Policach i Goleniowie po jednym. Firmy te zapewniają flotę liczącą minimum kilkadziesiąt hulajnóg.

Ciągi piesze

- Infrastruktura piesza w gminach SOM jest niedostatecznie rozwinięta, co wpływa na bezpieczeństwo jej użytkowników. Problem ten dotyczy wszystkich ośrodków miejskich w SOM.
- W miastach stan chodników jest średnio dobry. W mniejszych miejscowościach głównym problemem jest brak chodników, co zmusza pieszych do korzystania z jezdni, wspólnie z pojazdami mechanicznymi.
- W gminach SOM zaobserwować można także niewystarczającą liczbę przejść dla pieszych i stref ruchu uspokojonego.
- Problemem jest również niewystarczające oświetlenie przejść dla pieszych, a także podrzędność ciągów pieszych wobec ruchu samochodowego, co powoduje wydłużenie trasy pieszej w stosunku do tej pokonywanej autem.
- W SOM występują atrakcyjnie położone ciągi piesze niebędące chodnikami, w tym szlaki turystyki pieszej o dużym potencjale przyrodniczym.

Gospodarka wodno-ściekowa

Infrastruktura kanalizacyjna

- Poziom dostępności w zakresie infrastruktury kanalizacyjnej na terenie SOM uznać należy za stosunkowo wysoki, zarówno w skali regionu, jak i kraju.

¹¹⁹ Zgodnie z ustawą UTO to „pojazd napędzany elektrycznie, bez siedzenia i pedałów, konstrukcyjnie przeznaczony do poruszania się wyłącznie przez kierującego znajdującego się na tym pojeździe (np. deskorolka elektryczna, elektryczne urządzenie samopoziomujące)”, pozwalających na poruszanie się na stosunkowo niewielkie odległości.

¹²⁰ www.visitszczecin.eu.

- Najdłuższy system czynnej sieci kanalizacyjnej funkcjonuje w Szczecinie – 665 km. Odsetek ludności korzystającej z kanalizacji (zgodnie z danymi na 2021 rok) jest wysoki, w większości gmin przekracza 80%.
- Średnio wyższą wartość notuje się w gminach miejskich niż w gminach wiejskich. Jednostkami o najwyższym odsetku ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej są Kołbaskowo (97,9%) oraz Stepnica (96,4%), najniższy zaś występuje w gminie wiejskiej Stargard (60,6%) i Kobylance (61,4%).
- Komunalne oczyszczalnie ścieków mieszczą się w: Szczecinie, Policach, Kołbaskowie, Dobrej (Szczecińskiej), Nowym Warpnie, Gryfinie, Stargardzie, Goleniowie, Świnoujściu. Na terenie SOM występują licznie przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Tabela 54. Infrastruktura kanalizacyjna na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz SOM

Nazwa jednostki	Długość czynnej sieci kanalizacyjnej [km]	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej [%]
Województwo Zachodniopomorskie	8 290,5	1 042 272	80,9
SOM	2 165,4	597 857	-
Dobra	255,8	22 845	87,5
Goleniów	245,4	31 011	85,8
Gryfino	143,0	26 019	82,8
Kobylanka	94,3	3 670	61,4
Kołbaskowo	106,7	14 003	97,9
Nowe Warpno	26,8	1 159	71,8
Police	156,6	38 251	93,7
Stare Czarnowo	13,5	2 744	72,5
Stargard (gmina miejska)	179,8	64 660	96,1
Stargard (gmina wiejska)	80,9	8 801	60,6
Stepnica	73,8	4 646	96,4
Szczecin	665,0	341 762	86,4
Świnoujście	123,8	38 286	94,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2021 r.).

- W roku 2021 z oczyszczalni ścieków korzystało ponad 610 tys. osób, przy czym ponad 59% to mieszkańcy Szczecina. W roku 2021 wśród gmin SOM najwyższy odsetek (100%) korzystających z oczyszczalni ścieków odnotowano w mieście Stargard. Wysoki udział mieszkańców (powyżej 90%) wystąpił również w gminach: Stepnica (97,8%), Kołbaskowo (91,7%), Szczecin (91,4%) oraz Świnoujście (90,2%). Z kolei najniższy odsetek zarejestrowano w gminie wiejskiej Stargard (59,6%).

Infrastruktura wodociągowa

- Na terenie SOM mieszkańcy zaopatrywani są w wodę z ujęć podziemnych, z wyjątkiem Szczecina, którego główne źródło zaopatrzenia stanowi ujęcie wód powierzchniowych na jeziorze Miedwie¹²¹, pokrywające 90% zapotrzebowania. Miasto może być w sumie zaopatrywane w wodę przez 6 Zakładów produkcji Wody: Miedwie, Pomorzany, Pilchowo, Świerczewo, Arkonka i Skolwin. Dwa pierwsze zakłady ujmują wody powierzchniowe, tj. z jeziora Miedwie i z Kanału Kurowskiego, natomiast pozostałe 4 – wody podziemne¹²².
- Na terenie SOM istnieją także ujęcia głębinowe. Na obszarach wiejskich w zaopatrzeniu w wodę znaczny udział mają małe wodociągi lokalne bazujące na rozdrobnionych ujęciach wód podziemnych.
- Zapotrzebowanie na wodę do celów przemysłowych pokrywane jest przede wszystkim z ujęć własnych, przy zdecydowanej przewadze ujęć powierzchniowych.

¹²¹ Jezioro Miedwie jest drugim największym jeziorem na Pomorzu Zachodnim.

¹²² Z uwagi na obserwowany od kilku lat stały spadek zużycia wody w Szczecinie obecnie na potrzeby miasta, zależnie od pory roku i zmian zapotrzebowania, w sposób ciągły pracują jedynie trzy z nich: Miedwie, Pilchowo i Skolwin, a pozostałe okresowo. Całkowite zużycie (sprzedaż wody) w mieście wynosi rocznie ok. 20 mln m³ – średnio 54,8 tys. m³ na dobę.

4. Poziom dostępności w zakresie infrastruktury wodociągowej na terenie SOM uznać należy za wysoki. We wszystkich gminach odsetek ludności korzystającej z sieci jest wyższy niż 90%, z czego w czterech z nich wynosi 100% (Świnoujściu (pomimo stosunkowo niewielkiej długości wodociągów), w gminach Kołbaskowo, Kobylanka, Police oraz Nowe Warpno). Z kolei najniższy odsetek notowany jest w gminach wiejskich Stargard (94,7%), Stare Czarnowo (92,7%) i gminie miejsko-wiejskiej Gryfino (90,8%).

Tabela 55. Infrastruktura wodociągowa na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz SOM

Nazwa jednostki	Długość eksploatowanej sieci wodociągowej (rozdzielczej i przesyłowej) [km]	Ludność korzystająca z sieci wodociągowej	Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej [%]
Województwo Zachodniopomorskie	12 420,50	1 614 700	96,3
SOM	2 705,40	658 700	-
Dobra	184,2	25 688	98,4
Goleniów	300,1	34 301	94,8
Gryfino	166,5	28 534	90,8
Kobylanka	107,2	5 973	100
Kołbaskowo	85,1	14 296	100
Nowe Warpno	23,5	1 613	99,9
Police	181,4	40 804	100
Stare Czarnowo	31,9	3 508	92,7
Stargard (gmina miejska)	182,7	66 143	98,3
Stargard (gmina wiejska)	201,2	13 759	94,7
Stepnica	62,2	4 728	98,1
Szczecin	1 034,50	378 890	95,8
Świnoujście	144,9	40 463	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2021 r.).

Infrastruktura gazowa

- Obszar SOM cechuje się dość dobrze rozwiniętą siecią gazową.
- Stopień wykorzystania gazu sieciowego w poszczególnych gminach jest zróżnicowany. Największy odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej w 2020 roku notowany był w gminach Dobra (93%), gminie miejskiej Stargard (89,1%) oraz w Szczecinie (83%). Mniej korzystna sytuacja występuje w gminie Nowe Warpno, w której żaden z mieszkańców nie korzysta z sieci gazowej oraz w gminie wiejskiej Stargard, gdzie odsetek ten wynosi 22,1%.
- System przesyłowy na obszarze województwa zachodniopomorskiego zasilany jest z kierunku południowego – z punktu wejścia Lwówek, który zlokalizowany jest na Systemie Gazociągów Tranzytowych (na tzw. gazociągu Jamalskim) oraz z kierunku północnego od strony Terminalu LNG w Świnoujściu.

Tabela 56. Infrastruktura gazowa na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz SOM

Nazwa jednostki	Długość czynnej sieci [m]	Ludność korzystająca z sieci gazowej	Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej [%]
Województwo Zachodniopomorskie	7805900	1 022 130	61,0
SOM	2 542 132	535 608	-
Dobra	258 105	24 607	94,3
Goleniów	241 024	22 502	62,2
Gryfino	83 139	20 994	66,8
Kobylanka	143 683	4 440	74,3
Kołbaskowo	82 648	7 106	49,7
Nowe Warpno	2 121	0	0,0
Police	203 682	33 394	81,8
Stare Czarnowo	21 210	2 022	53,4
Stargard (gmina miejska)	163 881	59 475	88,4

Stargard (gmina wiejska)	155 411	3 797	26,1
Stepnica	77 107	3 270	67,9
Szczecin	989 154	324 172	82,0
Świnoujście	120 967	29 829	73,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2021 r.).

Elektroenergetyka i ciepłownictwo

Źródła energii elektrycznej

1. Podstawowym dostawcą energii elektrycznej w SOM jak i w całym województwie zachodniopomorskim jest PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. (PGE GiEK S.A.), w skład której wchodzi Oddział Zespół Elektrowni Dolna Odra (ZEDO), o łącznej mocy elektrycznej 1 572,2 MW. Oddział ten tworzą:
  - Elektrownia Dolna Odra w Nowym Czarnowie – 1362 MW;
  - Elektrownia Pomorzany w Szczecinie (zwana też Elektrociepłownią Pomorzany) – 134,2 MW;
  - Elektrownia Szczecin (zwana też Elektrociepłownią Szczecin) – 76,0 MW.
2. Źródła energii są na bieżąco modernizowane, m.in. w zakresie poprawy sprawności wytwarzania oraz ochrony środowiska, w oparciu o nowoczesne i przyjazne środowisku technologie, spełniające kryterium najlepszych dostępnych technik.

Sieci przesyłowe i dystrybucyjne

1. Operatorem systemu przesyłowego na terenie województwa zachodniopomorskiego są Polskie Sieci Elektroenergetyczne S. A.
2. Stacje i linie elektroenergetyczne o napięciu 400 i 220 kV, zlokalizowane na terenie województwa zachodniopomorskiego są elementami krajowej sieci przesyłowej, umożliwiające wyprowadzenie mocy z elektrowni, elektrociepłowni i instalacji wykorzystujących OZE, równoważenie bieżącego zapotrzebowania na energię elektryczną z dostawami tej energii w krajowym systemie elektroenergetycznym oraz współpracę krajowego systemu elektroenergetycznego w układzie transgranicznym.
3. Na terenie SOM zlokalizowane są obiekty elektroenergetycznej sieci przesyłowej - dwie stacje elektroenergetyczne 400/220/110 kV oraz trzy 220/110 kV. Ponadto funkcjonują liczne obiekty sieci dystrybucyjnej – stacje elektroenergetyczne 110/15 kV.
4. Przez obszar SOM przebiegają linie elektroenergetyczne 400 kV, a także 220 kV.
5. Zgodnie z Planem rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2021-2030¹²³, na terenie SOM realizowane są inwestycje z zakresu elektroenergetyki planowane do zakończenia do końca 2025 roku.
6. Kluczowe jest zachowanie i eksploatacja istniejących napowietrznych linii 110 kV z możliwością ich przebudowy i korekty trasy.
7. W SUiKZP gminy Gryfino zarezerwowano tereny pod trasę wraz z pasem technologicznym dla linii 110 kV, z istniejącej linii napowietrznej relacji GPZ Dolna Odra – SE Morzyczyn, w celu zasilania projektowanej stacji GPZ 110kV/SN zlokalizowanej na terenie Regionalnego Parku Przemysłowego w Gardnie. Ustalono również rezerwację miejsca na budowę stacji transformatorowej 110kV/SN w pobliżu składowiska odpadów paleniskowych oraz budowę linii napowietrznej 110kV od tej stacji do istniejącej rozdzielni 110 kV, zlokalizowanej na terenie Elektrowni Dolna Odra, budowę linii 110 kV relacji Dolna Odra – Myślibórz w celu poprawy warunków zasilania odbiorców. W zakresie elektroenergetycznej sieci przesyłowej ustalono również:
  - rozbudowę stacji 400/220 kV Krajnik z możliwością powiększenia obszaru stacji,
  - budowę wprowadzenia istniejącej dwutorowej linii elektroenergetycznej 400 kV Vierraden do rozdzielni 400 kV (przejście z pracy na napięciu 220 kV do pracy na napięciu 400 kV),
  - budowę linii elektroenergetycznej o napięciu 400 kV relacji Krajnik – Baczyna,

¹²³ Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2021-2030, PSE Polskie Sieci Elektroenergetyczne, Konstancin-Jeziorna 2020 r.

- budowę nowych oraz modernizację i przebudowę istniejących linii 400 kV, 220 kV i 110 kV łączących Elektrownię Dolna Odra z Rozdzielnią Krajnik,
- przebudowę istniejących linii elektroenergetycznych o napięciu 220 kV na linie o napięciu 400 kV, względnie na linie wielotorowe, wielonapięciowe,
- przystosowanie linii 220 kV Krajnik - Glinki do pracy dwutorowej poprzez wywieszenie brakującego drugiego toru na istniejącej konstrukcji słupowej,
- budowę linii Krajnik – Pomorzany w ramach budowy pierścienia 220 kV wokół Aglomeracji Szczecińskiej,
- możliwość eksploatacji i modernizacji elektroenergetycznych linii przesyłowych oraz możliwość ich odbudowy, rozbudowy, przebudowy i nadbudowy.

Ciepłownictwo

1. Największymi odbiorcami energii cieplnej na obszarze SOM są budynki mieszkalne, urzędy, instytucje oraz obiekty przemysłowe. Zgodnie z PZPWZ znaczącymi przedsiębiorstwami energetycznymi prowadzącymi działalność w zakresie wytwarzania i dystrybucji ciepła są m.in.:
  - PGE GiEK S.A. Oddział Zespół Dolna Odra, wytwarzająca i dostarczająca z Elektrowni Pomorzany i Elektrowni Szczecin energię cieplną dla SEC sp. z o.o., a z Elektrowni Dolna Odra do sieci miejskiej miasta Gryfina¹²⁴;
  - Szczecińska Energetyka Ciepła sp. z o.o., obsługująca odbiorców w Szczecinie;
  - Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej sp. z o.o. w Stargardzie;
  - Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej sp. z o.o. w Świnoujściu;
  - Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej S.A. w Policach.
2. Jako kolejnego, istotnego dostawcę ciepła, głównie dla Szczecina, wymienić należy Zakład Termicznego Unieszkodliwiania Odpadów EcoGenerator, który według założeń ma przetwarzać w ciepło i energię 150 tys. ton odpadów komunalnych rocznie, a jego moc zainstalowana wynosi 58,42 MWt.
3. Na terenach miast SOM funkcjonują sieci ciepłownicze. Pod tym względem najkorzystniejsza sytuacja jest w Szczecinie, gdzie długość sieci ciepłowniczej i rozdzielczej wynosi 208,6 km. W Policach wynosi ona 63,4 km, w Stargardzie 71,43 km, Świnoujściu 16 km, w gminie Gryfino 19,2 km, natomiast w Goleniowie 18,6 km.
4. Dominującym surowcem wykorzystywanym do produkcji ciepła w SOM jest węgiel kamienny.
5. Gminy wyrażają zapotrzebowanie na alternatywne źródła ciepła, zgłaszają gotowość realizacji projektów z zakresu rozwoju geotermii.

OZE i efektywność energetyczna

1. Województwo zachodniopomorskie jest liderem spośród polskich regionów pod względem produkcji energii z OZE, posiada duży potencjał geotermalny¹²⁵.
2. W przypadku SOM obserwuje się wzrost wykorzystania energii z odnawialnych źródeł. Istnieje potrzeba wdrażania innowacyjnych rozwiązań i poprawa konkurencyjności gmin poprzez tworzenie klastrów energetycznych, otwartych na rozwój czystych technologii. Wspólne działanie gmin w tym obszarze istotnie wpłynie na poprawę zdrowia i życia mieszkańców.
3. W kontekście bezpieczeństwa energetycznego gmin SOM tworzenie klastrów energetycznych pozwoliłoby na lepsze wykorzystanie lokalnych zasobów służących produkcji energii elektrycznej i cieplnej z OZE, poprawę efektywności energetycznej, w tym również rozwój wydajnych energetycznie systemów ciepłowniczych, realizację projektów służących rozwojowi

¹²⁴ W SuikZP g. Gryfino ustala się utrzymanie i funkcjonowanie istniejącego ciepłociągu Elektrownia „Dolna Odra” Gryfino, z możliwością jego rozbudowy na potrzeby zaopatrzenia gminy w ciepło i maksymalnego wykorzystania możliwości zaopatrzenia w ciepło produkowanego w skojarzeniu z produkcją energii elektrycznej; utrzymanie zbiorczych systemów zaopatrzenia w ciepło o istniejące sieci, ich rozbudowę dla zaopatrzenia w ciepło obiektów zabudowy usługowej oraz mieszkaniowej wielorodzinnej i jednorodzinnej. Zarezerwowano tereny pod trasę dla magistrali ciepłowniczej Elektrownia „Dolna Odra” – Szczecin, wzdłuż planowanego przebiegu DK31.

¹²⁵ Województwo zachodniopomorskie położone jest w geotermalno-ropo-gazonośnej Prowincji Centralno-Europejskiej, obejmującej 32% obszaru Europy (1,6 mln km²), na terenie trzech okręgów geotermalnych Polski.

inteligentnych sieci elektrycznych (ang. *smart grids*) wraz z systemami magazynowania energii, kreowanie i wdrażanie przedsięwzięć z zakresu elektromobilności w sferze transportu zbiorowego i indywidualnego.

4. Obszar SOM charakteryzuje się zróżnicowanym poziomem rozwoju i wykorzystania OZE. W regionie wykorzystuje się jako odnawialne źródła: biomasę, farmy wiatrowe, farmy fotowoltaiczne oraz geotermię.
5. Największym¹²⁶ producentem energii z biomasy jest PGE Energia Ciepła S.A. Oddział w Szczecinie, w której rocznie spalanych jest ok. 600 tys. ton biomasy.
6. Energię geotermalną do produkcji ciepła wykorzystuje zakład G-TERM ENERGY Sp. z o.o. Geotermia Stargard. Stargardzka instalacja wpięta jest do miejskiej sieci ciepłowniczej. Roczna produkcja ciepła geotermalnego wynosi tam ponad 220 tys. GJ i pokrywa ponad 33% zapotrzebowania sieci miejskiej w Stargardzie.
7. Na terenie SOM funkcjonują 3 farmy wiatrowe powyżej 0,5 MW: Tychowo w gminie Stargard, Jarszewko w gminie Stepnica oraz Parsówek w gminie Gryfino. Jest to związane z uwarunkowaniami przyrodniczymi obszaru, w szczególności z licznymi obszarami chronionymi w tym Obszarami Natura 2000.
8. Na niemal całym terenie SOM występują korzystne warunki do rozwoju energetyki geotermalnej.
9. W granicach SOM funkcjonuje tylko jedna instalacja geotermalna tj. Geotermia Stargard, pracująca od 2011 roku w oparciu o wody geotermalne o temperaturze 88° C i wydajności ok. 200 m³/h pozyskiwane z utworów jury dolnej na głębokości ok. 2670 m. Gmina Police jest zainteresowana budową instalacji geotermalnej na swoim terenie i podjęła odpowiednie działania w tym zakresie.
10. W regionie rozwija się również energetyka solarna. Północna część SOM mieści się w obszarze charakteryzującym się najwyższymi sumami rocznego promieniowania słonecznego, przekraczającymi 1600 h/rok, co czyni ten obszar najkorzystniejszym pod względem potencjalnej energii użytecznej. Pozostała część województwa znajduje się w rejonach wykazujących średnio 1500-1550 godzin rzeczywistego usłonecznienia w roku. Na obszarze SOM mieści się 5 farm fotowoltaicznych powyżej 0,75 MW.
11. W SOM prowadzone są działania mające na celu zwiększenie efektywności energetycznej: termomodernizacja i termorenowacja budynków w gminach.
12. Gminy SOM realizują programy termomodernizacyjne na swoim terenie (np.: trzy budynki ZUT, termomodernizacja budynków komunalnych i obiektów użyteczności publicznej; w Świnoujściu przedszkola publiczne, szkoły, przychodnia czy Urząd Miasta; w mieście Stargard termomodernizacja budynków jednorodzinnych oraz komunalnych wielorodzinnych; w Gryfinie czy Policach - np. zespoły szkół).
12. Wprowadzony system wsparcia dla prosumentów inwestujących w mikroinstalacje spowodował gwałtowny rozwój tego sektora. W 2019 r. największej mocy zainstalowane było w Szczecinie (4,2 MW), kolejno w powiecie polickim i stargardzkim (po 3,0 MW), w gminie Dobra (1,4 MW).
13. Gmina Kołbaskowo planuje w ramach zadań związanych z rozwojem energetyki budowę instalacji fotowoltaicznej o mocy 1 MW na terenie nieczynnego składowiska opadów innych niż niebezpieczne w miejscowości Smolećcin.
14. Gmina Gryfino dopuszcza możliwość lokalizacji farm fotowoltaicznych o mocy powyżej 100 kW na obszarach użytków gruntowych, w szczególności użytków rolnych niepodlegających ochronie prawnej (klas IV-V) w granicach całej gminy. Utrzymuje się eksploatację istniejącej „Farmy wiatrowej PRSÓWEK”. Gmina planuje opracować i wdrożyć program wykorzystania energii geotermalnej dla celów produkcji rolniczej, balneologii i rekreacji.

¹²⁶ <http://eregion.wzp.pl/obszary/odnawialne-zrodla-energii>, dostęp: lipiec 2022 r.

Gospodarka odpadami komunalnymi

1. Plan Gospodarki Odpadami dla województwa zachodniopomorskiego na lata 2020-2026 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2027-2032 zwraca uwagę na stały wzrost ilości wytwarzanych odpadów. Masa wytworzonych odpadów komunalnych przez jednego mieszkańca na terenie województwa zachodniopomorskiego wzrasta średnio o 0,0185 Mg (18,5 kg).
2. Gminy ponoszą pełną odpowiedzialność za odpady komunalne wytwarzane na ich terenie¹²⁷.
3. Selektywne zbieranie odpadów komunalnych prowadzone jest w utworzonych przez gminy PSZOK-ach, do których mieszkańcy mogą przynosić określone w regulaminie PSZOK frakcje odpadów komunalnych. Na terenie SOM znajduje się 27 punktów PSZOK, najwięcej w Szczecinie (12). Zmieszane odpady komunalne stanowią największy udział w strumieniu odpadów komunalnych – średnio ok. 70%.
4. Gminy przyjmują w PSZOK odpady papieru, metali, tworzyw sztucznych, szkła, odpady opakowaniowe wielomateriałowe, bioodpady, odpady niebezpieczne, przeterminowane leki i chemikalia, odpady niekwalifikujące się do odpadów medycznych powstałych w gospodarstwie domowym (igły i strzykawki, zużyte baterie i akumulatory), zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, meble i inne odpady wielkogabarytowe, zużyte opony, odpady budowlane i rozbiórkowe oraz odpady tekstyliów i odzieży.
5. Rady gmin mogą zezwolić na odpłatne przyjmowanie przez PSZOK-i określonych rodzajów i ilości odpadów z działalności rolniczej (niestanowiących odpadów komunalnych).
6. Tworzenie i utrzymanie PSZOK jako obowiązkowego zadania gminy, finansowane jest z opłat za gospodarowanie odpadami (wnoszone na rzecz gminy przez jej mieszkańców).
7. Gminy organizują również mobilne zbieranie odpadów wielkogabarytowych oraz zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego. Dodatkowo, w placówkach oświatowych i innych instytucjach publicznych (m.in. w urzędach), a także w placówkach handlowych, znajdują się pojemniki na zużyte baterie, a w placówkach medycznych i aptekach na przeterminowane leki.
8. W Podańsku znajduje się w fazie poeksploatacyjnej składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, zarządzane przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Goleniowie (pow. 2,3 ha). Roboty budowlane związane z rekultywacją składowiska zakończono z dniem 31 marca 2022 r.
9. Najwięcej odpadów ogółem w 2021 roku wytworzonych zostało w najludniejszej gminie – w Szczecinie (164 500,09 ton), a najmniej w Nowym Warpnie (730,32 ton). Przeliczając na mieszkańca największą ilość odpadów zebranych w ciągu roku (2021) notuje się w Świnoujściu (0,61 t/os), najmniejszą zaś w gminie Stepnica (0,28 t/os).

Tabela 57. Liczba Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK)

Lp.	JST	Liczba punktów PSZOK
1	Szczecin	12
2	Świnoujście	2
3	Gryfino	2
4	Nowe Warpno	1
5	Police	1
6	Goleniów	2
7	Kobylanka	1
8	Kołbaskowo	1
9	Dobra	2
10	Stepnica	1
11	Stare Czarnowo	1
12	Stargard	1

Źródło: Opracowanie własne.

¹²⁷ Od 1 lipca 2017 r. obowiązuje na terenie Polski Wspólny System Segregacji Odpadów (WSSO). W zależności od podjętych przez gminę decyzji selektywne zbieranie może różnić się, co do sposobu jego przeprowadzania, jednakże same standardy selektywnego zbierania i segregacji odpadów są jednakowe dla wszystkich mieszkańców województwa i kraju.

10. Obecnie na poziomie ponadlokalnym nie prowadzi się jeszcze usystematyzowanych działań w zakresie upowszechniania gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ).
11. Na wyspie Ostrów Grabowski w Szczecinie znajduje się EcoGenerator – Zakład Termicznego Unieszkodliwiania Odpadów dla SOM - jedna z najnowocześniejszych spalarni w Europie, przetwarzająca w energię 150 tys. ton odpadów rocznie¹²⁸.
12. Przez 4 lata funkcjonowania EcoGenerator wyprodukował 2,1 ml GJ ciepła, natomiast od 2018 do 2021 roku ilość energii elektrycznej, jaką udało się wygenerować dzięki działalności zakładu przekroczyła 311 tys. MWh, a przez sam 2021 rok – 76,6 tys. MWh. Odpady komunalne ze Szczecina to ok. 2/3 z ogólnej sumy odpadów, pozostałe 1/3 odpadów pochodzi z obszaru SOM. Docelowo należy stworzyć system odbioru odpadów przez EcoGenerator z gmin nadodrzańskich i nadzalewowych drogą wodną.
13. Na terenie SOM znajduje się 26 instalacji oraz innych form odzysku odpadów z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej (z wyłączeniem składowisk), z czego 19 w Szczecinie, 2 w Policach, 2 w Gryfinie, 2 w Stargardzie.

Tabela 58. Odpady zebrane w ciągu roku na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz SOM

Nazwa jednostki	Odpady zebrane w ciągu roku ogółem [t]	Z gospodarstw domowych [t]	Z innych źródeł [t]
Województwo Zachodniopomorskie	677 612,44	528 758,81	148 853,63
Dobra	11 336,26	10 040,25	1 296,01
Goleniów	16 954,44	14 661,75	2 292,69
Gryfino	11 940,84	8 027,05	3 913,79
Kobylanka	2 845,49	2 136,31	709,18
Kołbaskowo	6 454,75	4 900,86	1 553,89
Nowe Warpno	730,32	660,73	69,59
Police	15 233,74	12 981,59	2 252,15
Stare Czarnowo	1 242,82	1 064,52	178,30
Stargard (g. miejska)	25 775,49	19 294,50	6 480,99
Stargard (g. wiejska)	5 359,17	4 814,82	544,35
Stepnica	1 362,09	1 074,12	287,97
Szczecin	164 500,09	128 942,10	35 557,99
Świnoujście	24 628,27	14 267,70	10 360,57

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2021 r.).

¹²⁸ Miasto Szczecin, unieszkodliwiając odpady w EcoGeneratorze, spełnia wymagania w zakresie ograniczenia składowania odpadów. Wykorzystana w Zakładzie technologia spełnia najwyższe standardy ochrony środowiska w zakresie emisji spalin. EcoGenerator przyczynia się do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego miasta Szczecina i regionu, ponieważ także produkuje ciepło i prąd. EcoGenerator posiada 2 linie termicznego przekształcania odpadów, uzyskuje energię z odpadów komunalnych niesegregowanych, posortowniczych oraz palnych. Spaliny, które powstają w procesie spalania, poddawane są oczyszczaniu z substancji szkodliwych metodą moką.

Tabela 59. Wytwarzanie odpadów na obszarze SOM

Nazwa Jednostki	Udział odpadów poddanych odzyskowi w odpadach wytworzonych w ciągu roku (z wyłączeniem komunalnych)	Zanieczyszczenia pyłowe zatrzymane lub zneutralizowane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w % zanieczyszczeń wytworzonych	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku na 1 mieszkańca (m ³)	Ilość zmieszanych odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku przypadająca na 1 mieszkańca (kg)
Dobra		96,6	56,1	230,6
Goleniów	13,4	97,8	83,3	318,8
Gryfino	0	100	18026,7	334,2
Kobylanka		93,2	60,1	299,2
Kołbaskowo		96,6	53,2	336,8
Nowe Warpno		96,6	37,2	192,3
Police	7,9	96,6	3624,3	246,2
Stare Czarnowo	100	100	63,6	237,1
Stargard M	32	93,2	44,5	246,2
Stargard		93,2	67,4	216,3
Stepnica		97,8	169,3	179,9
Szczecin	0	99,8	395,5	282,1
Świnoujście	0	50,5	67	420,6
Zachodniopomorskie	15,4	78,4	264,3	252,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (stan na 2021 r.).

14. W mieście Stargard funkcjonuje instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych posiadająca, tak jak kilka innych instalacji na terenie Stargardu, status regionalnej instalacji przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK) do obsługi regionu szczecińskiego.
15. Generalnie w dalszym ciągu utrzymuje się relatywnie niska świadomość społeczeństwa w zakresie należytego postępowania z odpadami (spalanie w paleniskach domowych, dzięki składowiska), niska skuteczność edukacji w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów u źródła oraz selektywnego zbierania odpadów komunalnych.
16. Na terenie gmin znajduje się, niewystarczająca liczba PSZOK, w tym punktów napraw (przygotowania do ponownego użycia) oraz przyjmujących rzeczy używane niestanowiące odpadu, w celu ponownego użycia.
17. Gminy nie posiadają badań morfologii odpadów komunalnych oraz w niedostateczny sposób wykorzystują narzędzia kontrolne wynikające z przepisów ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (m.in. kontrola podmiotów prowadzących działalność w zakresie odbierania odpadów komunalnych).
18. Na terenie Szczecina i w jego OF zlokalizowane są liczne podmioty zajmujące się działalnością medyczną lub weterynaryjną¹²⁹. W SOM brakuje spalarni odpadów medycznych i weterynaryjnych. Aktualnie takie odpady są odbierane w większości przez firmę ESKA S.A. w Gdańsku, co skutkuje brakiem optymalizacji kosztów takiej usługi przez gminy. Docelowo

¹²⁹ Odpady medyczne powstają przy leczeniu, diagnozowaniu oraz profilaktyce w działalności medycznej prowadzonej w obiektach lecznictwa zamkniętego, otwartego oraz w obiektach badawczych.

na wyspie Ostrów Grabowski w Szczecinie planuje się budowę spalarni odpadów medycznych i niebezpiecznych o znaczeniu ponadlokalnym.

Telekomunikacja

1. Dostęp do Internetu na obszarze SOM jest zróżnicowany przestrzennie.
2. Szczeciński Obszar Metropolitalny charakteryzuje się zwiększeniem dostępu do usług telekomunikacyjnych na skutek realizacji projektów w ramach I osi priorytetowej POPC w latach 2016-2020.

Tabela 60. Zasięgi Internetu na obszarze SOM

Nazwa jednostki	Penetracja budynkowa zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s [%]	Udział MŚP w ogólnej liczbie zasięgów o przepustowości co najmniej 30 Mb/s [%]	Penetracja budynkowa zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 100 Mb/s [%]	Penetracja lokalowa zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s [%]
Świnoujście	60-80	40-60	60-80	80-100
Nowe Warpno	20-40	0-20	0-20	40-60
Police	40-60	40-60	40-60	80-100
Dobra	80-100	80-100	80-100	80-100
Kołbaskowo	40-60	40-60	40-60	60-80
Gryfino	60-80	40-60	60-80	80-100
Szczecin	80-100	80-100	80-100	80-100
Stare Czarnowo	20-40	60-80	20-40	40-60
Kobylanka	20-40	20-40	20-40	20-40
Gmina Stargard	20-40	20-40	20-40	20-40
Miasto Stargard	40-60	20-40	40-60	60-80
Goleniów	60-80	60-80	40-60	80-100
Stepnica	40-60	0-20	20-40	40-60
WZP	60	-	-	83
Polska	66	-	-	84

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2021 r.

3. Penetracja lokalowa zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s obejmuje większość budynków w SOM¹³¹. Pod względem penetracji budynkowej Internetem stacjonarnym o przepustowości, co najmniej 30 Mb/s w SOM najwyższe sklasyfikowane¹³² jest Świnoujście (408 miejsce w kraju), a następnie Szczecin (530 miejsce) i Stargard (901 miejsce). Z kolei naj słabiej pod względem dostępu do Internetu stacjonarnego wypadają gminy wiejskie Stargard i Kobylanka (kolejno 1675 i 1836 miejsce na 2477 gmin).

¹³⁰ Wskaźnik penetracji budynkowej pozwala ocenić dostępność do sieci telekomunikacyjnych, oznacza stosunek liczby budynków znajdujących się w zasięgu sieci (budynki, w których operatorzy deklarują możliwość świadczenia usług) do liczby wszystkich budynków na analizowanym obszarze.

¹³¹ Najniższą wartością penetracji budynkowej o przepustowości min. 30Mb/s charakteryzują się małe gminy o niskiej industrializacji. Wynika to z faktu, że są to obszary rozproszone o niskiej gęstości zabudowy i nie są atrakcyjne inwestycyjnie. Najwyższe wartości penetracji budynkowej o przepustowości min. 30Mb/s osiągają gminy o stosunkowo wysokiej industrializacji.

¹³² <https://mapbook.uke.gov.pl/>; dostęp: 07.07.2022.

4. Penetracja łączami telefonii stacjonarnej dla województwa zachodniopomorskiego wynosiła w 2021 r. 7,1%.

Bezpieczeństwo publiczne

1. Bezpieczeństwo mieszkańcom SOM zapewniają zintegrowane działania powołanych do tego państwowych i ochotniczych służb ratowniczych, Straży Miejskiej, Straży Granicznej oraz wyspecjalizowanych organizacji pozarządowych. Główną rolą organów samorządu lokalnego są działania inspirujące, koordynujące i wspierające.
2. W prowadzonych działaniach planistycznych i organizacyjnych, zwłaszcza dotyczących infrastruktury i lokalizacji jednostek, należy zwiększać dostępność służb oraz zapewnić bezpieczeństwo użytkowania przestrzeni miast SOM (warunków użytkowania, ewakuacji, dojazdu służb itp.).
3. W planowaniu uwzględnia się podstawowe wymogi ochrony przed zagrożeniami o charakterze naturalnym oraz związane z działalnością człowieka, ograniczając lub wykluczając prawo zabudowy terenów, na których występuje zjawisko masowych ruchów ziemi lub podwyższone ryzyko wystąpienia powodzi. Uwzględnia się wpływ działalności gospodarczej na funkcje chronione, ryzyko wystąpienia poważnej awarii przemysłowej lub katastrofy w transporcie np. materiałów niebezpiecznych przez centra miast.
4. Konieczna jest kontynuacja współpracy i integrowania samorządów w SOM w zakresie poprawy bezpieczeństwa i przeciwdziałania zagrożeniom, m.in.: poprzez prawidłowe gospodarowanie wodami opadowymi (w tym w zlewni rzeki Bukowa), zmniejszanie skutków powodzi i suszy, rozwój zielono-błękitnej infrastruktury (politykę przestrzenną w zakresie rozwoju zabudowy), wspieranie służb we wdrażaniu systemów monitoringu zagrożeń i systemu wczesnego ostrzegania przed zagrożeniami (z wykorzystaniem miejskich systemów monitoringu, systemów zbierania danych itp.), usuwanie skutków awarii i zagrożeń środowiska na obszarach chronionych i obiektach gospodarki wodnej, morskich wodach wewnętrznych i pozostałych akwenach, zaopatrzenie ludności w wodę pitną (strefy ochronne ujęć wody), zwiększanie retencji w ekosystemach (np. w ramach planu urządzania lasów), bezpieczeństwa energetycznego (pierścieniowe zasilanie miasta, wspieranie inwestycji w OZE i in.), bezpieczeństwa infrastrukturalnego.
5. Należy uwzględnić potrzeby lokalizacyjne służb państwowych przewidując na ten cel rezerwy terenowe. Konieczne jest:
  - wsparcie integrowania służb ratowniczych i rozwój systemów ratownictwa (policja, straż pożarna, ratownictwo medyczne) w celu zapewnienia pełnej obsługi metropolii, skrócenia czasu dojazdu i reakcji (wskazywanie najskuteczniejszej lokalizacji jednostek i parametrów zabudowy),
  - tworzenie baz danych, rozwój monitoringu, systemów prognozowania i wczesnego ostrzegania społeczeństwa przed stanami nadzwyczajnymi i zagrożeniami (np. w oparciu o ewidencje gminne) i innymi związanymi ze zmianami klimatu,
  - rozbudowę systemów społecznego monitoringu, systemu wsparcia i wymiany informacji (w tym o nowe funkcjonalności, np. aplikacja ALERT).
6. Wskazane są działania inwestycyjne związane z usprawnieniem funkcjonowania organów administracji i instytucji publicznych oraz zapewnieniem ich dostępności dla ogółu społeczeństwa, poprzez:
  - uzupełnienie przestrzennej struktury administracji publicznej oraz zmodernizowanie istniejących placówek (m.in. zapewnienie dostępu dla osób ze szczególnymi potrzebami, usprawnienie elektronicznej obsługi interesantów)
  - wskazanie lokalizacji dla nowych lub rozbudowujących się instytucji publicznych, które użytkują struktury przypadkowe (zabudowa gospodarcza, budynki mieszkalne, budynki o innym pierwotnym przeznaczeniu), np. w obszarach centralnych miast
  - podjęcie inwestycji infrastrukturalnych, mających na celu eliminację zagrożenia z tytułu transportu materiałów niebezpiecznych przez centrum Szczecina drogą kolejową

Państwowa Straż Pożarna - Komenda Wojewódzka Straży Pożarnej w Szczecinie

1. W skład potencjału ratowniczego województwa zachodniopomorskiego wchodzi m.in.: 20 Komend Miejskich i Powiatowych PSP – 7 jednostek PSP w SOM (Szczecin (2), Goleniów, Gryfino, Police, Stargard, Świnoujście); 26 Jednostek Ratowniczo-Gaśniczych oraz 4 posterunki; 1514 strażaków, w tym 1256 w systemie zmianowym; 265 strażaków w stałej gotowości; 4 Zakładowe Straże Pożarne, 13 Wojskowych Straży Pożarnych; 435 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych – 23 jednostki OSP w SOM; ponad 11,8 tys. strażaków ochotników.
2. Jednostki OSP dysponują 786 pojazdami ratowniczo-gaśniczymi i pomocniczymi. W jednostce OSP Wołczkowo działa sekcja poszukiwawczo ratownicza posiadająca 18 psów.
3. W 2022 roku miało miejsce ogółem: 7549 pożarów, 23 181 miejscowych zagrożeń oraz 2 475 alarmów fałszywych. Przez cały 2022 rok powstało 1370 pożarów w obiektach mieszkalnych, w wyniku których 13 osób straciło życie, a 124 odniosło obrażenia.
4. W grupie pożarów najczęściej dochodziło do pożarów w kategorii upraw i rolnictwa, tj. 1407 interwencji. Na terenie województwa wystąpiły 372 pożary lasów. Strażacy najczęściej interweniowali przy usuwaniu skutków zdarzeń atmosferycznych, w tym silnego wiatru -11 542, opadów deszczu - 742, opadów śniegu - 169 oraz przyborów wód w rzekach - 81. Odnotowano 1970 zdarzeń drogowych oraz 1735 działań o charakterze medycznym. Podejmowano interwencje ratownictwa chemicznego (292 razy); interwencje ratownictwa ekologicznego (150 razy); zdarzenia na akwenach – 442 razy. Najwięcej zdarzeń odnotowano na terenie: miasta Szczecin - 4 382, stargardzkiego - 2281, gryfińskiego – 2185.
5. Generalnie istnieje potrzeba wzmocnienia służb ratownictwa – zarówno państwowego jak i ochotniczego – poprzez działania skierowane na podnoszenie sprawności, gotowości i zwiększenia potencjału służb ratowniczych, w tym w szczególności doposażenie w specjalistyczny sprzęt do prowadzenia skutecznych akcji ratowniczych przez jednostki OSP.

Tabela 61. Dane statystyczne KG PSP – rodzaje zagrożeń charakterystycznych dla województwa zachodniopomorskiego i SOM w 2022 r.

Miejscowe Zagrożenia	Rodzaj zagrożenia				
Województwo	Silne wiatry	Opady deszczu	Chemiczne	Ekologiczne	W transporcie drogowym
ZACHODNIOPOMORSKIE	1	0	1	0	8
Pożary	Lokalizacja				
Województwo	Obiekty użyteczności publicznej	Obiekty mieszkalne	Środki transportu	Lasy	Trawy
ZACHODNIOPOMORSKIE	1	2	0	4	10
Zdarzenia - interwencje	Liczba interwencji				
Województwo					
ZACHODNIOPOMORSKIE	80				

Źródło: www.gov.pl/kgpsp, data dostępu: 12.02.2023.

Policja

1. SOM objęty jest działaniem kilku jednostek policji, wchodzących w skład Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie.
2. Porządek publiczny i bezpieczeństwo mieszkańców zabezpiecza 9 jednostek policji (miejskich i powiatowych, zlokalizowanych w: Szczecinie (4), Goleniowie, Gryfinie, Policach, Stargardzie i w Świnoujściu).
3. Obok przestępstw pospolitych, na terenie SOM odnotowuje się częste przypadki: utonięć oraz wypadków drogowych (dominują kolizje - 90%).

Zagrożenia bezpieczeństwa publicznego

1. Na obszarze SOM możliwe jest występowanie zagrożeń o wymiarze transgranicznym, m.in.: pożary lasów i łąk itp., powodzie sztormowe i zatorowe, epidemie i epizootie, zakłócenia w dostawach energii, paliw płynnych, zagrożenia w cyberprzestrzeni, skażenia chemiczne i radiacyjne, katastrofy w żegludze morskiej i śródlądowej¹³³.
2. Ryzyko wystąpienia nadzwyczajnych zagrożeń dla życia i zdrowia ludzi i środowiska związane jest z produkcją i obrotem materiałami niebezpiecznymi:
  - składowaniem i magazynowaniem (obszar portu morskiego Szczecin, tereny nadodrzańskie w północnej części miasta, obszar portów w Świnoujściu i Policach),
  - kolejowym transportem towarowym (linia przebiegająca przez centrum Szczecina: Stargard - Police i linia kolejowa Mieszkowice-Szczecin Port Centralny; zagrożone stacje rozrządowe: Szczecin Dąbie, Szczecin Port Centralny),
  - drogowym transportem towarowym w centrum Szczecina.
3. Należy całkowicie wyeliminować transport materiałów niebezpiecznych z centrum Szczecina i ograniczyć lub wykluczyć ciężki transport towarowy drogowy.
4. Na terenie SOM znajdują się wyznaczone obszary szczególnego zagrożenia powodzią¹³⁴, które nie powinny być zabudowywane, aby nie zwiększać ryzyka powodziowego.
5. Na terenie Szczecina występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią 1% i 10% (obszar objęty zakazem zabudowy), częściowo chronione wałami przeciwpowodziowymi wymagającymi systematycznych modernizacji. Ryzyko powodziowe wzrasta ze stale rosnącym poziomem wód w Bałtyku. Tereny zamieszkane zagrożone powodzią: obszary położone w okolicach jeziora Dąbie Małe, obszary wzdłuż rzeki Odra Zachodnia, Wyspa Pucka (na Międzyodrze). Dla obszaru Wyspy Puckiej zagrożeniem są wezbrania sztormowe, spowodowane tzw. cofką wiatrową. Teren Wyspy Puckiej zamieszkuje aktualnie około 300 mieszkańców stałych, brak stałego zabezpieczenia wałami w rejonie ul. Marynarskiej. Ze względu na wysokie koszty ochrony przeciwpowodziowej oraz wzrastające zagrożenie sztormowe, na Wyspie Puckiej należy utrzymać i rozwijać funkcję ogrodów działkowych.
6. W Świnoujściu (Cieśnina Świna), Goleniowie, Stepnicy (północ), Policach, Nowym Warpnie (okolice jeziora Nowowarpieńskiego) występuje ryzyko zagrożenia powodziowego od strony morza, w tym morskich wód wewnętrznych¹³⁵.
7. Ciągłych inwestycji wymaga nakładów na: system ostrzegania i alarmowania, lokalizację nowych syren alarmowych oraz rozbudowy systemu monitoringu wizyjnego w SOM.

4. WSPÓLNOTA SAMORZĄDOWA, TOŻSAMOŚĆ TERYTORIALNA, WIZERUNEK SOM

Porozumienia międzygminne

1. Wobec zmieniających się dynamicznie uwarunkowań rozwoju lokalnego i regionalnego oraz szerszych zmian społeczno-gospodarczych i kulturowych zachodzących w Polsce i w Europie wynikających z procesów globalizacyjnych, systematycznie zwiększanego zakresu zadań JST, starzenie się społeczności lokalnych i spadek liczby mieszkańców, osłabienie lokalnych więzi społecznych, zmiany modelu i roli rodziny w społeczności, czy wreszcie zmiany popytu na usługi publiczne, samorządy lokalne z myślą o przyszłości powinny traktować **współpracę partnerską jako ważne narzędzie do wspólnego podejmowania różnych wyzwań**, przede wszystkim: *finansowych* (możliwość wspólnego zapewnienia wkładu finansowego w projektach, rozwój finansowany z własnych, skumulowanych środków), *organizacyjnych* – wspólna obsługa administracyjna, świadczenie usług na rzecz mieszkańców całego MOF.
2. Współdziałanie w partnerstwie (między samorządami, międzysektorowym) powinno być uznane za podstawową zasadą współpracy samorządowej na rzecz realizacji polityki rozwoju społeczno-gospodarczego.

¹³³ Wojewódzki Plan Zarządzania Kryzysowego – Zachodniopomorskie, Szczecin 2021.

¹³⁴ Obszary te zostały opisane w art. 16 pkt 34 ustawy z dnia 20.07.2017 r. Prawo Wodne (Dz.U. z 2023 r. poz. 1478 ze zm.).

¹³⁵ Więcej: www.isok.gov.pl/hydroportal.html.

3. W SSOM panuje zrozumienie, że samorządy działając w partnerstwie muszą zarządzać OF w sposób zintegrowany, a planowane inwestycje powinny służyć całemu obszarowi funkcjonalnemu.
4. W latach 2019-2022 samorządy lokalne zawierały porozumienia międzygminne w sprawach dotyczących rozwiązywania wspólnych problemów społecznych oraz działań inwestycyjnych (Dz.U. Województwa Zachodniopomorskiego). Porozumienia międzygminne dotyczyły następujących spraw:
  - przejęcia wykonania zadania publicznego w zakresie zagospodarowania bioodpadów (Police, Stargard, Szczecin) oraz zagospodarowania frakcji energetycznej odpadów komunalnych (Szczecin, Police, CZG-12);
  - określania wysokości i zasad pokrywania kosztów rehabilitacji w odniesieniu do mieszkańców będących uczestnikami warsztatu terapii zajęciowej znajdującego się na terenie Szczecina, w części nieobjętej dofinansowaniem ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (powiat stargardzki, powiat policki, Szczecin);
  - wykonania zadania realizowanego przez Gminę Miasto Szczecin za pośrednictwem Szczecińskiego Centrum Profilaktyki Uzależnień w Szczecinie programu edukacyjno-motywacyjnego dla osób nietrzeźwych (gminy: Moryń, Cedynia, Widuchowa, Trzcińsko-Zdrój, Stargard, Przybiernów, Goleniów, Kołbaskowo, Dobra, Stepnica, Police, Warnice, Lipiany, Chojna, Stara Dąbrowa);
  - powierzenia realizacji zadania polegającego na zapewnieniu lokalnego transportu zbiorowego (Goleniów, Szczecin);
  - ustalenia numerów porządkowych dla budynków wybudowanych, w trakcie budowy lub prognozowanych do wybudowania na nieruchomościach zlokalizowanych w obrębach geodezyjnych Ostoja i Przylep, gmina Kołbaskowo bezpośrednio przylegających do drogi gminnej ulicy Wędrowniej i Mierzyńskiej, zlokalizowanej w obrębie Mierzyn 3, gmina Dobra wzdłuż granicy administracyjnej pomiędzy gminą Kołbaskowo a gminą Dobra;
  - budowy i utrzymania ścieżki rowerowej w pasie drogowym drogi powiatowej nr 1548Z Radziszewo – Gardno (powiat gryfiński);
  - określenia zasad przystąpienia do projektu nadania uprawnień do bezpłatnych przejazdów uczniom szkół podstawowych, ponadpodstawowych oraz szkół artystycznych, realizujących podstawę programową kształcenia ogólnego w zakresie szkoły podstawowej i/lub liceum ogólnokształcącego, z wyjątkiem uczniów szkół dla dorosłych oraz szkół policealnych, zamieszkujących na terenie gmin położonych na obszarze SOM, w którym organizatorem transportu jest Gmina Miasto Szczecin (Szczecin, Dobra);
  - prowadzenia noclegowni dla osób bezdomnych oraz określenia zasad i udziału w kosztach jej utrzymania (Stargard, Kobylanka);
  - powierzenia realizacji zadania polegającego na zapewnieniu opieki bezdomnym zwierzętom (Dobra), Kołbaskowo).
5. Na podstawie odpowiedzi udzielonych przez gminy SSOM zidentyfikowano obszary, gdzie potrzebne jest podjęcie wspólnych planów na granicy gmin:
  - budowa dróg rowerowych, łączących Stare Czarnowo przez strefę przemysłową w Gardnie z miastem Gryfino oraz wokół jeziora Miedwie;
  - budowa dróg rowerowych z Kołbaskowa do granicy Dobrej (Szczecińskiej) i Szczecina;
  - remont drogi powiatowej prowadzącej z miejscowości Binowo do Szczecina w ciągu ulicy Smoczej;
  - budowa kanalizacji deszczowej Rajkowo – Szczecin;
  - skrzyżowanie dróg ul. Do Rajkowa (Szczecin) - Rajkowo – Warzymice;
  - budowa obwodnicy północnej¹³⁶ w Stargardzie;

¹³⁶ Przebieg obwodnicy północnej koreluje z planowanym odcinkiem obwodnicy Stargardu w ciągu drogi DK20, planowanej do realizacji w ramach Programu budowy 100 obwodnic na lata 2020-2030. Konieczna jest współpraca gminy miasta Stargard

- podjęcie rozmów/działań mających na celu powiększenie Parku Przemysłowego Nowoczesnych Technologii na tereny gmin ościennych;
- monitoring terenów szczególnie narażonych na powstawanie dzikich wysypisk śmieci i gruzu;
- współpraca gmin graniczących z jeziorem Miedwie;
- opracowanie wspólnego programu usług ponadlokalnych;
- ochrona przestrzeni miasta Stargard przed urbanizacją obrzeża i zlewaniem się zabudowy wiejskiej i miejskiej;
- utworzenie z miasta Stargard powiatu grodzkiego;
- prowadzenie wspólnej polityki przestrzennej z gminami sąsiednimi, z uwzględnieniem odpowiednich zapisów w mpzp;
- zagospodarowanie jeziora Dąbie;
- Zachodnie Drogowe Obejście Szczecina;
- hydroukład.

Dochody gmin

1. Wskaźniki dochodów podatkowych JST SOM w przeliczeniu na jednego mieszkańca dla poszczególnych gmin (wskaźniki G) stanowią podstawę do wyliczenia rocznych kwot części wyrównawczej subwencji ogólnej i wpłat do budżetu państwa na 2022 r. (wg zasad określonych w ustawie z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego - Dz.U. z 2021 r. poz. 1672, z późn. zm.).
2. Na stan finansów JST SOM wpłynęła znacząco pandemia Covid-19. Władze samorządowe muszą wykazywać się sporymi umiejętnościami zarządczymi oraz umiejętnościami elastycznego i szybkiego reagowania na zmiany i sytuacje kryzysowe.
3. Pandemia przyczyniła się do upowszechnienia trybu pracy zdalnej oraz zwiększenia liczby osób pracujących zdalnie po pandemii. Uwidoczniała również potrzebę wyposażenia szkół w sprzęt do nauki zdalnej oraz konieczność przeszkolenia nauczycieli w tym zakresie.

Tabela 62. Wskaźnik dochodów podatkowych gmin SOM

Lp.	Gmina	Wskaźnik G [2022 r.]	Wskaźnik G ¹³⁷ Dochody planowane w 2023 r.
1	Kołbaskowo	3 383,71	3 440,77
2	Dobra	3 257,74	3 285,15
3	Świnoujście	3 211,21	3 340,26
4	Kobylanka	3 066,32	3 353,28
5	Goleniów	2 960,67	3 197,15
6	Nowe Warpno	2 774,51	2 771,52
7	Police	2 556,61	2 699,46
8	Gryfino	2 441,1	2 564,34
9	Stare Czarnowo	2 375,31	2 601,73
10	Szczecin	2 175,81	2 272,78
11	Stargard	1 963,27	2 031,72
12	Stargard	1 902,54	1 939,07
13	Stepnica	1 830,84	1 813,95
14	POLSKA	2 246,66	2 246,66

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wykazu „Najbogatsze i najbiedniejsze gminy w Polsce”, opublikowanego przez Portal Samorządowy w dniu 22 lipca 2022 r. oraz informacji Ministerstwa Finansów; (<https://samorząd.pap.pl/kategoria/finanse/najbogatsze-i-najbiedniejsze-gminy-w-polsce-w-2022-roku-pelna-lista-gmin>); <https://www.gov.pl/web/finanse/wskazniki-dochodow-podatkowych-gmin-powiatow-i-wojewodztw-na-2023-r>; dostęp: 21.02.2023.

z gminą wiejską Stargard w sprawie całościowej realizacji przedsięwzięcia. Projekt ma znaczenie strategiczne, ponieważ pozwoli na całkowite przemodelowanie układu komunikacyjnego w Stargardzie, wyciszenie ruchu w ścisłym centrum miasta i nadanie priorytetu komunikacji publicznej, rowerowej i pieszym.

¹³⁷ Wskaźnik G - podstawowych dochodów podatkowych na 1 mieszkańca gminy przyjęty do obliczania subwencji wyrównawczej na 2023 r. W zakresie dochodów z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych i podatku dochodowym od osób prawnych - planowane dochody na 2023 r., w zakresie pozostałych dochodów podatkowych - wykonane dochody za 2021 r.

**SYNTEZA DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ NA POTRZEBY OPRACOWANIA STRATEGII
ROZWOJU PONADLOKALNEGO DLA SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO (SOM) DO ROKU 2030**

Tabela 63. Dochody własne JST przypadające na 1 mieszkańca

JST	2011	2015	2021
Dobra	2 092,56	2 865,61	4 055,72
Goleniów	1 737,06	2 562,07	3 991,54
Gryfino	2 096,57	2 403,78	3 807,60
Kobylanka	2 487,73	3 166,91	3 923,82
Kołbaskowo	1 918,81	2 651,54	5 959,27
Nowe Warpno	20 457,53	4 603,32	4 286,68
Police	2 419,18	2 897,08	4 071,86
Stare Czarnowo	1 675,05	2 321,85	2 945,30
M Stargard	1 409,69	1 902,36	3 064,66
G. Stargard	866,60	1 266,22	2 382,09
Stepnica	7 251,02	2 363,92	2 688,33
Szczecin	2 039,62	3 328,74	4 670,69
Świnoujście	3 096,84	3 610,32	6 357,04
SOM (średnia)	3 832,48	2 722,82	3 864,16
Zachodniopomorskie	1 793,03	2 178,16	3 612,16
Polska	1 238,83	1 579,53	2 953,55

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji w BDL GUS, dostęp: 24.02.20223 r.

Tabela 64. Dochody własne JST SOM

JST	2011	2015	2021
Dobra	36 642 796,89	59 793 746,80	114 042 820,92
Goleniów	61 081 815,40	91 507 053,73	147 675 051,08
Gryfino	67 392 043,96	77 202 122,98	116 562 103,51
Kobylanka	11 478 408,29	16 436 249,74	24 394 367,51
Kołbaskowo	21 145 285,08	32 104 823,75	87 631 058,04
Nowe Warpno	34 818 718,89	7 618 493,51	6 670 075,96
Police	101 830 475,95	120 570 637,27	160 830 198,08
Stare Czarnowo	6 477 400,22	8 925 187,14	10 894 655,22
Stargard	98 355 428,95	130 635 317,73	205 825 451,49
Stargard	10 672 137,39	16 259 578,29	34 935 676,08
Stepnica	35 544 494,80	11 656 497,73	12 772 276,89
Szczecin	835 419 469,29	1 350 327 365,11	1 842 503 857,48
Świnoujście	128 568 425,64	148 571 971,64	253 226 388,37
SOM	1 449 428 911,75	2 071 611 060,42	3 017 966 001,63
Zachodniopomorskie	3 054 173 761,60	4 199 527 114,24	6 372 360 319,56
Udział SOM w WZP	47,46 %	49,33 %	47,36 %
Polska	70 190 633 451,91	88 339 033 934,39	140 424 311 375,73

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji w BDL GUS, dostęp: 24.02.20223 r.

**SYNTEZA DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ NA POTRZEBY OPRACOWANIA STRATEGII
ROZWOJU PONADLOKALNEGO DLA SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO (SOM) DO ROKU 2030**

Tabela 65. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (dane powiatowe)

JST	2011	2015	2021
Dobra	3 721,07	4 309,12	5 844,37
Goleniów	3 151,40	3 681,15	5 439,72
Gryfino	3 068,98	3 534,88	5 297,93
Kobylanka	3 110,83	3 523,62	5 126,31
Kołbaskowo	3 721,07	4 309,12	5 844,37
Nowe Warpno	3 721,07	4 309,12	5 844,37
Police	3 721,07	4 309,12	5 844,37
Stare Czarnowo	3 068,98	3 534,88	5 297,93
Stargard	3 110,83	3 523,62	5 126,31
Stargard	3 110,83	3 523,62	5 126,31
Stepnica	3 151,40	3 681,15	5 439,72
Szczecin	3 761,89	4 381,58	6 244,67
Świnoujście	3 598,11	4 344,85	5 564,41
SOM (średnio)	3 540,66	4 075,45	5 697,06
Zachodniopomorskie	2 982,80	3 425,43	5 080,64
Polska	2 990,35	3 441,39	5 085,84

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji w BDL GUS, dostęp: 24.02.20223 r.

Tabela 66. Wynik budżetu (nadwyżka budżetowa) w JST SOM

JST	2011	2015	2021
Dobra	- 5 107 950,30	3 388 432,26	24 574 337,33
Goleniów	-11 847 830,98	13 342 053,58	41 268 879,47
Gryfino	-19 586 295,95	8 603 558,60	13 244 383,50
Kobylanka	-67 953,50	2 666 903,39	4 468 938,57
Kołbaskowo	- 6 267 025,56	7 248 563,82	42 919 231,65
Nowe Warpno	4 901 502,81	- 3 152 979,89	1 005 797,45
Police	4 404 851,62	15 779 697,24	10 416 430,45
Stare Czarnowo	- 2 558 022,77	1 746 360,32	2 092 773,52
Stargard	3 979 200,94	1 970 000,33	12 963 085,67
Stargard	-10 617 727,56	1 403 951,20	6 171 842,40
Stepnica	10 479 551,04	- 2 139 573,02	939 757,86
Szczecin	-233 155 220,29	-72 318 513,44	-257 107 003,27
Świnoujście	- 9 560 472,28	10 852 877,91	- 26 523 919,13
Zachodniopomorskie	- 525 800 706,49	27 727 620,34	295 250 520,01

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji w BDL GUS, dostęp: 24.02.20223 r.

Poczucie wspólnoty metropolitalnej i tożsamości terytorialnej

1. W SOM istnieje konieczność kontynuacji budowania tożsamości terytorialnej, bazującej na cechach charakterystycznych transgranicznego regionu metropolitalnego, lokalnych aspiracjach i potencjale marketingowym ukierunkowanym na wykreowanie transgranicznej marki turystycznej. Oznacza to podejmowania wielu długookresowych przedsięwzięć, zorientowanych na budowanie kapitału społecznego samorządów lokalnych oraz wspieranie zasobów intelektualnych. Potrzeba ta wynika głównie z zaszłości historycznych, które mimo upływu lat pozostają istotną barierą rozwoju.
2. Poczucie wspólnoty terytorialnej w SOM można budować w oparciu o wspólne dziedzictwo kulturowe i historyczne, walory przyrodnicze i bogate zasoby rzeczno-akwenowe oraz kreatywność i przedsiębiorczość mieszkańców.
3. Pobudzanie procesów zakorzeniania i tworzenia społeczności lokalnych powinno stać się przedmiotem starań władz samorządowych (miast i wsi) oraz współpracujących z nimi NGOs. Społeczny kontekst planów rozwojowych SOM musi uwzględniać mobilność zasobów ludzkich, mając na uwadze istotę czynnika budowania konkurencyjności miejsc.

4. Tożsamość lokalna stanowi o bogactwie obszaru. W tym kontekście wyzwaniem rozwojowym SOM będzie zidentyfikowanie elementów integrujących mieszkańców w grupę społeczną i wspieranie inicjatyw oddolnych przyczyniających się do intensyfikacji takich działań.

Wizerunek SOM

1. Wizerunek Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego tworzą wyjątkowe formy architektoniczne obiektów kultury w mieście rdzeniowym (tj. np.: Filharmonia im. Mieczysława Karłowicza, Centrum Dialogu PRZEŁOMY, Morskie Centrum Nauki (w budowie) oraz liczne obiekty o wartościach historycznych rozsiane po całym obszarze (np.: Muzeum Narodowe z oddziałami, Trafostacja Sztuki, Willa Lentza; oraz forty i Stawa Młyny w Świnoujściu, Zamek w Pęzinie [Stargard], pomniki historii itd.).
2. Istotnym elementem postrzegania SOM jako atrakcyjnego miejsca do życia jest działalność popularyzatorska i edukacyjna, promocja wartości historycznych i dziedzictwa kulturowego. W tej dziedzinie ważną rolę odgrywają publikacje i wydawnictwa specjalistyczne, naukowe, popularno-naukowe, turystyczne (m.in.: Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Archiwum Państwowego, Towarzystwa Przyjaciół Książnicy Pomorskiej, Uniwersytetu Szczecińskiego, a także wydawnictwa prywatne i portal sedina.pl).
3. Szczecin posiada od 2007 r. długofalową strategię zarządzania marką miasta - "Szczecin Floating Garden 2050". Jest to strategia, integrująca działania wizerunkowe, popularyzatorskie, przestrzenne i ochronę środowiska i zakładająca, że rozwój Szczecina będzie oparty na naturalnych atutach miasta: powrocie centrum nad wodę (nabrzeża Odry, wyspy Międzyodrza), walorach przyrodniczych, krajobrazowych i ekologicznych; połączonych, rozwijanych i wykorzystywanych w zrównoważony sposób, łącząc zalety metropolii i miasta przyjaznego mieszkańcom.
4. Od 2018 roku miasto Stargard wspiera lokalnych przedsiębiorców za pomocą marki miejskiej „Stargardzki Produkt Lokalny”. Celem podejmowanych działań jest m.in.: wzmocnienie konkurencyjności lokalnych przedsiębiorstw, stymulowanie wzrostu znaczenia markowych produktów i usług w środowisku przedsiębiorców, wsparcie działań inwestycyjnych i promocyjnych poszczególnych firm stargardzkich.
5. Istnieje potrzeba współpracy gmin w celu wypracowania, dookreślenia wizerunku SOM. Za mocną stroną SOM mieszkańcy uważają obecność terenów zielonych, podkreślają znaczenie turystyki dla rozwoju gospodarczego; mieszkańcy nie widzą w jasny sposób zakomunikowanego profilu gospodarczego regionu, podobnie jak charakterystyki i postrzegania siły lokalnej gospodarki.

Koszty i korzyści aglomeracji

1. W latach 2005-2019 w SOM nastąpił intensywny proces budowania współpracy samorządów lokalnych, począwszy od fazy komunikacji (wspólna promocja działań i wymiana informacji) poprzez fazę kooperacji (współdziałanie, unikanie konfliktów interesu, realizacja wspólnych projektów miękkich i budowanie wizji rozwoju SOM; wzajemne uzgodnienia strategii i projektów) przez fazę koordynacji (wzajemne uzgadnianie strategii, planów i projektów, strategia ZIT 2014-2020), po fazę trwającą do dzisiaj integracji (wspólna realizacja projektów inwestycyjnych i współorganizowanie usług publicznych dla wielu współdziałających JST dotyczących np. transportu publicznego, poszukiwanie rozwiązań wspólnych problemów).
2. Współpraca władz lokalnych umożliwia zwiększenie skali działań przy dostarczaniu usług publicznych i uruchamianie nowych form organizacyjnych (*outsourcing*), czy zatrudnianie pracowników o wysokich kompetencjach (pieniężne i korzyści skali; ekonomia współdzielenia), tworzenie się wyspecjalizowanego rynku pracy, rozwój kooperacji przedsiębiorstw oraz specjalizację regionalną.
3. Należy kontynuować dotychczas realizowane formy współpracy międzygminnej, w tym m.in.: współpracę międzyorganizacyjną, budowanie powiązań między społecznymi systemami

terytorialnymi, współpracę administracji (np. w zakresie planowania przestrzennego) oraz na forum politycznym.

4. W SOM istnieje potrzeba wzmocnienia dojrzałości organizacyjnej JST oraz usprawnienia zaplecza elektronicznej administracji (podniesienie kompetencji cyfrowych pracowników administracji publicznej).
5. Przeciwdziałanie suburbanizacji wymaga lepszego skoordynowania działań od administracji publicznej tworzących obszar funkcjonalny.
6. Dla funkcjonowania SOM istotne jest dalsze rozwijanie relacji opartych na codziennych przepływach osób, dóbr i kapitału pomiędzy JST. Wzmacnianie powiązań metropolitalnych w zakresie pełnionych funkcji i przepływu kapitału ludzkiego i intelektualnego pomiędzy JST, a także rozszerzenie tych powiązań poza granice SOM, jak i kraju są szansą dla przezwyciężenia współczesnych zagrożeń.
7. Jednocześnie kwestie te przez odpowiednie zarządzanie nimi stanowią pole do współpracy międzygminnej, która z jednej strony jest niezbędna w obliczu wyzwań i działaniu dla dobra ogółu, a z drugiej – od strony zarządzania, stanowi szansę na wzmocnienie integracji MOF.
8. W SOM należy dokonać:
  - oceny kosztów transakcyjnych koniecznych do poniesienia przy uzgadnianiu zasad współpracy przez jednostki terytorialne tworzące obszar SOM i przy podejmowaniu współpracy z podmiotami sektora prywatnego i społecznego,
  - oceny rzeczywistych kosztów ekonomicznych wspólnych działań w porównaniu z samodzielnym realizowaniem zadań publicznych,
  - przełamania wcześniejszej tradycji indywidualnego działania JST.
9. Dla skutecznego rozwoju SOM kluczowe jest budowanie szerokiej sieci współpracy i aliansów strategicznych, zarówno między JST wewnątrz obszaru, jak i rozbudowa istniejących sieci partnerstw z zewnętrznymi podmiotami. Zasadne jest wzmacnianie istniejących i **budowanie nowych relacji lokalnych z najbliższym otoczeniem** – JST wchodzącymi w skład OF, w tym zacieśnianie współpracy w obszarach problemowych, które przekładają się na cele rozwoju SOM i są spójne z dokumentami strategicznymi tych jednostek; oraz **z dalszym otoczeniem** – ośrodkami, które cechuje wysoki poziom powiązań (gospodarczych, środowiskowych, mobilnościowych i rekreacyjnych (oferty czasu wolnego) z SOM. W dalszej kolejności istotne jest rozwijanie **relacji ponadregionalnych i międzynarodowych** z sąsiednimi aglomeracjami, będącymi dużymi ośrodkami rozwoju w Polsce oraz w TRMS i RMB.

Zintegrowania analiza SWOT dla SOM

1. Podstawowym źródłem informacji do analizy SWOT jest diagnoza sytuacji strategicznej gmin SOM.
2. W zakresie analitycznym dotyczącym jakości życia przeprowadzono analizę SWOT obejmującą sfery: przestrzenną, gospodarczą, społeczną, środowiskową, która stanowi **Załącznik 2**.
3. Chociaż rola SSOM w programowaniu i wdrażaniu polityki spójności UE (PS) jest ograniczona, obszar SOM jest szeroko objęty różnymi interwencjami tej polityki. Dlatego w zakresie analitycznym dotyczącym polityki spójności, przeprowadzono analizę SWOT, pozwalającą na określenie pozycji konkurencyjnej SOM względem priorytetów i wyzwań tej polityki (**Załącznik 3**). Analiza ta zastąpiła TOWS¹³⁸, pozwalając na pozycjonowanie SOM z perspektywy szerszej niż w tradycyjnych analizach oraz lepszą ocenę opcji strategicznych.

Rekomendacje do strategii rozwoju ponadlokalnego

Dokumenty strategiczne i planistyczne, przeanalizowane przez Zespół redakcyjny, zawierają następujące rekomendacje do opracowania strategii rozwoju ponadlokalnego dla SOM:

¹³⁸ TOWS – odwrócona analiza SWOT (narzędzie analityczne), pozwalająca spojrzeć na otoczenie zewnętrzne (szanse i zagrożenia). W analizie TOWS całość rozpoczyna się od znalezienia szans, zagrożeń w otoczeniu organizacji, a które ma przed sobą organizacja. Następnie szanse te i zagrożenia są przeciwstawiane posiadanym uwarunkowaniom do wykorzystywania możliwości, a usuwania bądź niwelowania zagrożeń.

1. W formułowaniu strategicznych kierunków interwencji należy uwzględnić terytorialne podejście do rozwoju, bazując na zasadzie polityki opartej na dowodach (ang. *evidence-based policy*).
2. Dogłębna diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej SOM powinna pozwolić na identyfikację kluczowych potencjałów rozwojowych tego obszaru. Punktem wyjścia do formułowania celów rozwojowych i służących ich realizacji strategicznych kierunków interwencji powinno być przeprowadzenie analizy dostępnych dokumentów strategicznych, opracowań specjalistycznych różnego szczebla (międzynarodowego, krajowego, regionalnego, lokalnego).
3. W kreowaniu wizji rozwojowej obszaru należy uwzględnić kluczowe wyzwania i trendy makroregionalne, mogące w największym stopniu wpływać na procesy rozwojowe zachodzące w SOM.
4. Istotnym celem dla SOM jest zwiększanie spójności terytorialnej rozumianej jako rozwój endogeniczny i policentryczny, tworzenie powiązań sieciowych, wyrównywanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego oraz zapewnienie dostępności usług i infrastruktury.
5. Ze strategii rozwoju ponadlokalnego powinien wynikać klarowny i efektywny model zarządzania obszarem metropolitalnym.
6. W okiełznaniu procesów suburbanizacji istotna jest współpraca międzysektorowa, w tym podjęcie działań mających na celu podniesienie atrakcyjności mieszkaniowej centralnych części miast SOM oraz zintegrowane podejście do rewitalizacji (ubogie dzielnice miejskie, strefy przemysłowe i obszary transformacji przemysłowej i niskoemisyjnej).
7. Należy rozwijać zdolność JST do przewidywania zagrożeń i transformacyjnego potencjału zmiany klimatu, skutków czwartej rewolucji przemysłowej i konsekwencji nowych zagrożeń dla zdrowia, jak również innych istotnych zagrożeń w kontekście ram z Sendai dotyczących ograniczania ryzyka klęsk żywiołowych.
8. Należy zachęcać JST do wymiany doświadczeń i innowacyjnych rozwiązań w zakresie zwiększania zrównoważoności i odporności za pośrednictwem sieci europejskich i programów współpracy terytorialnej oraz do włączania się w ogólnoeuropejski system wymiany doświadczeń w zakresie budowania i wzmacniania odporności na zmiany klimatu.
9. Należy wykorzystać możliwości i wyzwania wynikające z celów i środków zawartych w Europejskim Zielonym Ładzie oraz nowe sposoby i modele finansowania rozwoju obszarów funkcjonalnych oparte na współdzieleniu prywatnych i publicznych zasobów oraz interesów.
10. Obligatoryjne staje się współdzielenie zasobami, usługami w celu bardziej racjonalnego zarządzania i użytkowania obszarami gmin SOM.
11. Niezbędne jest skoncentrowanie działań wspólnych na przeciwdziałaniu zanieczyszczeniu powietrza oraz na racjonalizacji świadczenia usług publicznych.
12. Niezbędne jest zrównoważone zarządzania zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich w SOM.
13. Należy kontynuować wspieranie zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich i wiejskich (partnerstwo wiejsko-miejskie) oraz wzmacnianie zdolności administracyjnych i zarządczych władz lokalnych.
14. Należy kontynuować wspieranie dalszego rozwoju silnego partnerstwa między lokalnymi obywatelami, społeczeństwem obywatelskim, lokalną gospodarką i różnymi szczeblami samorządu terytorialnego, zwiększenie zaangażowania grup docelowych (mieszkańców miast i wsi, lokalnych organizacji pozarządowych i partnerów społecznych) w skuteczną współpracę publiczno-prywatną, aby zapobiegać strategicznym zagrożeniom i wykorzystywać transformacyjny potencjał poprzez realizację zintegrowanych projektów w kluczowych obszarach wspólnego zainteresowania (ochrona zdrowia, zaopatrzenie w żywność i wodę, transport, gospodarka o obiegu zamkniętym itp.), rozwiązywać wspólne problemy środowiskowe i pobudzać potencjały rozwojowe.

15. Obok kontynuacji tradycyjnych kierunków interwencji dotyczących poprawy spójności, należy kontynuować działania zorientowane na podniesienie konkurencyjności SOM, realizację zintegrowanych strategii inwestycyjnych o strategicznym i całościowym podejściu, wspierając zrównoważony rozwój obszarów miejskich poprzez ukierunkowanie działania gospodarcze, środowiskowe, klimatyczne i społeczne z uwzględnieniem inwestycji w inteligentne i innowacyjne rozwiązania w dziedzinie transportu, łagodzenie skutków zmian demograficznych i ubóstwa, zwłaszcza na obszarach wiejskich.
16. Należy realizować politykę, wspierającą działania antykryzysowe, związane z szeroko rozumianym bezpieczeństwem mieszkańców i obszarów przez nich zamieszkiwanych.
17. Niezbędna jest kontynuacja podejścia łączenia polityki rynku pracy z rozwojem infrastruktury transportowej (SKM), dalszego wzmacniania współpracy środowisk naukowych, przedsiębiorstw i administracji publicznej.
18. Niezbędne jest zwiększenie roli miasta rdzeniowego jako lidera i integratora gmin sąsiadujących ze Szczecinem w sferze zagadnień: przestrzennych, społeczno-gospodarczych, statystycznych, gospodarowania zasobami, ochroną środowiska itp. Konieczna jest kontynuacja budowy trwałej sieci powiązań partnerskich, wymiany bieżących informacji i danych przestrzennych oraz ich monitorowania, zapewniając w ten sposób warunki do racjonalnych i optymalnych z ekonomicznego i społecznego punktu widzenia rozstrzygnięć na poziomie planowania wspólnego rozwoju gmin. Wartością dodaną będzie wymiana doświadczeń i uwspólnianie narzędzi planistycznych, prowadzenie dialogu profesjonalistów, zacieśnienie relacji w ramach SOM, inicjowanie dyskusji środowiskowych oraz wzrost znaczenia i partycypacji społecznej, gminnych środowisk opiniotwórczych.
19. Niezbędna jest koordynacja działań prorozwojowych w obrębie obszaru funkcjonalnego w zakresie realizacji strategii niskoemisyjnych (transport publiczny, efektywność energetyczna, jakość powietrza), przeciwdziałania niekontrolowanej suburbanizacji i poprawy ładu przestrzennego, gospodarowania wodami i ochroną gruntów leśnych i rolnych.
20. Należy dążyć do tworzenia warunków do zapewnienia spójności społecznej, gospodarczej, środowiskowej i przestrzennej, wzmacniania potencjałów endogenicznych SOM i województwa zachodniopomorskiego poprzez precyzyjne dobieranie działań ukierunkowanych terytorialnie, wykraczających poza utrwalone schematy myślenia i administracyjnie podporządkowane podziały.
21. Na szczeblu lokalnym kluczowe jest utrzymanie zasobów przyrodniczych jako potencjalnego czynnika rozwoju w kontekście zmian klimatu i konieczności ograniczania zagrożeń dla środowiska.
22. Przestrzeń SOM należy kształtować w sposób niepowodujący większego lub niekontrolowanego zagrożenia dla mieszkańców OF w warunkach zmieniającego się klimatu. Planowanie przestrzenne powinno być fundamentem współpracy między gminami.
23. Należy dążyć do zwiększenia roli partnerstwa publiczno-prywatnego oraz zwrotnych form wsparcia, w tym instrumentów finansowych w finansowaniu przedsięwzięć rozwojowych ze środków publicznych.
24. Kluczowe jest stosowanie zasady zrównoważonego inwestowania, wymagającego jak najmniejszej presji na środowisko i przestrzeń oraz priorytetowe traktowanie przez samorząd zasady pierwszeństwa wtórnego użytkowania przestrzeni w procesach inwestycyjnych, współpracy i koordynacji w takich obszarach jak planowanie rozwoju, gospodarka przestrzenna, polityka mieszkaniowa, transportowa, ochrona przyrody i jakość powietrza, budowanie gospodarki o obiegu zamkniętym.
25. Konieczne jest lepsze powiązanie celów strategicznych i operacyjnych z instrumentami i mechanizmami realizacji polityki regionalnej.
26. Konieczne jest zastosowanie zintegrowanego podejścia terytorialnego w planowaniu strategicznym, polegającego na dopasowaniu interwencji w środowisku naturalnym do specyfiki lokalnej, przy efektywnym zaprogramowaniu instrumentów łączących działania o charakterze twardym i miękkim, które będą wdrażane we współpracy i w partnerstwie

między administracją publiczną i podmiotami lokalnymi oraz lepszej koordynacji działań i dostępnych środków finansowych.

23. Należy dążyć do poprawy i integrowania wybranych elementów zarządzania (np. środowiskiem), wypracowania usprawnień organizacyjnych w dostarczaniu usług aglomeracyjnych i prowadzenia analiz rozwojowych w OF.
24. Do priorytetowych dziedzin współpracy gmin w SOM powinny należeć:
  - planowanie przestrzenne,
  - zarządzanie usługami publicznymi (transport publiczny, utrzymanie infrastruktury drogowej, gospodarka odpadami, wod.-kan.), w tym poprawa jakości usług świadczonych na rzecz mieszkańców,
  - tworzenie i utrzymywanie wspólnych placówek, instytucji obsługujących obszar metropolitalny, zwiększające przewagę konkurencyjną wobec innych obszarów metropolitalnych (np. lotniska, parki technologiczne, strefy inwestycyjne, obiekty kulturalne, parki rozrywki i in.),
  - marketing terytorialny i wspieranie rozwoju gospodarczego, ograniczanie wewnętrznej rywalizacji samorządów, budowanie przewag kooperacyjnych, tworzenie warunków do lobbingu regionalnego, krajowego i międzynarodowego,
  - wspieranie zrównoważonej mobilności miejskiej w SOM, mając na celu zmniejszenie negatywnego oddziaływania transportu na środowisko naturalne,
  - polityka społeczna i redystrybucja dochodów samorządowych, przeciwdziałanie problemom zróżnicowania społecznego w obrębie obszaru metropolitalnego,
  - budowanie odporności na zmiany klimatyczne i inne wyzwania,
  - innowacyjność cyfrowa,
  - podnoszenie świadomości mieszkańców w kwestiach rozwojowych SOM, tożsamości regionalnej i in. ważnych dla wspólnoty metropolitalnej.
25. Rezultatem planowania i zarządzania w obszarze metropolitalnym powinno być zwiększenie efektywności funkcjonowania systemu w przeciwieństwie do rozproszonych inicjatyw indywidualnych gmin oraz wykształcenie nawyku do działań zespołowych i traktowanie OF jako istotnego uwarunkowania dla rozwoju wchodzących w jego skład poszczególnych gmin.
26. W odniesieniu do ZIT, należy rozważyć realizację zintegrowanych projektów/wiązek projektów związanych z:
  - rozwojem zielono-niebieskiej infrastruktury w obszarze funkcjonalnym;
  - zatrzymaniem wód w miejscu opadu, połączoną z infiltracją wody, ewapotranspiracją z wykorzystaniem błękitno-zielonej infrastruktury i rozwiązaniami opartymi na przyrodzie (obszary miejskie);
  - retencją wód w naturalnych lub seminaturalnych ekosystemach oraz polderami zalewowymi, suchymi zbiornikami; ochroną bioróżnorodności i rekultywacją;
  - budowaniem odporności na zmiany i podejmowaniem działań adaptacyjnych do zmian klimatu;
  - budowaniem w ograniczonym stopniu infrastruktury turystycznej (tylko inwestycje służące ochronie przyrody, poprzez skanalizowanie ruchu turystycznego oraz ograniczenie degradacji przez zwiedzających);
  - rozwojem zieleni miejskiej, rekultywacją;
  - gospodarką ściekową i zaopatrzeniem w wodę;
  - gospodarką o obiegu zamkniętym;
  - zrównoważoną mobilnością miejską jako elementem transformacji gospodarki zeroemisyjnej;
  - wyzwaniami przyszłości, spośród wyzwań istotnych dla miast takich jak:
    - kształtowanie miasta zwarteego oraz przeciwdziałanie chaotycznej i niekontrolowanej suburbanizacji,
    - rozwój systemu napraw, wymiany i współdzielenia oraz rozwoju produkcji i usług bezodpadowych,

- ochrona jakości powietrza w miastach poprzez integrację planowania z zakresu ochrony powietrza w miastach,
- zjawisko zanieczyszczenia światłem sztucznym w miastach,
- gospodarowanie zasobami wodnymi z uwzględnieniem powiązań z układem zlewniowym, zarządzanie ryzykiem powodziowym;
- rozwój inwestycji z zakresu małej retencji w miastach,
- monitoringiem czynników pandemicznych i ich minimalizacji;
- transformacją w kierunku cyfrowej gospodarki i jej przewidywanej roli w zakresie ochrony środowiska województwa zachodniopomorskiego (mając na uwadze poprawę i walidację wymiaru operacyjnego istniejących usług komunalnych/gminnych);
- ekonomiką, definiującą kryteria wdrażania zrównoważonego rozwoju i określającej konkretne modele operacyjne, które powinny mieć zastosowanie na terenie województwa zachodniopomorskiego
- budowaniem zasobów danych, w tym z analizą zagrożeń wynikających z prognozowanych zmian klimatu i konieczności budowania odporności OF.

Zadania dla SSOM w nowej perspektywie finansowej UE 2021-2027

1. Mając na uwadze dynamicznie zachodzące zmiany w gminach SOM oraz nowe uwarunkowania realizacji polityki spójności UE w kolejnej perspektywie finansowej UE 2021-2027, należy odpowiednio dostosować zadania realizowane przez Stowarzyszenie do nowych wyzwań.
2. Analiza możliwości działań SSOM w kolejnej dekadzie stanowi **Załącznik nr 5**.

CZĘŚĆ II

SYNTEZA DIAGNOZY I ANALIZY STRATEGICZNEJ, Z UWZGLĘDNIENIEM WYNIKÓW PRZEPROWADZONYCH BADAŃ SPOŁECZNYCH (STRESZCZENIE)

1. Diagnoza stanu społeczno-gospodarczego, przestrzennego i środowiska naturalnego Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego (SOM) jest kluczowym etapem oceny ponadlokalnych zasobów rozwojowych, które prowadzą do wypracowania przez Partnerstwo SOM wizji, celów i kierunków działań w perspektywie do 2030 r.
2. Synteza diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej na potrzeby opracowania Strategii rozwoju ponadlokalnego dla SOM do roku 2030 wskazuje relacje funkcjonalno-przestrzenne i organizacyjne w wybranych sferach funkcjonowania obszaru funkcjonalnego, które docelowo zintegrowane, będą stanowiły kierunkową i spójną wizję rozwoju oraz realizacji celów społecznych obszaru:
  - wyższa jakość życia i usług społecznych,
  - zasobooszczędność, funkcjonalność i skuteczność zarządcza,
  - odporność na zjawiska kryzysowe i zarządzanie ryzykiem,
  - integracja społeczna i otwartość na zmiany,
  - wzmacnianie i wspieranie gospodarki w procesach modernizacji, wzrostu, dywersyfikacji i innowacji,
  - ochrona środowiska i wzmocnienie jego zdolności samoregeneracji,
  - kształtowanie odporności na zmiany klimatu,
  - transformacja energetyczna.
3. Badania diagnostyczne, będące elementem niezbędnym do zaprojektowania modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej do Strategii rozwoju ponadlokalnego SOM, zrealizowano w kilku formach: ankiet on-line, wywiadów pogłębionych z władzami samorządowymi członków SSOM oraz z przedstawicielami różnych środowisk społeczno-gospodarczych, warsztatów eksperckich/ konsultacji eksperckich dotyczących potrzeb, rekomendacji kierunków rozwojowych, z udziałem przedstawicieli władz samorządowych, ekspertów dziedzinowych oraz lokalnych partnerów społeczno-gospodarczych. Łącznie w warsztatach wzięło udział ok. 50 osób. W ramach indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI) przeprowadzono rozmowy z kilkudziesięcioma interesariuszami, m.in.: z obszarów administracji, nauki i biznesu, reprezentantów środowisk kultury, organizacji pozarządowych i wielu innych. Zrealizowano badanie ankietowe (CAWI), w którym wzięło udział 683 mieszkańców SOM. Większość respondentów badań ankietowych stanowiły osoby w wieku produkcyjnym; wśród badanych dominowały osoby z wykształceniem wyższym. Przeprowadzono 4 spotkania warsztatowe (diagnostyczne i eksperckie) dla grup fokusowych, podczas których poddano weryfikacji pozyskiwane opinie (badanie FGI). Pozyskane opinie i wnioski uwzględniono w analizach SWOT.
4. **Kluczowe wnioski** wynikające z przeprowadzonych **badania i warsztatów**:
  - Odnotowano zauważalną potrzebę wspólnej pracy nad wypracowaniem, doprecyzowaniem wizerunku SOM. Mieszkańcy doceniają i uważają za mocną stronę SOM obecność terenów zielonych, podkreślają znaczenie turystyki dla rozwoju gospodarczego; nie do końca jasny i zakomunikowany jest profil gospodarczy regionu; charakterystyka i postrzeganie siły lokalnej gospodarki także oceniana jest niejednoznacznie.
  - Powszechnie wskazywano na potrzeby zmian w zakresie jakości oferowanego w SOM transportu publicznego i indywidualnego, skomunikowania wewnątrz obszaru SOM oraz dostępności zewnętrznej obszaru (transport osób i ładunków).

- Wskazano na potrzebę poszukiwania dobrych rozwiązań wykorzystujących transport wodny w transporcie osób, zarówno dla potrzeb ruchu turystycznego oraz codziennego mieszkańców.
- Wśród kierunków rozwoju obszaru metropolitalnego do priorytetowych powinny należeć przede wszystkim zadania z dziedziny dalszego podnoszenia jakości życia, w tym wysokiej jakości usług publicznych, transportu zbiorowego, dbałości o środowisko przyrodnicze.
- Należy intensyfikować i integrować działania w zakresie współpracy pomiędzy JST, tj. wypracować trwałe obszary współpracy, dostosowując się do zmieniających się trendów.
- Wskazywano możliwe kierunki interwencji, pomysły na działania podnoszące konkurencyjność regionu w zakresie turystyki, podnoszenie efektywności prowadzonych działań informujących interesariuszy o występującym w SOM potencjale w zakresie turystyki.
- Wskazano na konieczność upowszechnienia znajomości oferty SOM, nie tylko w sektorze turystyki, ale i szerzej, stworzenie systemu wspólnych zachęt.
- Wciąż niewykorzystanym potencjałem jest transgraniczność, chociaż uznano, że trudno jest jednoznacznie zdefiniować zestaw szybkich i łatwych do przeprowadzenia działań mogących istotnie poprawić sytuację w tym zakresie.
- Wskazano na znaczenie podnoszenia jakości oferty edukacyjnej i poprawy dostępności do infrastruktury edukacyjnej, jakości kształcenia, w tym kształcenia wyższego.
- Wskazano na konieczność rewizji skali, znaczenia sposobu organizacji wsparcia procesów budowania innowacyjności czy pozyskiwania inwestorów w regionie i innych aspektów gospodarczych.
- Dominowały opinie, według których gospodarkę regionu należy w szczególności rozwijać w oparciu o sektory: logistyka i magazynowania, chemia i energetyka (w tym OZE), przemysł morski specjalizowany.

Główne uwarunkowania przestrzenne, środowiskowe, społeczne i gospodarcze

Uwarunkowania zewnętrzne

1. Szczeciński Obszar Metropolitalny jest **metropolią europejską z miastem rdzeniowym Szczecinem**, oddalonym od centrów administracyjnych kraju, post-industrialnym, wymagającym integracji funkcjonalnej z europejskim systemem osadniczym poprzez wzmocnienie powiązań funkcjonalnych, poprawę dostępności w różnych skalach przestrzennych i podniesienie konkurencyjności. W skali europejskiej miasto rdzeniowe zaliczane jest do miast cechujących się słabym znaczeniem metropolitalnym w skali kontynentu, leżącym na przecięciu korytarzy transportowych, zaliczających się do transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T).
2. Ze względu na swoje przygraniczne położenie, SOM jest jednocześnie częścią znacznie szerszego obszaru funkcjonalnego wykraczającego zasięgiem na terytorium RFN, tj. **Transgranicznego Regionu Metropolitalnego Szczecina (TRMS)**, który charakteryzują: znaczny potencjał społeczno-gospodarczy, procesy dynamicznej migracji na niemiecką stronę granicy, stopniowo kształtujące się powiązania funkcjonalno-przestrzenne i historyczne Szczecina z częścią obszaru Meklemburgii-Pomorza Przedniego po stronie niemieckiej. Nadgraniczne położenie SOM, strategiczne położenie portów w Szczecinie i w Świnoujściu sprzyjają współpracy obszaru z RFN, stanowiąc dobry potencjał dla budowy transgranicznego regionu metropolitalnego.
3. SOM znajduje się w centralnej części **Euroregionu Pomerania**, obejmującego swym zasięgiem oprócz polskich JST, zrzeszonych w Stowarzyszeniu Gmin Polskich Euroregionu Pomerania, także dwa powiaty i dwa wydzielone miasta w Meklemburgii-Pomorzu Przednim oraz dwa powiaty Brandenburgii. Ponadto przebiega przez niego Via Hanseatica – trasa łącząca miasta południowego Bałtyku. Euroregion Pomerania (EP) posiada policentryczną strukturę osadniczą, w której Szczecin jest jedynym dużym dominującym miastem. Od północy największym obszarem funkcjonalnym sąsiadującym z euroregionem jest Malmø, o porównywalnie największym PKB w relacji do niemieckich i polskich obszarów funkcjonalnych. Obszar EP charakteryzuje zróżnicowana dostępność, przy potencjalnie lepszej

dostępności niemieckich regionów, zaś polskie regiony charakteryzuje niższa od średniej europejskiej dostępność drogowa oraz przewaga terenów rolniczych nad zurbanizowanymi.

4. W szerszym zakresie, SOM i miasto Szczecin współpracują na poziomie regionalnym z niemieckimi krajami związkowymi Meklemburgią-Pomorzem Przednim i Brandenburgią oraz z Berlinem, a poszczególne gminy i powiaty na poziomie lokalnym z ich odpowiednikami w RFN. Rozwinięte relacje transgraniczne (polsko-niemieckie i bałtyckie) obejmują następujące obszary: ochronę środowiska, komunikację, edukację, kulturę, logistykę, planowanie przestrzenne.
5. Powiązania funkcjonalne w obszarze przygranicznym są zakłócone granicą państwową. Miasta Szczecin i Świnoujście silnie oddziałują na przygraniczne tereny niemieckie, pozbawione dobrego dostępu do usług publicznych i rynkowych, zapewnianych przez większe miasta. Równocześnie oddziaływanie Berlina i innych miast niemieckich na stronę polską odbywa się w procesie drenażu potencjału endogenicznego.
6. W przestrzeni europejskiej Szczecin jest powiązany najbliżej z Berlinem oraz Kopenhagą wraz ze szwedzkim Malmö (*Greater Copenhagen & Skåne*) i Hamburgiem; w przestrzeni krajowej jest **elementem metropolii sieciowej**, powiązany najbliżej z Poznaniem, Wrocławiem i Gdańskiem.
7. Spośród 17 MOF wyznaczonych na terenie kraju, SOM wykazuje największe podobieństwa pod względem aspektów strukturalno-przestrzennych, gospodarczych, środowiskowych i społecznych do Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Poznania (MOFP), Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego (B-TOF) oraz do Obszaru Metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot (OMGGS).
8. W przestrzeni województwa zachodniopomorskiego w otoczeniu zewnętrznym SOM znajdują się obszary funkcjonalne zarówno o znaczeniu ponadregionalnym, jak i regionalnym, wyznaczone w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego (PZPWZ).
9. Ważniejsze **działania, procesy i ograniczenia rozwojowe** na obszarze SOM, mające **wpływ na rozwój miasta rdzeniowego**:
  - procesy migracyjne i demograficzne, szczególnie w Szczecinie (silna deglomeracja) i w gminach: Dobra, Kołbaskowo, Kobylanka, skutkujące wzrostem liczby mieszkańców w osiedlach peryferyjnych i na obszarach podmiejskich;
  - utrzymująca się wysoka atrakcyjność Szczecina jako rynku pracy dla ludności regionu zachodniopomorskiego oraz SOM,
  - niekontrolowana suburbanizacja przy granicach gmin sąsiednich, na obszarach rolniczych wyłączanych z produkcji rolnej w celu realizacji zabudowy mieszkaniowej,
  - inwestowanie w rozwój systemu transportu metropolitalnego opartego na kolei metropolitalnej i komunikacji autobusowej; uwarunkowania korzystne dla rozwoju komunikacji wodnej; działania na rzecz rozwoju kluczowej infrastruktury technicznej, w tym dostępności zewnętrznej SOM (infrastruktura korytarzowa, łącząca centra wzrostu SOM z otoczeniem),
  - rosnące znaczenie nowoczesnych usług w zarządzaniu miastem i w sektorze przedsiębiorstw w Szczecinie, partnerska konsolidacja potrzeb z zakresu usług publicznych i społecznych zapewniająca ich rozwój i dostępność,
  - przestrzenna transformacja gospodarcza, migracja i lokowanie przetwórstwa przemysłowego i usług na rzecz produkcji w obszarze funkcjonalnym, krystalizowanie się specjalizacji funkcjonalnej ośrodków w ramach SOM;
  - wzmacnianie komplementarności produkcji i usług, konsolidacja i rozwój klastrów, powiązanie sfery nauki z gospodarką, wspieranie przedsiębiorczości i działań innowacyjnych (transformacja cyfrowa, zielony ład, gospodarka w obiegu zamkniętym); zwiększający się potencjał przygranicznego położenia, w tym w sektorze turystyki,
  - współpraca gmin obszaru funkcjonalnego, zinstytucjonalizowana w ramach SSOM, wymagająca rozstrzygnięć w zakresie pojawiających się konfliktów przestrzennych,

- funkcjonalnych, wspólnego uruchamiania rozwiązań ułatwiających mieszkańcom dostęp do oferty poszczególnych gmin czy obniżających koszty oferowanych usług publicznych,
- ochrona i rozwój integracji ekologicznej z ochroną obszarów o wysokich walorach przyrodniczych stanowiących korytarze ekologiczne, ochrona zlewni,
  - konsolidacja interesów SOM w zakresie transportu morskiego i żeglugi śródlądowej oraz zarządzanie ryzykiem powodziowym (zagadnienie rozwoju portów, utrzymania torów żeglugowych, budowy infrastruktury i nabrzeży portów i przystani, gospodarowania na obszarach objętych ryzykiem powodziowym, lądowej dostępności portów itp.).

Uwarunkowania wewnętrzne

1. Szczeciński Obszar Metropolitalny zlokalizowany jest w północno-zachodniej części województwa zachodniopomorskiego, obejmuje wojewódzkie miasto rdzeniowe – Szczecin i silnie powiązane z nim funkcjonalnie otoczenie: Świnoujście (miasto na prawach powiatu) oraz gminy położone w bezpośrednim sąsiedztwie miasta rdzeniowego: Stargard (gmina miejska i gmina wiejska), Goleniów, Gryfino, Police, Stepnica, Nowe Warpno (gminy miejsko-wiejskie), Kobylanka, Stare Czarnowo, Dobra i Kołbaskowo (gminy wiejskie). Delimitacja obszaru metropolitalnego została przyjęta w oparciu o aktualny skład członków Stowarzyszenia Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego¹³⁹.
2. Struktura funkcjonalno-przestrzenna SOM opiera się na mieście rdzeniu, gdzie zachodzą główne procesy metropolizacji i występuje **nagromadzenie funkcji ośrodka centralnego** (lokalizacja największej liczby funkcji metropolitalnych). Szczecin posiada znaczenie ponadlokalne, międzynarodowe, stanowiąc:
  - ważny ośrodek decyzyjny, związany z wyznaczaniem kierunków rozwoju, interwencji publicznej, pełnieniem ważnych usług z zakresu edukacji, ochrony zdrowia itp., posiadający największy potencjał rozwojowy i edukacyjny w regionie (ponad połowa potencjału naukowego województwa);
  - kluczowy ośrodek, w którym występują funkcje gospodarcze, związane z generowaniem innowacji, rozwojem kapitału społecznego i talentów w regionie zachodniopomorskim;
  - centrum turystyczne, kulturalne oraz naukowo-akademickie.
3. **Rozwój miasta rdzeniowego** SOM jest nierozzerwalnie związany z rozwojem jego obszaru funkcjonalnego. Jest ono oddalone od centrów administracyjnych kraju, post-industrialne, wymagające integracji funkcjonalnej z europejskim systemem osadniczym poprzez wzmocnienie powiązań funkcjonalnych, poprawę dostępności w różnych skalach przestrzennych i podniesienie konkurencyjności. Restrukturyzacja gospodarcza i zmiana profilu społeczno-gospodarczego mogłyby zwiększyć perspektywy wzrostu oraz usprawnić połączenia miasta w ramach szerszych sieci współpracy, w tym transgranicznych. Poprawa dostępności miasta rdzeniowego w różnych skalach przestrzennych jest niezbędna dla wzmocnienia powiązań funkcjonalnych z europejskim systemem osadniczym. Przyspieszenie rozwoju infrastruktury i zarządzanie nią w sposób racjonalny i integrujący metropolię z jej otoczeniem przyczyni się do podniesienia jakości życia na całym obszarze oddziaływania metropolii.
4. **Kształtowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej SOM** zdeterminowane jest przez rzekę Odrę i Zalew Szczeciński, które dzielą ten obszar na dwie części, a jednocześnie stanowią element funkcjonalnie łączący przestrzeń i dodający jej unikatowości, stwarzając atrakcyjne warunki dla komunikacji wodnej jako alternatywy dla połączeń lądowych.
5. **Głównym wyzwaniem** dla SOM jest osiągnięcie spójności obszaru metropolitalnego rozumianej, jako „zgodność w zakresie polityk społeczno-gospodarczych i przestrzennych prowadzonych w całej aglomeracji, przy założeniu, że spójność aglomeracji rośnie wraz z poziomem współpracy między tworzącymi ją JST, co przejawia się realizacją wspólnych zadań

¹³⁹ Członkami Stowarzyszenia są również Powiat Policki oraz Województwo Zachodniopomorskie. Obszar Planu zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego obejmuje dodatkowo cztery miasta położone w estuarium Odry (Wolin, Kamień Pomorski, Międzyzdroje i Dziwnów), niebędące członkami SSOM.

publicznych i projektów oraz opracowaniem i wdrażaniem wspólnej polityki obejmującej zagadnienia społeczne, gospodarcze i publiczne”. Do wyzwań społecznych SOM można zaliczyć niestabilny potencjał demograficzny oraz niski kapitał intelektualny obszaru.

6. **Niekontrolowana suburbanizacja** dotycząca SOM jest zjawiskiem zagrażającym harmonijnemu i zrównoważonemu rozwojowi i jakości życia mieszkańców.
7. W przestrzeni województwa zachodniopomorskiego SOM tworzy **jeden z trzech silnych obszarów wzrostu**. Obszar posiada **potencjał rozwojowy** związany z: kapitałem ludzkim, istniejącą infrastrukturą techniczną i transportową, instytucjami otoczenia biznesu, wielkością rynku zbytu oraz korzyściami aglomeracji.
8. Główne powiązania **funkcjonalne**:
  - między miastami w OF dokonują się **wysoce zróżnicowane przepływy ludzi (migracje), dóbr i informacji**, które realizują się za pomocą sieci transportu i łączności oraz stanowią ważne charakterystyki systemów społeczno-gospodarczych;
  - występują zróżnicowane **relacje przestrzenne zewnętrzne** (silnie powiązane strefy bezpośredniego oddziaływania miasta rdzeniowego na stronę niemiecką, niewielkie oddziaływania w południowym pasie Morza Bałtyckiego) i **wewnętrzne** (silne związki miasta rdzeniowego z gminami zlokalizowanymi w północno-zachodnim bezpośrednim otoczeniu miasta oraz stosunkowo silnych powiązań w obszarze południowym, nadodrzańskim; silne relacje z woj. lubuskim, luźniejsze powiązania funkcjonalne z pozostałą częścią woj. zachodniopomorskiego; słabe związki z częścią wschodnią woj. zachodniopomorskiego (Koszalin);
  - występuje znaczne zróżnicowanie funkcjonalne gmin (od satelitarnych/lokalnych zasobów pracy do samodzielnych centrów gospodarczych) oraz zróżnicowana intensywność ich powiązań z miastem rdzeniowym (od postępującej integracji społeczno-gospodarczej do powiązań sieciowych i administracyjno-gospodarczych);
  - **powiązania wiążące**, związane z funkcjami ośrodków miejskich, generuje Szczecin oraz inne miasta stanowiące z nim aglomerację policentryczną, czyli Świnoujście i Stargard jako miasta o znaczeniu subregionalnym oraz Goleniów, Gryfino i Police jako miasta o znaczeniu ponadlokalnym. Relacje te dotyczą przede wszystkim funkcji administracyjnej Szczecina jako stolicy regionu, dostarczającej szeregu usług. Szczególnie istotne są powiązania w sferze transportu, zapewniające dostępność do miasta rdzeniowego oraz do gmin między sobą, umożliwiając korzystanie z usług zróżnicowanych na poziomie każdej z gmin;
  - występują powiązania, za którymi idą **przepływy finansowe**:
    - ekonomiczne (przepływ towarów, kapitału, informacji, osób),
    - społeczne (przepływy osób - migracje stałe, zawierane związki małżeńskie),
    - naukowo-badawcze (przepływ informacji, powiązania naukowe jednostek naukowo-badawczych),
    - polityczne (przepływ osób, informacji, związki partnerskie miast, współpraca samorządowa, współpraca międzynarodowa gmin),
    - transportowe (przepływ osób i towarów w ruchu drogowym, przewozach kolejowych, przewozach pasażerskich transportem publicznym),
    - telekomunikacyjne (przepływ kapitału, informacji, łącza internetowe).
9. Do **najważniejszych relacji wiążących** gminy ze sobą można zaliczyć:
  - jednolitość cech geograficznych,
  - relacje funkcjonalno-przestrzenne (codzienne migracje, dostępność komunikacyjna, usługi podstawowe i ponadlokalne),
  - wspólne potencjały i problemy oraz spójność celów rozwoju,
  - współwystępowanie cech i zjawisk o podobnym natężeniu, m.in.: postępujące dynamicznie zmiany demograficzne, trudności na metropolitalnym rynku pracy, migracje wewnętrzne, postępująca suburbanizacja, edukacja, szczególnie na obszarach wiejskich, zróżnicowanie w dostępności usług, przede wszystkim w ujęciu miasto – wieś, ograniczony potencjał zróżnicowania gospodarczego w obszarze metropolitalnym, problemy energetyczne,

zmiany klimatyczne (wpływ na produkcję rolną, efektywność energetyczną, OZE), problemy środowiskowe i zarządzanie zasobami naturalnymi.

10. Główne cechy Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego to:

- nadmorskie położenie, na południowym brzegu Bałtyku, w bliskim sąsiedztwie trzech metropolii światowych: Berlina, Hamburga i Kopenhagi, korzystne dla tworzenia relacji transbałtyckich i transnarodowych;
- skrajne położenie przy granicy z RFN ograniczające dostępność ze znacznej części województwa i kraju;
- zróżnicowanie obszaru pod względem społecznym, gospodarczym i środowiskowym;
- większość gmin miejskich o charakterze wielofunkcyjnym; **przewaga gmin o przewadze funkcji miejskich i przemysłowych**; obecność gmin typowo rolniczych i leśnych, w tym gmin oddalonych od miasta rdzeniowego o ponad 90 km;
- **policentryczny układ osadniczy z miastem rdzeniowym Szczecinem** (ok. 394 tys. m.) i 7 innymi miastami o różnej wielkości i funkcjach: Stargard (ok. 70 tys. m.); Świnoujście (ok. 41 tys. m.), Police (ok. 34 tys. m.), Goleniów (ok. 23 tys. m.), Gryfino (ok. 22 tys. m.), Stepnica (ok. 2 tys. m.), Nowe Warpno (ok. 1,3 tys. m.); układ osadniczy dopełnia wiejska sieć osadnicza, składająca się z 386 miejscowości;
- wysoki współczynnik urbanizacji (58,89%);
- w skali województwa zachodniopomorskiego **znaczny potencjał demograficzny** (ponad 682 tys. os., czyli ok. 41% ludności województwa); największą część mieszkańców stanowią osoby zamieszkujące Szczecin (58% mieszkańców SOM), najmniej Nowe Warpno (niecałe 0,5%);
- uwarunkowania geograficzne, środowiskowe, przestrzenne i demograficzne, infrastruktura komunikacyjna i gospodarcza oraz rozwijające się funkcje metropolitalne Szczecina korzystne do prowadzenia działalności gospodarczej w zakresie przemysłu i usług związanych z morzem; umiarkowana atrakcyjność inwestycyjna w skali kraju;
- koncentracja **funkcji przemysłowej i portowej** głównie w **paśmie rzeki Odry** od Nowego Czarnowa, przez Gryfino, Żydowce, Pomorzany, port Szczecin, tereny stoczniowe północnych dzielnic Szczecina aż do Polic i Świnoujścia;
- ważna **rola tranzytowa** w transporcie międzynarodowym w relacjach wschód-zachód i północ-południe;
- **multimodalny węzeł komunikacyjny**, infrastruktura w sieci bazowej TEN-T¹⁴⁰, z dominującą rolą portów morskich o podstawowym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Szczecin, Świnoujście) oraz portów w Policach (sieć kompleksowa TEN-T), Stepnicy, Trzebieży i w Nowym Warpnie; dynamicznie rozwijającego się Portu Police oraz mniejszych portów i przystani rybackich o charakterze turystycznym i rybackim (nad Zalewem Szczecińskim, Trzebież, Stepnica, Nowe Warpno, nad jeziorem Dąbie);
- rzeka **Odra**, będąca główną **osią komunikacyjną pogranicza polsko-niemieckiego**, wraz z otoczeniem przyrodniczym i równocześnie **osią rozwoju gospodarczego** w SOM;
- korzystne położenie w pasie Odrzańskiej Drogi Wodnej (ODW), najważniejszego w Polsce z transportowego punktu widzenia śródlądowego szlaku żeglugowego, z perspektywą na rozwój transportu ekologicznego, w tym zwiększenie udziału transportu intermodalnego;
- rozwinięta infrastruktura transportu wodnego morskiego i śródlądowego - **osią transportu wodnego jest tor wodny Świnoujście-Szczecin oraz ODW**; wraz z kanałem Odra-Szprewa oraz Odra-Hawela ODW stanowi powiązanie SOM z europejskim systemem dróg wodnych;
- lokalizacja podstawowego **lotniska** obsługującego mieszkańców Szczecina i regionu zachodniopomorskiego w połączeniach krajowych i międzynarodowych w Goleniowie (ok. 46 km od centrum Szczecina i ok. 43 km od Stargardu); lotnisko lokalne w Szczecinie Dąbiu (sanitarno-sportowe); port lotniczy w Heringsdorf (RFN) ok. 15 min od Świnoujścia;

¹⁴⁰ Przez SOM przebiegają dwa europejskie korytarze transportowe TEN-T: korytarz Morze Bałtyckie-Morze Adriatyckie oraz korytarz Morze Północne-Morze Bałtyckie. Szczecin i Świnoujście są w obu korytarzach portami – miejskimi węzłami sieci.

- **ograniczona dostępność transportowa wewnątrz krajowa**, przy jednocześnie dobrej dostępności do Europy Zachodniej;
- **występowanie barier przyrodniczych** (głównie wody powierzchniowe), rozdzielające strukturę drogową (m.in. Zalew Szczeciński, rzeka Świna, jezioro Dąbie, Dolina Dolnej Odry);
- **rozwinięta sieć drogową**: DK3/S3 – w ciągu drogi E65, DK6/A6/S6 – w ciągu drogi E28, DK10, DK31, DK13, DK93, siedem dróg wojewódzkich; uzupełnienie układu drogowego stanowią drogi powiatowe i gminne, a także drogi w RFN, odzwierciedlające powiązania przestrzenne i faktyczny transgraniczny zasięg SOM;
- niezadowolający stan domknięcia obwodnic śródmiejskich w węzłach miejskich (brakuje istotnych fragmentów tras, słaba przepustowość);
- dobrze **rozwinięta sieć kolejowa** ze szczecińskim węzłem kolejowym, z którego rozchodzą się główne linie kolejowe łączące gminy SOM; dwutorowe i zelektryfikowane połączenia największych ośrodków: Stargard, Świnoujście, Goleniów, Police, Gryfino ze Szczecinem; połączenie kolejowe z niemiecką siecią kolejową (Świnoujście, Szczecin);
- zróżnicowany stan techniczny linii kolejowych, w większości wyeksploatowanych i wymagających modernizacji; ograniczona szybkość pociągów ze względu na stan techniczny linii;
- infrastruktura kolejowa na terenie SOM, szczególnie w obrębie Szczecińskiego Węzła Kolejowego i po zachodniej stronie Odry wymagająca modernizacji; brak zachodniej kolejowej obwodnicy Szczecina;
- obszar o niskiej lub średniej skali wewnętrznej integracji funkcjonalnej (powiązania funkcjonalne) z relatywnie umiarkowanie rozwiniętą siecią transportową;
- **korzystne uwarunkowania środowiskowe i hydrologiczne** (wody powierzchniowe, bliskość Morza Bałtyckiego, Zalew Szczeciński oraz rzeka Odra, liczne jeziora; licznie występujące formy ochrony przyrody, unikatowe zarówno w skali województwa i kraju, w tym w granicach obszarów Natura 2000);
- **wysoki wskaźnik różnorodności biologicznej, unikalny krajobraz** warunkowany zróżnicowaną rzeźbą terenu (krajobraz typowy dla obszaru młodoglacjalnego, cechujący się występowaniem jezior i wzgórz morenowych; wysoka lesistość (ok. 32%);
- występowanie ekosystemów wodnych, torfowiskowych, łąkowych, a nawet stepowych oraz ekosystemów leśnych,
- **wysokie walory przyrodnicze**, wyjątkowe w skali całego kraju, determinujące jego strukturę funkcjonalno-przestrzenną oraz kierunki rozwoju;
- **unikalna w skali kraju flora** o unikalnym bogactwie przyrodniczym, warunkowana występowaniem wykształconych i zachowanych zbiorowisk roślinnych o charakterze zbliżonym do naturalnego;
- występowanie **unikalnych powierzchniowych pomników przyrody** (Krzywy Las) oraz wielu rzadkich w skali regionu gatunków; siedlisk przyrodniczych, wyznaczonych w celu ochrony miejsc bytowania cennych z punktu przyrodniczego gatunków roślin i zwierząt, mające duże znaczenie dla zachowania naturalnego i półnaturalnego charakteru środowiska przyrodniczego;
- występowanie bardzo **licznych gatunków fauny, chronionych w kraju i na świecie** (delta wsteczna Świny - ostoja o znaczeniu europejskim, Zalew Szczeciński (17 gatunków zwierząt i roślin zapisanych w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej; ważne ostoje ptasie o randze europejskiej));
- obecność w obrębie Szczecina szeregu **korytarzy o znaczeniu lokalnym lub ponadlokalnym**, mającym znaczenie **dla przemieszczania się fauny** (cieki wodne wraz z otaczającymi je terenami podmokłymi i kompleksami lasów: dolina Odry, rzeki Płoni, Bukowej, jezioro Dąbie, kompleksy Puszczy Bukowej przechodzące w obrębie miasta w park leśny Zdroje, Klęskowo oraz Dąbie; kompleksy Puszczy Wkrzańskiej przechodzące w obrębie miasta w park leśny Głębokie, Arkoński oraz Mścięcino, a także kompleksy łąk nad jeziorem Dąbie, pól uprawnych i innych użytków rolnych);

- licznie występujące **formy ochrony przyrody** (Woliński Park Narodowy, Puszcza Wkrzańska, Szczeciński Park Krajobrazowy Puszcza Bukowa oraz Park Krajobrazowy Dolina Dolnej Odry; Obszary Natura 2000 obszary specjalnej ochrony ptaków (PLB) i specjalne obszary ochrony siedlisk (PLH), w tym rezerwat ptaków Świdwie (o znaczeniu międzynarodowym) i ostoja siedliskowa Kanały-Police); chronione siedliska „Wolin i Uznam” oraz obszar ochrony ptaków Delta Świny;
- licznie występujące **stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne oraz zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, 289 pomników przyrody** (najwięcej w Starym Czarnowie (83); rezerваты przyrody (19), zespoły przyrodniczo-krajobrazowe oraz użytki ekologiczne, **obszary chronionego krajobrazu** (Gryfino, Stargard, jezioro Miedwie);
- duża liczba zbiorników wodnych i duża powierzchnia lasów (parki krajobrazowe), determinujących wysoką wilgotność powietrza; bogactwo zwierzyny i ptactwa w lasach; umiarkowany klimat;
- duża powierzchnia **gleb najwyższej przydatności rolniczej** (Gryfino, Stare Czarnowo, Szczecin, Dobra i Stargard) i zlewni wód wysokiej jakości, wpływających również na znaczne ograniczenie dostępności inwestycyjnej terenów;
- występowanie naturalnych kopalin (torf, torfy borowinowe, margle i wapienie, wody termalne); **potencjał do rozwoju turystyki leczniczej**;
- **znikoma rola rolnictwa** w strukturze funkcjonalno-przestrzennej; transformacja terenów rolniczych związana z rozwojem funkcji pozarolniczych; tereny otwarte rolnicze stanowiące zaplecze żywnościowe i energetyczne SOM;
- postępujący **proces dekoncentracji układów wiejskich**; układy wiejskie i zabudowa rozproszona wokół nich, z utrudnioną obsługą usługami publicznymi;
- **wysoki stopień atrakcyjności terenów turystycznych** (turystyka akwenowa i aktywna) ze względu na bogate i zróżnicowane walory turystyczne i kulturowe, hydrologiczne - olbrzymi potencjał sprzyjający rozwojowi sportu, turystyki; rozwinięta bogata oferta agroturystyczna obszaru - doskonale warunki do uprawiania windsurfingu i kitesurfingu, wędkowania; rozwinięta infrastruktura wodniacka (zakątki kajakowe i żeglarskie, nowoczesne przystanie jachtowe) (j. Dąbie oraz g. Kołbaskowo); liczne gospodarstwa i ośrodki jeździeckie, duże stadniny i gęsta sieć szlaków konnych; struktura ruchu turystycznego odzwierciedlająca atuty transgranicznego położenia obszaru; duży odsetek odwiedzających miejscowości nadmorskie i Szczecin stanowią goście z Niemiec; główne ośrodki turystyczne SOM: Świnoujście (status uzdrowiska) oraz Szczecin; ośrodki turystyczno-wypoczynkowe: Trzebież (g. Police), Nowe Warpno i Stepnica (ośrodki obsługi ruchu turystyki wodnej), Zieleniewo, Morzyczyn (g. Kobylanka), Lubczyna (nad jeziorem Dąbie), w mniejszym stopniu Gryfino, Goleniów i Stargard; ośrodki rekreacyjne nad jeziorami: Glinna i Binowskie;
- liczne **szlaki kulturowe i żeglarskie**, sieć portów i przystani jachtowych między Gryfinem nad Odrą poprzez Szczecin, Zalew Szczeciński, Zatokę Pomorską po wybrzeże morskie w Darłowie (Zachodniopomorski Szlak Żeglarski); przystanie w miejscowościach: Gryfino, Szczecin, Stepnica, Trzebież, Nowe Warpno, Świnoujście;
- **rozwinięta infrastruktura sportowa i rekreacyjna** (zróżnicowana wielkość obiektów i standard);
- występowanie **instytucji kulturalnych w SOM**, głównie w Szczecinie; oferta kulturalna poza Szczecinem mniej rozwinięta;
- obecność instytucji i obiektów wojskowych Korpusu P-W NATO;
- występowanie **licznych zabytków nieruchomych, dóbr kultury współczesnej, Pomników Historii**;
- stosunkowo wysokie stężenia zanieczyszczeń powietrza na obszarze SOM; w miastach występuje **zagrożenie jakości powietrza** związane z pyłem drobnym (PM10), którego źródłem są przede wszystkim urządzenia do ogrzewania mieszkań;
- **dobre warunki naturalne do rozwoju energetyki wiatrowej, geotermii i pozyskiwania energii z biomasy**; zróżnicowany poziom rozwoju i wykorzystania OZE (biomasa, farmy wiatrowe,

- farmy fotowoltaiczne oraz geotermia); najkorzystniejsze warunki w północnej części SOM do rozwoju energetyki solarnej;
- brak spalarni odpadów medycznych i weterynaryjnych;
  - **wysoki poziom dostępności w zakresie infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej**; dość dobrze **rozwiniętą siecią gazową**; stopień wykorzystania gazu sieciowego w poszczególnych gminach jest zróżnicowany; wysoki odsetek przyłączy do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie SOM (ok. 88% budynków);
  - występowanie niskiej emisji z ogrzewania mieszkań (piece), emisji ze źródeł przemysłowych (głównie ZCH Azoty Police, Port w Szczecinie i w Świnoujściu, in.) oraz transportu samochodowego;
  - **rozwijające się przemysły kreatywne i inicjatywy kreatywne w SOM** (Akademia Sztuki w Szczecinie, Zachodniopomorski Klaster Przemysłów Kreatywnych, in.);
  - nierównomierny dostęp do usług publicznych (w tym brak usług dla kobiet i dzieci w wieku 3 lat);
  - nie do końca klarowny wizerunek SOM zarówno w oczach mieszkańców jak i na zewnątrz;
  - umiarkowana działalność i partycypacja obywatelska;
  - **zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna** skupiająca się w granicach miast SOM i praktycznie nie rozlewająca się poza ich granice (za wyjątkiem Kołbaskowa);
  - **rozwinięta funkcja mieszkaniowa** (Świnoujście, Stargard oraz Police);
  - brak mieszkań dostosowanych do potrzeb osób starszych, domów opieki i domów spokojnej starości (w tym istniejące bariery architektoniczne);
  - występowanie licznych obszarów gminnych, sklasyfikowanych jako „zdegradowane społecznie, ekonomicznie i fizycznie”;
  - **koncentracja funkcji metropolitalnych** głównie w Szczecinie (administracyjna, militarna, ośrodka przedsiębiorczości i biznesu, ośrodka nauki i innowacji, kultury); funkcje Szczecina występujące w niektórych sektorach (gospodarczym, transportowym, turystycznym), uzupełniane są przez inne gminy SOM, będące terenami potencjalnych możliwości rozwojowych (Świnoujście - wiodące funkcje turystyczno-uzdrowiskowe i gospodarki morskiej; Goleniów - funkcje gospodarcze, Police – f. portowa, przemysłowa, Stargard (f. przemysłowa, nowoczesnych technologii), Nowe Warpno (f. turystyczna);
  - istotne **procesy metropolizacyjne obejmujące miasto Stargard**;
  - **porównywalna struktura wieku mieszkańców** w gminach SOM; udział ludności w wieku poprodukcyjnym w większości gmin jest wyższy niż udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (poza Kołbaskowem, Dobrą (Szczecińską), Stargardem (gmina wiejska) oraz Kobylanką);
  - spadek liczebności populacji w wieku 19-24 i populacji w wieku produkcyjnym mobilnym (25-44 lat) oraz wzrost populacji w wieku poprodukcyjnym niemobilnym (45-60/65 lat) oraz wzrost liczby imigrantów; systematyczna utrata mieszkańców Szczecina na rzecz gmin sąsiadujących, z powodu migracji poza województwo oraz do obszaru transgranicznego; pesymistyczne prognozy demograficzne dot. Szczecina; silne procesy starzenia się społeczeństwa połączone z ubytkiem zasobów dla rynku pracy;
  - **rozwinięta gospodarka, produkcja, usługi zaawansowane technologicznie** począwszy od szeroko rozumianej chemii, przemysłu maszynowego, zaawansowanych konstrukcji stalowych, ale i coraz nowocześniejszych usług dla biznesu;
  - **znaczący wzrost sektora e-handlu** (centrum logistyczne Zalando w Gardnie, gmina Gryfino i centrum logistyki Amazon w gminie Kołbaskowo); poza rozwojem usług i turystyki widoczny jest występujący w ostatnich latach **rozwój produkcji przemysłowej** w gminach sąsiadujących ze Szczecinem (parki przemysłowe (Goleniów, Stargard, Gryfino) oraz **strefy inwestycyjne** (Police, Świnoujście, Kołbaskowo).
  - **specjalizacje regionalne** (biogospodarka, działalność morska i logistyczna, sektor metalowy i maszynowy, usługi oparte na wiedzy oraz turystyka i zdrowie); **obszary inteligentnych specjalizacji województwa**;

- zbyt **mało dużych, rozpoznawalnych przedsiębiorstw**, które dają szansę na prowadzenie własnych działań badawczo-rozwojowych, angażujących lokalny potencjał naukowy, budujących prestiż lokalnego rynku pracy, zwiększającego skuteczność zatrzymania talentów w regionie; w Szczecinie zbyt **mały udział podmiotów małych i średniej wielkości**, zbyt duży w grupie mikrofirm; na terenie SOM zauważalna przewaga podmiotów zatrudniających do 9 pracowników (poza Szczecinem i Policami, gdzie zarejestrowane są podmioty zatrudniające więcej niż 1000 pracujących);
- występowanie **licznych Instytucji Otoczenia Biznesu (IOB)**, oferujących szeroki zakres usług we wspieraniu przedsiębiorców w ich rozwoju i działaniach (agencje, centra, cechy, izby, stowarzyszenia, klastry i inicjatywy klastrowe);
- występowanie **licznych centrów logistycznych i terminali przeładunkowych**;
- większość przedsiębiorstw zlokalizowanych jest w pobliżu Szczecina, a także w specjalnych strefach aktywności gospodarczej oraz turystycznej;
- największa liczba bezrobotnych w powiatach na obszarze SOM to specjaliści nauk fizycznych, matematycznych, technicznych i biologicznych, politolodzy, socjolodzy i ekonomiści, pracownicy usług i sprzedawcy, technicy i średni personel, robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy, operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń; pod względem wykształcenia wśród pracujących w miastach dominują osoby z wyższym wykształceniem; najwięcej pracujących jest wśród osób w wieku 35-44 lata (powyżej 80%) i grupy zawodów, w których zatrudniono najwięcej osób w województwie zachodniopomorskim: specjaliści (18,3% ogółu pracujących), robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (15,7%), technicy i inny średni personel (15,2%) oraz pracownicy usług i sprzedawcy (13,4%);
- **źródnicowana dostępność komunikacją zbiorową**;
- brak zintegrowanego i spójnego systemu sieci dróg rowerowych na terenie SOM;
- niedostatecznie rozwinięta infrastruktura piesza we wszystkich ośrodkach miejskich SOM; niewystarczająca liczba przejść dla pieszych i stref ruchu uspokojonego, oświetlenie przejść dla pieszych, a także podrzędność ciągów pieszych wobec ruchu samochodowego;
- **rosnące zapotrzebowanie na grunty pod zabudowę mieszkaniową i usługi** na terenie SOM, mimo niesprzyjających trendów demograficznych.

11. Dla integracji metropolii z otoczeniem kluczowe są:

- rozwój infrastruktury społecznej potrzeb podstawowych i zarządzania czasem wolnym, rozwój kapitału ludzkiego,
- przeciwdziałanie postępującej degradacji cieków, zbiorników wodnych i rowów melioracyjnych, na skutek ingerencji człowieka, braku bieżącego utrzymania i zmian środowiskowych;
- sprawne zarządzanie środowiskiem i zasobami, w tym infrastruktura gospodarki wodno-ściekowej,
- w obszarach silnie zurbanizowanych SOM podejmowanie działań naprawczych, integrujących pofragmentowaną błękitno-zieloną infrastrukturę;
- w powiązaniach przyrodniczych obszaru SOM z otoczeniem, utrzymanie i ochrona systemu obiegu wody w ramach zintegrowanego układu krążenia wód podziemnych i powierzchniowych na obszarach lądowych (retencja i przepływ) oraz specyficznej cyrkulacji wód Zalewu Szczecińskiego, Świny i Zatoki Pomorskiej, wynikającej z hydrologii i hydrauliki obszaru estuarium Odry;
- sprawnie funkcjonująca infrastruktura komunikacyjna, w tym transport publiczny,
- dostosowanie oferty edukacyjnej do rynku pracy w dłuższej perspektywie wraz z rozwojem infrastruktury szkolnej, zmiana utrzymującego się od wielu lat niekorzystnego trendu wizerunkowego szkolnictwa branżowego;
- lepsze zarządzanie bezpieczeństwem, w tym bezpieczeństwem energetycznym,
- umiejętne kształtowanie wizerunku SOM jako obszaru przyjaznego do życia, pracy i mieszkania, wykorzystując walory takie jak wyjątkowe formy architektoniczne obiektów kultury w mieście rdzeniowym oraz liczne obiekty o wartościach historycznych rozsiane

po całym obszarze, działalność promującą wspólne wartości historyczne i dziedzictwo kulturowe, potencjał turystyczny obszaru.

- budowanie poczucia wspólnoty metropolitalnej i tożsamości terytorialnej w oparciu o potencjał obszaru transgranicznego, lokalne aspiracje, wspólne dziedzictwo kulturowe i historyczne walory przyrodnicze i bogate zasoby rzeczno-akwenowe oraz kreatywność i przedsiębiorczość mieszkańców;
  - prowadzenie działań niezbędnych dla wykorzystania potencjału gospodarczego rzeki Odry;
  - pogłębienie współpracy samorządowej w zakresie poprawy bezpieczeństwa i przeciwdziałania zagrożeniom, m.in.: poprzez prawidłowe gospodarowanie wodami opadowymi (w tym w zlewni rzeki Bukowa), zmniejszanie skutków powodzi i suszy, rozwój zielono-błękitnej infrastruktury (wspólna polityka przestrzenna w zakresie rozwoju zabudowy), wspieranie służb we wdrażaniu systemów monitoringu zagrożeń i systemu wczesnego ostrzegania przed zagrożeniami (z wykorzystaniem miejskich systemów monitoringu, systemów zbierania danych itp.), usuwanie skutków awarii i zagrożeń środowiska na obszarach chronionych i obiektach gospodarki wodnej, morskich wodach wewnętrznych i pozostałych akwenach, zaopatrzenie ludności w wodę pitną (strefy ochronne ujęć wody), zwiększanie retencji w ekosystemach, bezpieczeństwa energetycznego (pierścieniowe zasilanie miasta, wspieranie inwestycji w OZE i in.), bezpieczeństwa infrastrukturalnego.
12. Do **czynników hamujących** rozwój metropolii należą:
- ograniczone uczestnictwo w europejskiej sieci powiązań transportowych i funkcjonalnych;
  - ograniczenia wynikające z celów ochronnych obszarów Natura 2000;
  - niezadowolająca jakość środowiska;
  - deficyty na rynku pracy, drenaż mózgow, odpływ najzdolniejszej młodzieży do innych ośrodków;
  - słabość ośrodka naukowego i badawczego w skali kraju;
  - występowanie konfliktów przestrzennych, społecznych i gospodarczych;
  - nadal niedostatecznie wykorzystywanie wsparcia unijnego, które pozwoliłoby na szybsze nadrobienie wielu opóźnień ekonomicznych, chociażby w stosunku do najbliższych obszarów metropolitalnych w RMB i UE;
  - wzrost kosztów życia, wzrost kosztów świadczenia usług publicznych, wzrost kosztów obsługi zadłużenia samorządów;
  - kryzys dochodów publicznych w efekcie zmian gospodarczych i demograficznych.
13. Szczecin posiada słabą siłę wpływu na pozycję rozwojową regionu zachodniopomorskiego. Po upadku przemysłu stoczniowego w latach 90. XX w. miasto nadal nie wykształciło nowych specjalizacji gospodarczych i do dzisiaj zmagają się z problemami gospodarczymi, doświadczając poważnych problemów społecznych i gospodarczych, tj. depopulacja, starzenie się społeczeństwa, bezrobocie, degradacja tkanki miejskiej.
14. Problemem pozostaje niska efektywność zarządzania strategicznego i niewystarczający stopień współpracy sąsiadujących gmin, m.in. w ograniczaniu ekspansji na obszary niezabudowane oraz w realizacji strategii niskoemisyjnych i adaptacji do zmian klimatu, czy organizacji transportu zbiorowego. Ograniczanie aktywności samorządów lokalnych w SOM w obrębie własnych struktur administracyjnych i niedocenianie przez władze lokalne przewagi prowadzenia skoordynowanych (zintegrowanych) przedsięwzięć inwestycyjnych w SOM jest barierą w rozwoju.
15. Istotą przemian demograficznych, z wszystkimi ich skutkami, jest utrzymywanie się liczebności populacji w otoczeniu Szczecina, przy równoczesnym dalszym spadku liczby mieszkańców w Szczecinie.
16. Ważniejsze **działania, procesy i ograniczenia rozwojowe zachodzące na obszarze SOM**, mające wpływ na rozwój miasta rdzeniowego i jego otoczenia:
- niekorzystne procesy migracyjne i demograficzne, szczególnie w Szczecinie oraz w gminach: Dobra, Kołbaskowo, Kobylanka, skutkujące trzykrotnym w ostatnich latach spadkiem liczby ludności w centrum Szczecina, z jednoczesnym wzrostem liczby mieszkańców w dzielnicach

- peryferyjnych i na obszarach podmiejskich (postępująca niekontrolowana suburbanizacja, przy granicach gmin sąsiednich, na obszarach rolniczych włączanych z produkcji rolnej w celu realizacji zabudowy mieszkaniowej);
- utrzymywanie się Szczecina jako atrakcyjnego ośrodka i rynku pracy dla mieszkańców SOM i regionu zachodniopomorskiego;
  - zdegradowana tkanka miejska śródmieścia Szczecina (wizerunek miasta rdzeniowego);
  - silne procesy suburbanizacji i antropopresja na obszary przyrodnicze i cenne krajobrazowo;
  - niewykorzystany potencjał terenów rozwojowych na wyspach Śródozdrza w Szczecinie;
  - brak jednolitego systemu transportu metropolitalnego;
  - niewykorzystywany rosnący potencjał transgranicznego położenia, w tym w sektorze turystyki;
  - rosnące znaczenie sektora nowoczesnych usług w działalności gospodarczej i zarządzaniu metropolią i w sektorze przedsiębiorstw w Szczecinie;
  - powolna integracja i wzmacnianie powiązań funkcjonalnych, przekraczających granice gmin/powiatów;
  - partnerska współpraca instytucjonalna w ramach SSOM;
  - partnerska konsolidacja potrzeb z zakresu usług publicznych i społecznych zapewniająca ich rozwój i dostępność;
  - zmieniające się podejście samorządów lokalnych do współpracy w obszarze funkcjonalnym;
  - współpraca gmin obszaru funkcjonalnego, zinstytucjonalizowane w ramach Stowarzyszenia, wymagająca rozstrzygnięć w zakresie pojawiających się konfliktów przestrzennych, wspólnego uruchamiania rozwiązań, ułatwiających mieszkańcom dostęp do oferty poszczególnych gmin czy obniżających koszty oferowanych usług publicznych;
  - przestrzenna transformacja gospodarcza, migracja i lokowanie przetwórstwa przemysłowego i usług na rzecz produkcji w obszarze funkcjonalnym, krystalizowanie się specjalizacji funkcjonalnej ośrodków miejskich w SOM;
  - wzmacnianie komplementarności produkcji i usług, konsolidacja i rozwój klastrów, powiązanie sfery nauki z gospodarką, wspieranie przedsiębiorczości i działań innowacyjnych (transformacja cyfrowa, zielony ład, gospodarka o obiegu zamkniętym);
  - inwestowanie w rozwój systemu transportu metropolitalnego opartego na kolei metropolitalnej i komunikacji autobusowej;
  - korzystne uwarunkowania dla rozwoju komunikacji wodnej;
  - działania na rzecz rozwoju kluczowej infrastruktury technicznej, w tym dostępności zewnętrznej SOM (dotyczy infrastruktury korytarzowej, łączącej centra wzrostu SOM z otoczeniem);
  - ochrona i rozwój integracji ekologicznej z ochroną obszarów o wysokich walorach przyrodniczych, stanowiących korytarze ekologiczne, ochrona zlewni;
  - konsolidacja interesów SOM w zakresie transportu morskiego i żeglugi śródlądowej oraz zarządzanie ryzykiem powodziowym (zagadnienie rozwoju portów, utrzymania torów żeglugowych, budowy infrastruktury i nabrzeży portów i przystani, gospodarowania na obszarach objętych ryzykiem powodziowym, lądowej dostępności portów itp.
17. Najistotniejsze **przeszkody w integrowaniu SOM**:
- niedostatecznie wykształcone funkcje metropolitalne związane, m.in. z powiązaniem międzynarodowymi i zaangażowaniem w rozwijanie działalności badawczo-rozwojowej;
  - opóźnienia w sferze infrastruktury komunalnej i koordynacji działań na obszarze SOM;
  - słaba współpraca w zakresie pojawiających się konfliktów przestrzennych, uruchamiania rozwiązań ułatwiających mieszkańcom korzystanie z oferty poszczególnych gmin, czy obniżających koszty oferowanych usług publicznych;
  - istniejąca sieć osadnicza, będąca barierą rozwojową dla części gmin SOM (dostępność drogowa i kolejowa),
  - zróżnicowany przestrzennie dostęp o usług telekomunikacyjnych;
  - występowanie **konfliktów społeczno-przestrzennych**, związanych m.in. z:
    - nadpodażą terenów mieszkaniowych ustalonych w SUIKZP gmin;

- zagospodarowaniem przestrzennym, nieznajującym uzasadnienia w procesach demograficznych i spodziewanych potrzebach rozwojowych gmin;
- brakiem mpzp dla obszarów z dużą presją inwestycyjną;
- zjawiskiem niekontrolowanej suburbanizacji, spowodowanej m.in. migracją ludności ze Szczecina na obszary podmiejskie ze Stargardu na tereny gmin sąsiednich; w obszarach tych występuje problem z rozprzestrzenianiem się zabudowy i tworzeniem osiedli mieszkaniowych typowych dla miast w gminach o charakterze wiejskim;
- brakiem dostatecznie rozwiniętej sieci infrastrukturalnej (deficyt sieci wodociągowej, gazowej i kanalizacyjnej);
- przebiegiem linii sieci energetycznych - (linia 220 V, linia 110) przez tereny gmin;
- nienadążaniem za kroczącą urbanizacją inwestycji komunikacyjnych i inwestycji z zakresu usług społecznych, co skutkuje wykluczeniem, ograniczonym dostępem lub zmianą stylu życia na gorszy,
- wysoką koncentracją zagrożeń środowiskowych takich jak powódzie, podtopienia (zagrożenie zarówno od strony rzek jak i morza);
- presją urbanizacji na terenach zagrożenia powodziowego w dolinach Odry i jej dopływów oraz na terenach cennych przyrodniczo, co skutkuje likwidacją cennych siedlisk, przecinaniem korytarzy ekologicznych;
- konfliktem z funkcjami ochrony siedlisk ptactwa wodnego i gospodarką wodną;
- presją zagospodarowania rekreacyjno-turystycznego na terenach podlegających naturalnej sukcesji;
- presją gospodarki leśnej w cennych przyrodniczo i rekreacyjnie lasach otaczających Szczecin (głównie Puszcza Bukowa i Wkrzańska);
- oddziaływaniem przemysłu na tereny zurbanizowane;
- planowaną realizacją drogowej obwodnicy Szczecina wraz z tunelem Police-Święta;
- planowaną realizacją drogowej obwodnicy Polic;
- lokalizacją farm wiatrowych w pobliżu terenów zurbanizowanych;
- ingerencją w istniejące struktury społeczne (przekształcanie śródmieść miast o przeważającej funkcji mieszkaniowej);
- uszczuplaniem istniejących zasobów naturalnych zieleni, wody, fauny w związku z realizacją inwestycji komunalnych;
- społeczną niechęcią do akceptacji zmian itd.

Rekomendacje w zakresie rozwoju

1. W latach 2005-2019 w SOM nastąpił intensywny proces budowania współpracy samorządów lokalnych, począwszy od fazy komunikacji (wspólna promocja działań i wymiana informacji) poprzez fazę kooperacji (współdziałanie, unikanie konfliktów interesu, realizacja wspólnych projektów miękkich i budowanie wizji rozwoju SOM; wzajemne uzgodnienia strategii i projektów) przez fazę koordynacji (wzajemne uzgadnianie strategii, planów i projektów, strategia ZIT 2014-2020), po fazę trwającą do dzisiaj integracji (wspólna realizacja projektów inwestycyjnych i współorganizowanie usług publicznych dla wielu współdziałających JST dotyczących np. transportu publicznego).
2. Dla skutecznego rozwoju SOM kluczowe jest budowanie szerokiej sieci współpracy i aliansów strategicznych, zarówno między JST wewnątrz obszaru, jak i rozbudowa istniejących sieci partnerstw z zewnętrznymi podmiotami. Zasadne jest wzmacnianie istniejących i **budowanie nowych relacji lokalnych z najbliższym otoczeniem** – JST wchodzącymi w skład OF, w tym zacieśnianie współpracy w obszarach problemowych, które przekładają się na cele rozwoju SOM i są spójne z dokumentami strategicznymi tych jednostek; oraz **z dalszym otoczeniem** – ośrodkami, które cechuje wysoki poziom powiązań (gospodarczych, środowiskowych, mobilnościowych i rekreacyjnych (oferty czasu wolnego) z SOM. W dalszej kolejności istotne jest rozwijanie **relacji ponadregionalnych i międzynarodowych** z sąsiednimi aglomeracjami, będącymi dużymi ośrodkami rozwoju w Polsce oraz w TRMS i RMB.

3. Współpraca władz lokalnych umożliwi zwiększenie skali działań przy dostarczaniu usług publicznych i uruchamianie nowych form organizacyjnych (outsourcing), czy zatrudnianie pracowników o wysokich kompetencjach (pieniężne i korzyści skali; ekonomia współdzielenia), tworzenie się wyspecjalizowanego rynku pracy, rozwój kooperacji przedsiębiorstw oraz specjalizację regionalną. Należy kontynuować dotychczas realizowane formy współpracy międzygminnej, w tym m.in.: współpracę międzyorganizacyjną, budowanie powiązań między społecznymi systemami terytorialnymi, współpracę administracji (np. w zakresie planowania przestrzennego) oraz na forum politycznym.
4. W SOM istnieje potrzeba wzmocnienia dojrzałości organizacyjnej JST oraz usprawnienia zaplecza elektronicznej administracji (podniesienie kompetencji cyfrowych pracowników administracji publicznej).
5. Przeciwdziałanie suburbanizacji wymaga lepszego skoordynowania działań od administracji publicznej tworzących obszar funkcjonalny.
6. Dla funkcjonowania SOM istotne jest dalsze rozwijanie relacji opartych na codziennych przepływach osób, dóbr i kapitału pomiędzy JST. Wzmacnianie powiązań metropolitalnych w zakresie pełnionych funkcji i przepływu kapitału ludzkiego i intelektualnego pomiędzy JST, a także rozszerzenie tych powiązań poza granice SOM, jak i kraju są szansą dla przewyższenia współczesnych zagrożeń.
7. Jednocześnie kwestie te przez odpowiednie zarządzanie nimi stanowią pole do współpracy międzygminnej, która z jednej strony jest niezbędna w obliczu wyzwań i działaniu dla dobra ogółu, a z drugiej – od strony zarządzania, stanowi szansę na wzmocnienie integracji MOF.
8. W zakresie polityki rozwojowej należy realizować politykę zdrowia, biorącą pod uwagę determinanty różnicujące stan zdrowia w SOM. Należy dostosować do potrzeb lokalnych efektywne wydawanie środków, promocję zdrowego trybu życia oraz badań profilaktycznych.
9. Samorządy lokalne z myślą o przyszłości powinny traktować **współpracę partnerską jako ważne narzędzie do wspólnego podejmowania różnych wyzwań**, przede wszystkim: *finansowych* (możliwość wspólnego zapewnienia wkładu finansowego w projektach, rozwój finansowany z własnych, skumulowanych środków), *organizacyjnych* – wspólna obsługa administracyjna, świadczenie usług na rzecz mieszkańców całego MOF.
10. Współdziałanie w partnerstwie (między samorządami, międzysektorowym) powinno być uznane za podstawową zasadą współpracy samorządowej na rzecz realizacji polityki rozwoju społeczno-gospodarczego.
11. Kształtowanie relacji przestrzennych i funkcjonalnych Szczecina z obszarami sąsiadującymi ma priorytetowe znaczenie również dla określenia zadań priorytetowych dla miasta jako ośrodka metropolitalnego. Szczególnie istotne znaczenie ma wzmocnienie roli i funkcji Szczecina, realizowane poprzez rozwój funkcji metropolitalnych i partnerską współpracę z gminami SOM, obejmującą m.in.: wspólne programowanie zintegrowanych działań, współdziałanie inwestycyjne w realizacji programów rozwojowych oraz wzmocnienie relacji i więzi miejsko-wiejskich.
12. Na obszarach wiejskich SOM pożądane jest utrzymanie wielofunkcyjności jako strategii rozwoju. W szczególności należy rozwijać: **funkcje zielone** (zarządzanie zasobami ziemi w celu utrzymania jej wartościowych właściwości, stwarzanie warunków dla dziko żyjących zwierząt i roślin, ochrona dobrostanu zwierząt, utrzymanie bioróżnorodności i poprawa obiegu substancji chemicznych w systemach produkcji rolnej); **funkcje błękitne** (zarządzanie zasobami wodnymi, poprawa jakości wód, zapobieganie powodziom, wytwarzanie energii wodnej i wiatrowej); **funkcje żółte** (utrzymanie spójności i żywotności obszarów wiejskich, podtrzymanie i wzbogacanie tradycji kulturowej oraz tożsamości wsi i regionów, rozwój agroturystyki i myślistwa); **funkcje białe** (zapewnianie bezpieczeństwa żywnościowego i zdrowej żywności).
13. Zrównoważony rozwój funkcji magazynowej, produkcji musi być oparty o siatkę dostępu kolejną, drogą lądową i morskim torem wodnym. Ze względu na ograniczone obszary rozwoju zakładów produkcji, logistyki i magazynowania na terenie miast SOM, funkcja przemysłowa

może rozwijać się wokół miast, uwzględniając dobre połączenia komunikacyjne i dostęp do mediów.

14. **Budowanie przewag konkurencyjnych** SOM w kontekście transgranicznym należy oprzeć na:
  - przewadze konkurencyjnej wynikającej z bliskości Skandynawii,
  - przewadze konkurencyjnej wynikającej z lokalizacji portów morskich,
  - przewadze konkurencyjnej w dziedzinie turystyki, w szczególności w segmencie turystyki wodnej,
  - przewadze konkurencyjnej wynikającej z oferty dwujęzycznych zasobów ludzkich.
15. W JST należy nadać priorytet gospodarowaniu zielenią (utrzymanie i rozwój), wodami opadowymi i roztopowymi oraz ochronie terenów naturalnej retencji powierzchniowej, wpisując te działania w zintegrowany, długofalowy rozwój błękitno-zielonej infrastruktury, poprawiający odporność i dostosowywanie przestrzeni miejskiej i wiejskiej do zmian klimatu.
16. Zalecane działania strategiczne, łagodzące skutki przemian demograficznych:
  - **przestrzenne:** (z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych) poprawa jakości życia w miejscu zamieszkania, poprawa jakości przestrzeni publicznych;
  - **społeczne:** poprawa jakości i dostępności usług publicznych, wdrażanie polityki senioralnej, integrowanie imigrantów w miejscu zamieszkania i w środowisku pracy;
  - **gospodarcze:** dywersyfikacja rynku pracy, podniesienie jakości oferty uczelni wyższych w Szczecinie;
  - **środowiskowe:** wdrażanie polityki klimatycznej, rozwój błękitno-zielonej infrastruktury.
17. Rozstrzygnięć wymaga zagospodarowanie i ochrona poszczególnych zlewni wód powierzchniowych; dotyczy to głównie: sieci hydrograficznej północnych dzielnic Szczecina i okolic, rzeki Bukowa oraz prawobrzeżnych cieków i zbiorników wodnych: Chełszczaça, Płonia, Żołnierska Struga, Łarpia.
18. Należy dążyć do ograniczenia presji budowlanej oraz do ochrony wód powierzchniowych i podziemnych przed migracją substancji zanieczyszczających. Właściwe kształtowanie funkcji i zagospodarowania tych terenów, złagodzi skutki zmian klimatycznych i wpływ zasklepienia terenów, poprawi warunki wegetacji roślin, zwiększy naturalną retencję w zlewni, złagodzi skutki okresowego przesuszania gleby.
19. Potrzebne są systemowe rozwiązania w zakresie retencji wody, w tym: wyznaczenie obszarów retencyjnych, naturalizacja cieków wodnych, utrzymanie maksymalnie dużego udziału brzegu naturalnego cieków wodnych i akwenów, budowa zbiorników retencyjnych, które zatrzymają wodę opadową z deszczy nawalnych i wprowadzą ją powtórnie do naturalnego obiegu, oraz skoordynowane działania obejmujące instytucje, jednostki gospodarcze oraz indywidualnych użytkowników terenu.
20. Lokalne układy jezior i rzek należy utrzymać pod ochroną z minimalną liczbą funkcji podstawowych. Ocenia się, że prawie z każdego miejsca na obszarze SOM rekreacyjna zieleń lub obszar wodny są dostępne w czasie 15 minut samochodem (w skali kraju dla dużych miast to ewenement). Na styku z akwenami występuje pełny asortyment funkcji od zieleni naturalnej, rekreacji i sportu do produkcji, składów i magazynów, komunikacji - należy utrzymać tę różnorodność funkcji i ich równowagę z reżimem ochrony Natura 2000.
21. Przewiduje się, że jedną z głównych funkcji metropolitalnych tego obszaru będzie w przyszłości **funkcja ochrony zdrowia, rehabilitacji i opieki, wymagająca wdrażania zintegrowanej polityki senioralnej**. Z racji na zwiększanie się liczby osób w podeszłym wieku, zachodzić będzie zwiększenie zapotrzebowania na usługi świadczone na rzecz seniorów, w tym poprawa kondycji polityki senioralnej oraz ochrony zdrowia.
22. Należy dążyć do poprawy sytuacji i aktywności zawodowej oraz przeciwdziałać marginalizacji na rynku pracy kobiet (w tym szczególnie w wieku 60+) i osób niepełnosprawnych (w tym osób ze znacznym stopniem upośledzenia). Już teraz konieczne jest zwiększenie liczby mieszkań chronionych.
23. Dla SOM kluczowe jest utrzymanie elementów przyrody, będących przedmiotem i celem ochrony wraz z obszarami ich ochrony: obszary Natura 2000, Szczeciński Park Krajobrazowy

- „Puszcza Bukowa” wraz z otuliną, rezerваты przyrody, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, stanowisko dokumentacyjne, pomniki przyrody.
24. Istotne jest maksymalizowanie w planach miejscowych JST powierzchni terenów przeznaczonych na cele rekreacyjno-wypoczynkowe poza cennymi siedliskami i miejscami występowania chronionych gatunków.
  25. Istotna jest likwidacja istniejących stanowisk gatunków niepożądanych, w tym przede wszystkim inwazyjnych oraz podejmowanie działań zapobiegających wprowadzaniu ich do środowiska.
  26. Istotne jest zapewnienie w procesie urbanizacji i przekształcania terenów niezabudowanych połączeń przyrodniczych pomiędzy poszczególnymi obszarami, a zwłaszcza pomiędzy Puszciami Wkrzańską, Goleniowską i Bukową z Doliną Dolnej Odry.
  27. Istotne jest zapewnienie ciągłości terenów zieleni wzdłuż całego systemu hydrograficznego SOM, w tym zapewnienie ochrony obszarów źródłowych jako terenów aktywnych przyrodniczo, zachowanie istniejących zbiorników wodnych, utrzymanie w stanie naturalnym strumieni i renaturalizacji odcinków, które utraciły właściwości przyrodnicze (rozpoznanie na etapie sporządzania planów miejscowych).
  28. Istotne jest utrzymanie istniejących licznych obszarów o zróżnicowanej powierzchni i pokrywie roślinnej, najważniejszych z punktu widzenia ochrony wartości przyrodniczych, ochrony korytarzy ekologicznych i bioróżnorodności, do których należą przede wszystkim ostoje ptactwa wodno-błotnego, tereny podmokłe, doliny rzeczne, lasy, parki leśne, tereny otwarte.
  29. Istotne jest zachowanie i ochrona Międzyodrza, jako obszaru o wyjątkowych walorach przyrodniczych, ale również m.in. ze względu na jego turystyczne wykorzystanie oraz transgraniczny charakter. Międzyodrze jest obszarem istotnym dla kondycji środowiska miejskiego Szczecina, integracji ekologicznej i zachowania bioróżnorodności w skali regionu oraz naturalnej retencji wód. W szczególności, ważną rolę odgrywa tu sama rzeka Odra z kanałami i wyspami z naturalnym brzegiem (m.in. Zaleskie Łęgi, Wyspa Pucka, Brynecki Ostrów, Mieleńska Łąka, Wielka Kępa, Polickie Łąki) – obszar zlewni i retencji, integracji ekologicznej, utrzymania bioróżnorodności.
  30. Istnieje potrzeba koordynacji zarządzania środowiskiem w OF; wspólne zadania obejmują: przeciwdziałanie zubażaniu bioróżnorodności, ochrona zlewni i naturalnej zdolności retencyjnej, zwiększanie odporności na zmiany klimatyczne, ograniczanie emisji zanieczyszczeń do powietrza, powstrzymanie porzucania rolniczych form użytkowania ziemi oraz postępującej urbanizacji na terenach nieprzekształconych antropogenicznie.
  31. Wskazane jest podejmowanie działań mających na celu zwiększenie efektywności energetycznej: termomodernizacja i termorenowacja budynków w gminach; realizacja programów termomodernizacyjnych na terenie gmin.
  32. Wskazane są działania inwestycyjne związane z usprawnieniem funkcjonowania organów administracji i instytucji publicznych oraz zapewnieniem ich dostępności dla ogółu społeczeństwa.
  33. Konieczne jest podejmowanie działań związanych z rozwojem transportu kolejowego oraz uzupełniająco autobusowego, na których zostanie oparta sieć komunikacyjna SOM i ich integracja w ramach wspólnej oferty taryfowo-biletowej; W rezultacie tych działań w przyszłości niezbędna będzie przebudowa systemu zarządzania transportem publicznym na obszarze SOM i w mieście rdzeniowym.

xxx

WAŻNIEJSZE SKRÓTY

BDL	Bank Danych Lokalnych GUS
B+R+I	Badania + Rozwój + Innowacje
BPPM	Biuro Planowania Przestrzennego w Szczecinie
BZI	Błękitno-zielona infrastruktura
CAWI	(Ang. <i>Computer Assisted Web Interview</i>) – Badania prowadzone za pomocą ankiety elektronicznej
DK	Droga krajowa
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EP	Euroregion Pomierania
ESPO	Europejska Sieć Obserwacyjna Rozwoju Terytorialnego i Spójności Terytorialnej
Eurostat	Europejski Urząd Statystyczny
FGI	(Ang. <i>Focus Group Interview</i>) – Zogniskowany wywiad grupowy
GOZ	Gospodarka o obiegu zamkniętym
GUS	Główny Urząd Statystyczny
GZWP	Główne zbiorniki wód podziemnych
ICT	(Ang. <i>Information & Communication Technologies</i>) – Technologie informacyjno-telekomunikacyjne
IDI	(Ang. <i>Individual In-depth Interview</i>) – Indywidualne wywiady pogłębione
JCWP	Jednolite części wód przejściowych
JST	Jednostka samorządu terytorialnego
KBA	Korytarz transportowy Morze Bałtyckie - Morze Adriatyckie w sieci TEN-T
KMP-MB	Korytarz transportowy Morze Północne-Morze Bałtyckie w sieci TEN-T
KPM	Krajowa Polityka Miejska 2030
KPO	Krajowy Plan Odbudowy
METREX	Europejska Sieć Regionów i Obszarów Metropolitalnych
MOF	Miejski Obszar Funkcjonalny
mpzp	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego
NGOs	(Ang. <i>Non-governmental organisations</i>) - Organizacje pozarządowe
OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
OSI	Obszar Strategicznej Interwencji
OSP	Ochotnicza Straż Pożarna
OZE	Odnawialne źródła energii
PMS	Politechnika Morska w Szczecinie
POPC	Program Operacyjny Polska Cyfrowa 2014-2020
PPNT	Park Przemysłowy Nowoczesnych Technologii w Stargardzie
PRS	(Ang. <i>Private Rented Sector</i>) – Instytucjonalny najem mieszkań

SYNTEZA DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ NA POTRZEBY OPRACOWANIA STRATEGII ROZWOJU PONADLOKALNEGO DLA SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO (SOM) DO ROKU 2030

PS	Polityka spójności UE
PSP	Państwowa Straż Pożarna
PZPWZ	Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego
SEC	Szczecińska Energetyka Ciepła sp. z o.o.
SKM	Szczecińska Kolej Metropolitalna
SOM	Szczeciński Obszar Metropolitalny
SRWZ 2030	Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego 2030
SSOM	Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego
SSW	Strefa Specjalnego Włączenia
SUIKZP	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania miasta/gminy
SWOT / TOWS	(Ang. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) – akronim układu słów: Mocne strony, Słabe strony, szanse, zagrożenia)
TEN-T	Transeuropejska Sieć Transportowa
TRMS	Transgraniczny Region Metropolitalny Szczecina
UE	Unia Europejska
UTO	Urządzenie Transportu Osobistego
ZUT	Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

WYKAZ RYCIN, TABEL

Ryciny

- Rycina 1. Transgraniczny Region Metropolitalny Szczecina
Rycina 2. Rozmieszczenie funkcji metropolitalnych w dzielnicach Szczecina
Rycina 3. Rozmieszczenie funkcji metropolitalnych w gminach stowarzyszonych w SSOM [%]
Rycina 4. Prognozowana zmiana liczby ludności SOM w latach 2016-2050
Rycina 5. Trend demograficzny ludności w SOM ogółem
Rycina 6. Obszar strategicznej interwencji w Szczecinie

Tabele

Tabela 1.	Współczynnik urbanizacji w 2022 r. (odsetek ludności miejskiej)
Tabela 2.	Zestawienie funkcji własnych gmin z funkcjami pełnionymi w SOM
Tabela 3.	Zestawienie obowiązujących studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego w gminach SOM wraz z numerami uchwał
Tabela 4.	Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni gmin ogółem oraz liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy w gminach SOM
Tabela 5.	Pokrycie mpzp SOM w [%] wg GUS
Tabela 6.	Lesistość w województwie zachodniopomorskim i SOM
Tabela 7.	Udział % powierzchni zieleni urządzonej w powierzchni gminy
Tabela 8.	Emisja gazowych zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych na terenie województwa zachodniopomorskiego, Szczecina i Świnoujścia
Tabela 9.	Emisja pyłowych zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych na terenie województwa zachodniopomorskiego, Szczecina i Świnoujścia
Tabela 10.	Podstawowe dane demograficzne dla województwa zachodniopomorskiego oraz gmin SOM
Tabela 11.	Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w województwie zachodniopomorskim oraz w gminach SOM
Tabela 12.	Procentowa zmiana liczby ludności w województwie zachodniopomorskim oraz w gminach SOM w latach 2011-2021
Tabela 13.	Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach ogółem
Tabela 14.	Dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3

**SYNTEZA DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ NA POTRZEBY OPRACOWANIA STRATEGII
ROZWOJU PONADLOKALNEGO DLA SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO (SOM) DO ROKU 2030**

Tabela 15.	Liczba żłobków i klubów dziecięcych
Tabela 16.	Wychowanie przedszkolne razem oraz liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat w latach 2011-2021 w gminach SOM
Tabela 17.	Szkoły podstawowe w województwie zachodniopomorskim oraz w gminach SOM
Tabela 18.	Szkoły podstawowe - wydatki na utrzymanie jednego ucznia
Tabela 19.	Wyniki egzaminu ósmoklasisty w 2022 r.
Tabela 20.	Wyniki egzaminu maturalnego - podstawowy 2022
Tabela 21.	Szkoły ponadpodstawowe, ponadgimnazjalne i policealne ogółem w gminach SOM
Tabela 22.	Szkoły branżowe I i II stopnia na obszarze SOM
Tabela 23.	Liczba uczniów w branżowych 1 stopnia
Tabela 24.	Liczba uczniów w technikach na obszarze SOM
Tabela 25.	Usługi z zakresu kultury w SOM
Tabela 26.	Liczba osób odwiedzających filharmonie, muzea, wystawy, koncerty na 1000 mieszkańców
Tabela 27.	Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach
Tabela 28.	Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności
Tabela 29.	Liczba osób odwiedzających filharmonie, muzea, wystawy, koncerty na 1000 mieszkańców
Tabela 30.	Liczba członków klubów sportowych na 1000 mieszkańców
Tabela 31.	Wydatki ogółem z budżetu JST na kulturę fizyczną, sport i rekreację na 1 mieszkańca
Tabela 32.	Obiekty sportowe w SOM
Tabela 33.	Ochrona zdrowia i pomoc społeczna w województwie zachodniopomorskim oraz gminach SOM
Tabela 34.	Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i zadań własnych OGÓŁEM (bez względu na ich rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania)
Tabela 35.	Liczba umów zawartych na świadczenie usług w 2023 roku przez Zachodniopomorski Oddział NFZ w Szczecinie
Tabela 36.	Szpitala w SOM
Tabela 37.	Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w województwie zachodniopomorskim oraz w SOM
Tabela 38.	Liczba budynków mieszkalnych na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz gmin SOM
Tabela 39.	Liczba mieszkań oraz ich łączna powierzchnia użytkowa na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz gmin SOM
Tabela 40.	Przeciętne powierzchnie użytkowe mieszkań oraz przeciętne powierzchnie użytkowe mieszkań na 1 osobę na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz gmin SOM
Tabela 41.	Grunty pozostające w zasobie gmin pod budownictwo mieszkaniowe na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz gmin SOM
Tabela 42.	Budynki mieszkalne podłączone do infrastruktury kanalizacyjnej oraz wodociągowej na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz gmin SOM
Tabela 43.	Potencjalna atrakcyjność inwestycyjna gmin SOM dla gospodarki narodowej oraz wybranych sekcji dla wybranych gmin SOM
Tabela 44.	Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON oraz liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz gmin SOM
Tabela 45.	Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON (podmioty klasyfikowane według kryterium I liczby pracujących) na terenie gmin SOM
Tabela 46.	Pracujący według połączonych sekcji w podregionach
Tabela 47.	Nakłady oraz pracownicy zaangażowani w badania i rozwój
Tabela 48.	Poziom przedsiębiorczości w regionach – wskaźnik syntetyczny
Tabela 49.	Obywatele Ukrainy podejmujący zatrudnienie na mocy specustawy
Tabela 50.	Zawody deficytowe w SOM
Tabela 51.	Stopa bezrobocia w wybranych powiatach województwa zachodniopomorskiego i bezrobotni wg zawodów i specjalności
Tabela 52.	Turystyka na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz gmin SOM
Tabela 53.	Długość dróg dla rowerów na terenie SOM i województwa zachodniopomorskiego (2022)
Tabela 54.	Infrastruktura kanalizacyjna na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz SOM
Tabela 55.	Infrastruktura wodociągowa na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz SOM
Tabela 56.	Infrastruktura gazowa na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz SOM
Tabela 57.	Liczba Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK)
Tabela 58.	Odpady zebrane w ciągu roku na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz SOM
Tabela 59.	Wytwarzanie odpadów na obszarze SOM
Tabela 60.	Zasięgi Internetu na obszarze SOM
Tabela 61.	Dane statystyczne KG PSP – rodzaje zagrożeń charakterystycznych dla województwa zachodniopomorskiego i SOM w 2022 r.
Tabela 62.	Wskaźnik dochodów podatkowych gmin SOM
Tabela 63.	Dochody własne JST przypadające na 1 mieszkańca
Tabela 64.	Dochody własne JST SOM
Tabela 65.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (dane powiatowe)
Tabela 66.	Wynik budżetu (nadwyżka budżetowa) w JST SOM

ŹRÓDŁA INFORMACJI

WYBRANE PUBLIKACJE, RAPORTY, OPRACOWANIA, ANALIZY, DOKUMENTY STRATEGICZNE

1. Aktualizacja Opracowania ekofizjograficznego do zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego, 2018 r.
2. Biuro Konserwacji Przyrody s.c., Waloryzacja przyrodnicza miasta Szczecin, Szczecin 2018.
3. BPPM, Demografia Szczecina 2010-2040. Stan, prognozy i komentarze, Szczecin 2012.
4. BPPM, Demograficzne determinanty polityki rozwoju, Szczecin 2015.
5. BPPM, Strategia rozwoju Szczecina do 2050 r, Szczecin 2021.
6. BPPM, Szczeciński Obszar Metropolitalny. Przegląd wybranych dokumentów dotyczących SOM, Szczecin 2021.
7. BPPM, Zapotrzebowanie na zabudowę mieszkaniową, Szczecin 2020.
8. BPPM, Bilans chłonności terenów mieszkaniowych, Szczecin 2019.
9. BPPM, Zapotrzebowanie na zabudowę produkcji, składów i usług z bilansem chłonności zabudowy, Szczecin 2020.
10. BPPM, Uwarunkowania demograficzne i prognoza demograficzna, Szczecin 2020.
11. EC, Long-term vision for the EU's rural areas, 2020; https://rural-vision.europa.eu/index_pl;
12. European Commission, Handbook of Sustainable Urban Development Strategies, JRC 2020.
13. Ecologic Institute, Fundacja Sendzimira, Błękitno-zielona infrastruktura dla łagodzenia zmian klimatu w miastach – katalog techniczny, 2019.
14. ESPON, Policy Brief, Quality of Life for territorial and citizen-centric policies – how to empower people as actors of change; www.espon.eu.
15. Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, Jakość powietrza w Polsce w roku 2021 w świetle wyników pomiarów prowadzonych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska, Warszawa 2022.
16. Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, Stan środowiska w województwie zachodniopomorskim. Raport 2020, Szczecin 2020.
17. Grochowska A., „Konflikty przestrzenne w procesie planowania na przykładzie gmin powiatu trzebnickiego”, 2015.
18. GUS, Powszechny Spis Rolny 2020 – wyniki ostateczne w województwie zachodniopomorskim, 29.04.2022 r.
19. Hagemann L., SAT4SUD, Self-Assessment Tool for Sustainable Urban Development Strategies, DG RUP, The changing urban policy context, 25.11.2021.
20. Jankowski W., Świerkosz (red.), Korytarz ekologiczny Doliny Odry. Stan - funkcjonowanie - zagrożenia, Fundacja IUCN Poland, Warszawa 1995.
21. Jaworski P., Kowalewski M., Zelek A., Resume diagnozy strategicznej dla miasta Szczecin, wrzesień 2021.
22. Komornicki T., Korcelli P., Siłka P., Śleszyński P., Świątek D., Powiązania funkcjonalne pomiędzy polskimi metropolitami, IGIPIZ PAN, Wydawnictwo Akademickie SEDNO, Warszawa 2013.
23. Koźmiński C., Michalska B., Czarnecka M., Klimat województwa zachodniopomorskiego, Akademia Rolnicza w Szczecinie, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2007 r.
24. Lider Projekt sp. z o.o., Diagnoza stanu miasta Szczecin służąca delimitacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji, Szczecin 2022.
25. Mikołajków J., Sadurski A. (red.), Informator PSH. Główne zbiorniki wód podziemnych w Polsce, Państwowy Instytut Geologiczny, Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2017.
26. Nowicki Z. (red.), Wody podziemne miast wojewódzkich Polski. Informator Państwowej Służby Hydrologicznej, Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa 2007.
27. Piotrowski A. (red.), Inwentaryzacja złóż surowców mineralnych z uwzględnieniem elementów ochrony środowiska na terenie powiatu Szczecin województwo zachodniopomorskie, Szczecin 2005.
28. Potkański T. (red.), Współpraca jednostek samorządu terytorialnego narzędziem wsparcia polskiej polityki rozwoju, Poznań 2016.
29. Program ochrony środowiska miasta Szczecin na lata 2017-2020 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2021-2024.
30. Projektowanie i Doradztwo w Ochronie Środowiska, Opracowanie ekofizjograficzne obejmujące teren Gminy Miasta Szczecin, Szczecin 2021.
31. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego (Uchwała Nr XVII/214/20).
32. Polityka edukacyjna województwa zachodniopomorskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2021.
33. RBGP WZ, Koncepcja sieci tras rowerowych Pomorza Zachodniego, Szczecin 2016.
34. Ryś R., Górny P., Sobol A., Muzioł-Węclawowicz A., (red.), Wyzwania i rekomendacje dla Krajowej Polityki Miejskiej, IRMiR, 2019.
35. Sobala-Gwosdz A., Pozycja miast jako ośrodków centralnych, Obserwatorium Polityki Miejskiej Instytut Rozwoju Miast i Regionów, Warszawa-Kraków 2023.
36. Strategia rozwoju turystyki miasta Świnoujście na lata 2019-2029. Część diagnostyczna 2019.
33. Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych SOM, wersja 2.2 z dn. 29.01.2021 r.
34. Sweco Consulting Sp z o.o., Rekapitulacja Raportu Końcowego dot. działań podjętych w ramach modelowania oraz przeprowadzonej inwentaryzacji przyrodniczej dla obszaru zadania 1A.3 „Przywrócenie walorów przyrodniczych Doliny Dolnej Odry poprzez poprawę zdolności retencyjnych i przeciwpowodziowych Międzyodrza”, 2018.
35. Tarczyńska-Łuniewska M. i in., Analiza migracji i prognoza demograficzna dla Szczecina do roku 2050, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2018.

**SYNTEZA DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ NA POTRZEBY OPRACOWANIA STRATEGII
ROZWOJU PONADLOKALNEGO DLA SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO (SOM) DO ROKU 2030**

36. RBGP WZ, Vademecum projektowania przestrzeni wsi podmiejskich na przykładzie wsi Wołczkowo w gminie Dobra, projekt URMA, Szczecin 2014.
37. Wojewódzki Plan Zarządzania Kryzysowego – Zachodniopomorskie, Szczecin 2021.
38. Wojewódzki Urząd Pracy, Barometr zawodów 2023, Kraków 2022.
39. Wójcik M., Dmochowska-Dudek K., Traczyk A., Konflikty społeczno-przestrzenne na obszarach wiejskich województwa łódzkiego, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2014.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

1. www.aplikacje.nfz.gov.pl/umowy/Provider/SearchResults?Year=2023&Branch=16&ServiceType=01&page=42.
2. www.bip.um.swinoujscie.pl/uchwala/27261/uchwala-nr-xii-101-2019.
3. www.cig.wzp.pl/specjalne-strefy-ekonomiczne.
4. www.colliers.com/pl-pl/news/bitwa-o-grunty-przybiera-na-sile.
5. www.edubaza.pl.
6. www.e-dziennik.szczecin.uw.gov.pl/actbymonths
7. www.eregion.wzp.pl/obszary/odnawialne-zrodla-energii.
8. www.eur-lex.europa.eu/PL/legal-content/summary/eu-waste-management-law.html.
9. www.gov.pl/kgpsp/.
10. www.gov.pl/web/finanse/wskazniki-dochodow-podatkowych-gmin-powiatow-i-wojewodztw-na-2023-rwww.gov.pl/web/klimat/adaptacja-do-zmian-klimatu-poprzez-rozwoj-zielonej-i-niebieskiej-infrastruktury-w-gryfinie.
11. www.gov.pl/web/gddkia/s6-zachodnie-drogowe-obejscie-szczecina.
12. www.gov.pl/web/kwpsp-szczecin/narada-roczna-podsumowujaca-dzialalnosc-jednostek-organizacyjnych-panstwowej-strazy-pozarnej-na-terenie-woj-zachodniopomorskiego-w-2022.
13. www.krzywylas.pl/.
14. www.kssse.pl/.
15. www.mapbook.uke.gov.pl.
16. www.mapa.plk-sa.pl/.
17. www.paih.gov.pl/publikacje/wojewodztwa.
18. www.pomorzeczachodnie.travel/Poznawaj-Szlaki_turystyczne-Kulturowe/.
19. www.prezydent.pl/aktualnosc/polityka-historyczna/pomniki-historii/obiekty-wpisane-na-liste-pomnikow-historii.
20. www.rbgp.pl.
21. www.samorząd.pap.pl/kategoria/finanse/najbogatsze-i-najbiedniejsze-gminy-w-polsce-w-2022-roku-pelna-lista-gmin.
22. www.smart.wzp.pl.
23. www.som.szczecin.pl.
24. www.swinoujscie.pl/pl/artykul/459/8475/o-liczbe-turystow.
25. www.swinoujscie.pl/pl/artykul/471/3211/dla-seniorow.
26. www.szczecin.eu.
27. www.szczecin.uw.gov.pl.
28. www.swinoujscie.pl/pl/artykul/471/3211/dla-seniorow.
29. www.wzs.wzp.pl/programowanie-rozwoju/specjalna-strefa-wlaczania/biezace-informacje-o-ssw.
30. www.velomapa.pl.
31. www.visitszczecin.eu.
32. www.zachodniopomorska.policja.gov.pl/.
33. www.portalsamorządowy.pl/gospodarka-komunalna/oto-najdrozsze-miasta-w-polsce-pod-wzgledem-cen-mieszkan,447380.html.
34. www.rejestrupraw.arimr.gov.pl.
35. www.wzs.wzp.pl/programowanie-rozwoju/specjalna-strefa-wlaczania/biezace-informacje-o-ssw.
36. www.rural-vision.europa.eu/index_pl.

WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW

1. Mapa rozkładu struktury funkcjonalno-przestrzennej SOM.
2. Zintegrowana analiza SWOT dla SOM – cz.1. Jakość życia i usług społecznych w SOM.
3. Zintegrowana analiza SWOT dla SOM – cz.2. Wyzwania i priorytety polityki spójności Unii Europejskiej.
4. Analiza wyzwań, potrzeb, narzędzi i proponowanych działań dla SOM z uwzględnieniem macierzy wyzwań Krajowej Polityki Miejskiej 2030 (obszary realizacji celów KPM 2030) oraz obszarów wiejskich, zidentyfikowanych przez OECD.
5. Analiza zadań SSOM w perspektywie finansowej 2021-2027.